

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
Civiltiesisko zinātņu katedra

PROMOCIJAS DARBS

NOTARIĀLAIS AKTS KĀ MANTISKO UN NEMANTISKO TIESĪBU GARANTS

Juridiskās zinātnes
doktora studiju programmas
doktorante
Linda Damane
stud.apl.Nr.Id07031

Promocijas darba vadītājs:
Dr. iur., prof. Jānis Rozenfelds

Rīga 2011

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ

Šis darbs izstrādāts ar Eiropas Sociālā fonda atbalstu projektā «Atbalsts doktora studijām Latvijas Universitātē».

SATURA RĀDĪTĀJS

Ievads.....	4.lpp.
1. Latīņu tipa notariātu raksturojošās pazīmes.....	8.lpp.
1.1. Latīņu tipa notariāta duālā daba.....	9.lpp.
1.1.1. Latvijas notariāta privāttiesiskais raksturs savienojumā ar piederību tiesu varai.....	9.lpp.
1.1.2. Publisko un privāto elementu savienojums latīņu tipa notariāta izcelsmes stadijā.....	14.lpp.
1.2. Notariāls apliecinājums kā notariāls akts un notāra veikts apliecinājums.....	17.lpp.
1.3. Zvērinātu notāru koleģiālās apvienības un to realizētā kontrole	36.lpp.
2. Notariāla akta apliecināšanas process.....	42.lpp.
2.1. Notariāla akta autentiskuma piešķiršanas intelektuālais posms.....	49.lpp.
2.1.1. Konsultēšanas diferencēšana.....	59.lpp.
2.1.2. Zvērināta notāra konsultācijas robežas un tās realizēšana notariālā aktā.....	69.lpp.
2.1.3. Nekustamā īpašuma pirkuma līgums kā piemērs iekšējās gribas noskaidrošanas neiespējamībai.....	73.lpp.
2.2. Notariāla akta autentiskuma piešķiršanas mehānisms, zvērināta notāra paraksta uzlikšana un reģistrācijas numura piešķiršana aktam.....	80.lpp.
3. Civillietu, kurās nav strīda, nodošana zvērinātu notāru kompetencē.....	94.lpp.
3.1. Lietu par saistību bezstrīdus piespiedu izpildi, par saistību piespiedu izpildi brīdinājuma kārtībā un par nekustamā īpašuma labprātīgu pārdošanu izsolē tiesas ceļā nodošanas zvērinātu notāru kompetencē argumentācijas izvērtējums.....	96.lpp.
3.1.1. Sacīkstes principa neesamība un pierādījumu nevērtēšana lietās par nekustamā īpašuma labprātīgu pārdošanu izsolē, par saistību bezstrīdus piespiedu izpildi un par saistību piespiedu izpildi brīdinājuma kārtībā.....	98.lpp.
3.1.2. Notariāls akts kā izpildu dokuments Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (EK) Nr. 805/2004 (2004. gada 21. aprīlis), ar ko izveido Eiropas izpildes rīkojumu neapstrīdētiem prasījumiem izpratnē.....	113.lpp.

3.1.3. Notariāls akts "pastkastītes" funkcijas realizācijā lietās par saistību bezstrīdus piespiedu izpildi, par saistību piespiedu izpildi brīdinājuma kārtībā un par nekustamā īpašuma labprātīgu pārdošanu izsolē.....	116.lpp.
3.2. Notariāla akta nozīme mantojuma lietu vešanas procesā.....	119.lpp.
Kopsavilkums.....	143.lpp.
Anotācija.....	150.lpp.
Anotācija franču valodā.....	152.lpp.
Anotācija angļu valodā.....	154.lpp.
Izmantotās literatūras, normatīvo aktu un juridiskās prakses saraksts.....	156.lpp.
Pielikumi	

IEVADS

Notariāls akts ir latīņu tipa notariāta, kāds ir Latvijā, vizītkarte, pateicoties dokumenta publiskai ticamībai. Tomēr Latvijas zinātne līdz šim tam veltījusi pastarpinātu uzmanību. Pretēji teorētisko pētījumu mazskaitlības tendencei, notariāls akts kā obligāts apliecinājuma veids tiek izvēlēts arvien plašākam faktu un gribas izteikumu, kuriem ir tiesiska nozīme, autentiskuma apliecinājumu lokam. Latvijas Zvērinātu notāru padome ar notariāla akta prioritātēm pamato gandrīz vai ikvienu priekšlikumu paplašināt zvērinātu notāru profesionālo darbību amplitūdu. Arvien biežāk zvērinātu notāru klienti to izvēlas gadījumos, kad šis apliecinājuma veids nav obligāts. Secinājums - notariāls akts Latvijā tiek atspoguļots kā apliecinājuma veids, uz kuru būtu jātiecas, nesniedzot konstruktīvu atbildi par tā prioritātēm salīdzinājumā ar privātu dokumentu.

Promocijas darba galvenais mērķis ir notariāla akta apliecināšanas procesa, kura rezultātā tiek nodrošināta ticamība notariālā apliecinājumā ietvertā gribas izteikuma un faktu, kam ir tiesiska nozīme, autentiskumam, iztirzājums, analizējot pastāvošās problēmas, pretrunas, izsakot priekšlikumus to novēršanai. Pateicoties tendencei palielināt darījumu veidu skaitu, kuriem notariāls akts ir obligāts apliecinājuma veids, kā arī nododot vai aicinot nodot notariātam bezstrīdus lietas, rodas jautājums, ar ko atšķiras abi notariāla apliecinājuma veidi: notariāls akts un notāra veikts apliecinājums. T.i., vai tiešām tikai akts ir notāra klienta mantisko un nemantisko tiesību garants, bet notāra veikts apliecinājums, piemēram, paraksta autentiskuma apliecinājums, ir procesuāli tehniska darbība, kurā izpaužas tikai notariāta apliecināšanas funkcija. Ar to ir izskaidrojams darba virsrakstā izmantotais termins "garants", kas nav izprotams kā galvotājs, bet gan amatpersonas sniegta garantija dokumentā ietvertās gribas izteikuma un faktu, kuriem ir tiesiska nozīme, autentiskumam.

Pastāvot pretrunām notariāla apliecinājuma terminoloģijā, ir tendence kļūdaini piemērot normas, kas attiecas uz notariālu aktu. Iemesls minētajam ir nekonsekvence spēkā esošajos normatīvajos aktos, kā arī ieradums no valsts notariāta, kāds bija Latvijā līdz 1993.gada 1.septembrim, kad atjaunoja 1937.gada 14. decembrī pieņemtā Notāru likuma spēku, laikiem. Tādēļ autore izvirza mērķi darba pirmajā nodaļā iztirzāt terminoloģijas pielietošanas dažādību, rezultatīvi lasītājam piedāvājot terminus, kas skaidro notariāla apliecinājuma un tā veidu - notāra veikta apliecinājuma un notariāla akta, saturu. No terminoloģijas izpratnes atkarīgs arī to jautājumu spektrs, kuriem jāvērs uzmanība šajā darbā.

Notariāla akta kā apliecināšanas procesa rezultāts ir atspoguļojams tikai caur notariāta apliecināšanas, konsultēšanas un mediācijas funkcijām. Tādēļ kā nākošais autores mērķis ir darba otrajā

nodaļā noskaidrot notariāla akta apliecināšanas procesam izvirzāmās prasības dokumenta autentiskuma nodrošināšanai. Iemesls – neskatoties uz valsts deleģējumu notāram, viņa profesionālās darbības realizācijai valsts vārdā un uzraudzībā, pats par sevi notariāls akts nenodrošina ticamību apliecinātajam gribas izteikuma un fakta autentiskumam. Tas tiek panākts apliecināšanas procesā, zvērinātam notāram konsultējot klientu saskaņā ar klienta gribas izteikumu par noteiktu tiesisku seku iestāšanos un noskaidroto klienta izteiktās gribas atbilstību iekšējai gribai. Izteiktās un iekšējās gribas sakrišanai, kā arī apliecināmo faktu autentiskuma noskaidrošanai notariālā procesā pieļaujot rakstveida dokumentus kā pierādīšanas avotus, akta daļībnieku paskaidrojumus, kas satur ziņas par faktiem, kā arī liecinieku liecības. Kā arī notariālā procesā klientu samierināšanas nolūkā notārs veic mediāciju, tā kā notariāls apliecinājums nav veicams, pastāvot strīdam. Tātad autorei apskatot notariāla akta institūtu, jāpēta, kādam jābūt apliecināšanas procesam, apliecinātāja darbībām, lai šī amatpersona nodrošinātu apliecinājuma kvalitāti, panākot notariāla akta autentiskumu.

Pretrunīgie viedokļi notariāla akta apliecināšanas sakarā ir panākuši atšķirīgu Latvijas notariāta praksi, sakarā ar to arī atšķirīgu autentiskuma piešķiršanas procesu. Pretrunas raksturīgas konsultēšanas funkcijas izpildē, konsultāciju amplitūdā. Tiek gradētas konsultācijas atkarībā no dokumenta autorības. Līdz šim nav noskaidrots konsultāciju apjoms pie notāra veiktiem apliecinājumiem, panākot pretrunīgu notariāta praksi konsultēšanas apjomā, kas līdzvērtīgs notariāla akta apliecinājumam, līdz pat viedoklim par konsultēšanas funkcijas neattiecināmību uz privātiem dokumentiem, kas ir pretrunā notāra profesijas deontoloģijai.

Darbā autore secina par konsultēšanas funkcijas obligāto raksturu gan notariāla akta, gan notāra veikta apliecinājuma gadījumos. Turklāt konsultēšana ir obligāta arī gadījumos, kad konsultācijai neseko notariāls apliecinājums, saglabājot klientam tiesības atteikties no konsultācijas. Ņemot vērā minēto, autore aicina atbilstoši notāra profesijas deontoloģijas pamatnostādņēm mainīt Latvijas notariāta izpratni par zvērināta notāra lomu, veicot paraksta autentiskuma apliecināšanu, pieņemot privātus dokumentus kā pierādījumus, kas nepieciešami notariāla akta apliecināšanai un/vai atteikumam pildīt amata pienākumu.

Latīņu tipa notariātam ir raksturīga arī mediācijas funkcija, tomēr nav vienotas notāru prakses klientu strīdu novēršanā. Turklāt norit savdabīga mediācijas funkcijas transformācija sakarā ar Latvijas notariāta paziņojumu par notāru kā valsts sertificētu mediatoru. Notāra darbības mediācijā netiek izprastas kā tīri psiholoģiska palīdzība, aprobežojoties tikai ar juridiskiem jautājumiem un arīdzan iegūstot valsts sertificēta mediatora statusu, notāra kompetence mediācijā aprobežosies tikai attiecībā uz civiltiesiskiem strīdiem. Analizējot notāra mediācijas teorētisko nozīmi, autore izvērtē pašnoteikšanās principa kā mediācijas principa iespējamību notāra veiktā mediācijas procesā.

Autore darbā nodalījusi notariāla akta ievietošanu aktu grāmatā, ar ko tiek nodrošināta notariāla akta saglabājamība, no notariāla akta reģistrācijas procesa aktu un apliecinājumu reģistrā. Tādā veidā nodalot autentiskuma piešķiršanu notariālam apliecinājumam no jau apliecināta akta saglabāšanas. Notariāla akta apliecināšanas procesuālā regulējuma sakarā ir aktuāls jautājums par notariāla akta elektronisku formu, tā kā akta apliecināšanas procesuālais regulējums Latvijā šobrīd pieļauj akta oriģinālu tikai kā rakstveida papīra dokumentu.

Respektējot tiesām pakļauto lietu par saistību bezstrīdus piespiedu izpildi, par saistību piespiedu izpildi brīdinājuma kārtībā un par nekustamā īpašuma labprātīgu pārdošanu izsolē nodošanas notāriem aktualitāti, trešā nodaļa veltīta minētajam jautājumam. Autore izvirzījusi mērķi pierādīt, ka minētās lietas atbilst notariāta kompetencei, lai gan lietas par saistību bezstrīdus piespiedu izpildi un par saistību piespiedu izpildi brīdinājuma kārtībā ir nodotas zemesgrāmatu tiesnešiem. Autores viedoklis pamatojas galvenokārt uz vēsturiskiem argumentiem, notariāla akta apliecinājumam raksturīgo "pastkastītes" funkciju, kā arī to, ka latīņu tipa notariātam, pretēji tiesai, neatbilst sacīkstes princips, zvērīnāts notārs veic apliecināšanu tikai neesot strīdam, kas izslēdz sacīkstes nepieciešamību notariāla akta dalībniekiem, un notariālā procesā pieļaujamie pierādījumi atbilst rakstveida procesam, kurā kā pierādīšanas līdzeklis var kalpot tikai un vienīgi rakstiski pierādījumi. Respektējot to, ka kopš 2003.gada 1.janvāra zvērīnātu notāru kompetencē nodota mantojuma lietu vešana bezstrīdus kārtībā, salīdzinoši liela uzmanība pievērsta notariāla akta lomai mantojuma tiesību jautājumos.

Tēzes, kurās ietverta teorētiskā un praktiskā novitāte, norādītas kopsavilkumā.

Vadoties no darba mērķa, pētījumā izvirzīti sekojoši uzdevumi:

- 1) analizēt notariāla apliecinājuma terminoloģiju, izdalot notariāla apliecinājuma veidus - notariālu aktu un notāra veiktu apliecinājumu,
- 2) analizēt notariāla akta apliecināšanas procesu,
- 3) izvērtēt iespēju notariāla akta apliecināšanas procesu iedalīt posmos un analizēt to,
- 4) izvērtēt notariāta konsultēšanas funkciju,
- 5) pētīt konsultēšanas funkcijas saturu un analizēt tās izpausmes robežas,
- 6) izvērtēt notāra mediācijas būtību un notariāta mediācijas funkcijas transformāciju,
- 7) veikt notariāla akta apliecināšanas procesa un notariāla akta saglabāšanas nošķiršanu,
- 8) analizēt iespējamību noskaidrot notariāla akta dalībnieka iekšējo gribu,
- 9) izvērtēt lietu par nekustamā īpašuma labprātīgu pārdošanu izsolē, par saistību bezstrīdus piespiedu izpildi un par saistību piespiedu izpildi brīdinājuma kārtībā nodošanu zvērīnātu notāru kompetencē.

Darba struktūra iedalāma trīs posmos – notariāla apliecinājuma terminoloģijas analīzē, piedāvājot vienotu terminoloģiju; notariāla akta apliecināšanas procesa izklāstā, iztīrējot zvērināta notāra profesionālos pienākumus autentiskuma nodrošināšanai; izvērtējot zvērināta notāra un notariāla akta lomu lietās par nekustamā īpašuma labprātīgu pārdošanu izolē, par saistību bezstrīdus piespiedu izpildi un par saistību piespiedu izpildi brīdinājuma kārtībā, kā arī mantojuma lietās.

Promocijas darba izstrādāšanā izmantotas sekojošas zinātniskās pētniecības metodes: vēsturiskā metode, salīdzināšanas metode, analītiskā metode, gramatiskā, sistēmiskā un teleoloģiskā metode.

Ar vēsturisko metodi ir izskaidrojama latīņu tipa notariāta duālā daba - zvērināta notāra kā valsts amatpersonai pielīdzināta persona un brīvās profesijas pārstāvis. Duālisms ir atrodams latīņu tipa notariāta izcelsmes stadijā - Senās Romas un Krievijas rakstvežu institūtos. Vēsturiskā analīze palīdz izskaidrot Notariāta likuma terminoloģiju, konsultācijas vēsturisko izpratni, kā arī notariāla apliecinājuma terminoloģiju sasaistē ar valsts notariātu.

Salīdzināšanas metode izmantota analizējot dažādu autoru viedokļus par notariālu apliecinājumu, notariālas apliecināšanas procesu, notāra konsultācijas un mediācijas saturu, par lietu par nekustamā īpašuma labprātīgu pārdošanu izolē, par saistību bezstrīdus piespiedu izpildi un par saistību piespiedu izpildi brīdinājuma kārtībā nodošanu zvērinātu notāru kompetencē. Salīdzināšanas metode izmantota arī notāru prakses iztīrīšanā, konstatējot teorijas un prakses pretrunas.

Analītiskā metode plaši izmantota notariāla apliecinājuma terminoloģijas iztīrījumā, pretstatot atšķirīgos viedokļus, normatīvo aktu saturu, vēsturisko terminoloģijas pielietojumu. Analītiskā metode izpaužas vērtējot iespēju lietas par nekustamā īpašuma labprātīgu pārdošanu izolē, par saistību bezstrīdus piespiedu izpildi un par saistību piespiedu izpildi brīdinājuma kārtībā nodot zvērinātu notāru kompetencē, apsverot Latvijas Zvērinātu notāru padomes viedokli par notariāla akta formu darījumiem ar nekustamo īpašumu.

Darbs izstrādāts balstoties uz ārvalstu un nacionālo literatūru. Pētījuma gaitā izmantota un analizēta galvenokārt latviešu, angļu, vācu, franču un krievu valodās izdotā literatūra, nacionālie normatīvie akti. Ar mērķi atspoguļot apspriežamo jautājumu aktualitāti darbā plaši izmantota Latvijas Zvērinātu notāru padomes kā zvērinātu notāru pārstāvības un uzraudzības institūcijas sniegtā informācija. Tajā skaitā - Latvijas Zvērinātu notāru disciplinārlietu komisijas atzinumi, Latvijas Zvērinātu notāru padomes sēdēs izskatīto iesniegumu un sūdzību par zvērinātu notāru darbību pārskati. Tā kā saskaņā ar Notariāta likuma normām nedz zvērināti notāri, nedz viņu palīgi un darbinieki nedrīkst izpaust viņiem uzticētās ziņas, kā arī sniegt informāciju par viņiem uzticētajām lietām un notariālajās grāmatās ierakstītajiem aktiem, precīzas atsauces uz notāru prakses materiāliem darbā pārsvarā nav veidotas.

1. LATIŅU TIPĀ NOTARIĀTU RAKSTUROJOŠĀS PAZĪMES

Latvijas notariāts pieder pie latīņu tipa notariāta sistēmas, kas mūsu valsts teritorijā, precīzāk – Kurzemē un Vidzemē tika ieviests 1889.gadā, lai gan vēsturiskie dati par pirmajiem notāriem esot sastopami jau 13.gadsimtā līdz ar vācu krustnešiem.¹ Krievijas 1866.gada 14.aprīļa Likumā par notariātu tika iekļauta sestā sadaļa, kas attiecās uz toreizējām Baltijas guberņām (Kurzemi un Vidzemi), 107 pantos regulējot gan notariālo darbību, gan zemesgrāmatu vešanu.² Secīgi 1937.gada 14.decembrī pieņemtais Notāru likums³ turpināja Krievijas impērijas laikā veidoto notariāta darbības tradīciju.⁴ Savukārt ar 1993.gada 1.jūnija likumu "Par Latvijas Republikas 1937.gada Notāru likuma spēka atjaunošanu un grozījumiem un papildinājumiem tajā (Notariāta likums)"⁵ visumā tika saglabātas Notāru likumā iekļautās latīņu tipa notariāta pamatnostādnes.⁶

Latīņu tipa notariātam raksturīgas piecas pamatpazīmes, kas tipiskas valstīm, kurās ir minētā sistēma:

- 1) valsts deleģējums, zvērināta notāra darbība tās uzraudzībā;
- 2) zvērināts notārs kā brīvās profesijas pārstāvis;
- 3) zvērināta notāra amata atlīdzība saskaņā ar valsts noteiktu taksu;
- 4) autentiskuma nodrošināšana notariālam apliecinājumam, piešķirot apliecinātajam dokumentam īpašu pierādījuma un izpildu spēku;
- 5) zvērinātu notāru obligāta apvienošanās koleģiālās apvienībās, kas realizē administratīvas un kontroles funkcijas.

¹ Sīkāk. sk.: Osipova S. Notariāta ģenēze un evolūcija Latvijā no XIIIgs. līdz XIXgs. Latvijas atjaunotā notariāta desmitgade. Rakstu krājums. Rīga: Latvijas Zvērinātu notāru padome, 2003, 17.lpp.

² Ieskats Latvijas notariāta attīstībā. Rīga: Mans Īpašums, 1998, 5.lpp.

³ Notāru likums: LR likums. Valdības Vēstnesis, 1937. 17.decembris, nr.287.

⁴ Osipova S. Latvijas notariāta funkcijas un tā sniegtās juridiskās palīdzības pieejamība, to izvērtējums: pētījums. Pieejams: http://www.tm.gov.lv/lv/documents/petijumi/Osipova_petijums_07022009-final.doc [skatīts 2010.gada 19.augustā].

⁵ Par Latvijas Republikas 1937.gada Notāru likuma spēka atjaunošanu un grozījumiem un papildinājumiem tajā: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1993. 9.jūlijs, nr.48. Pieejams: http://www.likumi.lv/doc.php?id=59982&version_date=01.09.1993 [skatīts 2010.gada 21.augustā].

⁶ Zinātnē minēts arī viedoklis, ka latīņu tipa notariāts Latvijā pastāv tikai kopš 1937.gada Notāru likuma spēka atjaunošanas 1993.gadā. (Šermukšnis I. Notariāts Latvijā – problēmas un perspektīvas. Grām.: Latvijas atjaunotajam notariātam - 10 gadi. Zinātniskā konference "Latvijas notariāts ceļā uz Eiropas Savienību". [B.v.]: [B.i.], 2003, 20.lpp.) Minētajam apgalvojumam nevar piekrist, respektējot latīņu tipa notariāta sistēmas ieviešanu jau 19.gadsimtā.

1.1. Latīņu tipa notariāta duālā daba

Latīņu tipa notariātam raksturīgs duālisms, no vienas puses, paredzot zvērinātu notāru kā valsts amatpersonai pielīdzinātu personu, no otras, – atzīstot to par brīvo profesiju,⁷ kas vispārināti ir definējama kā personīgu intelektuālu pakalpojumu sniegšana savas darbības ietvaros, balstoties uz īpašu profesionālo kvalifikāciju, uzņemoties atbildību un darbojoties pilnīgi neatkarīgi pasūtītāju, klientu, pacientu un sabiedrības interesēs.⁸ T.i., zvērināta notāra amatā iecelšanas, atcelšanas, pārcelšanas, atbrīvošanas no amata kārtība, *numerus clausus* princips, notāru amata darbības kontrole, zvērinātu notāru atbildība, valsts noteiktās notāru amata atlīdzības takses, apliecināšanas funkcija u.c. šķietami nonāk pretrunā zvērināta notāra neatkarībai, notariālo darbību noslēpumam un pašfinansēšanai.

Lai atspoguļotu latīņu tipa notariāta duālismu, jāapskata tādi pamatprincipi kā valsts deleģējums notāram, zvērināta notāra darbības realizācija valsts vārdā un uzraudzībā, zvērināts notārs kā brīvās profesijas pārstāvis, zvērināta notāra amata atlīdzība saskaņā ar valsts noteiktu taksu. Pilnvērtīgam izklāstam notariāta duālā daba ir vērtējama latīņu tipa notariāta vēsturiskajos pirmsākumos, tā kā privāto un publisko elementu savienojums raksturīgs notariātam kopš tā izcelsmes.

1.1.1. Latvijas notariāta privāttiesiskais raksturs savienojumā ar piederību tiesu varai

Pirmā latīņu tipa notariāta pamatpazīme – valsts deleģējums, zvērināta notāra darbība tās uzraudzībā.⁹

Notariāta likuma 3.pants un 8.panta pirmā daļa reglamentē, ka amata darbībā zvērināti notāri ir pielīdzināti valsts amatpersonām, kuras ieceļ, atceļ, pārceļ, atbrīvo no amata tieslietu ministrs. Deleģējums izpaužas kā pilnvaru piešķiršana sniegt publiskus pakalpojumus.

Likuma "Par tiesu varu"¹⁰ 106.³ panta pirmajā daļā, kā arī Notariāta likuma 2. pants paredz, ka

⁷ Черемных Г.Г., Черемных И.Г. Нотариальное право. Учебник. Изд. 2-е, перераб. и доп. Москва: Эксмо, 2006, с.12.

⁸ Dekerss Ē. Notāra profesija, tās deontoloģija un tās struktūras. Ziņojums. Starptautiskā latīņu notariāta savienība. Eiropas un vidusjūras reģiona lietu komisija. Notariālā akadēmija. 2000. No: Betenss P. Definīcija „Brīvā profesija”. Izdevumā: 21.gadsimta brīvās profesijas, FVIB-UNPLIB, Brisele, 1998, 29.lpp. Pieejams: <http://latvijasnotars.lv/site/docs/2007/10/16/dekers-deont.pdf> [skatīts 2011.gada 3.aprīlī].

⁹ Ярко В.В., Медведев И.Г., Трушников С.С. Методика и практика формирования нотариальных тарифов в странах Латинского нотариата (на примере Франции и Германии). Pieejams: http://www.notiss.ru/usring/conclusion_tarif.pdf [aplūkots 2008.gada 10.aprīlī].

¹⁰ Par tiesu varu: LR likums. LR Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 1993. 14.janvāris, nr.1. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=62847> [skatīts 2011.gada 3.aprīlī].

zvērīnāti notāri ir tiesu sistēmai piederīgas personas, kuras pastāv pie apgabaltiesām un pilda tām likumā noteiktos pienākumus. Atbilstoši Notariāta likuma 1.panta pirmajai daļai notariālās lietas zvērīnāti notāri pārzina tiesu iestāžu uzraudzībā, 200.pantam – zvērīnātu notāru darbības tiešā uzraudzībā piekrīt tai apgabaltiesai, kuras apgabalā atrodas viņu amata vieta.

Notariāta piederība tiesu sistēmai ir objektīvi nosacīta, tā kā tiesu un notariātu vieno kopīgi uzdevumi personu civilo tiesību aizsardzības jomā. T.i., tiesa izšķir tiesiskos strīdus starp civiltiesību subjektiem, aizsargā personu pārkāptās, apstrīdētās tiesības, likumiskās intereses. Savukārt notariāts aizstāv civilās tiesības tiktāl, ciktāl starp to subjektiem nepastāv tiesisks strīds, ļaujot tiesu raksturot kā strīdus, bet notariātu kā bezstrīdus jurisdikcijas¹¹ institūciju.¹²

Zvērinātu notāru piederību tiesu varai apliecina arī zvērīnātu notāru atbildība. Sūdzības par zvērīnāta notāra nepareizu rīcību, izpildot amata pienākumus, kā arī sūdzības par atteikšanos izpildīt šos pienākumus, iesniedzamas apgabaltiesai, kuras uzraudzībai pakļauta zvērīnāta notāra darbība. Ja apgabaltiesas priekšsēdētājs neatzīst par iespējamu sūdzībā norādītās nepareizības zvērīnāta notāra rīcībā novērst, bet tiesa sūdzību par zvērīnāta notāra rīcību noraida, notariālā akta vai notāra veikta apliecinājuma spēku var apstrīdēt vienīgi prasības ceļā (Notariāta likuma 205.pants, 206.panta pirmā daļa un 208.pants). Tas nozīmē, ka zvērīnātu notāru darbības uzraudzība tiek nodrošināta tieši ar vispārējās jurisdikcijas tiesu starpniecību.¹³

Otrā latīņu tipa notariāta pamatpazīme ir zvērīnāts notārs kā brīvās profesijas pārstāvis.¹⁴

Brīvās profesijas veikšana ir pakļauta specifiskiem deontoloģijas pienākumiem saskaņā ar nacionāliem tiesību aktiem un statūtiem, ko autonomi definējušas profesionālās organizācijas, kuru darbība vērsta uz to, lai nodrošinātu un attīstītu profesionālo līmeni, kvalitāti un uzticības pilnas attiecības ar pasūtītāju, klientu vai pacientu.¹⁵

¹¹ Ar jurisdikciju šeit saprotot ne tikai tiesas, bet arī notāra civiltiesiska rakstura lietu izšķiršanas tiesības. Sīkāk sk.: Rasnačs L. Jurisdikcija un tās noteikšana civiltiesiska rakstura lietās. Promocijas darbs. Pieejams: https://luis.lanet.lv/pls/pub/luj.fprnt?l=1&fn=F1598257487/Lauris_Rasnacs_2009.pdf [skatīts 2011.gada 4.oktobrī].

¹² Rozenbergs J. Notariāta vieta tiesu sistēmā un tā kompetences robežas. Grām.: Latvijas atjaunotā notariāta desmitgade: rakstu krājums. Rīga: Latvijas Zvērinātu notāru padomes izdevums, 2003, 6.lpp.

¹³ Sīkāk sk.: Bērtaitis S. Kompetences dalījums starp notāriem un dzimtsarakstu nodaļām. Jurista Vārds, 2010. 9.marts, nr.10 (605). Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=206152> [skatīts 2011.gada 9.oktobris].

¹⁴ Ярков В.В., Медведев И.Г., Трушников С.С. Методика и практика формирования нотариальных тарифов в странах Латинского нотариата (на примере Франции и Германии). Pieejams: http://www.notiss.ru/ustrimg/conclusion_tarif.pdf [skatīts 2008.gada 10.aprīlī].

¹⁵ Dekerss Ē. Notāra profesija, tās deontoloģija un tās struktūras. Ziņojums. Starptautiskā latīņu notariāta savienība. Eiropas un vidusjūras reģiona lietu komisija. Notariālā akadēmija. 2000. No: Betenss P. Definīcija „Brīvā profesija”. Izdevumā: 21.gadsimta brīvās profesijas, FVIB-UNPLIB, Brisele, 1998, 29.lpp. Pieejams: <http://latvijasnotars.lv/site/docs/2007/10/16/dekers-deont.pdf> [skatīts 2011.gada 3.aprīlī].

Tulkojumā no grieķu valodas *deontos* nozīmē "pienākums".¹⁶ Deontoloģija ir ētikas nozare, kurā tiek aplūkotas pienākuma problēmas.¹⁷ Ētiska nostādne – pareiza ir rīcība, kas atbilst pienākumam.¹⁸

Notāram brīvās profesijas pārstāvja statuss nepieciešams, pirmkārt, lai nodrošinātu savai darbībai nepieciešamo **neatkarību**.¹⁹

Notāra neatkarības princips iekļauts Notariāta likuma 5. un 5.¹ pantos, nosakot, ka zvērināts notārs amata darbībā pakļauts vienīgi likumam un pilda savus pienākumus kā neatkarīgs, neitrāls²⁰ fizisko un juridisko personu civilo tiesību un likumisko interešu nodrošinātājs. Valsts un pašvaldību institūcijām, tiesām, prokuroriem un pirmstiesas izmeklēšanas iestādēm jāgarantē zvērinātu notāru neatkarība amata pienākumu pildīšanā.

Otrkārt, lai amatpersonas neatkarība radītu iespēju nodrošināt notariālo darbību **noslēpumu**.

Notariāta likuma 79.panta pirmā un trešā daļa – zvērināts notārs, viņa darbinieki nedrīkst trešajām personām izpaust viņiem uzticētās ziņas, sniegt ziņas par viņiem uzticētajām lietām, notariālajās grāmatās ierakstītiem notariāliem aktiem un notāra veiktiem apliecinājumiem, notāram uzticētās lietas, akti un dokumenti jāglabā slepenībā. Izņēmums reglamentēts likuma 80.panta pirmajā daļā.²¹

Treškārt, lai sekmētu notāra **materiālo atbildību** par veiktajām amata darbībām.

Notariāta likuma 198.pants nosaka: "Ja zvērināts notārs, izpildot amata pienākumus, ar nepareizu vai pretlikumīgu darbību vai bezdarbību ir nodarījis kādam zaudējumus, tad neatkarīgi no atbildības disciplinārā vai kriminālā kārtībā tos sedz no zvērināta notāra apdrošināšanas atlīdzības, vai, ja tās nepietiek, no jebkuras zvērināta notāra mantas."

¹⁶ Blekbērns S. Ētika. Ļoti saistošs ievads. Rīga: ¼ Satori, 2008, 71.lpp.

¹⁷ Философский энциклопедический словарь. Гл. редакция: Ильичев Л.Ф., Федосеев П.Н., Ковалев С.М., Панов В.Г. Москва: Советская Энциклопедия, 1983, с.148.

¹⁸ Ideju vārdnīca. Adikibi O., Baleins B., Breži E. u.c. Rīga: Apgāds ABC, [B.g.], 104.lpp.

¹⁹ Eiropas notāru ētikas kodekss. Pieejams: http://latvijasnotars.lv/site/docs/2007/10/16/eiropas_etikas_kodekss.pdf [skatīts 2011.gada 3.martā].

²⁰ Tādēļ publiska dokumenta priekšrocības, salīdzinot ar privātiem dokumentiem, pamatotas uz prezumpciju, ka amatpersonām, kuras piedalās dokumentu stādīšanā, nav nekādas intereses kaut ko nepatiesu apliecināt un viņas atbild par nepatiesu apstākļu apliecināšanu.

Bukovskis V. Civīlprocesa mācības grāmata. Rīga: [B.v.], 1933, 393.lpp.

²¹ Tiesu, prokuratūras un pirmstiesas izmeklēšanas iestāžu amatpersonām sakarā ar amata pienākumu pildīšanu; citu resoru amatpersonām un privātpersonām ar notariāla akta vai notāra veikta apliecinājuma dalībnieku piekrišanu vai ar apgabaltiesas priekšsēdētāja atļauju; Latvijas Zvērinātu notāru padomei atbilstoši tās kompetencei; kā arī atsevišķi atrunātos gadījumos.

Trešā latīņu tipa notariāta pamatpazīme ir zvērināta notāra amata atlīdzība saskaņā ar valsts noteiktu taksu.²²

Taksas ir saistītas ar:

- 1) notariāta monopolstāvokli tam uzticētajās funkcijās, kas rada prasību par obligātu pienākumu veikšanu;
- 2) *numerus clausus* principu - notāru skaita ierobežošanu pēc konkrētā valstī noteiktiem kritērijiem.

Brīvās profesijas pārstāvja statuss un valsts noteiktās taksas kopā nodrošina līdzsvaru: no vienas puses, notariāta neatkarību un, no otras puses, personām garantētu pieeju šiem pakalpojumiem. Valsts nosaka taksas, līdz ar to tās rīcībā ir instruments, kas, līdzīgi kā tiesības noteikt *numerus clausus*, ļauj kontrolēt notariātu, sekojot, cik par tā pakalpojumiem maksā personas un kādi ir notāru ienākumi.²³

Atbilstoši Notariāta likuma 165.pantam zvērinātu notāru atlīdzības taksu un tās noteikšanas kārtību nosaka Ministru kabineta 2008.gada 15.septembra noteikumi Nr.747 "Noteikumi par zvērinātu notāru atlīdzības taksēm un to noteikšanas kārtību"²⁴. Taksu nosaka, ievērojot darījuma summu un ar notariālu apliecinājumu saistīto zvērināta notāra atbildību, sociālo līdzsvaru sabiedrībā un apliecināšanai nepieciešamo laiku.

Zvērināta notāra amata atlīdzības taksei ir **obligāts raksturs**. Samaksas pienākuma **izpildes brīdis** var būt gan pirms, gan pēc notariālas apliecināšanas. Piemēram, par laulības šķiršanas lietas vešanu notāra amata atlīdzība maksājama pie laulības šķiršanas iesnieguma apliecināšanas, bet pirms laulības šķiršanas apliecības taisīšanas. T.i., amata atlīdzība maksājama pirms notariālas apliecināšanas. Identiski ar beztermiņa glabājumā nodoto naudu, vērtspapīriem, vērtslietām, kad amata atlīdzība maksājama par trīs mēnešiem uz priekšu (Ministru kabineta noteikumu Nr.747 "Noteikumi par zvērinātu notāru atlīdzības taksēm un to noteikšanas kārtību" 33., 54.punkts). Savukārt, amata atlīdzība par pilnvaras apliecināšanu iekasējama pie apliecināšanas. Tāpat – mantojuma līguma, testamentu taisīšanas, apliecinājuma, ka persona ir dzīva (Ministru kabineta noteikumu Nr.747 "Noteikumi par zvērinātu notāru atlīdzības taksēm un to noteikšanas kārtību" 8., 10., 12., 18.punkts) u.c. gadījumos.

²² Ярков В.В., Медведев И.Г., Трушников С.С. Методика и практика формирования нотариальных тарифов в странах Латинского нотариата (на примере Франции и Германии). Pieejams: http://www.notiss.ru/usrimg/conclusion_tarif.pdf [skatīts 2008.gada 10.aprīlī].

²³ Dekerss Ē. Notāra profesija, tās deontoloģija un tās struktūras. Ziņojums. Starptautiskā latīņu notariāta savienība. Eiropas un vidusjūras reģiona lietu komisija. Notariālā akadēmija. 2000. Pieejams: <http://latvijasnnotars.lv/site/docs/2007/10/16/dekers-deont.pdf> [skatīts 2011.gada 3.aprīlī].

²⁴ Noteikumi par zvērinātu notāru atlīdzības taksēm un to noteikšanas kārtību; Ministru kabineta 2008.gada 15.septembra noteikumi nr.747. Latvijas Vēstnesis, 2008. 1.oktobris, nr.152 (3936). Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=181766> [skatīts 2011.gada 3.aprīlī].

Latīņu tipa notariāta valstīs var atšķirties amata **atlīdzības saturs**, iekļaujot vai neiekļaujot tajā faktiskos amatpersonas izdevumus. Latvijā faktiskie zvērināta notāra izdevumi netiek iekļauti amata atlīdzībā (skatīt Ministru kabineta noteikumus Nr.747 "Noteikumi par zvērinātu notāru atlīdzības taksēm un to noteikšanas kārtību").

Pieļaujamās dažādas **taksēs noteikšanas sistēmas**.

Pirmkārt, ir fiksētā takse - noteikta naudas summa par konkrētu amata darbību, piemēram, jūras protesta, mantošanas iesnieguma apliecināšanu (Ministru kabineta noteikumu Nr.747 "Noteikumi par zvērinātu notāru atlīdzības taksēm un to noteikšanas kārtību" 19., 37.punkts). Jāpiebilst, ka visasāko kritiku Latvijā saņem tieši fiksētās samaksas likmes, kuras nosakot, būtu jāargumentē to apmērs, kā arī to atbilstība ekonomiskā stāvokļa izmaiņām valstī.²⁵

Otrkārt, ir proporcionālā takse - amata atlīdzība tiek noteikta pamatojoties uz speciālu likmi, kuru nosaka procentuālā attiecībā pret notariāla akta izmaksām. Piemēram, pirkuma līgums notariāla akta formā, kur zvērināta notāra amata atlīdzība atkarīga no pirkuma summas (Ministru kabineta noteikumu Nr.747 "Noteikumi par zvērinātu notāru atlīdzības taksēm un to noteikšanas kārtību" 6.punkts).

Treškārt, ir takse saskaņā ar klienta un zvērināta notāra vienošanos²⁶, kāda Latvijā nav paredzēta. Takse uzskatāma par valsts noteiktu, tā kā tiek reglamentēts maksimāli pieļaujamais amata atlīdzības sliekšnis, savukārt, no notāra un klienta vienošanās atkarīga samaksa katrā gadījumā individuāli.

Normatīvā aktā reglamentēta takse, kāda tā ir Latvijā, nodrošina patērētājam izdevumu caurredzamību, ļaujot droši paredzēt izdevumus jau plānota notariāla apliecinājuma sākuma posmā. Takse ir patērētāja vienlīdzības garants, jo apspriežamas taksēs var panākt atlaides pastāvīgiem, notāram nozīmīgiem klientiem. Pieļaujot notāra taksī kā diskusiju objektu, amatpersona varētu atteikties iesaistīties lietās par maksu, kas viņu neapmierinātu, finansiāli neieinteresētu, nenodrošinot publisku pakalpojumu.²⁷

²⁵ BO SIA "Latvijas Zinātņu akadēmijas Ekonomikas institūts". Latvijas notariāta sistēmas atbilstība valsts un sabiedrības vajadzībām un tās pilnveidošanas iespējas. Kopsavilkums. Rīga: [B.i.], 2003.

²⁶ Ярков В.В., Медведев И.Г., Трушников С.С. Методика и практика формирования нотариальных тарифов в странах Латинского нотариата (на примере Франции и Германии). Pieejams: http://www.notiss.ru/ustrimg/conclusion_tarif.pdf [skatīts 2008.gada 10.aprīlī].

²⁷ Dekerss Ē. Notāra profesija, tās deontoloģija un tās struktūras. Ziņojums. Starptautiskā latīņu notariāta savienība. Eiropas un vidusjūras reģiona lietu komisija. Notariālā akadēmija. 2000. Pieejams: <http://latvijasnotars.lv/site/docs/2007/10/16/dekers-deont.pdf> [skatīts 2011.gada 3.aprīlī].

1.1.2. Publisko un privāto elementu savienojums latīņu tipa notariāta izcelsmes stadijā

Latīņu tipa notariāta zvērināta notāra institūta duālās dabas skaidrojums atrodams notariāta vēstures pirmsākumos. T.i., latīņu tipa notariāta institūts Eiropā tika recipēts no romiešu tiesībām. Senajā Romā sākotnēji tika izveidots rakstveža institūts (atbilstoša arīdzan termina "stenogrāfists" izmantošana²⁸):

- 1) rakstveži, kuri bija piederīgi pie valsts dienesta (*scribae*);
- 2) rakstveži, kuri strādāja privātpersonu labā (*exceptores et notarii*):²⁹
 - a) brīvās personas (*exceptores*), kuri strādāja pie turīgiem ļaudīm kā sekretāri,³⁰
 - b) vergi (*notarii*).³¹

Valsts dienestā esošie *scribae* darbojās pie maģistrātiem un saņēma atbilstošu atalgojumu no valsts kases. Viņi nav uzskatāmi par valsts amatpersonām mūsdienu izpratnē, bet gan Romai specifiski raksturīgam valsts dienestam piederīgiem. Šo personu amata pienākumos ietilpa publisku dokumentu sagatave (*tabulae publicae*), rēķinu vešana (*rationes*), kā arī publisku dokumentu kopiju un izrakstu izdošana, tādējādi maģistrāta vārdā apliecinot to atbilstību oriģinālam. Savukārt tiesas procesā *scribae* veda īpašu tiesas žurnālu (*codex*), kurā tika fiksēta lietas izskatīšanas norise.³² Respektējot salīdzinoši primitīvos notariāta institūta aizmetņus, jānorāda, ka *scribae* šeit tiek izprasts tikai kā dokumentu materializētājs. Par notāra priekštecī uzskatāms Ulpiāna laikā izveidojies publisko rakstvežu amats *tabellio*. Duālā daba tam izpaudās neatkarībā un valsts deleģējumā.

²⁸ Sk. arī: Code civil. Les défis d'un nouveau siècle. 100e notaires de France congres. Paris. 16-19 mai 2004, Partenaire des notaires. [B.v.]: [B.i.], 2004.

Косарева И. А. Роль нотариальных действий в гражданско-правовом регулировании. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Министерство образования Российской Федерации. Хабаровская государственная академия экономики и права. Хабаровск: [B.i.], 2004, с.14.

²⁹ Злотников М.Ф. Подьячие Ивановской площади. К истории нотариата Московской Руси., Фемелиди А.М., РУССКИЙ НОТАРИАТ. История нотариата и действующее нотариальное положение 14 апреля 1866 года. Золотые страницы российского нотариата: серия. Т.1. Ред. Анев, В. Н., Мишин, В. Д., Перевалов, В. Д., Пономарев, А. Ф., Ярков, В. В., Москва: Летопись-Медиа, Внешторгиздат, 2005, с.73.-74.

³⁰ Ņemot vērā republikas perioda vēsturisko situāciju, pieļaujams, ka šīs brīvās personas (*exceptores*) bija brīvlaistie. Черемных Г.Г., Черемных И.Г. Нотариальное право: учебник. Изд. 2-е, перераб. и доп. Под ред. Дмитриева, Ю.А. Москва: Эксмо, 2006, с.153.

T.i., vergam ar atbrīvošanu kļūstot brīvam juridiskā nozīmē, tiesiskais statuss nebija pilnīgi pielīdzināms brīvdzimušajam pilsonim (*ingenuus*), kas turpmākās dzīves laikā liedza viņam, piemēram, tiesības ieņemt valsts amatus.

Kalniņš V. Romiešu civiltiesību pamati. Rīga: Zvaigzne, 1977, 72.lpp.

³¹ Злотников М.Ф. Подьячие Ивановской площади. К истории нотариата Московской Руси., Фемелиди А.М., РУССКИЙ НОТАРИАТ. История нотариата и действующее нотариальное положение 14 апреля 1866 года. Золотые страницы российского нотариата: серия. Т.1. Ред. Анев, В. Н., Мишин, В. Д., Перевалов, В. Д., Пономарев, А. Ф., Ярков, В. В., Москва: Летопись-Медиа, Внешторгиздат, 2005, с.72.

³² Тамже.

Neatkarība (brīvā profesija) izpaudāt tā, ka rakstveži nebija piesaistīti konkrētam maģistrātam. Tabelioni bija brīvi cilvēki, kuri neatradās valsts vai privātpersonu dienestā.³³

Valsts deleģējums nozīmēja, ka tabelioni, neesot valsts amatā, kā brīvās profesijas pārstāvji darbojās valsts uzraudzībā, sastādot un apliecinot dokumentus, tajā skaitā tiesas dokumentus.³⁴ Precīzāk - tabelions tika uzskatīts par tiesu sistēmai piederīgu personu, kuras uzdevums bija taisīt šos aktus atbilstošā formā. Sākotnēji tabeliona uzdevums nebija dot dokumentam kādu īpašu spēku, un līdz ar to viņa sastādītajiem aktiem pašiem par sevi nebija augstāka pierādījuma spēka salīdzinājumā ar aktiem, kas taisīti bez viņa iesaistīšanās.³⁵ Tomēr laika gaitā tika paredzēta dokumentu reģistrācija, ierakstot tos tiesas protokolā (*gesta*), kas nodrošināja apliecinātajam darījumam publisku ticamību.³⁶ (Atsevišķos avotos tiek rakstīts par reģistrāciju, nekonkretizējot, kas ir bijis reģistra turētājs.³⁷)

Dokumenta reģistrācijai nebija obligāts raksturs. Proti, neregistrēts dokuments saglabāja privāta dokumenta spēku. Tātad dokumenta spēks bija atkarīgs no reģistrācijas esamības, t.i., dokuments publisku ticamību ieguva ar reģistrācijas brīdi. Tomēr ir jāpievērš īpaša uzmanība šim reģistrācijas "pārspīlējumam", jo attiecībā uz darījumiem Senajā Romā autentisks dokuments ir tiesas dokuments. Un, piemēram, pēc dāvinājuma līguma sastādīšanas iesniedzējs lūdza, lai pēc tā nolasīšanas tiktu dots rīkojums šo dokumentu glabāt tiesas arhīvā, lai dāvinātājs tiktu aicināts atzīt dokumentu un lai tiesas sekretāram tiktu dots rīkojums izsniegt kopijas vai izrakstus.³⁸ Proti, tabelions procesuāli nodrošināja ticamību apliecinātajam darījumam, taču šī ticamība nebija pilnīga bez reģistrācijas tiesā.

Vēsturiski procesu, kad tiek diferencēti reģistrējamie un neregistrējamie dokumenti, var izskaidrot ar to, ka lielākai daļai darījumu netika paredzēta obligāta reģistrācija. Tādējādi mērķis, piemēram, pirkuma līgumu; darījumu, kas saistīti ar aizbildnības jautājumiem, apliecināšanai pie tabeliona un reģistrācijai tiesu iestādē, bija tikai un vienīgi piešķirt šiem dokumentiem augstākās ticamības pakāpi.³⁹ Papildus - tabeliona apliecināta dokumenta ierakstīšana tiesas protokolā

³³ Osipova S. Latvijas notariāta funkcijas un tā sniegtās juridiskās palīdzības pieejamība, to izvērtējums: pētījums. No: Oestrey, Ferdinand Das deutsche Notariat. Hannover: Hahnschen Buchhandlung, 1842. Bd. I, Geschichte des Notariat, S. 8. Pieejams: http://www.tm.gov.lv/lv/documents/petijumi/Osipova_petijums_07022009-final.doc [skatīts 2011.gada 15.septembrī].

³⁴ Gaivenis V. From the scribe to the notary. Vilnius: R.Paknio leidykla, 2007, p.20.

³⁵ Code civil. Les defis d'un nouveau siecle. 100e notaires de France congres. Paris. 16-19 mai 2004, Partenaire des notaires. [B.v.]: [B.i.]. 2004.

³⁶ Черемных Г.Г., Черемных И.Г. Нотариальное право: учебник. Изд. 2-е, перераб. и доп. Под ред. Дмитриева, Ю.А. Москва: Эксмо, 2006, с.155.

³⁷ Пиепу Ж.-Ф., Ягр Ж. Профессиональное нотариальное право. Пер. с франц.: Медведева, И. Г. Москва: Юрист, 2001, с.37.

³⁸ Code civil. Les defis d'un nouveau siecle. 100e notaires de France congres. Paris. 16-19 mai 2004, Partenaire des notaires. [B.v.]: [B.i.]. 2004.

³⁹ Черемных Г.Г., Черемных И.Г. Нотариальное право: учебник. Изд. 2-е, перераб. и доп. Под ред. Дмитриева, Ю.А. Москва: Эксмо, 2006, с.155.

nodrošināja oriģināla zuduma vai likvidācijas gadījumā, iespēju atjaunot to kopijas formā no protokoliem, kas glabājās atbilstošos arhīvos.⁴⁰

Tabelioniem atšķirībā no priekštečiem rakstvežiem tika izvirzītas prasības tiesību pārzināšanā.⁴¹ Tika paredzēta kriminālatbildība par prettiesisku darījumu veikšanu. Ikvienā pilsētā tabelioni veidoja savu korporāciju, publiskās vietās ikviens no viņiem veidoja īpašus kantorus (*stationes*).⁴²

Tā kā Latvijas notariāta attīstību ietekmējusi Krievijas 1866.gada 14.aprīļa Likuma par notariātu attiecināšana uz toreizējām Baltijas guberņām (Kurzemi un Vidzemi),⁴³ tad notariāta duālās dabas sakarā kā replika ir minami arī zinātnē par Krievijas rakstvežiem dēvētie *площадные подьячие* (saukti arī *писчики, площадные писчики, площадные дьячки, подьячие с площади*), kuru darbība attiecināma uz 16.-18.gs. un kuri sākotnēji veikuši dažādu rakstveida dokumentu sastādīšanu.⁴⁴

Notariāta priekšteču duālā daba izpaudās:

- 1) neatkarībā (brīvā profesija) – *площадные подьячие* neatradās valsts dienestā,
- 2) materiālā atbildībā (brīvā profesija) – pienākums segt *площадного подьячего* darbības rezultātā radušos zaudējumus,⁴⁵

3) valsts deleģējumā - neesot valsts amatā, kā brīvās profesijas pārstāvji, *площадные подьячие* darbojās valsts uzraudzībā⁴⁶. Cars ar dekrētu noteica viņu skaitu, ņemot vērā darba apjomu, iedzīvotāju skaitu un citus apsvērumus.⁴⁷ *Площадные подьячие* tika iecelti amatā saskaņā ar cara dekrētu.⁴⁸

⁴⁰ Злотников М.Ф. Подьячие Ивановской площади. К истории нотариата Московской Руси., Фемелиди А.М., РУССКИЙ НОТАРИАТ. История нотариата и действующее нотариальное положение 14 апреля 1866 года. Золотые страницы российского нотариата: серия. Т.1. Ред. Анев, В. Н., Мишин, В. Д., Первалов, В. Д., Пономарев, А. Ф., Ярков, В. В., Москва: Летопись-Медиа, Внешторгиздат, 2005, с.79.

⁴¹ Dokumenta apliecināšanas procesuāla kārtība ļauj vilkt paralēles ar mūsdienām (skatīt turpmāk darbā). Proti, persona vērsās pie tabeliona ar lūgumu sastādīt dokumentu, secīgi notika faktiskās situācijas un juridisko nianšu izziņa un rezultātā tabelions sastādīja akta projektu (*scheda*), kura rezultātā tika taisīts akta oriģināls uz īpašas veidlapas (*protocollum*) ar ģerboņa zīmogu. Akta projekts tika nolasīts darījuma dalībniekiem liecinieku klātbūtnē, un piekrišanas gadījumā to parakstīja puses, liecinieki un rezultātīvi – pats tabelions.

Materiāls, uz kura tika rakstīts akts, laika gaitā mainījās. Sākotnēji tie bija koka dēļīši (*caudex*), vēlāk ēģiptiešu papīrs (*charta papyraica*) - papīruss, tad no dzīvnieku ādas izgatavotais papīruss (*charta membranica*), secīgi tika izmantots papīrs un speciāli veidots audekls (*linteum, carbasum*). Un visbeidzot speciāla veidlapa, kuras augšējā malā tika norādīts papīra izgataves datums un burti C.S.L. (*Comes sacrarum largitionum*) – papīra izgudrotāja firmas iniciāļi.

Тамже, с.78., 82.

⁴² Тамже, с.77.

⁴³ Ieskats Latvijas notariāta attīstībā. Rīga: Mans Īpašums, 1998, 5.lpp.

⁴⁴ Нотариальное право России: Учебник для студентов юридических вузов и факультетов. Москва: Вольтерс Клувер, 2003, с.10.

⁴⁵ Злотников М.Ф. Подьячие Ивановской площади. К истории нотариата Московской Руси., Фемелиди А.М., РУССКИЙ НОТАРИАТ. История нотариата и действующее нотариальное положение 14 апреля 1866 года. Золотые страницы российского нотариата: серия. Т.1. Ред. Анев, В. Н., Мишин, В. Д., Первалов, В. Д., Пономарев, А. Ф., Ярков, В. В., Москва: Летопись-Медиа, Внешторгиздат, 2005, с.63.

⁴⁶ Макаренко О.Н. Нотариат в вопросах и ответах. Ростов-на-Дону: Феникс, 2002, с.10.

⁴⁷ Андреева Ю.А. Становление и развитие государственного контроля и надзора в сфере нотариата. Реејамс: http://www.notariat.ru/bulletinarhiv/press_2885_23.htm [skatīts 2011.gada 12.septembrī].

⁴⁸ Черемных Г.Г., Черемных И.Г. Нотариальное право. Учебник. Изд. 2-е, перераб. и доп. Москва: Эксмо, 2006., с.169.-170.

Papildus Krievijas rakstvežu institūtam raksturīgi koleģiālā atbildība, *numerus clausus principis*,⁴⁹ koleģiālā apvienība,⁵⁰ valsts finansējuma nesniegšana.⁵¹

1.2. Notariāls apliecinājums kā notariāls akts un notāra veikts apliecinājums

Kā ceturrtā latīņu tipa notariāta pamatpazīme jāmin autentiskuma nodrošināšana notariālam apliecinājumam, piešķirot apliecinātajam dokumentam īpašu pierādījuma un izpildu spēku.⁵²

Termins "autentisks" [gr.*authentikōs*] nozīmē – ar oriģinālu (pirmatveidojumu, pretstatā kopijai, atdarinājumam⁵³) saskanošs, īsts, pareizs, uz pirmavotu pamatots.⁵⁴ Tātad "autentisks" ir īpašība, kas piemīt lietai, kuras ticamība (tāda, ko atzīst par iespējamu īstenībā, tāds, kam var ticēt⁵⁵), patiesums nevar tikt apstrīdēts, kuras izcelsme ir neapšaubāma, bet jēdziens "autentisks raksturs" ietver sevī tādu ticamības, pareizības, izcelsmes garantijas ideju, kas nevar tikt apšaubīta.⁵⁶

Iespējams, ka pamatots pārmetums autorei par citvalodu termina "autentisks" izmantošanu, jo latviešu valodā labskanīgāki būtu tādi vārdi kā "īsts", "pareizs", "neapšaubāms", "ticams". Tomēr darbā lietotajai terminoloģijai, piemēram, "autentisks dokuments", veiksmīgāka ir svešvārda lietošana, lai izvairītos no neveikliem formulējumiem par privātu dokumentu, kas atšķirībā no īsta, pareiza, ticama notariāla akta būtu uzskatāms par neīstu, nepareizu utt., kāds tas nemaz nav.

⁴⁹ Злотников М.Ф. Подьячие Ивановской площади. К истории нотариата Московской Руси., Фемелиди А.М., РУССКИЙ НОТАРИАТ. История нотариата и действующее нотариальное положение 14 апреля 1866 года. Золотые страницы российского нотариата: серия. Т.1. Ред. Анев, В. Н., Мишин, В. Д., Перевалов, В. Д., Пономарев, А. Ф., Ярков, В. В., Москва: Летопись-Медиа, Внешторгиздат, 2005, с.37., 59.

⁵⁰ Смыкалин А.С. Донотариальный период в системе юридических органов русского государства. Нотариальный вестник, 2006, № 12. Pieejams: http://www.notariat.ru/bulletinarhiv/press_2135_23.htm [skatīts 2011.gada 12.septembrī].

⁵¹ Черемных Г.Г., Черемных И.Г. Нотариальное право. Учебник. Изд. 2-е, перераб. и доп. Москва: Эксмо, 2006, с.169.

⁵² Ярков В.В., Медведев И.Г., Трушников С.С. Методика и практика формирования нотариальных тарифов в странах Латинского нотариата (на примере Франции и Германии). Pieejams: http://www.notiss.ru/usring/conclusion_tarif.pdf [skatīts 2008.gada 10.aprīlī].

⁵³ Latviešu valodas vārdnīca. Bāliņa R., Cīrule V., Ēdelmane I. Rīga: Avots, 1987, 556.lpp.

⁵⁴ Svešvārdu vārdnīca: ap 19000 citvalodu cilmes vārdu un terminoloģisku savienojumu. Izlabots un papildināts otrais izdevums. Rīga: Liesma, 1978, 82.lpp.

Latviešu valodas vārdnīca. Bāliņa R., Cīrule V., Ēdelmane I. Rīga: Avots, 1987, 113.lpp.

⁵⁵ Latviešu valodas vārdnīca. Bāliņa R., Cīrule V., Ēdelmane I. Rīga: Avots, 1987, 802.lpp.

⁵⁶ Dekerss Ē. Notāra profesija, tās deontoloģija un tās struktūras. Ziņojums. Starptautiskā latīņu notariāta savienība. Eiropas un vidusjūras reģiona lietu komisija. Notariālā akadēmija. 2000. Pieejams:

<http://latvijasnnotars.lv/site/docs/2007/10/16/dekers-deont.pdf> [skatīts 2009.gada 21.augustā].

Atbilstoši Civilprocesa likuma 178.panta trešajai daļai notariāla akta patiesīgums nav apšaubāms, to var apstrīdēt, ceļot atsevišķu prasību.

Civilprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. 3.novembris, nr.326/330 (1387/1391). Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=50500> [skatīts 2011.gada 5.aprīlī].

Apliecinājums ir pareizības apstiprinājums.⁵⁷ Apliecināšanu Latviešu konversācijas vārdnīca paskaidro kā darbību, ar ko iestāde vai amatpersona noteiktā formā oficiāli apstiprina kāda fakta pareizību.⁵⁸ **Notariāls apliecinājums ir publisks apliecinājums – gribas izteikumu un faktu, kuriem ir tiesiska nozīme, autentiskuma apstiprinājums. Savukārt notariāla apliecināšana ir notariāta funkcija – gribas izteikumu un faktu, kuriem ir tiesiska nozīme, autentiskuma apstiprināšana.**

Fakts ir patiess, neizdomāts atgadījums, notikums.⁵⁹ Zvērināts notārs kā faktu apliecina, piemēram, to, ka persona ir dzīva, seifu un glabātavu saturu (Notariāta likuma 108.panta 4. un 7.punkts).

Griba ir psihisku norišu kopums, kura izpaužas mērķtiecīgā, apzinātā darbībā.⁶⁰ Gribas izteikuma izdarīšana nozīmē to, ka persona gribu izpaudusi uz ārieni. Gribas izteikumi atkarībā no tā, vai tie adresēti citai personai vai ne, ir iedalāmi:

1) citai personai adresēti gribas izteikumi, ko persona izpauž adresātam tādā veidā, lai adresāts normālos apstākļos varētu rēķināties ar izteikuma saņemšanu, piemēram, līguma noslēgšanas oferte un akcepts;

2) gribas izteikumi bez adresāta⁶¹, piemēram, mantojuma atraidīšana.

Lai gan iepriekš pieminēta tikai notariāla apliecināšana, latīņu tipa notariāta funkcijas tā ir arī konsultēšana un mediācija.

Konsultācija izpaužas kā paskaidrojums, padoms, ko dod speciālists kādā jautājumā.⁶² Notāra konsultēšana ir paskaidrošana un padomu došana klientam civiltiesiskos jautājumos. Paskaidrojums un padoms ir konsultācijas sastāvdaļas.

Paskaidrojumu Latviešu valodas vārdnīca iztulko kā to, ar ko paskaidro. Paskaidrot nozīmē padarīt saprotamu. Skaidrot – darīt skaidru, saprotamu, vieglāk uztveramu (uztverot būtisko, parādot sakarībā u.tml.).⁶³ Skaidrojums - izteikums, kura mērķis padarīt saprotamu, skaidru kādu parādību, vārdu, teicienu u.tml., atklājot to būtiskās pazīmes, īpašības, sakarības.⁶⁴

⁵⁷ Latviešu valodas vārdnīca. Bāliņa R., Cīrule V., Ēdelmane I. Rīga: Avots, 1987, 56.lpp.

⁵⁸ Latviešu konversācijas vārdnīca. I sēj. Rīga: A.Gulbja apgādībā, 1927.-1928, 710.sl.

⁵⁹ Svešvārdu vārdnīca: ap 19000 citvalodu cilmes vārdu un terminoloģisku savienojumu. Izlabots un papildināts otrais izdevums. Rīga: Liesma, 1978, 213.lpp.

⁶⁰ Latviešu valodas vārdnīca. Bāliņa R., Cīrule V., Ēdelmane I. Rīga: Avots, 1987, 242.lpp.

⁶¹ Balodis K. Ievads civiltiesībās. Rīga: Apgāds ABC, 2007, 156.lpp. No: Brox/Walker. Allgemeiner Teil des BGB, Rn. 142; Schwenzler I. Schweizerisches Obligationenrecht. Allgemeiner Teil, Rn. 27.18.

⁶² Latviešu valodas vārdnīca. Bāliņa R., Cīrule V., Ēdelmane I. Rīga, Avots, 1987, 395.lpp.

⁶³ Turpat, 592., 735.lpp.

⁶⁴ Turpat, 735.lpp.

Padomu došana tiek iztulkota kā pamācība, ieteikums.⁶⁵ Pamācība – atziņa, pieredze, ko kādam māca. Ieteikums – norādījums uz ko vēlamu. Ieteikt – pamudināt, dot padomu, atzīstot kaut ko par derīgu, piemērotu, kādam teikt, lai to lieto, pieņem, izvēlas.⁶⁶

Atbilstoši notāra profesijas deontoloģijai konsultēšana jāveic pie jebkura notariāla apliecinājuma.

Kā repliku terminoloģijas sakarā ir jāmin apstākļi, ka nedz literatūrā, nedz Latvijas normatīvajos aktos nav vienprātības attiecībā uz notariāta konsultēšanas funkciju. Piemēram, Notariāta likumā tiek pieminēta akta dalībnieku gribas un darījuma noteikumu noskaidrošana (87.¹ pants), tiesību izskaidrošana klientam (145.⁶ panta pirmā daļa), 87.² panta pirmajā daļā un 87.³ panta trešajā daļā ir pieminēti notāra paskaidrojumi. Izskaidrošana tiek pieminēta arī Ministru kabineta noteikumu Nr.618 "Noteikumi par mantojuma reģistra un mantojuma lietu vešanu"⁶⁷ 22., 23., 69., 70., 83.punktos, 46.punktā paredzot viedokļu noskaidrošanu. Turpretī Latvijas Zvērinātu notāru ētikas kodeksā⁶⁸ līdzās informēšanai (17.punktā) un izskaidrošanai (19.punktā) notāram ir jāievēro klienta tiesības konsultēties ar citu notāru (18.punktā).

Noskaidrošana ir vērsta uz informācijas ieguvu notāram, lai viņš noskaidrotu klienta gribu notariāla apliecinājuma sakarā. Latviešu valodas vārdnīca ar noskaidrošanu saprot padarīšanu skaidru, saprotamu⁶⁹. Turpretī notāra veikta izskaidrošana ir vērsta uz klientu. Izskaidrošanas sinonīmi ir skaidrot, apstāstīt, aprādīt, atklāt, tulkot, iztulkot, interpretēt, izgaismot, apgaismot, izklāstīt. Salīdzināšanai, paskaidrošanas sinonīmi ir pamatot, motivēt, argumentēt, komentēt, instruēt, eksplicēt⁷⁰. Tātad ar paskaidrošanu zvērināts notārs ir dziļāk atklājis notariālam apliecinājumam nepieciešamās ziņas klientam, neaprobežojoties ar skaidrības radīšanu.

Secinājums - vienīgi ētikas kodeksā šobrīd pieminēta notāra konsultācija kā paskaidrojumu un padomu kopums.

Vēl vairāk samezģlo terminoloģijas izpratni Latvijas Zvērinātu notāru padomes sniegtā informācija, nosakot, ka notāram ir divas funkcijas – apliecināšana un padomu došana. Turklāt tas viss saistīts ar notāra informēšanu, padomu došanu un palīdzību.⁷¹ Kā turpmāk darbā tiks aprakstīts –

⁶⁵ Latviešu valodas vārdnīca. Bāliņa R., Cīrule V., Ēdelmane I. Rīga, Avots, 1987, 395.lpp.

⁶⁶ Turpat, 286., 560., 568.lpp.

⁶⁷ Noteikumi par mantojuma reģistra un mantojuma lietu vešanu; Ministru kabineta 2008.gada 4.augusta noteikumi nr.618. Latvijas Vēstnesis, 2008. 22.augusts, nr.130 (3914).

⁶⁸ Latvijas Zvērinātu notāru Ētikas kodekss: kodekss. Latvijas zvērinātu notāru 1994. 8.aprīļa kopsapulces protokols nr.2. Pieejams: http://latvijasnotars.lv/site/docs/2007/10/16/etikas_kodekss.pdf [skatīts 2010.gada 18.jūlijā].

⁶⁹ Latviešu valodas vārdnīca. Bāliņa R., Cīrule V., Ēdelmane I. Rīga: Avots, 1987, 537.lpp.

⁷⁰ Latviešu valodas sinonīmu vārdnīca. Grīnberga E., Kalnciems O., Lukstiņš G. Rīga: Avots, 1998, 166., 285.lpp.

⁷¹ Notāru pienākumi. Pieejams: <http://latvijasnotars.lv/lv/services/obligations/> [skatīts 2011.gada 24.oktobrī].

palīdzība ir darbība, rīcība, kas veicina, sekmē, atvieglo kaut ko.⁷² Tātad notārs palīdzot sekmē apliecinājumu atbilstoši klienta iekšējai gribai, atvieglojot gribas izteikuma tiesisko seku izpratni.

Arī autore līdz šim ir izmantojusi terminoloģiju, saskaņā ar kuru paplašināti interpretējusi padomu došanu, norādot uz notāru kā padomdevēju, kuram ir jāinformē, jāsniedz konsultācijas utt.⁷³ Salīdzināšanai, avotos krievu valodā tiek oriģinālvalodā⁷⁴ un tulkojumos izmantots⁷⁵ "советник", kas tiešajā tulkojumā nozīmē padomdevējs⁷⁶, kaut gan Krievijas Federācijas likumdošanas pamatos par notariātu (Основы законодательства Российской Федерации о нотариате⁷⁷) uzlikts notāram pienākums izskaidrot, paskaidrot, pārbaudīt un brīdināt (piem., 16., 54.panti). Oriģināldarbos vācu valodā⁷⁸ tiek izmantots "Rechtsberater" kā padomdevējs, konsultants tiesību jautājumos, konsekventi nodalot⁷⁹ paskaidrošanu⁸⁰ no padomu došanas⁸¹ kā konsultācijas sastāvdaļas.

Atgriežoties pie latīņu tipa notariāta funkcijām, mediācija ir konfidenciāls process, kura ietvaros mediators kā neitrāla persona aktīvi palīdz pusēm panākt izlīgumu. Mediācijas procesā pusēm ir maksimāla kontrole lēmumu pieņemšanā un strīda risinājuma nosacījumu noteikšanā. Savukārt mediatora uzdevums ir, izmantojot dažādas metodes un profesionālās prasmes, palīdzēt pusēm sasniegt brīvprātīgu un savstarpēji pieņemamu strīda risinājumu.⁸²

⁷² Latviešu valodas vārdnīca. Bāliņa R., Cīrule V., Ēdelmane I. Rīga: Avots, 1987, 566.lpp.

⁷³ Sīkāk sk.: Damane L. Zvērināta notāra padomu došanas pienākuma robežas darījumu apliecināšanas procesā. Daugavpils Universitātes 51.starptautiskā zinātniskā konference. 2009.gada 17.aprīlī. Daugavpils Universitātes 51.starptautiskās zinātniskās konferences materiāli. Daugavpils: Akadēmiskais apgāds "Saule", 2010, 71.-74.lpp.

⁷⁴ Piem., Медведев И.Г. Современный латинский нотариат: обзор последних решений. Pieejams: <http://www.notiss.ru/usrimg/discours.htm> [skatīts 2011.gada 24.oktobrī].

⁷⁵ Piem., Швахтген А. Деятельность нотариуса на благо гражданского общества. Pieejams: <http://mirnot.narod.ru/shva.html> [skatīts 2011.gada 24.oktobrī].

Малори Ф. Нотариальная ответственность. Pieejams: http://www.notiss.ru/usrimg/Malaurie_ru.htm [skatīts 2011.gada 24.oktobrī].

⁷⁶ Krievu – latviešu vārdnīca: Ap 40 000 vārdu. Gūtmanis A., Loginova O., Žīgure L. Rīga: Avots, 1988, 491.lpp.

⁷⁷ Основы законодательства Российской Федерации о нотариате: закон РФ. Российская газета, 13 марта 1993 г. Nr.49. Pieejams: http://www.notariat.ru/changelegis/text_27_19.htm [skatīts 2011.gada 24.oktobrī].

⁷⁸ Piem., Gaupp R. Die Unparteilichkeit des Notars: Eine Garantie des Vertragsrechts. XXIV. Kongresses des Lateinischen Notariats. Bericht der deutschen Delegation. Thema I. 15. Dezember 2003. 17.10.-22.10.2004. Mexiko City. Pützer, H.J. Das Notariat im Zivilrechtssystem. Im: Das moderne Notariat – Strukturen und Aufgaben. Köln: Bundesnotarkammer (K.d.ö.R.), Deutsche Notarzeitschrift, 1993, S.7.

⁷⁹ Schützeberg J. Der Notar in Europa. Eine rechtsvergleichende Untersuchung des deutschen, französischen, niederländischen und englischen notariellen Berufsrechts. Köln: Deutscher Anwalt Verlag, 2005, S.78.-79.

⁸⁰ Beurkundungsgesetz vom 28. August 1969 (BGBl. I S. 1513), zuletzt geändert durch Artikel 2 des Gesetzes vom 22. Dezember 2010 (BGBl. I S. 2255). Pieejams: <http://www.bnotk.de/Notar/Berufsrecht/BeurkG/index.php> [skatīts 2011.gada 24.oktobrī].

⁸¹ Bundesnotarordnung: Bundesgesetz. Pieejams:

http://www.bnotk.de/Notar/Berufsrecht/BNotO/BNotO_Teil_I.php#Abschnitt_3 [skatīts 2011.gada 24.oktobrī]. §24 pirmā daļa.

⁸² Mediācijas ieviešana civiltiesisku strīdu risināšanā: koncepcija. Informatīvā daļa.

<http://polsis.mk.gov.lv/view.do?id=2936> [skatīts 2011.gada 18.jūnijā]. No:

http://www.cedr.com/about_us/library/glossary.php

Dokuments ir rakstveida informācija, ko rada publisko vai privāto tiesību subjekts vai fiziskā persona.⁸³

Pierādījuma spēks – dokumentā izklāstīto faktu pašprietiekamība to patiesuma apliecinājumam.⁸⁴ Dokumenta izpildu spēks ļauj kreditoram izmantot izpildes kārtību pret savu parādnieku, neceļot tiesā prasību par tiesību atzīšanu.⁸⁵

Saskaņā ar pieminēto ceturto latīņu tipa notariāta pamatpazīmi notariāts nodrošina autentiskumu notariālam apliecinājumam. Notariālie apliecinājumi iedalās notariālos aktos un notāra veiktos apliecinājumos.⁸⁶

Notariāls akts ir gribas izteikuma un fakta, kuram ir tiesiska nozīme, autentiskuma apliecinājums. Tas ir notariāls apliecinājums, kas nodrošina visa dokumenta autentiskumu, piešķirot tam pierādījuma, izpildu spēku, kuram ir obligāta notāra neitrāla, bet aktīva konsultēšana (paskaidrojumu un padomu došana). Notariālam aktam raksturīga obligāta dokumenta saglabāšana, iespējama atkārtotu izrakstu, norakstu izdošana.

Ar visa dokumenta autentiskuma nodrošināšanu tiek prezumēta ticamība fakta un gribas izteikuma, kam ir tiesiska nozīme, autentiskumam, tajā skaitā tam, ka paraksti ir autentiski oriģināliem, akta dalībnieki bijuši tiesībspējīgi, rīcībspējīgi, pilnvarojums, pārstāvības tiesības pārbaudītas. Piemēram, trešās personas var būt drošas, ka notariālā aktā minētās personas darījumu ir noslēgušas, turklāt noslēgušas ar attiecīgu saturu.⁸⁷ Notāram ir valsts deleģēts pienākums fiksēt faktu, klientu gribu dokumentā, kas galarezultātā iegūst publiska dokumenta augstākā pierādījuma spēku. Klienta gribas noskaidrošanai notārs ar paskaidrojumu, padomu palīdzību nodrošina viņam nepieciešamo informāciju.⁸⁸ T.i., notārs apliecinot garantē klientu vienošanās likumību, oficiāli konstatē viņu piekrišanu dokumenta saturam, juridiskām sekām.⁸⁹

Atgriežoties pie termina "autentisks" izmantošanas. Uz notariālu aktu attiecināms latviešu valodai atbilstošāks termins "publisks dokuments" (Notariāta likuma 81.pants), jo dokumentiem, kuri pēc formas un satura ir publiski dokumenti, ir īstuma pieņēmums. Tomēr darbā salīdzinoši daudz tiek spriests nevis par visa dokumenta autentiskumu, kas ļautu izmantot terminu "publisks dokuments", bet

⁸³ Dokumentu juridiskā spēka likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2010. 19.maijs, nr.78 (4270). 1.pants.

⁸⁴ Тальпис Дж. Как статус, функции и роль нотариуса в рыночной экономике способствуют экономическому развитию страны? Pieejams: http://www.notiss.ru/usring/Talpis_ru_plein.htm [skatīts 2011.gada 8.aprīlī].

⁸⁵ Sk. arī: Villalón C. secinājumi 2011.gada 14.septembrī. Lieta C-50/08.

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62008C0050:LV:NOT> [skatīts 2011.gada 5.jūnijā].

⁸⁶ Terminoloģija pieļauj apgalvojumu par apliecinājumu plašākā un šaurākā nozīmē.

⁸⁷ Balodis K. Ievads civiltiesībās. Rīga: Apgāds ABC, 2007, 195.lpp.

⁸⁸ Gaupp R. Die Unparteilichkeit des Notars: Eine Garantie des Vertragsrechts. XXIV. Kongresses des Lateinischen Notariats. Bericht der deutschen Delegation. Thema I. 15. Dezember 2003. 17.10.-22.10.2004. Mexiko City.

⁸⁹ Lediņa L. Latvijas notariāts kontinentālās Eiropas tiesību sistēmā. Jurista Vārds, 2004. 24.februāris, nr.7(312). Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=84636> [skatīts 2011.gada 9.oktobrī].

gan pakāpeniski pievērsta uzmanība apliecināšanas prasībām, lai dokumentam būtu publisks raksturs, t.i., lai tas būtu autentisks. Piemēram, paraksta, notariāla akta dalībnieku gribas izteikuma, identitātes autentiskumam. Minētais liedz aprobežoties ar publiska dokumenta jēdzienu.

Notāra apliecināta dokumenta pierādījuma spēks panāk ticamības un pareizības prezumpciju (izcelsme, datums, vieta, fakts, ka akta dalībnieki izdarījuši dokumentā fiksētos paziņojumus). Tas attiecas tikai uz to faktu un paziņojumu ticamību, par kuriem notārs apliecina, ka viņš personīgi tos ir redzējis vai dzirdējis (*propriis sensibus*), vai veicis.⁹⁰ T.i., notārs var apliecināt tikai to, ko ir sajutis ar savām maņām.⁹¹

Notariāla akta izpildu spēks nodrošina uzņemto saistību izpildi bez parādnieka piekrišanas, tā kā parādnieks izpildei piekrīt brīdī, kad tas paraksta notariālu aktu.⁹² T.i., ja valsts nepieļauj, ka varētu tikt apšaubīti fakti, ko notārs apliecinājis aktā, tā nepieļaus arī, ka kāda no pusēm varētu izvairīties no saistībām, ko tā uzņēmusies, parakstot aktu.⁹³ Atbilstoši latīņu tipa notariāta būtībai apliecināts akts ir pilnā mērā izpildāms, tāpat kā tiesas nolēmums.⁹⁴ Jāpiebilst, ka Latvijā atbilstoši Civilprocesa likuma 540.pantam notariāli akti nav izpildu dokumenti kā piedzinējam izdoti noteiktas formas, satura procesuāli dokumenti attiecīgo nolēmumu izpildei piespiedu kārtībā.⁹⁵

Ar saglabāšanu tiek saprasta pasargāšana no bojāejas, bojāšanās, glabāšana (ilgāku laiku), noglabāšana.⁹⁶ Notariālā akta oriģināla saglabāšana tiek nodrošināta, ievietojot dokumentu notariālo aktu grāmatā (Notariāta likuma 52.panta 1.punkts). Minētais izskaidro terminoloģijas pielietojumu notariāla akta oriģināla atvasinājumu izgatavošanas gadījumā. T.i., notariālo aktu grāmatas izraksts (nevis notariāla akta izraksts) un notariāla akta noraksts ir akta oriģināla atvasinājums, pilnībā to atveidojot.⁹⁷

⁹⁰ Dekerss Ē. Notāra profesija, tās deontoloģija un tās struktūras. Ziņojums. Starptautiskā latīņu notariāta savienība. Eiropas un vidusjūras reģiona lietu komisija. Notariālā akadēmija. 2000. Pieejams: <http://latvijasnors.lv/site/docs/2007/10/16/dekers-deont.pdf> [skatīts 2011.gada 6.aprīlī].

⁹¹ Perales Sanz J.L. The notarial act and economic development. Grām.: International Notarial Review. International Union of Latin Notaries. Special edition. Buenos Aires, Argentina: [B.i.], 2003, p.50.-51.

⁹² Sīkāk sk: Viljalana P.K. secinājumi. Eiropas Savienības Tiesas spriedumi lietās Nr.C-47/08, Nr.C-50/08, Nr.C-51/08, Nr.C-53, Nr.C-54, Nr.C-61. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62008CC0047:LV:HTML#Footnote1> [skatīts 2011.gada 27.oktobrī].

⁹³ Dekerss Ē. Notāra profesija, tās deontoloģija un tās struktūras. Ziņojums. Starptautiskā latīņu notariāta savienība. Eiropas un vidusjūras reģiona lietu komisija. Notariālā akadēmija. 2000. Pieejams: <http://latvijasnors.lv/site/docs/2007/10/16/dekers-deont.pdf> [skatīts 2009.gada 21.augustā].

⁹⁴ Lediņa L. Latvijas notariāts kontinentālās Eiropas tiesību sistēmā. Jurista Vārds, 2004.24.februāris, nr.7(312). No: Notariāts pasaulē. Starptautiskās Latīņu notariāta savienības starptautiskās notariālās sadarbības komisijas pētījums. 13. - 14. lpp. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=84636> [skatīts 2011.gada 25.oktobrī].

⁹⁵ Civilprocesa likuma komentāri. Trešais papildinātais izdevums. Autoru kolektīvs. Prof. K.Torgāna vispārīgā zinātniskā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006, 711.lpp.

⁹⁶ Latviešu valodas vārdnīca. Bāliņa R., Cīrle V., Ēdelmane I. Rīga: Avots, 1987, 689.lpp.

⁹⁷ Dokumentu izstrādāšanas un noformēšanas kārtība; Ministru kabineta 2010.gada 28.septembra noteikumi nr.916. Latvijas Vēstnesis, 2010. 14.oktobris nr.163 (4355). 47., 48., 50.punkti. Kā arī Notariāta likuma 103.panta 3.daļa.

Notariālo aktu grāmatas izraksti, kurus izdod zvērināts notārs par notariālo aktu grāmatā ierakstīto notariālo aktu, un notariālo aktu noraksti ir notariāla akta atvasinājumi (Notariāta likuma 101.pants).

Notariāls akts ir:

1) gribas izteikuma, kuram ir tiesiska nozīme, apstiprinājums, piemēram, testaments, mantotāja atteikšanās līgums;

2) fakta, kuram ir tiesiska nozīme, apstiprinājums. Piemēram, Notariāta likuma 267.pants, saskaņā ar kuru apliecībā par laulātā mantas daļu norāda zvērināta notāra konstatētos faktus; 306.panta otrās daļas 7.punkts - aktā par mantojuma lietas izbeigšanu norāda konstatējumu, ka mantinieki notāra izsludinātajā termiņā nav pieteikušies.

Notariālā procesā ir pieņemts lietot terminoloģiju, saskaņā ar kuru notariālā aktā apliecina gribas izteikumus un faktus (atsevišķi nodalot notāra veiktu paraksta autentiskuma (Notariāta likumā – īstuma) apliecināšanu). Ar to saprotot gribas izteikuma un citu faktu, kam ir tiesiska nozīme, autentiskuma apliecināšanu. Vienveidībai un skaidrībai autore darbā izmantos terminoloģiju, saskaņā ar kuru nošķirs gribas izteikuma un fakta, kam ir tiesiska nozīme, autentiskuma apliecinājumu.

Savulaik mag.iur. L.Lediņa Jurista Vārdā publicētajā rakstā "Latvijas notariāts kontinentālās Eiropas tiesību sistēmā" sniedza notariāla apliecinājuma veidu uzskaitījumu. Saskaņā ar to tika nošķirts notariāls akts un apliecinājums kā apliecība.⁹⁸ Atbilstoši latviešu valodas terminoloģijai apliecība ir dokuments, kas apliecina kādu faktu, apstākli.⁹⁹ Līdz ar to arī šeit akts netieši tika nošķirts kā gribas izteikuma autentiskuma apstiprinājums, bet apliecinājums notariāla akta formā kā fakta autentiskuma apstiprinājums.

Fakta, kuram ir tiesiska nozīme, autentiskuma apstiprinājums ir aktuāls arī notariāliem apliecinājumiem, kas nav akta formā, lai gan tieši notariālu aktu tradicionāli uzsver kā sava veida vizītkarti latīņu tipa notariātam. Piemēram, notāri pilnvaroti "apliecināt aktus un līgumus, kuriem puses vēlas vai tiem jāpiešķir autentisks raksturs [...], ar mērķi nodrošināt ticamību datumam, atbilstošu uzglabāšanu, kopiju un izrakstu izdošanu"¹⁰⁰. Notāri ir "neieinteresēti pušu padomdevēji, kā arī bezkaislīgi dokumentu sastādītāji, kuri izpauž pušu gribu, informē puses par visiem apstākļiem, sastāda

⁹⁸ Lediņa L. Latvijas notariāts kontinentālās Eiropas tiesību sistēmā. Jurista Vārds, 2004. 24.februāris, nr.7(312). Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=84636> [skatīts 2011.gada 9.oktobrī].

⁹⁹ Latviešu valodas vārdnīca. Bāliņa R., Cīrule V., Ēdelmane I. Rīga: Avots, 1987, 56.lpp.

¹⁰⁰ Лидье Л. Доказательственная и исполнительная сила нотариального акта во Франции. Pieejams: http://www.notiss.ru/usring/lemoine_ru.htm [skatīts 2007.gada 27.jūnijā].

dokumentus, nodrošinot tiem apliecināta akta raksturu un galīga sprieduma spēku"¹⁰¹. Notāram "dots valsts varas deleģējums, lai piešķirtu notariālu spēku saviem taisītajiem aktiem, nodrošinot to saglabāšanu, pierādījumu spēku un izpildu spēku"¹⁰². Kā replika jāpiemin, ka notariāla akta apliecināšana piekrīt arī konsuliem.¹⁰³ Konsula apliecināts notariāls akts ir ar identiskām juridiskām sekām kā notāra apliecināts akts.

Tā kā spēkā esošajam normatīvajam regulējumam Latvijā ir raksturīga atšķirīga un pretrunīga notariāla apliecinājuma un tā veidu terminoloģija, tad sākotnēji autore uzskata par nepieciešamu spēkā esošajos normatīvajos aktos veikt grozījumus, ieviešot vienotu terminoloģiju. Gadījumā, kad notariāla akta formā ir apliecināts gribas izteikuma vai fakta autentiskums, izmantot terminu "notariāls akts". Gadījumā, kad ir fakta autentiskuma apliecinājums, kas nav notariāla akta formā, izmantot terminu "notāra veikts apliecinājums". Kā turpmāk tiks pamatots - grozījumu izstrāde Notariāta likumā nesniedz risinājumu terminoloģijas vienveidībai, respektējot normatīvā akta struktūru. Promocijas darba izstrādes gaitā konstatētās pretrunas, nevienveidība ir par pamatu apgalvojumam par jauna notariāta darbību regulējoša normatīvā akta izstrādes nepieciešamību.

Notāra veikts apliecinājums¹⁰⁴ ir fakta, kuram ir tiesiska nozīme, autentiskuma apstiprinājums. Tas ir notariāls apliecinājums, kas nodrošina konkrēta fakta, kuram ir tiesiska nozīme, autentiskumu, piešķirot tam pierādījuma spēku. Notariālam apliecinājumam ir obligāta notāra neitrāla, bet aktīva konsultēšana (paskaidrojumu un padomu došana).

Notāra veikts apliecinājums nenodrošina dokumenta saglabāšanu, atkārtotu izrakstu, norakstu izdošanu. Notāra veikts apliecinājums ir, piemēram, apliecinot parakstu autentiskumu, notārs pārbauda personu identitāti (Notariāta likuma 113.pants). Tiek nodrošināta ticamība tikai paraksta autentiskumam - tam, ka persona, kuras identitāti pārbaudījis notārs, ir parakstījusi konkrēto dokumentu norādītajā datumā vai atzinusi to par pašrocīgi parakstītu.

Pamatojoties uz iepriekš iztirzāto, kategoriski nevar piekrist viedoklim, ka notārs piešķir arī privātiem līgumiem autentisku raksturu, īpašu pierādījuma un izpildu spēku¹⁰⁵, jo autentiskuma piešķiršana visam dokumentam ir iespējama tikai gadījumā, ja privāts dokuments tiek likts par pamatu notariālam aktam (Notariāta likuma 87.pants), t.i., kā notariāla akta projekts.

¹⁰¹ Долгов М.А. Профессия нотариус. Pieejams: <http://www.lawcenter.ru/notariat/n2.htm> [aplūkots 2007.gada 27.jūnijā].

¹⁰² Eiropas notāru ētikas kodekss. Pieejams: http://latvijasnnotars.lv/site/docs/2007/10/16/eiropas_etikas_kodekss.pdf [skatīts 2010.gada 18.jūlijā].

¹⁰³ Konsulārais reglaments: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1994. 18.jūnijs, nr.72 (203). Pieejams: http://www.likumi.lv/doc.php?id=57318&menu_body=KDOC#saist_5 [skatīts 2011.gada 11.septembrī]. 14.panta trešā daļa.

¹⁰⁴ Kas nav notariāla akta formā.

¹⁰⁵ Латинский нотариат. Pieejams: <http://www.notiss.ru/index.php?id=28> [skatīts 2008.gada 10.aprīlī].

Notariāta likumā ir terminoloģijas nevienveidība, pretrunas. T.i., Notariāta likumā izmantotā terminoloģija:

1) gribas izteikuma, kuram ir tiesiska nozīme, autentiskuma apstiprinājums - notariāls akts;

2) fakta, kuram ir tiesiska nozīme, autentiskuma apstiprinājums – apliecinājums:

a) fakta, kuram ir tiesiska nozīme, autentiskuma apstiprinājums notariāla akta formā nodrošina visa dokumenta autentiskumu;

b) fakta, kuram ir tiesiska nozīme, autentiskuma apstiprinājums, kas nav notariāla akta formā, nodrošina konkrēta fakta autentiskumu.

Tātad atbilstoši Notariāta likumam fakta, kuram ir tiesiska nozīme, autentiskuma apstiprinājums ir gan notariāla akta formā, gan kā notāra veikts apliecinājums.

Notariāta likums strukturāli sastāv no sadaļām, kas secīgi iedalās nodaļās. Normatīvā akta D sadaļa veltīta notariāliem aktiem, savukārt E sadaļa - apliecinājumiem. Notariāta likuma D sadaļā saskaņā ar 82.¹panta pirmo daļu, **taisot notariālu aktu, zvērināts notārs apliecina gribas izteikuma, kuram ir tiesiska nozīme, autentiskumu.** Notariāta likuma E sadaļā saskaņā ar 108.¹panta otro daļu, gadījumā, kad **apliecinājums** tiek taisīts akta formā, tajā norādāmi notāra konstatējumi. Konstatācija ir fakta noteikšana, neapšaubāmības esamības, pastāvēšanas noteikšana.¹⁰⁶ Tātad **akta formā taisīts apliecinājums ir fakta, kuram ir tiesiska nozīme, autentiskuma apstiprinājums.**

Pirmkārt, nekoncekvenci Notariāta likumā pierāda Notariāta likuma pārejas noteikumu 6.punkts, kas nosaka: "Gadījumos, kad likums gribas izteikumiem nosaka notariālu apliecinājumu, publisku apliecinājumu vai apliecinājumu uzrādījuma kārtībā, zvērināts notārs taisa notariālo aktu". Saskaņā ar minēto, notariāla akta forma tostarp ir attiecināta uz apliecinājumiem uzrādījuma kārtībā kā gribas izteikumu autentiskuma apstiprinājumiem.

Saskaņā ar 2002.gada 24.oktobra grozījumiem Notariāta likumā¹⁰⁷ tika izslēgti panti, kas reglamentēja apliecināšanu uzrādījuma kārtībā – iepriekš sagatavota un notāram uzrādīta dokumenta apliecināšanu. Atbilstoši izslēgtajiem 110., 111., 112.pantiem pie apliecināšanas uzrādījuma kārtībā zvērināts notārs pārbaudīja akta uzrādītāja un viņa pārstāvju identitāti un rīcībspēju. Akta uzrādītājs apliecināja, ka dokumenta saturs viņam bija zināms, viņš aktu parakstīja vai atzina to par pašrocīgi parakstītu. Secīgi zvērināts notārs rakstīja apliecinājumu uz paša akta, atzīmējot, ka paraksts ir dots vai atzīts par savu, zvērinātam notāram klāt esot.

¹⁰⁶ Svešvārdu vārdnīca: ap 19000 citvalodu cilmes vārdu un terminoloģisku savienojumu. Izlabots un papildināts otrais izdevums. Red.R.Blūma. Rīga: Liesma, 1978, 388.lpp.

¹⁰⁷ Grozījumi Notariāta likumā: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2002. 13.novembris, nr.165 (2740).

Procesuālā apliecināšana uzrādījuma kārtībā laika gaitā nonivelējās, tā kā vairumā gadījumu dokumentu sagatavi veica paši notāri. Minētais panāca grozījumu veikšanu Notariāta likumā un apliecināšanas veida uzrādījuma kārtībā izslēgšanu.

Konstatētās pretrunas Notariāta likumā:

1) Līdz 2002.gada 24.oktobra grozījumiem Notariāta likumā apliecināšana uzrādījuma kārtībā bija sadaļā par apliecinājumiem kā fakta, kuram ir tiesiska nozīme, autentiskuma apstiprinājumiem (Notariāta likuma 108.panta 2.punkts). Tātad apliecināšana uzrādījuma kārtībā bija identitātes, rīcībspējas, parakstu autentiskuma apstiprinājums.

2) Pretēji iepriekš minētajam - atbilstoši Notariāta likuma 111.pantam pie apliecināšanas uzrādījuma kārtībā zvērināts notārs veica gribas izteikuma, kuram ir tiesiska nozīme, autentiskuma apstiprinājumu.

3) Līdz ar apliecināšanas uzrādījuma kārtībā izslēgšanu no Notariāta likuma, likumdevējs pārejas noteikumu 6.punktā noteica gribas izteikuma autentiskuma apliecinājumu uzrādījuma kārtībā kā notariālu aktu. Lai gan identiski esošajam Notariāta likuma regulējumam arī līdz 2002.gada 24.oktobra grozījumu veikšanai normatīvais akts reglamentēja notariālu aktu kā atsevišķu apliecinājuma veidu līdzās apliecinājumam uzrādījuma kārtībā.

Kā replika jāpiemin bāriņtiesas apliecinājums, kas ir pielīdzināts notariālam apliecinājumam.¹⁰⁸ Veicot darījumu, pilnvaru apliecināšanu, kā arī pieņemot glabāšanā testamentus, bāriņtiesa nodrošina apliecināšanas procesu, kas tuvāks apliecināšanai uzrādījuma kārtībā. Tā saskaņā ar Bāriņtiesu likuma 64.panta pirmo daļu, otrās daļas 3., 4., 5.punktu, ceturto daļu tiek apliecināta darījuma dalībnieku rīcībspēja un identitāte, pirms darījuma apliecināšanas bāriņtiesas priekšsēdētājs, bāriņtiesas priekšsēdētāja vietnieks vai bāriņtiesas loceklis dokumenta projektu nolasa darījuma dalībniekiem un jautā, vai darījuma dalībnieki piekrīt tā noteikumiem un vai tā saturs viņiem ir zināms un saprotams, uz darījuma akta projekta tiek izdarīts apliecinājuma uzraksts, darījums tiek ierakstīts reģistrā, apliecinātā darījuma akta viens eksemplārs glabājas bāriņtiesas lietā. Turklāt darījuma dalībnieki dokumenta projektu var gan parakstīt klāt esot apliecinātājam, gan var atzīt to par pašrocīgi parakstītu. Iebildums autores apgalvojumam - darījuma dalībnieki tiesīgi ne tikai iesniegt bāriņtiesai sagatavotu dokumenta projektu, bet arī vērsties bāriņtiesā ar lūgumu sagatavot darījuma akta projektu pēc viņu vārdiem (atbilstoši Bāriņtiesu likuma 63.pantam). Bāriņtiesai nodrošinot publisku apliecinājumu, apliecināšanas

¹⁰⁸ Bāriņtiesu likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2006. 7.jūlijs, nr.107 (3475). Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=139369> [skatīts 2011.gada 11.septembrī]. 61.panta otrā daļa.

process neatbilst notariāla akta apliecināšanai, ir atšķirīgas apliecinātāja izglītībai (plašāk – zināšanām) izvirzītās prasības bāriņtiesas un zvērināta notāra gadījumā.¹⁰⁹

Salīdzinājumam, 1974.gada 28.jūnija likums "Par valsts notariātu"¹¹⁰ reglamentēja valsts notariāta sistēmu, kas atšķīrās no latīņu tipa notariāta sistēmas pēc notariāta organizācijas, pēc darbības principiem un izpildāmajiem uzdevumiem.¹¹¹ Likums "Par valsts notariātu" 17.pantā notariāli apliecinātiem dokumentiem pielīdzināja:

1) testamentus, ko apliecināja slimnīcu, citu stacionāru ārstnieciski profilaktisko iestāžu, sanatoriju galvenie ārsti, viņu vietnieki medicīnas jautājumos, dežūrārsti, kā arī veco ļaužu un invalīdu pansionātu direktori, galvenie ārsti pilsoņiem, kuri ārstējās šajās slimnīcās, ārstniecības iestādēs, sanatorijās, veco ļaužu un invalīdu pansionātos, kuģu kapteiņi pilsoņiem, kuri reisa laikā atradās uz jūras kuģiem vai iekšējās kuģniecības kuģiem, kuri brauca ar PSRS karogu, izpētes, arktisko un līdzīgu ekspedīciju priekšnieki ekspedīcijās esošiem pilsoņiem;

2) testamentus un pilnvaras, ko apliecināja hospitāļu, sanatoriju un citu kara ārstniecības iestāžu priekšnieki, viņu vietnieki medicīnas jautājumos, vecākie ārsti, dežūrārsti karavīriem un personām, kuras ārstējās hospitāļos, sanatorijās un citās kara ārstniecības iestādēs, karaspēka daļu, vienību, kara iestāžu un kara mācību iestāžu komandieri karavīriem, kā arī komandieri strādniekiem un kalpotājiem, viņu ģimenes locekļiem, karavīru ģimenes locekļiem karaspēka daļu, vienību, kara iestāžu un kara mācību iestāžu dislokācijas vietās, kur nebija valsts notariāta kantoru un citu iestāžu, kas izpildīja notariālās darbības. Papildus – testamentus un pilnvaras, ko apliecināja brīvības atņemšanas vietu priekšnieki personām, kuras atradās brīvības atņemšanas vietās.

Otrkārt, saskaņā ar Notariāta likuma E sadaļā iekļautā 108.panta 11.punktu, zvērināts notārs apliecina pilnvarojuma atsaukšanu. Vadoties no iepriekš aprakstītā, 108.pantā iekļautais pilnvarojuma atsaukums būtu uzskatāms par fakta autentiskuma apliecinājumu. Turpretī atbilstoši normatīvā akta 132.panta pirmajai daļai lūgumu atsaukt pilnvarojumu zvērināts notārs apliecina saskaņā ar noteikumiem par gribas izteikumu autentiskuma apliecināšanu. Pilnvaras atsaukšana ir vienpusējs tiesisks darījums kā tiesību subjekta gribas akts, kas rada tiesiskas sekas.¹¹² Turklāt neapšaubāmi, ka pilnvarojuma atsaukuma gadījumā, pilnvardevējam ir mērķis paziņot pilnvarniekam šo tiesiski nozīmīgo faktu. T.i., pilnvarojuma atsaukums ir adresēts citai personai.

¹⁰⁹ Sīkāk sk.: Balodis K. Ievads civiltiesībās. Rīga: Apgāds ABC, 2007, 197.lpp.

Rozenbergs J. Metodiskie ieteikumi notariālās funkcijas veikšanai pagasttiesās un bāriņtiesās. Rīga: [B.i.], 1996.

¹¹⁰ Par valsts notariātu: LPSR likums. Grām.: Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Likums par valsts notariātu. Rīga: Liesma, 1974.

¹¹¹ Sīkāk sk.: Ieskats Latvijas notariāta attīstībā. Rīga: Mans Īpašums, 1998, 24.lpp.

¹¹² Kalniņš E. Privāttiesību teorija un prakse. Raksti privāttiesībās. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 138.lpp.

Treškārt, saskaņā ar Notariāta likuma E sadaļā iekļautā 108.panta 14.punktu un 139.⁶pantu, zvērināts notārs apliecina iesniegumu, "ja notariāli apliecināta iesnieguma [...] iesniegšana valsts vai pašvaldību iestādēm un amatpersonām noteikta ar likumu". Strukturāli iesniegums iekļauts normatīvā akta sadaļā, kas reglamentē fakta autentiskuma apstiprinājumu. Turpretī 139.⁵panta pirmā daļa nosaka, ka iesniegumu zvērināts notārs apliecina saskaņā ar noteikumiem par gribas izteikumu autentiskuma apliecināšanu. Tātad notariāla akta formā. Piemēram, atbilstoši Ceļu satiksmes likuma¹¹³ 11.panta pirmās daļas 1.punktam gadījumā, ja transportlīdzeklis pieder vairākiem īpašniekiem, visas attiecībā uz transportlīdzekli veicamās darbības, kuras skar pārējo līdzīpašnieku īpašuma tiesības, izdarāmas attiecīgi Ceļu satiksmes drošības direkcijā vai Valsts tehniskās uzraudzības aģentūrā visu līdzīpašnieku klātbūtnē vai arī ar noteikumu, ka ir iesniegta visu līdzīpašnieku rakstveida piekrišanas, ko apliecinājis zvērināts notārs vai cita Civillikuma 1474.pantā norādītā persona. Piekrišana tiek apliecināta kā valsts resoram adresēts iesniegums notariāla akta formā. Iesniegumā tiek izteikts Ceļu satiksmes drošības direkcijai vai Valsts tehniskās uzraudzības aģentūrai adresēts gribas izteikums.

Latvijā šobrīd nav viennozīmīga terminoloģijas pielietojuma notariāla apliecinājuma sakarā.

Pirmkārt, Latvijas sabiedrības daļā iesakņojusies pārliecība, ka jebkurš notariāls apliecinājums nodrošina identiskas tiesiskās sekas, neatkarīgi no tā, vai tas ir notariāls akts vai notāra veikts apliecinājums. T.i., jebkurš notariāls apliecinājums nodrošinot visa dokumenta autentiskumu, tātad – identisku notāra iesaisti apliecināšanā, līdzvērtīgas tiesiskās sekas. Īpaši aktuāli tas ir darījumu slēgšanas sakarā, kad klienti izvēlas notāra veiktu parakstu autentiskuma apliecinājumu (Notariāta likuma 108.panta 3.punkts).¹¹⁴

Minētais jautājums savulaik tika akcentēts prof. S.Osipovas pētījumā "Latvijas notariāta funkcijas un tā sniegtās juridiskās palīdzības pieejamība, to izvērtējums"¹¹⁵ – Latvijas sabiedrības daļa neizprot notariāla akta un notāra veikta apliecinājuma atšķirību. Vieni neiedziļinās apliecināšanas un tiesisko seku atšķirībās. Otri ar notariālu apliecinājumu saprot tikai notāra veikta paraksta autentiskuma apliecinājumu. Tādam potenciālam zvērināta notāra klientam šī amatpersona asociējas ar procesu, kurā tiek apliecināts tikai paraksta autentiskums, kas vienlaicīgi ar to nereti rada iespaidu par samērā vienkāršotu un tipveida apliecināšanas procesu, ietverot sevī dokumenta uzrādīšanu notāram, viņa

¹¹³ Ceļu satiksmes likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1997. 21.oktobris, nr.274/276 (989/991). Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=45467> [skatīts 2011.gada 23.maijā].

¹¹⁴ Autores personīgā pieredze, strādājot notariāta sistēmā.

¹¹⁵ Osipova S. Latvijas notariāta funkcijas un tā sniegtās juridiskās palīdzības pieejamība, to izvērtējums: pētījums. Pieejams: http://www.tm.gov.lv/lv/documents/petijumi/Osipova_petijums_07022009-final.doc [skatīts 2010.gada 19.augustā].

zīmoga nospieduma un paraksta uzlikšanu. Vai krasi pretēji - paraksta autentiskuma apliecināšanu sasaista ar amatpersonas iedziļināšanos dokumenta formulējumā, atbildību par tā saturu, saglabāšanas nodrošināšanu utt. T.i., ar autentiskuma nodrošināšanu visam dokumentam, kāds var būt tikai notariāls akts.

Notāra veikta paraksta autentiskuma apliecinājuma popularitāti pierāda statistikas dati,¹¹⁶ saskaņā ar kuriem Latvijā 2007.gadā tika noslēgti 143180 notariāli akti un veikti 507209 parakstu autentiskuma apliecinājumi; 2008.gadā – 109597 notariāli akti, veikti 359465 parakstu autentiskuma apliecinājumi; 2009.gadā – 86356 notariāli akti, veikti 269144 parakstu autentiskuma apliecinājumi; 2010.gadā -85637 notariāli akti, veikti 259300 parakstu autentiskuma apliecinājumi; 2011.gada pirmajā pusgadā – 35775 notariāli akti, veikti 109408 parakstu autentiskuma apliecinājumi (skatīt pielikumu Nr.1 un Nr.2). Lai gan par labu notariālam aktam vēl joprojām priekšroka tiek dota trīs reizes retāk kā parakstu autentiskuma apliecināšanai, tomēr notariāla akta īpatsvars lēnām aug. Jāņem gan vērā, ka atsevišķos gadījumos likumdevējs paredzējis obligātu notariālu aktu, kas liedz izvēles iespēju par labu privātam dokumentam. Piemēram, pārdzīvojušā laulātā un mantojumu pieņēmušo mantinieku vienošanās par pārdzīvojušā laulātā daļu laulāto kopīgā mantā (Notariāta likuma 264.pants), apliecība par pēdējās gribas rīkojuma akta atvēršanu un nolasīšanu (Notariāta likuma 273.panta pirmā daļa), laulības šķiršanas iesniegums (Notariāta likuma 328.pants), laulības šķiršanas apliecība (Notariāta likuma 336.panta pirmā daļa). Līdz ar to pēc subjekta, kurš noteicis obligātu notariāla akta formu, var iedalīt:

1) Likumdevēja noteiktos obligātos notariālos aktos kā gribas izteikuma un fakta, kam ir tiesiska nozīme, autentiskuma apliecinājumos. Piemēram, mantošanas iesniegums, kurā izteikta griba par mantojuma pieņemšanu, iesniegums par laulības šķiršanu (Notariāta likuma 254.panta pirmā daļa, 328.pants). Apliecinājums ir gribas izteikuma tiesisku seku, kā arī fakta spēkā esamības priekšnoteikums.

2) Likumdevēja noteiktos obligātos publiskos apliecinājumos kā gribas izteikuma, kam ir tiesiska nozīme, autentiskuma apstiprinājumos. Piemēram, pilnvarojums pārstāvībai notariālajā procesā (Notariāta likuma 83.panta otrā daļa). Apliecinājums ir gribas izteikuma tiesisku seku, kā arī fakta spēkā esamības priekšnoteikums.

3) Zvērināta notāra klienta izvēlētos notariālos aktos kā gribas izteikuma un fakta, kam ir tiesiska nozīme, autentiskuma apliecinājumos. Piemēram, testaments, maiņas līgums, apliecinājums par līdzēju ierašanos tiesiska darījuma noslēgšanai. Formas neievērošanas tiesiskās sekas atkarīgas no

¹¹⁶ Latvijas Zvērinātu notāru padomes pārskats par zvērinātu notāru darbībām. 2010. augusts. Nav publicēts. Latvijas Zvērinātu notāru padomes pārskats par zvērinātu notāru darbībām. 2011. jūnijs. Nav publicēts.

notariāla akta dalībnieku savstarpējas vai ar trešajām personām vienošanās. Piemēram, vienošanās par tiesiska darījuma spēkā neesamību.

Nav pamata apgalvot, ka identisku tiesisku seku attiecināšana gan uz notariālu aktu, gan notāra veiktu paraksta autentiskuma apliecinājumu ir tikai laju¹¹⁷ iesakņojusies izpratne. Tā 2010.gada jūlijā Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta Augstākās tiesas Judikatūras nodaļas veiktajā pētījumā "Tiesu prakse saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšanā" tika akcentēta neskaidrība minētās terminoloģijas sakarā,¹¹⁸ norādot, ka formulējums "notariāli apliecināts līgums" nereti praksē tiek jaukts ar notāra veiktu paraksta autentiskuma apliecinājumu uz privāta dokumenta – līguma.

Uzskatāmībai pieminēšanas vērti ir tiesu prakses kāzusi. Piemēram, Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2008.gada 9.janvāra lēmums lietā Nr.SPC-2, saskaņā ar kuru tika atcelts Madonas rajona tiesas tiesneša 2007.gada 17.aprīļa lēmums A.K. pilnvarotā pārstāvja sabiedrības ar ierobežotu atbildību "Baltikums Biznesa palīdzība" pilnvarotās personas O.R. pieteikumā pret D.A. par saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšanu. Tiesas lēmumā konstatēts, ka 2005.gada 31.oktobrī starp A.K. kā aizdevēju un D.A. kā aizņēmēju tika noslēgts aizdevuma līgums. Madonas rajona tiesas tiesneša lēmumā norādīts, ka līgums notariāli apliecināts. Tā kā līguma norakstā bijis redzams, ka zvērināta notāre M.L. apliecinājusi darījuma dalībnieku parakstu autentiskumu uz līguma, pārliecinoties par darījuma dalībnieku identitāti, Senāts konstatēja, ka "konkrētais aizdevuma līgums neatbilst Civilprocesa likuma 400.panta pirmās daļas 2.punktā izvirzītajiem kritērijiem un nevarēja būt pamats pieteikuma iesniegšanai par saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšanu."¹¹⁹

Identisks bija Jūrmalas pilsētas tiesas tiesneses 2008.gada 21.februāra lēmums, saskaņā ar kuru tika apmierināts SIA "Pilsētas Privātais Fonds" pieteikums par saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšanu pret V.J. un S.J. pēc 2006.gada 10.augustā noslēgtā aizdevuma līguma un 2006.gada 9.oktobrī noslēgtā galvojuma līguma, un piedzīts solidāri no V.J. un S.J. par labu SIA "Pilsētas Privātais Fonds" pamatparāds, procenti par aizdevuma lietošanu, līgumsods un valsts nodeva. Senāts konstatēja,¹²⁰ ka "aizdevuma [...] un [...] galvojuma līgums neatbilst Civilprocesa likuma 400.panta pirmās daļas 2.punktā izvirzītajiem kritērijiem un nevarēja būt pamats pieteikuma iesniegšanai par

¹¹⁷ Lajs – nespeciālists.

Svešvārdu vārdnīca: ap 19000 citvalodu cilmes vārdu un terminoloģisku savienojumu. Izlabots un papildināts otrais izdevums. Red. R.Blūma. Rīga: Liesma, 1978, 418.lpp.

¹¹⁸ Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta Augstākās tiesas Judikatūras nodaļa. Tiesu prakse saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšanā: pētījums. 2010.jūlijs. Pieejams: http://www.at.gov.lv/files/docs/petijumi/bezstridus_izpildisana.doc [skatīts 2010.gada 20.augustā].

¹¹⁹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2008.gada 9.janvāra lēmums lietā Nr.SPC-2. Pieejams: <http://www.at.gov.lv/files/archive/department1/2008/2.doc> [skatīts 2009.gada 21.augustā].

¹²⁰ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2008.gada 27.augusta lēmums lietā Nr.SPC-49. Pieejams: <http://www.at.gov.lv/files/archive/department1/2008/49-l.doc> [skatīts 2010.gada 15.augustā].

saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšanu". Jūrmalas pilsētas tiesas tiesnese nav ņēmusi vērā, ka zvērināta notāre nav apliecinājusi aizdevuma un galvojuma līgumu, bet gan pārliecinājusies par darījuma dalībnieku identitāti un veikusi viņu parakstu autentiskuma apliecinājumu uz līgumiem.

SIA "Pilsētas Privātais Fonds" sakarā pieminams arī Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesneša 2008.gada 4.marta lēmums, saskaņā ar kuru tika nodota bezstrīdus piespiedu izpildei saistība starp SIA "Pilsētas Privātais Fonds" un E.V, kas nodibināta ar 2006.gada 22.novembra aizdevuma līgumu. Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta priekšsēdētājs iesniedza protestu par Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas tiesneses lēmumu, atsaucoties uz procesuālo tiesību normu pārkāpumiem, lūdzis to atcelt un nodot lietu jaunai izskatīšanai. Protestā līdžās citiem apsvērumiem norādīts, ka aizdevuma līgums nav notariāla akta formā. T.i., pieņemot lēmumu pretēji Civilprocesa likuma 400.panta pirmās daļas 2.punktam, tiesnese pakļāva bezstrīdus piespiedu izpildīšanai privātu saistību, kura izpildes pamatotību var pārbaudīt tikai izskatot lietu prasības kārtībā.¹²¹

Tāpat pretēji Civilprocesa likuma 400.panta pirmās daļas 2.punkta noteikumiem tika pakļauta bezstrīdus piespiedu izpildīšanai privāta saistība, un pirmās instances tiesu tiesnešu lēmumi atcelti saskaņā ar Augstākās tiesas Senāta 2009.gada 28.janvāra lēmumu lietā Nr.SPC-31/2009,¹²² 2009.gada 14.janvāra lēmumu lietā Nr.SPC-22/2009,¹²³ 2009.gada 14.janvāra lēmumu lietā Nr.SPC-20/2009.¹²⁴

Aprakstītā notariāla apliecinājuma izpratne jāmeklē vēsturē.

Latvijas PSR likuma "Par valsts notariātu" 51.panta pirmā un otrā daļa noteica, ka paraksta īstuma apliecināšana pieļaujama tikai uz dokumentiem, kuriem tostarp nav darījuma raksturs. Uz darījuma varēja apliecināt tikai tādas personas paraksta autentiskumu, kura parakstījās citas personas vietā, kura nevarēja pati parakstīties fizisku trūkumu, slimības, kā arī citu iemeslu dēļ. Identiski kā šobrīd pie notāra veiktas paraksta autentiskuma apliecināšanas netika apliecināts dokumenta saturs, bet tikai apstiprināts, ka dokumentu parakstījusi noteikta persona (51.panta trešā daļa).

Darījumu apliecināšanai normatīvajā aktā tika izmantota tāda terminoloģija kā "notariāli apliecināts darījums" (20.panta ceturtā daļa), "notariāla apliecināšanas forma" (32.pants). Pie darījumu apliecināšanas tika pārbaudīta dalībnieku tiesībspēja un rīcībspēja, tika paskaidrota iesniegtā dokumenta projekta būtība un nozīme, tika pārbaudīta arī satura atbilstība pušu īstajiem nodomiem (20.panta trešā daļa, 33.pants) utt. Tas šobrīd, kā turpmāk tiks aprakstīts, neatbilst Latvijas Zvērinātu notāru padomes nostājai, secīgi tas neatbilst arī zvērinātu notāru praksei pie notāra veiktas paraksta

¹²¹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2009.gada 14.janvāra lēmums lietā Nr.SPC-5/2009. Nav publicēts.

¹²² Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2009.gada 28.janvāra lēmums lietā Nr.SPC-31/2009. Nav publicēts.

¹²³ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2009.gada 14.janvāra lēmums lietā Nr.SPC-22/2009. Nav publicēts.

¹²⁴ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2009.gada 14.janvāra lēmums lietā Nr.SPC-20/2009. Nav publicēts.

autentiskuma apliecināšanas. Acīmredzot, pieradums terminoloģijas izmantošanā ir ņēmis virsroku, ar notariālu apliecinājumu saprotot jebkuru notariālu apliecinājumu.

Otrkārt, jāmin neviennozīmīgā spēkā esošo normatīvo aktu terminoloģija.

Respektējot notariāla apliecinājuma atšķirīgo izpratni, praktiķi par apsveicamu atzīst to normatīvo aktu saturu, kuros norādīts precīzs apliecinājuma veids, izslēdzot pretrunīgus pieņēmumus. Piemēram, Jūras kodeksa¹²⁵ 16.panta otrās daļas 1.punkta formulējumu, kas par pamatu īpašuma tiesību iegūšanai uz kuģi, paredz tostarp notariāla akta kārtībā sastādītu kuģa nodošanas — pieņemšanas aktu. Savukārt, izslēdzot kuģi no Kuģu reģistra, atbilstoši 16.panta ceturtajai daļai kuģa īpašnieks iesniedz Latvijas Jūras administrācijai notariāla akta kārtībā sastādītu iesniegumu. Terminoloģijas ziņā Jūras kodeksam identiski veiksmīgs ir mantojuma lietu vešanu regulējošais normatīvais akts, t.i., Ministru kabineta noteikumi Nr.618 "Noteikumi par mantojuma reģistra un mantojuma lietu vešanu". Kā arī Notariāta likuma O sadaļa, kas tika likumā iekļauta ar 2002.gada 24.oktobra grozījumiem, un P sadaļa ar 2010.gada 28.oktobra grozījumiem.¹²⁶

Salīdzināšanai, Civilprocesa likuma 400.panta pirmās daļas 2. un 3.punkts paredz saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšanu "pēc notariāli apliecinātiem un tiem juridiskā spēka ziņā pielīdzinātiem terminētiem līgumiem par naudas samaksu vai par kustamās mantas atdošanu", kā arī "pēc notariāli apliecinātiem vai zemesgrāmatā ierakstītiem terminētiem īpašuma nomas vai īres līgumiem, kas paredz nomnieka vai īrnieka pienākumu termiņa notecējuma dēļ atstāt vai nodot nomāto vai īrēto īpašumu (izņemot dzīvokli), kā arī pienākumu samaksāt nomas vai īres maksu". Lai gan ar "notariālu apliecinājumu" normatīvajā aktā tiek prezumēts notariāls akts, uz ko norāda visa līguma apliecināšana, tomēr praksē šī institūta izpratne saskaņā ar iepriekš aprakstītiem piemēriem rada grūtības.

Par sava veida spilgtāko piemēru neviennozīmīgas notariālu apliecinājumu skarošas terminoloģijas izmantošanā jāuzskata Notariāta likums, kura saturs pierāda, ka tiesību sistēmā iespējama situācija ne tikai, kad vienam terminam dažādos ārējos normatīvajos aktos tiek piešķirta atšķirīga nozīme,¹²⁷ bet arī viena normatīvā akta ietvaros:

1) Notariāta likuma pārejas noteikumu 6.punktā paredzēts, ka gadījumos, kad likums gribas izteikumiem nosaka **notariālu apliecinājumu**, publisku apliecinājumu vai apliecinājumu uzrādījuma

¹²⁵ Jūras kodekss: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2003. 18.jūnijs, nr. 91(2856). Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=76358> [skatīts 2009.gada 22.augustā].

¹²⁶ Grozījumi Notariāta likumā: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2008. 9.janvāris, nr.4 (3788).

Grozījumi Notariāta likumā: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2010. 17.novembris, nr.183 (4375).

¹²⁷ Neimanis J. Ievads tiesībās. Rīga: zv.adv. J.Neimanis, 2004, 161.lpp. No: Engisch K. Einführung in das juristische Denken. 9.Aufl. Stuttgart [u.a.]: Kohlhammer, 1997, S.209.

kārtībā, zvērināts notārs taisa **notariālu aktu**. T.i., notariāls akts ir gribas izteikuma autentiskuma notariāls apliecinājums.

2) Notariāta likuma 38.panta otrā daļa nosaka – "Tikai tāpēc, ka **notariālais akts vai notariālais apliecinājums** veikts ārpus zvērināta notāra apgabaltiesas darbības rajona, nezūd **notariālā akta vai notariālā apliecinājuma spēks**." (autores izcēlums). Saskaņā ar šādu formulējumu izprotams, ka notariāls apliecinājums nav attiecināms uz notariāla akta formu un ar to saprotams tikai notāra veikts apliecinājums (kas nav akta formā). Līdz ar to pārejas noteikumu 6.punktā un likuma 38.panta otrajā daļā ietvertajā formulējumā nav loģiskas savienojamības. Bet loģiskā nesavienojamība pārkāpj prasību pēc efektivitātes (lietderības).¹²⁸

Notariāta likuma 38.panta redakcija ir spēkā no 2003.gada 1.janvāra. Vēsturiski 1937.gada Notāru likuma 32.pants paredzēja – "Darbībai, ko viņš (notārs – autores piezīme) izpildījis citas apgabaltiesas rajonā, nav notariālas darbības spēka", ar ko ikvienam šādam notariālam apliecinājumam nepiešķīra autentiskumu. Zīmīgi ir tas, ka ar 2002.gada 24.oktobra grozījumiem Notariāta likumā tika pieņemts arī pārejas noteikumu 6.punkts, kurā gribas izteikuma autentiskuma notariāls apliecinājums tiek interpretēts kā notariāls akts, veidojot pretrunu 38.panta otrās daļas saturam.

3) Notariāta likuma 65.panta 1. un 2.punktā tiek noteikts, ka notāram piekrīt taisīt **notariālus aktus un apliecinājumus**.

Notariāta likuma 81.pants nosaka – "Notariālie akti (82.pants) un apliecinājumi (108.pants), kurus taisa zvērināts notārs, izņemot šā likuma 116.pantā minētos dokumentus, ir publiski dokumenti", ar 108.¹ panta pirmās daļas regulējumu sašaurinot apliecinājumu (kā notariālu aktu) skaitu. Ar 116.pantu tiek regulēta parakstu autentiskuma apliecināšana.

Notariāta likuma 81.pants vēsturiski atbilst 1937.gada Notāru likuma 71.pantam – "Akti, kurus taisa (72.p.) vai apliecina (97.p.) notārs, izņemot 105.pantā minētos, ir publiski akti". T.i., Notāru likums apliecinājumu paredzēja kā notariālu aktu, pieļaujot vienu izņēmumu un nesašaurinot apliecinājumu (kā aktu) skaitu ar speciālo normu. Ar 105.pantu tika regulēta parakstu autentiskuma apliecināšana.

Kā repliku ir jābilst par notāra veiktu paraksta autentiskuma apliecināšanu ar rīcībspējas pārbaudi, par kuru pastāv viedoklis (skatīt turpmāk), ka tas tāpat kā notariāls akts piešķir dokumentam publisku ticamību. T.i., šobrīd notāra veiktu paraksta autentiskuma apliecinājumu Notariāta likums iedala:

¹²⁸ Iljanova D. Tiesību normu un principu kolīzija. Likums un Tiesības, 2000, nr.8, 250.-254.lpp.

1) **Notāra veikts paraksta autentiskuma apliecinājums.** Dokuments, uz kura notārs apliecina paraksta autentiskumu, ir privāts dokuments (Notariāta likuma 116.panta pirmā daļa), savulaik saukts par mājas aktu¹²⁹. Zvērināts notārs apliecina tikai fiziskas personas, kuras identitāti amatpersona ir pārbaudījusi, paraksta autentiskumu.

2) **Notāra veikts paraksta autentiskuma apliecinājums ar rīcībspējas pārbaudi.** Dokuments, uz kura apliecināts paraksta autentiskums, ir privāts dokuments, jo notariāls apliecinājums nenodrošina visa dokumenta, bet gan tikai konkrēta fakta, kam ir tiesiska nozīme, autentiskumu. Formāla prasība pēc fiziskas personas rīcībspējas pārbaudes (nav iedomājama situācija, kad notārs veic rīcībspējīgas personas paraksta autentiskuma apliecināšanu) nepanāk visa dokumenta publisku ticamību. Apliecinājuma paveida (paraksta autentiskuma apliecināšana ar rīcībspējas pārbaudi) normatīvais regulējums – Komerclikuma 10.panta otrā daļa, 107.panta ceturtdaļa, 149.panta trešās daļas 5.punkts, 224.panta otrā daļa, 305.panta otrā daļa, 320.panta pirmās daļas 2.punkts¹³⁰, Komerckārtas likuma 12.panta otrā daļa, 20.panta trešā daļa, 27.panta ceturtdaļa¹³¹, Ministru kabineta 2006.gada 6.jūnija noteikumi Nr.467 "Noteikumi par kuģu reģistrāciju Latvijas Kuģu reģistrā"¹³² 16., 17., 25.1., 28., 30., 31.punkti, likuma "Par tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu"¹³³ 22.pants.

Saskaņā ar iepriekš darbā aprakstīto, notariāla apliecināšana ir gribas izteikuma un fakta, kuram ir tiesiska nozīme, autentiskuma apstiprināšana. Notariāls apliecinājums ir gan notariāls akts, gan notāra veikts apliecinājums (kas nav notariāla akta formā). Paraksta notariāla apliecināšana ir notāra veikta paraksta autentiskuma apstiprināšana, kuras rezultātā dokuments saglabā privāta dokumenta spēku. Atbilstoši Notariāta likuma 113.pantam, notāram veicot tikai paraksta autentiskuma apliecināšanu, jānodrošina tikai ticamība tam, t.i., paraksta autentiskumam. Ar Notariāta likuma pārejas noteikumu 6.punkts – "gadījumos, kad likums nosaka parakstu notariālu apliecināšanu [...] zvērināts notārs apliecina arī rīcībspēju", izveidots notāra veikta paraksta autentiskuma apliecinājuma paveids, izmantojot kļūdainu terminoloģiju.

Piemēram, L.Muciņš viedokli par publisku ticamību pamato ar Notariāta likuma 81.pantu – "Notariālie akti (82.pants) un apliecinājumi (108.pants), kurus taisa zvērināts notārs, izņemot šā

¹²⁹ Jurkovska O. Notariāta tiesības. Grām.: Pagastu darbvežu pirmo kursu lekcijas (konspekts). Lasītas 1932.gadā no 10. līdz 20.augustam. [B.v.], Latvijas Pašvaldības Iestāžu Darbvežu B-ba, 1933, 158.lpp.

¹³⁰ Komerclikums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2000. 4.maijs, nr.158/160 (2069/2071).

Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=5490> [skatīts 2011.gada 31.jūlijā].

¹³¹ Komerckārtas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. 11.novembris, nr.337/338 (1398/1399).

Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=50685/> [skatīts 2011.gada 31.jūlijā].

¹³² Noteikumi par kuģu reģistrāciju Latvijas Kuģu reģistrā; Ministru kabineta 2006.gada 6.jūnija noteikumi nr.467. Latvijas Vēstnesis, 2006. 28.jūnijs, nr.99 (3467). Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=138488> [skatīts 2011.gada 31.jūlijā].

¹³³ Par tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1994. 20.aprīlis, nr.47 (178).

Pieejams: http://www.likumi.lv/doc.php?id=58065&menu_body=KDOC [skatīts 2011.gada 7.augustā].

likuma 116.pantā minētos dokumentus, ir publiski dokumenti." Turklāt Zemesgrāmatu likuma 60.panta pirmā daļa nosaka, ka privātpersonu parakstiem uz nostiprinājuma lūgumiem ir jābūt notāra vai bāriņtiesas (L.Muciņa formulējums – publiski) apliecinātiem. Tādā veidā šis pants nostiprinot zemesgrāmatu publisku ticamību.¹³⁴ Autors šādi nošķir privātu dokumentu, uz kura notārs veicis paraksta autentiskuma apliecināšanu, un identisku apliecinājuma veidu ar rīcībspējas pārbaudi, kas it kā nodrošina visa dokumenta autentiskumu. Turpretī asoc. prof. K.Balodis, aprakstot¹³⁵ notāra veiktu paraksta autentiskuma apliecināšanu, ietvēris piemērus par notāra veiktu paraksta autentiskuma apliecināšanu ar rīcībspējas pārbaudi. Tā netieši tiek norādīts uz notāra veiktu paraksta autentiskuma apliecinājumu kā fakta autentiskuma apstiprinājumu ar identiskām tiesiskām sekām, apliecināšanas rezultātā saglabājot privātu dokumentu.

3) Notāra veikts paraksta autentiskuma apliecinājums ar rīcībspējas pārbaudi kā publisks apliecinājums. Atbilstoši Notariāta likuma pārejas noteikumu 6.punktam – "gadījumos, kad likums nosaka parakstu [...] publisku apliecināšanu [...], zvērināts notārs apliecina arī rīcībspēju". Zvērināts notārs kā tiesu varai piederīga amatpersona pēc būtības nevar veikt privātu apliecināšanu. Jebkurš notariāls apliecinājums ir publisks apliecinājums. Gadījumos, kad notārs ir veicis paraksta autentiskuma apliecināšanu, ir veikts publisks notariāls apliecinājums, saglabājot privātu dokumentu. Veicot notariāla akta apliecināšanu, tiek veikts publisks notariāls apliecinājums, piešķirot dokumentam publisku ticamību. Tātad paraksta autentiskuma publiska apliecināšana ir notariāls apliecinājums - notāra veikts paraksta autentiskuma apstiprinājums, saglabājot privātu dokumentu.

4) Notāra veikts paraksta autentiskuma apliecinājums ar rīcībspējas pārbaudi uzrādījuma kārtībā. Saskaņā ar Notariāta likuma pārejas noteikumu 6.punktu – "gadījumos, kad likums nosaka parakstu [...] apliecināšanu uzrādījuma kārtībā, zvērināts notārs apliecina arī rīcībspēju". Atbilstoši Notariāta likuma redakcijai līdz 2002.gada 24.oktobra grozījumiem Notariāta likumā apliecināšana uzrādījuma kārtībā, saskaņā ar iepriekš darbā atspoguļoto, bija nekonsekventa – kā gribas izteikuma, kuram ir tiesiska nozīme, un kā identitātes, rīcībspējas, parakstu autentiskuma apstiprinājums. Tomēr apliecinājuma uzrādījuma kārtībā bez rīcībspējas pārbaudes kā atsevišķa apliecinājuma veida nebija. Līdz ar to nebija paredzēta tāda terminoloģija kā "parakstu īstuma apliecināšana uzrādījuma kārtībā".

Nemot vērā iepriekš atspoguļoto, pēc autore uzskata, būtu izslēdzams Notariāta likuma pārejas noteikumu 6.punkts. Minētais priekšlikums nebūtu aktuāls, ja tiktu izstrādāts jauns notariāta darbību regulējošs normatīvais akts.

¹³⁴ Muciņš L. Zemesgrāmatu principi. Grām.: Zemesgrāmatas Latvijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003, 46.lpp.

¹³⁵ Sīkāk sk.: Balodis K. Ievads civiltiesībās. Rīga: Apgāds ABC, 2007, 196.lpp.

1.3. Zvērinātu notāru koleģiālās apvienības un to realizētā kontrole

Piektā latīņu tipa notariāta pamatpazīme ir zvērinātu notāru obligāta apvienošanās koleģiālās apvienībās, kas realizē administratīvas un kontroles funkcijas.¹³⁶

Atbilstoši Notariāta likuma 214. un 215.pantiem neatkarīgā Latvijas zvērinātu notāru profesionālā korporācija, kas apvieno visus Latvijā praktizējošos zvērinātus notārus, ir Latvijas Zvērinātu notāru kolēģija. Tajā pēc profesijas principa apvienoti zvērināti notāri, lai rūpētos par savas profesijas prestižu, veicinātu zvērinātu notāru profesionālo izaugsmi, radošo spēju izkopšanu un pieredzes apgūšanu, kā arī izpildītu citus normatīvajos aktos noteiktos uzdevumus. Latvijas Zvērinātu notāru kolēģijas institūcijas ir zvērinātu notāru kopsapulce, Latvijas Zvērinātu notāru padome, disciplinārlietu komisija, iekšējās kontroles komisija un revīzijas komisija. Kā zvērinātu notāru pārstāvības un uzraudzības institūcija, tā arī Latvijas Zvērinātu notāru kolēģijas pārvaldes un izpildu institūcija ir Latvijas Zvērinātu notāru padome. Tā sargā zvērinātu notāru godu un cieņu, pārzina Latvijas Zvērinātu notāru kolēģijas organizācijas lietas; pārstāv Latvijas Zvērinātu notāru kolēģiju un legāli izsaka zvērinātu notāru viedokli attiecībās ar valsts un pašvaldību institūcijām, citām iestādēm un amatpersonām, kā arī attiecībās ar starptautiskām organizācijām; nodrošina zvērinātu notāru profesionālo izaugsmi; pieprasa un apkopo informāciju par zvērinātu notāru praksi, gādā par tās saskaņošanu, iesniedz ierosinājumus un dod atzinumus likumdošanas un notariālās prakses jautājumos; pārzina zvērinātu notāru palīgu sagatavošanu; uzrauga un kontrolē zvērinātu notāru un zvērinātu notāru palīgu darbību, izskata par viņiem iesniegtās sūdzības un ziņojumus, kā arī uzliek viņiem disciplinārsodus; vismaz reizi gadā pārbauda katra zvērināta notāra darbību, grāmatas un lietas; pēc zvērināta notāra vai klienta lūguma nosaka atlīdzības apmēru par zvērināta notāra darbībām gadījumos, kad par to takse nav paredzēta vai par to radušās domstarpības; izveido zvērinātu notāru amata darbību iekšējās kontroles pastāvīgu komisiju un nosaka tās darbības kārtību; reizi pusgadā sniedz tieslietu ministram pārskatu par zvērinātu notāru veiktajām darbībām; kā arī veic citus pienākumus, kas noteikti normatīvajos aktos vai ko uzdevusi Latvijas Zvērinātu notāru kolēģija (Notariāta likuma 217., 229., 230.panti).

Uzmanības vērtā ir kontroles funkcija, tā kā:

¹³⁶ Ярков В.В., Медведев И.Г., Трушников С.С. Методика и практика формирования нотариальных тарифов в странах Латинского нотариата (на примере Франции и Германии). Pieejams: http://www.notiss.ru/usring/conclusion_tarif.pdf [skatīts 2008.gada 10.aprīlī].

1) Zvērinātu notāru kontrole piekrīt ne tikai Latvijas Zvērinātu notāru padomei, bet arī Tieslietu ministrijai, tieslietu ministram un apgabaltiesai atbilstoši notāru prakses vietai, tā vēlreiz pierādot darba 1.1.apakšnodaļā aprakstīto notariāta duālo dabu.

2) Latvijā zvērinātu notāru kontrole šobrīd ir neefektīva, tā kā tiek nodrošināta tikai iekšējā kontrole. Ārējas, objektīvas kontroles neesamība preventīvi nenovērš tiesību pārkāpumus.

Efektīvas kontroles nodrošināšanai autore uzskata par nepieciešamu atjaunot apgabaltiesas uzraudzību pār zvērinātiem notāriem, kāda tā bija līdz 2010.gada 28.oktobra grozījumiem normatīvajā aktā, tā nodrošinot sistemātisku, t.i., ikgadēju zvērinātu notāru reģistru un glabājumu grāmatu pārbaudi. Iespējamā panta redakcija ir: "Reģistrus un glabājuma grāmatas caurauklo un nogādā apgabaltiesas priekšsēdētājam noteiktam tiesnesim, kurš pārbauda grāmatu atbilstību noteiktajai formai. Grāmatas pēdējā lappusē tiesnesis taisa un paraksta apliecinājuma uzrakstu, norādot datumu."

Saskaņā ar spēkā esošo normatīvo regulējumu:

1) Zvērinātu notāru kontroli veic Latvijas Zvērinātu notāru padome atbilstoši Notariāta likuma 230.panta 6.punktam. Saskaņā ar Notariāta likuma 203.pantu par zvērinātu notāru darbībā atklāto nepareizību, kas atklāsies gan kontroles (kā pārbaudes), gan uzraudzības (Notariāta likuma 230.panta 6.punkts) rezultātā, novēršanu gādā Latvijas Zvērinātu notāru padome.

Jāvērš uzmanība likumdevēja terminoloģijai, pieminot notāra darbībā atklāto "nepareizību". Procesuālās Latvijas Zvērinātu notāru padomes darbības pēc nepareizības atklāšanas pieļauj tālāko rīcību atkarībā no konstatētās nepareizības rakstura. Darbības var būt kā ieteikums, piemēram, tālākai normas interpretācijai saistībā ar notariāla akta taisīšanas nosacījumiem.¹³⁷ Nepieciešamības gadījumā tiek ierosināta disciplinārlieta vai arī Latvijas Zvērinātu notāru padome ziņo attiecīgajām institūcijām, lai tās izvērtē nepieciešamību saukt konkrēto zvērinātu notāru pie kriminālatbildības¹³⁸.

Jāatzīst, ka no Latvijas Zvērinātu notāru padomes sēžu pārskatiem, sūdzību apskatiem, izriet samērā liberāla attieksme pret notāru "nepareizībām", kas izraisa nepieciešamību pēc neitrālas un objektīvas ārējās kontroles. Piemēram, 2011.gada 4.martā Latvijas Zvērinātu notāru padome pieņēma lēmumu par disciplinārlietas ierosināšanu pret Rīgas apgabaltiesas zvērinātu notāri. Atsaucoties uz Disciplinārlietu komisijas 2011.gada 25.marta atzinumu, Latvijas Zvērinātu notāru padome 2011.gada 1.jūlija galīgā lēmumā disciplinārlietā Nr.05-04/52 nolēma zvērinātai notārei par pieļautajiem

¹³⁷ Piemēram, Latvijas Zvērinātu notāru padomes priekšsēdētāja p.i. Jakušenokas S. vēstule. Par parakstu īstuma apliecināšanu uz likumprojektiem. 2011. 11.aprīlis, nr.nos.01-06/90. Nav publicēts.

¹³⁸ Atbilstoši Notariāta likuma 179.pantam zvērināti notāri par savu amata darbību ir disciplināri, civiltiesiski un krimināltiesiski atbildīgi. Saskaņā ar Notariāta likuma 198.pantu - ja notārs, izpildot amata pienākumus, ar darbību vai bezdarbību ir nodarījis kādam zaudējumus, tad neatkarīgi no atbildības disciplinārā vai kriminālā kārtībā tos sedz no zvērināta notāra apdrošināšanas atlīdzības. Ja tās nepietiek, no jebkuras zvērināta notāra mantas.

normatīvo aktu pārkāpumiem piemērot disciplinārsodu, izsakot rājienu.¹³⁹ Zvērināta notāre neievērojusi aktu un apliecinājumu reģistra vešanas noteikumus; notariālo aktu grāmatas vešanas noteikumus; notariāla akta, veikta apliecinājuma un mantojumu lietu vešanas atbilstību normatīvo aktu prasībām; finanšu disciplīnu, tostarp tika konstatēta zvērinātas notāres iekasētās amata atlīdzības neatbilstība normatīvo aktu prasībām, nepareizi aprēķinot un iekasējot valsts nodevas par kustamas mantas mantošanu un uzkrājot nodokļu parādu valsts budžetam. Notāre pārkāpa Notariāta likuma 48.panta 3.punktu, 52.panta 1.punktu, 67.panta pirmo daļu, 68.pantu, 78.panta trešo un ceturto daļu, 107.panta pirmo daļu, 108.panta 6.punktu, 122.pantu, 270.pantu, Civillikuma 391.pantu, likuma "Par nodokļiem un nedeivām" 23.1.panta ceturto daļu, Ministru kabineta 2008.gada 15.septembra noteikumu Nr.747 "Noteikumi par zvērinātu notāru atlīdzības taksēm un to noteikšanas kārtību" 6.3., 8., 37., 39.1., 40., 49., 53.punktu, Latvijas Zvērinātu notāru Ētikas kodeksa¹⁴⁰ 23., 25.punktu.

Identisks bija 2011.gada 4.marta Latvijas Zvērinātu notāru padomes lēmums disciplinārlietā Nr.05-04/48, saskaņā ar kuru tika nolemts zvērinātai notārei izteikt piezīmi par divu notariālo aktu esamību ar vienu reģistrācijas numuru, notariālo aktu grāmatas izrakstu neatbilstību oriģinālam, visu notariālo aktu neieviešanu notariālo aktu grāmatā, personu datu nepārbaudīšanu Iedzīvotāju reģistrā un Nederīgo dokumentu reģistrā, pārkāpjot Notariāta likuma 73.panta pirmās daļas 3.punktu, 75.panta ceturto daļu, 103.panta trešo daļu, Ministru kabineta 2008.gada 30.jūnija noteikumu Nr.488 "Noteikumi par zvērinātu notāru reģistru un grāmatu formu vešanas kārtību" 4., 10.punktu, Zvērinātu notāru Ētikas kodeksa 2., 7.punktu.¹⁴¹

2) Notāru darbības kontrole piekritīga Tieslietu ministrijai, tieslietu ministram un apgabaltiesai atbilstoši notāra prakses vietai.

Savulaik 2008.gadā prof. S.Osipova pētījumā "Latvijas notariāta funkcijas un tā sniegtās juridiskās palīdzības pieejamība, to izvērtējums" akcentēja, ka valstij, kas deleģējusi zvērinātiem notāriem veikt valsts funkcijas, ir pienākums uzraudzīt zvērinātu notāru kā amatpersonai pielīdzinātu personu darbību. Respektējot pētījuma sakarā veiktajās intervijās izteiktās domas, ka tiesnešiem ir nesamērīgi liela darba slodze un šis pienākums traucē tiesneša tiešos darba pienākumus, kas ir saistīti ar tiesāšanu, tiesnešiem nav speciālo zināšanu, lai pēc būtības varētu iedziļināties notāru darba inspicēšanā, autore ieteica - pie apgabaltiesas Civillietu departamenta pieņemt darbā vienu tiesnesi, kurš iepriekš ir vismaz 5 gadus praktizējis kā zvērināts notārs un kura tiešie pienākumi ir uzraudzīt

¹³⁹ Latvijas Zvērinātu notāru padomes 2011. 1.jūlija galīgais lēmums disciplinārlietā nr.05-04/52. Nav publicēts.

Latvijas Zvērinātu notāru disciplinārlietu komisijas 2011. 25.marta atzinums disciplinārlietā nr.05-04/52. Nav publicēts.

¹⁴⁰ Latvijas Zvērinātu notāru Ētikas kodekss: kodekss. Latvijas zvērinātu notāru 1994. 8.aprīļa kopsapulces protokols nr.2. Pieejams: http://latvijasnotars.lv/site/docs/2007/10/16/etikas_kodekss.pdf [skatīts 2010.gada 18.jūlijā].

¹⁴¹ Latvijas Zvērinātu notāru padomes 2011. 4.marta galīgais lēmums disciplinārlietā nr.05-04/48. Nav publicēts.

Latvijas Zvērinātu notāru disciplinārlietu komisijas 2011. 21.janvāra atzinums disciplinārlietā nr.05-04/48. Nav publicēts.

notāru darbību, piedalīties notāru kvalifikācijas eksāmenos un skatīt sūdzības par notāriem. Saskaņā ar Latvijas Zvērinātu notāru padomes sniegto informāciju¹⁴², šobrīd nevienam ieceltam tiesnesim nav bijusi prakse notāra amatā.

Pretēji minētajam, ar 2010.gada 28.oktobra grozījumiem Notariāta likumā apgabaltiesu tiešo uzraudzību pār zvērinātiem notāriem samazināja, izsakot Notariāta likuma 47.pantu jaunā redakcijā, saskaņā ar kuru nevis apgabaltiesas priekšsēdētāja noteiktie tiesneši, bet gan Latvijas Zvērinātu notāru padome pārbauda reģistru un glabājumu grāmatu atbilstību noteiktajai formai, lapu numerāciju un pēdējā lappusē nostiprina auklu galus ar papīra uzlīmi, taisa slēguma uzrakstu, kurā norāda reģistra, glabājumu grāmatas atbilstību noteiktajai formai, lapu skaitu, slēguma datumu.

a) Lai gan apgabaltiesas tiesnešu kontrole līdz grozījumu veikšanai Notariāta likumā bija maz efektīva un formāla, spēkā esošais normatīvā akta saturs ir likvidējis regulāras pārbaudes, saglabājot izlases kārtībā iespējamās pārbaudes (Notariāta likuma 201.pants). Pārbaudes 201.panta kārtībā veic apgabaltiesas tiesnesis, kura noslodze, kompetences līmenis ir identisks tam, kāds bija līdz 2010.gada 28.oktobra grozījumu Notariāta likumā veikšanai. Kontrolei izlases kārtībā ir neregulārs raksturs.

b) Grozījumi Notariāta likumā panākuši dubultu Latvijas Zvērinātu notāru padomes zvērinātu notāru pārbaudi saskaņā ar 230.panta 6.punktu (vismaz reizi gadā pārbaudot notāru darbību) un 230.panta 8.punktu (iekšējās kontroles pastāvīgā komisija). Tomēr iekšējās kontroles pastiprināšana nenodrošina:

b.a) Apgabaltiesas kontroles kvantitatīvu aizstāšanu.

Ir panākta apgabaltiesas sistemātisko pārbaudu kā kontroles funkcijas līdzekļa likvidēšana. Latvijas Zvērinātu notāru padome neveic amatpersonu darbības dubultu pārbaudi.

b.b) Valsts uzraudzību.

Latvijas Zvērinātu notāru padome ir zvērinātu notāru pārstāvības un uzraudzības institūcija (Notariāta likuma 229.pants). Līdz ar to padome kā Latvijas Zvērinātu notāru kolēģijas pārvaldes un izpildu institūcija tiesīga veikt tikai iekšējo kontroli (230.panta 8.punkts). Ir neefektīva sistemātiskas valsts kontroles realizācija ar Latvijas Zvērinātu notāru padomes starpniecību, kurai uzlikts pienākums saskaņā ar Notariāta likuma 60.¹ pantu reizi gadā iesniegt tieslietu ministram informāciju par praktizējošo zvērinātu notāru reģistru, notariālo aktu grāmatu un glabājumu grāmatu atbilstību noteiktajā prasībām.

¹⁴² Latvijas Zvērinātu notāru padomes Juridiskās daļas sniegtā informācija 2011.gada 23.augustā.

Rezumējot nodaļā izklāstīto:

1. Latvijas notariāts pieder pie latīņu tipa notariāta sistēmas, kam raksturīgas piecas pamatpazīmes: valsts deleģējums, zvērināta notāra darbība tās uzraudzībā; zvērināts notārs kā brīvās profesijas pārstāvis; zvērināta notāra amata atlīdzība saskaņā ar valsts noteiktu taksu; autentiskuma nodrošināšana notariālam apliecinājumam, piešķirot apliecinātajam dokumentam īpašu pierādījuma un izpildu spēku; zvērinātu notāru obligāta apvienošanās koleģiālās apvienībās, kas realizē administratīvas un kontroles funkcijas.

1.1. Latīņu tipa notariātam raksturīgs duālisms, paredzot zvērinātu notāru kā valsts amatpersonai pielīdzinātu personu un atzīstot to par brīvo profesiju.

1.1.1. Notāram brīvās profesijas pārstāvja statuss nepieciešams, lai nodrošinātu savai darbībai neatkarību, amatpersonas neatkarība radītu iespēju nodrošināt notariālo darbību noslēpumu, sekmētu notāra materiālo atbildību par veiktajām amata darbībām.

1.1.2. Latīņu tipa notariāta zvērināta notāra institūta duālās dabas skaidrojums atrodams latīņu tipa notariāta izcelsmes stadijā. Senās Romas publisko rakstvežu - tabelionu neatkarība izpaudās neatrodoties valsts vai privātpersonu dienestā, valsts deleģējums nozīmēja darbību valsts uzraudzībā, sastādot un apliecinot dokumentus. Krievijas rakstvežu - *площадные подьячие* duālā daba izpaudās neatkarībā (neatrašanās valsts dienestā), materiālā atbildībā, valsts deleģējumā - darbībā valsts uzraudzībā.

1.2. Latīņu tipa notariāta zvērināta notāra amata atlīdzība saskaņā ar valsts noteiktu taksu nodrošina notariāta monopolstāvokli tam uzticētajās funkcijās, kas rada prasību par obligātu pienākumu veikšanu; *numerus clausus* principu - notāru skaita ierobežošanu pēc konkrētā valstī noteiktiem kritērijiem.

2. Latīņu tipa notariāta funkcijas ir notariāla apliecināšana, konsultēšana un mediācija.

2.1. Notariāla apliecināšana ir gribas izteikumu un faktu, kuriem ir tiesiska nozīme, autentiskuma apstiprināšana.

2.2. Notāra konsultēšana ir paskaidrošana un padomu došana klientam civiltiesiskos jautājumos. Notāra konsultācija ir paskaidrojums un padoms. Paskaidrot nozīmē padarīt saprotamu, īsi skaidrot. Skaidrot – darīt skaidru, saprotamu, vieglāk uztveramu (uztverot būtisko, parādot sakarībā u.tml.). Padomu došana ir pamācība, ieteikums. Pamācība – atziņa, pieredze, ko kādam māca. Ieteikums – norādījums uz ko vēlamu.

2.3. Notāra mediācija ir konfidenciāls process, kura ietvaros mediators kā neitrāla persona aktīvi palīdz pusēm panākt izlīgumu.

3. Notariāls apliecinājums ir publisks apliecinājums – gribas izteikumu un faktu, kuriem ir tiesiska nozīme, autentiskuma apstiprinājums. Notariālie apliecinājumi iedalās notariālos aktos un notāra veiktos apliecinājumos.

3.1. Notariāls akts ir gribas izteikuma un fakta, kuram ir tiesiska nozīme, autentiskuma apliecinājums. Tas ir notariāls apliecinājums, kas nodrošina visa dokumenta autentiskumu, piešķirot tam pierādījuma, izpildu spēku, kuram ir obligāta notāra neitrāla, bet aktīva konsultēšana (paskaidrojumu un padomu došana). Notariālam aktam raksturīga obligāta dokumenta saglabāšana, iespējama atkārtotu izrakstu, norakstu izdošana.

3.1.1. Notariāla akta pierādījuma spēks attiecas tikai uz to faktu un paziņojumu ticamību, kurus notārs sajutis ar savām maņām.

3.1.2. Notariāla akta izpildu spēks nodrošina uzņemto saistību izpildi bez parādnieka piekrišanas, jo parādnieks izpildei piekritis parakstot notariālu aktu.

3.1.3. Notariāla akta saglabāšana - pasargāšana no bojāejas, glabāšana.

3.1.4. Notariālo aktu grāmatas izraksti, kurus izdod zvērināts notārs par notariālo aktu grāmatā ierakstīto notariālo aktu, un notariālo aktu noraksti ir notariāla akta atvasinājumi.

3.2. Notāra veikts apliecinājums ir fakta, kuram ir tiesiska nozīme, autentiskuma apstiprinājums. Tas ir notariāls apliecinājums, kas nodrošina konkrēta fakta, kuram ir tiesiska nozīme, autentiskumu, piešķirot tam pierādījuma spēku. Notariālam apliecinājumam ir obligāta notāra neitrāla, bet aktīva konsultēšana (paskaidrojumu un padomu došana).

4. Nepieciešams spēkā esošajos normatīvajos aktos veikt grozījumus, ieviešot vienotu terminoloģiju attiecībā uz notariālu apliecinājumu. Gadījumā, kad notariāla akta formā ir apliecināts gribas izteikuma vai fakta autentiskums, izmantot terminu "notariāls akts". Gadījumā, kad ir fakta autentiskuma apliecinājums, kas nav notariāla akta formā, izmantot terminu "notāra veikts apliecinājums". Iemesls - spēkā esošajam normatīvajam regulējumam Latvijā ir raksturīga atšķirīga un pretrunīga notariāla apliecinājuma un tā veidu terminoloģija. Grozījumu izstrāde Notariāta likumā nesniedz risinājumu terminoloģijas vienveidībai, respektējot normatīvā akta struktūru. Promocijas darba izstrādes gaitā konstatētās pretrunas, nevienveidība, ir par pamatu apgalvojumam par jauna notariāta darbību regulējoša normatīvā akta izstrādes nepieciešamību.

Latvijā šobrīd nav viennozīmīga terminoloģijas pielietojuma notariāla apliecinājuma sakarā:

4.1. Latvijas sabiedrības daļā iesakņojusies pārliecība, ka jebkurš notariāls apliecinājums nodrošina identiskas tiesiskās sekas. Iemesls – terminoloģija 1974.gada 28.jūnija likumā "Par valsts notariātu".

4.2. Neviennozīmīga terminoloģija spēkā esošajos normatīvajos aktos. Jāizslēdz Notariāta likuma pārejas noteikumu 6.punkts. (Minētais priekšlikums nebūtu aktuāls, ja tiktu izstrādāts jauns notariāta darbību regulējošs normatīvais akts.) Pamatojums:

4.2.1. nekoncekvence terminoloģijā attiecībā uz notariālu apliecinājumu, notāra veiktu apliecinājumu, apliecinājumu uzrādījuma kārtībā;

4.2.2. notāra veikts paraksta autentiskuma apliecinājums ar rīcībspējas pārbaudi neveido apliecinājuma paveidu, t.i., nodrošina ticamību tikai paraksta autentiskumam;

4.2.3. zvērināts notārs kā tiesu varai piederīga amatpersona pēc būtības nevar veikt privātu apliecināšanu. Jebkurš notariāls apliecinājums ir publisks apliecinājums;

4.2.4. līdz 2002.gada 24.oktobra grozījumiem Notariāta likumā apliecinājuma uzrādījuma kārtībā bez rīcībspējas pārbaudes kā atsevišķa apliecinājuma veida nebija.

5. Pēc subjekta, kurš noteicis obligātu notariāla akta formu, var iedalīt:

5.1. Likumdevēja noteiktos obligātos notariālos aktos kā gribas izteikuma un fakta, kam ir tiesiska nozīme, autentiskuma apliecinājumos. Apliecinājums ir gribas izteikuma tiesisku seku, kā arī fakta spēkā esamības priekšnoteikums.

5.2. Likumdevēja noteiktos obligātos publiskos apliecinājumos kā gribas izteikuma, kam ir tiesiska nozīme, autentiskuma apstiprinājumos. Apliecinājums ir gribas izteikuma tiesisku seku, kā arī fakta spēkā esamības priekšnoteikums.

5.3. Zvērināta notāra klienta izvēlētos notariālos aktos kā gribas izteikuma un fakta, kam ir tiesiska nozīme, autentiskuma apliecinājumos. Formas neievērošanas tiesiskās sekas atkarīgas no notariāla akta daļībnieku savstarpējas vai ar trešajām personām vienošanās.

6. Efektīvas kontroles nodrošināšanai autore uzskata par nepieciešamu atjaunot apgabaltiesas uzraudzību pār zvērinātiem notāriem, kāda tā bija līdz 2010.gada 28.oktobra grozījumiem normatīvajā aktā, tā nodrošinot sistemātisku, t.i., ikgadēju zvērinātu notāru reģistru un glabājumu grāmatu pārbaudi. Iespējamā panta redakcija ir: "Reģistrus un glabājuma grāmatas caurauklo un nogādā apgabaltiesas priekšsēdētājam noteiktam tiesnesim, kurš pārbauda grāmatu atbilstību noteiktajai formai. Grāmatas pēdējā lappusē tiesnesis taisa un paraksta apliecinājuma uzrakstu, norādot datumu."

2. NOTARIĀLA AKTA APLIECINĀŠANAS PROCESS

Notariāts ierosina pie zvērinātu notāru profesionālo pienākumu paplašināšanas notariālu aktu kā obligātu apliecinājuma veidu. Tas vērojams gan Latvijas Zvērinātu notāru padomes pārstāvju publiskās

uzstāšanās¹⁴³, gan presē¹⁴⁴, gan Tieslietu ministrijai adresētajās vēstulēs¹⁴⁵ u.c. Īpaši notariāla akta kā obligāta apliecinājuma veida jautājums aktualizējās Latvijas notariātam izvirzot mērķi palielināt notāra lomu civiltiesiskajā aprītē, konkrētāk – paaugstināt darījumu ar nekustamajiem īpašumiem drošību, organizējot notāru biroju darbību pēc vienas pieturas aģentūras principa,¹⁴⁶ aicinot ieviest divu līmeņu nekustamā īpašuma darījumu drošību¹⁴⁷, tā aizsargājot valsts intereses, veidojot drošu investīciju vidi un garantētu nodokļu iekasēšanu, ko nespēj nodrošināt esošā nekustamo īpašumu darījumu virzība, un aizsargājot darījumu slēdzējus un viņu intereses drošā un ērtā darījumu slēgšanas ceļā. Kā arī pārņemot laulību bezstrīdus šķiršanas lietas un saistības priekšmeta iesniegšanu glabājumā, izsakot gatavību pārņemt lietas par saistību piespiedi izpildīšanu brīdinājuma kārtībā un lietas par saistību bezstrīdus piespiedi izpildīšanu.

Kādēļ tiek uzsvērts notariāls akts, nevis notāra veikts apliecinājums vai privāts dokuments bez notāra iesaistes? Tas ir pamatots ar dokumenta kvalitāti. Kvalitāte ir pazīmju, īpašību kopums, kas raksturo derīgumu, atbilstību.¹⁴⁸ Notariāla akta kvalitātes nodrošinātājs ir zvērināts notārs. Dokumenta kvalitātes nodrošināšanai jābūt par pamatu apliecināšanas nosacījumiem, kuru izpildes rezultātā var runāt par apliecinājuma veidu, ko likumdevējam ir pamats atzīt par obligātu.

No minētā izriet, ka latīņu tipa notariāta koncepcijas būtība vairāk izpaužas notariāta funkcijās, nevis notariāla apliecinājuma veidā – notariālā aktā.¹⁴⁹ Tātad autorei, apskatot notariāla akta institūtu, jāpēta, kādam jābūt apliecināšanas procesam, apliecinātāja darbībām, lai šī amatpersona garantētu apliecinājuma kvalitāti, nodrošinot notariāla akta autentiskumu.

¹⁴³ Piemēram, Pilsētnieces I. vadītā diskusija "Notariālais akts kā cilvēka mantisko un nemantisko tiesību garantija" Juristu dienu ietvaros 2007.gada 29.martā Latvijas Zvērinātu notāru padomē. Nav publicēts.

¹⁴⁴ Sīkāk sk.: Krūmiņa S. Notārs kā neitrāla, kompetenta un uzticama persona. Jurista Vārds, 2000. 10.februāris, nr.6(159). Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=968> [skatīts 2011.gada 9.oktobrī].

Kaupe A. Kā veicināt drošību darījumos ar nekustamajiem īpašumiem. Latvijas Vēstnesis, 2006. 20.oktobris, nr.41(405).

Matules S. intervija ar Pilsētnieci I. Notariāts kā vienas pieturas aģentūra. Jurista Vārds, 2008. 11.novembris, nr.43(548).

Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=183451> [skatīts 2011.gada 9.oktobrī].

¹⁴⁵ Piemēram, Latvijas Zvērinātu notāru padomes priekšsēdētājas Pilsētnieces I. vēstule Tieslietu ministram Grīnvaldam G. Par Tieslietu ministrijas darbības stratēģijas projektu 2007.-2009.gadam (VSS-1325). 2006. 9.oktobris, nr.iem.01-11/2116. Nav publicēts.

¹⁴⁶ Latvijas notariāta sistēmas attīstības vadlīnijas. Apstiprināts Latvijas Zvērinātu notāru padomes 2008.gada 31.oktobra sēdē, protokols nr.10. Pieejams:

http://latvijanotars.lv/site/intra_attachments/2008/12/03/VADLINIJAS_Notariata_sistemas_attistdoc.pdf [skatīts 2011.gada 19.oktobrī].

¹⁴⁷ Latvijas Zvērinātu notāru padomes rīkotājdirektores Pizičas V. vēstule Latvijas Investīciju un attīstības aģentūras direktora vietniecei Meijai I. Par "Uzņēmējdarbības vides uzlabošanas pasākumu plāna 2007.gadam" projektu. 2006. 4.decembris, nr.iem.01-11/2605. Nav publicēts.

¹⁴⁸ Latviešu valodas vārdnīca. Bāliņa R., Cīrule V., Ēdelmane I. Rīga: Avots, 1987, 421.lpp.

¹⁴⁹ 25 International Congress of Notaires. The Notary: a worldwide institution. Madrid, from 3rd to 6th October 2007. Nav publicēts.

Notariāla akta autentiskuma (tātad arī kvalitāte) nodrošināšanai ir jāizpilda trīs posmus¹⁵⁰. Tie ir:

Pirmkārt, **notariāla akta autentiskuma piešķiršanas intelektuālais posms**.

"Intelekti" [lat.*intellectus*] ir prāts, saprāts, cilvēka domāšanas spēja¹⁵¹; spēja atspoguļot un izziņāt priekšmetu un parādību īpašības, savstarpējās attiecības, spēja, izmantojot izziņas rezultātus, darboties jaunā situācijā¹⁵², savukārt "intelektuāls" ir uz intelektu attiecīgs, ar to saistīts, no prāta, saprāta izrietošs.¹⁵³

Autentiskuma piešķiršanas posms, kurā zvērināts notārs saņem akta dalībnieku piekrišanu aktam, konstatējot¹⁵⁴ un pārbaudot, vai dokuments precīzi atspoguļo akta dalībnieku gribu (tā nodrošinot notariāla akta pierādījuma un izpildu spēku), sniedzot paskaidrojumus, būdams neitrāls padomdevējs un mediators, uzskatāma par notariāla akta autentiskuma piešķiršanas intelektuālo posmu. Jāatzīst, ka tik acīmredzama intelektuālā posma izpausme ne vienmēr iespējama faktu, kam ir tiesiska nozīme, autentiskuma apliecināšanas gadījumā, jo tā var nesakrist ar akta apliecināšanas laiku. Piemēram, laulības šķiršanas bezstrīdus kārtībā gadījumā laulības šķiršanas apliecība tiek apliecināta pamatojoties uz ticamību gribas autentiskumam citā notariālā aktā – iesniegumā par laulības šķiršanu.

Amatpersona ir klāt brīdī, kad akta dalībnieki savstarpēji dod piekrišanu notiekošajam, kad tiek uzlikti akta dalībnieku paraksti uz dokumenta, kas materializē gribas izpausmi. Tātad amatpersona fiziski ir klāt, redzot un dzirdot šī procesa laikā notiekošo, dodot pamatu apgalvot par notāru kā liecinieku pie akta slēgšanas. Autentiskuma nodrošināšana norādītajā procesā izpaužas apliecinātiesīgās amatpersonas liecībā pirms akta parakstīšanas.¹⁵⁵ Ar liecību netiek saprasta pasīva liecinieka funkcija, bet gan profesionāla darbība, kas ietver sevī konsultanta un arī mediators pienākumus.

Otrkārt, **notariāla akta autentiskuma piešķiršanas mehānisms**, kas, jāatzīst, neattiecas uz pašu autentiskuma būtību, tomēr no atsevišķām akta sagatavošanas mehānisma procedūrām ir atkarīga autentiskuma nodrošināšana. Tas izskaidro jēdziena "mehānisms" izmantošanu apliecināšanas procesa

¹⁵⁰ Sk. arī: 25 International Congress of Notaires. The Notary: a worldwide institution. Madrid, from 3rd to 6th October 2007. Nav publicēts.

¹⁵¹ Svešvārdu vārdnīca: ap 19000 citvalodu cilmes vārdu un terminoloģisku savienojumu. Izlabots un papildināts otrais izdevums. Red.R.Blūma. Rīga: Liesma, 1978, 320.lpp.

¹⁵² Latviešu valodas vārdnīca. Bāliņa R., Cīrule V., Ēdelmane I. Rīga: Avots, 1987, 296.lpp.

¹⁵³ Svešvārdu vārdnīca: ap 19000 citvalodu cilmes vārdu un terminoloģisku savienojumu. Izlabots un papildināts otrais izdevums. Red.R.Blūma. Rīga: Liesma, 1978, 320.lpp.

¹⁵⁴ "Konstatēt" – noteikt neapšaubāmību, esamību; apstiprināt, apliecināt.

Svešvārdu vārdnīca: ap 19000 citvalodu cilmes vārdu un terminoloģisku savienojumu. Izlabots un papildināts otrais izdevums. Red.R.Blūma. Rīga: Liesma, 1978, 388.lpp.

¹⁵⁵ 25 International Congress of Notaires. The Notary: a worldwide institution. Madrid, from 3rd to 6th October 2007. Nav publicēts.

nosaukumā. Mehānisms ir arī sistēma (process, parādība, elements), kurā viens elements iedarbina citus elementus.¹⁵⁶ Akta sagatavošanas prasību izpilde palīdz nodrošināt ticamību dokumenta autentiskumam. Autentiskuma piešķiršanas mehānisms iekļauj akta **unikalitātes nodrošināšanu, tekstuālu formulējumu un akta sastādīšanas nosacījumus.**¹⁵⁷

Treškārt, **autentiskuma panākšana¹⁵⁸ jeb notāra paraksta, zīmoga nospieduma uzlikšana un reģistrācijas numura piešķiršana notariālam aktam.**

Par pamatu iepriekš minētajiem notariāla akta tapšanas posmiem liekama ideja par to, ka tikai tos visus izpildot, var ticēt dokumenta autentiskumam. Pēc principa – "Notariāls akts – izsvērts, nomērīts, noteikts."¹⁵⁹

Atkāpjoties no tēmas izklāsta, jāpiebilst, ka autore līdz šim (piemēram, Notariālā akta autentiskuma intelektuālās dimensijas būtība un izpratne: referāts. Latvijas Universitātes 67.konference 2009.gada 6.februārī.¹⁶⁰) autentiskuma piešķiršanas posmu aprakstam izmantojusi arī tiešo tulkojumu no franču valodas, t.i., notariāla akta autentiskuma piešķiršanas intelektuālo posmu apzīmējot kā akta saņemšanu vai autentiskuma intelektuālo dimensiju; notariāla akta autentiskuma piešķiršanas mehānismu kā akta sastādīšanas mehānismu vai autentiskuma materiālo dimensiju. Taču svešvārdu vārdnīcā ar "dimensija" [lat. *dimensio* izmērīšana] tiek saprasts: 1) matemātikā – mērījams lielums (garums, platums, augstums); 2) fizikā – fizikālam lielumam raksturīgā pamatvienību kombinācija. Latviešu valodas vārdnīcā: 1) Fizikālam lielumam raksturīgā pamatvienību kombinācija. Ātruma, strāvas stipruma, garuma, tilpuma dimensija. 2) Mērījams lielums (garums, platums, augstums), kas raksturo priekšmetu, telpu u.c.¹⁶¹ Atbilstoši Latviešu valodas aģentūras 2010.gada 20.augusta atbildei uz autores pieprasījumu par vārdu "dimensija" un vārdu savienojumu "intelektuālā dimensija" un "materiālā dimensija" lietojumu, tika norādīts, ka aprakstot autentiskumu (darbā izmantotajā kontekstā) izvirzīti materiālas un intelektuālas dabas nosacījumi, kas latviešu valodā neatbilst dimensijas nozīmei. Kā arī norādīts jēdziena "dimensija" raksturojums ar vārdiem "mehānisms" un

¹⁵⁶ Latviešu valodas vārdnīca. Bāliņa R., Cīrule V., Ēdelmane I. Rīga: Avots, 1987, 471.lpp.

¹⁵⁷ Code civil. Les défis d'un nouveau siècle. 100e Congrès des Notaires de France, Paris, 16-19 mai 2004. - p. 412-444.

¹⁵⁸ Ar "panākšanu" šajā sakarā saprotot sasniegšanu.

Latviešu valodas vārdnīca. Bāliņa R., Cīrule V., Ēdelmane I. Rīga: Avots, 1987, 570.lpp.

Netiek izmantots termins "sasniegšana" labskanīguma dēļ.

¹⁵⁹ Ноtариальный акт. Pieejams: <http://www.aphorism.ru/787.shtml> [skatīts 2009.gada 22.augustā].

¹⁶⁰ Damane L. Notariālā akta autentiskuma intelektuālās dimensijas būtība un izpratne: referāts. Latvijas Universitātes 67.konference. 2009. 6.februārī. Nav publicēts.

¹⁶¹ Svešvārdu vārdnīca: ap 19000 citvalodu cilmes vārdu un terminoloģisku savienojumu. Izlabots un papildināts otrais izdevums. Rīga: Liesma, 1978, 156.lpp.

Latviešu valodas vārdnīca. Bāliņa R., Cīrule V., Ēdelmane I. Rīga: Avots, 1987, 186.lpp.

"saņemšana".¹⁶² Taču termins "akta saņemšana" bez tūlītējas definīcijas sniegšanas varētu maldināt, jo ar "saņemt" latviešu valodā saprot: 1) satvert (ar rokām vai rīku); 2) iegūt, dabūt; 3) sagaidīt (to, kas nāk, ierodas); 4) savākt (ko izklaidus esošu); 5) atbildēt uz sveicienu; 6) notvert, sagūstīt.¹⁶³

Viedoklis par jebkādu notariāla akta apliecināšanas procesa iedalījumu posmos nav viennozīmīgs. Pirmkārt, tradicionāli argumentējot notariāla akta izdevīgumu klientam, trešām personām, Latvijas valstij, tiek haotiski uzskaitīti plusi, ko sniedz notariāls akts, negrupējot, nesistematizējot pašus nosacījumus, kas jāievēro, lai tiktu nodrošināts autentisks dokuments. Piemēram, tiek uzsvērtā drošība, ko iemieso notariāls akts, pierādījuma spēks¹⁶⁴, un vēl pieminēts notārs kā profesionāls jurists, kurš ir šīs drošības nodrošinātājs,¹⁶⁵ kā neitrāls konsultants, kurš pie darījuma slēgšanas pievērš lielāku uzmanību tieši nepieredzējušākajai pusei.¹⁶⁶ Vēl tiek pieminēta garantētā lielā ticamība, jo "parādus iespējams piedzīt bezstrīdus kārtībā, [..], lēmums par parādu piedzīšanu tiks pieņemts, pamatojoties uz notariāli apliecinātiem publiskiem dokumentiem, kas kalpo par pierādījumu"¹⁶⁷. Vai sadzīviski vienkāršoti tiek izcelts tas, ka akta oriģināls tiek ierakstīts notāra aktu grāmatā, kas nodrošina informācijas saglabāšanu. Bet atsevišķos gadījumos tiek uzsvērtā valstiskās kontroles iespējamība.¹⁶⁸

Notariāla akta apliecināšanas procesa un no tā izrietošo tiesisko seku pārstāsts nerada uzskatāmu akta autentiskuma nodrošināšanai izvirzīto prasību kopumu. Lai gan jāpiekrīt, ka zvērināta notāra iesaistīšanās notariāla akta apliecināšanā sasaistāma gan ar dalībnieku gribas, gan faktisko apstākļu noskaidrošanu; kā arī paskaidrojumiem, padomiem; palīdzību precīza formulējuma nodrošināšanai; mediāciju; kā arī ar mazāk aizsargāta sabiedrības slāņa interešu nodrošināšanu, ar ko saprot:

¹⁶² Valodas konsultantes Purviņas V. vēstule. Par vārda "dimensija" un vārdu savienojumu "intelektuālā dimensija" un "materiālā dimensija" lietojumu. Latviešu valodas aģentūras vēstule. 2010. 20.augusts, nr.4.5-1077. Nav publicēts.

¹⁶³ Latviešu valodas vārdnīca. Bāliņa R., Cīrule V., Ēdelmane I. Rīga: Avots, 1987, 702.lpp.

¹⁶⁴ Lūkins V. Rīcības spēja un notāra pienākumi to pārbaudot. Tieslietu ministrijas Vēstnesis, 1938. nr.3.

¹⁶⁵ Sk.arī: Notāri neiekļaujas pakalpojumu brīvajā tirgū. Latvijas Vēstnesis, 2007. 12.jūnijs, nr.24(477);

Dzedulis Z. Kā sadalīt un droši pārdot zemi. Latvijas Avīze, 2006. 9.marts.

¹⁶⁶ Krūmiņa S. Notārs kā neitrāla, kompetenta un uzticama persona. Jurista Vārds, 2000. 10.februāris, nr.6(159). Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=968> [skatīts 2011.gada 9.oktobrī].

¹⁶⁷ Krūmiņa S. Notāra profesija – uzticība un atbildība. Jurista Vārds, 1999. 4.marts, nr.8(115). Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=22451> [skatīts 2011.gada 9.oktobrī].

¹⁶⁸ Piemēram, Latvijas Zvērinātu notāru padomes priekšsēdētājas Muciņas I. vēstule Saeimas Korupcijas, kontrabandas un organizētās noziedzības novēršanas un apkarošanas uzraudzības komisijas priekšsēdētājai Mūrniecei L. Par Saeimas apakškomisijas izveidi jautājumā par nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu nekustamā īpašuma tirgū. 2005. 15.jūnijs, nr.iz.01-11/228. Nav publicēts.

1) Ārvalstnieku interešu nodrošināšanu. Jo tieši ārvalstnieki praksē ir mazāk zinoši konkrētās valsts normatīvajos aktos. Līdz ar to notariāla akta forma viņus aizsargā no neapdomīgu saistību uzņemšanās svešā valstī.

2) Papildus aizsardzības nodrošināšanu valsts valodas nepratējiem, respektējot tulka pieaicināšanas iespēju.

3) Mazāk pieredzējuša darījuma dalībnieka aizsardzību. Notāra iesaistei darījuma slēgšanā jāgarantē nepieredzējam darījuma dalībniekam līdzvērtīgu tiesisko padomu.

4) To personu interešu aizsardzību, kurām nav darījumspēja, vai tā ir ierobežota.¹⁶⁹

5) Nedzirdīgu, neredzīgu, mēmu personu interešu nodrošināšanu, jo viņām ir fiziski apgrūtināta dokumenta satura pilnvērtīga uztvere.

Otrkārt, apliecināšanas procesa iedalīšanu posmos apgrūtina tas, ka apliecināšanas process un notāra iesaistīšanās notariāla akta (īpaši darījuma) apliecināšanas gaitā visās latīņu tipa notariāta valstīs nav vienveidīga, kas pieļauj atšķirīgu autentiskuma piešķiršanas posmu uzskaiti. Amatpersonas loma (pienākums, atbildība) notariāla akta noslēgšanai nepieciešamās informācijas nodrošināšanā, dokumentu projektu sagatavošanā, akta dalībnieku gribas noskaidrošanā, notariāla akta reģistrācijā, noslēgta darījuma reģistrācijas procesā utt. ir diferencēta. Turklāt atsevišķās latīņu tipa notariāta valstīs notāri veic tiem neraksturīgas amata darbības vai darbības, kādas šobrīd neveic Latvijas notariāts, kas sagādā grūtības citu latīņu tipa notariāta valstu autoru izstrādāto apliecināšanas iedalījumu attiecināt uz Latviju. Piemēram, personu identitātes ar fotogrāfijā attēloto personu apliecināšana Krievijas Federācijā.¹⁷⁰ Darījumos ar nekustamiem īpašumiem notāri ne tikai pārbauda ierakstus reģistru sistēmās – elektroniskās datu bāzēs (Latvijā - skatīt Notariāta likuma 87.² otro daļu), bet arī reģistrē darījumus, nodibinātās hipotēkas, dzēs tās.¹⁷¹ Latīņu tipa notariāta valstīs vēsturiski notāri ir bijuši gan starpnieki kārtojot aizdevumus, gan pārdodot īpašumus izolēs, gan īres darījumos, gan nekustamā īpašuma pārdošanā, kā arī apvieno savu darbību ar mirtiesneša pienākumiem.¹⁷² Arī tas neatbilst Latvijas notariāta profesionālajiem pienākumiem.

Tādēļ ir autori, kuri mēģinājuši klasificēt pašas latīņu tipa notariāta valstis, tātad arī veidot vadlīnijas apliecināšanas procesam. Piemēram, Krievijas autoru - V.Jarkova, I.Medvedjeva,

¹⁶⁹ Sīkāk sk.: Baumann W. Die Rolle des Notars im Hinblick auf die Führung von Grundbuch und Handelsregister in Abgrenzung zu anderen Rechtsberufen. Grām.: Grundbuch-und Notartage. 15.-17.Mai 1997. Referate. Tallin: Justizministerium der Republik Estland. 1998, S. 200.-203.

¹⁷⁰ Основы законодательства Российской Федерации о нотариате: закон РФ. Российская газета, 13 марта 1993 г. Nr.49. Pieejams: http://www.notariat.ru/changelegis/text_27_19.htm [skatīts 2011.gada 24.oktobrī], 35.panta pirmās daļas 9.punkts.

¹⁷¹ Murray P.L. Real Estate Conveyancing in 5 European Union Member States: A Comparative Study. 31.08.2007. Pieejams: <http://www.cnue-nouvelles.be/en/000/actualites/murray-report-final.pdf> [skatīts 2009.gada 20.augustā].

¹⁷² Lemē P. Franču notārs un nekustamais īpašums: lekcija. 2007. 28.aprīlis. Nav publicēts.

S.Trušņikova¹⁷³ viedoklis, ka vēsturiski Eiropā izveidojušies trīs latīņu tipa notariāta valstu modeļi. Šo modeļu iedalījuma pamatā ir zvērināta notāra veicamās profesionālās darbības pie darījuma apliecināšanas. Autore neizmantoja minēto autoru piedāvāto iedalījumu, argumentējot ar neviennozīmīgo iedalījuma varbūtību un diskutablu Latvijas notariāta sistēmas iekļaušanu kādā no minētajiem valstu modeļiem. Tie ir:

1) Vācijas modelis, kuram esot raksturīga salīdzinoši minimāla notāra aktivitāte ikvienā apliecināšanas procesa posmā. Tas izpaužoties kā notāra klātbūtne akta sagatavē un tam sekojoša apliecināšana. Piemēram, notārs nepiedalās nepieciešamo dokumentu sagādē, viņš neiesaistās pušu iepriekšējās pārrunās. T.i., notāra klātbūtne ir salīdzinoši formāla. Vienlaicīgi ar to – šis formālisms palīdzot nodrošināt dokumentu satura vienveidību.

2) Francijas modelis, kas paredzot paša notāra iniciatīvu no tā brīža, kad ieinteresētā persona vērsusies pie amatpersonas. Notārs realizē nepieciešamās darbības no dokumentu savākšanas brīža, īsteno pārrunu veikšanu ar citām ieinteresētām personām, dokumentu sastādīšanu un līdz pat to reģistrācijai kompetentās iestādēs. Līdz ar to Francijas modeļa valstīs esot raksturīga individuāla pieeja, kur notārs un viņa darbinieki nodrošina klientam vēlamo rezultātu.¹⁷⁴

3) Jauktā sistēma ietverot sevī atsevišķus elementus no abām iepriekš minētajām sistēmām. Piemēram, Spānijā, Nīderlandē.

Treškārt, ir autori, kuri akta apliecināšanā pamatojas uz nacionālo notariāta sistēmu. Piemēram, Vācijas autors V.Baumans (*W.Baumann*) savulaik piedāvājis notariāla akta apliecināšanas procesu iedalīt priekšprocesā (*Vorverfahren*) - sagatavojošās pārrunās, ieskatīšanās zemesgrāmatā un citos reģistros, dokumenta projekta sagatavošanā un sagatavotā projekta pārrunās; galvenajā procesā (*Hauptverfahren*) - šeit iekļaujama pilnīga dokumenta nolasīšana, pamācīšana par dokumenta tiesisko saturu, sekām; un pēcprocesā (*Nachverfahren*) - sekošana dokumenta, piemēram, darījuma reģistrēšanai, kā arī pieļauto kļūdu novēršana.¹⁷⁵ Pēcprocess iespējams zvērināta notāra darbībai pēc "vienas pieturas aģentūras principa", kas līdz šim nav bijis raksturīgs Latvijas notariāta sistēmai. Pēcprocessa iezīmes saskatāmas laulības šķiršanas lietās, kur pēc notariāla akta – laulības šķiršanas apliecības apliecināšanas notāram uzlikts pienākums (Notariāta likuma 338.pants) ziņot par izmaiņām civilstāvokļa statusā dzimtsarakstu nodaļai, kuras darbības iecirknī laulība reģistrēta, attiecīgās

¹⁷³ Ярков В.В., Медведев И.Г., Трушников С.С. Методика и практика формирования нотариальных тарифов в странах Латинского нотариата (на примере Франции и Германии). Pieejams: http://www.notiss.ru/ustrimg/conclusion_tarif.pdf [skatīts 2010.gada 31.augustā].

¹⁷⁴ Латинский нотариат. Pieejams: <http://www.notiss.ru/index.php?id=28> [skatīts 2008.gada 10.aprīlī].

¹⁷⁵ Baumann W. Die Rolle des Notars im Hinblick auf die Führung von Grundbuch und Handelsregister in Abgrenzung zu anderen Rechtsberufen. Grām.: Grundbuch-und Notartage. 15.-17.Mai 1997. Referate. Tallin: Justizministerium der Republik Estland. 1998, S. 196. - 197.

draudzes, kurā laulība reģistrēta, garīdzniekam un LR IeM Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes teritoriālajai nodaļai pēc katra šķirtā laulātā deklarētās dzīvesvietas.

Ceturtkārt, ir zinātnes pārstāvji, kuri atbalsta viedokli, ka latīņu tipa notariātu (ar to autorei saprotot arī notariāta funkciju, tātad arī apliecināšanas procesa) klasifikācija līdz šim nav notikusi, kas rada iespēju daudzskaitlīgām idejām, piedāvājumiem.¹⁷⁶ Ja tiek noliegta latīņu tipa notariāta valstu klasifikācija, tad vienlaikus arī – apliecināšanas procesa veidu iedalījums.

Tā kā autores darbā koncentrēta uzmanība Latvijas notariātam, tad apliecināšanas procesa posmi tiks attiecināti uz nacionālā notariāta darbību, neveidojot latīņu tipa notariāta valstu klasifikāciju kā tādu. Savukārt izklāsta uzskatāmībai darba 2.nodaļa veidota pēc iepriekš aprakstītās trīspakāpju sistēmas autentiskuma nodrošināšanai, kas atbilst spēkā esošai notariāla akta apliecināšanas kārtībai Latvijā.

2.1. Notariāla akta autentiskuma piešķiršanas intelektuālais posms

Pirmais, ko jāpiemin intelektuālā posma sakarā, ir notariāla akta autentiskuma piešķiršanas intelektuālajā posmā zvērināts notārs saņem akta dalībnieku gribas izteikumu - personu gribas izpaudumu ar mērķi, lai iestātos noteiktas tiesiskas sekas. T.i., zvērināts notārs neveic apliecināšanu pēc savas iniciatīvas. Neatkarīgi no tā, vai akts ir gribas izteikuma vai fakta, kam ir tiesiska nozīme, autentiskuma apliecinājums, jebkura notariāla akta (plašāk – notariāla apliecinājuma) pamatā ir klienta griba to taisīt. Šis aspekts bija viens no argumentiem Eiropas Savienības Tiesas 2011.gada 24.maija spriedumos lietās Nr.C-47/08¹⁷⁷, Nr.C-50/08¹⁷⁸, Nr.C-51/08¹⁷⁹, Nr.C-52/08¹⁸⁰, Nr.C-53/08¹⁸¹, Nr.C-

¹⁷⁶ Schützeberg J. Der Notar in Europa. Eine rechtsvergleichende Untersuchung des deutschen, französischen, niederländischen und englischen notariellen Berufsrechts. Köln: DeutscherAnwaltVerlag, 2005, S.58.

¹⁷⁷ Eiropas Savienības Tiesas 2011.gada 24.maija spriedums lietā Nr.C-47/08. Pieejams: <http://curia.europa.eu/jurisp/cgi-bin/form.pl?lang=lv&newform=newform&jurcdj=jurcdj&docj=docj&typeord=ALL&affclose=affclose&numaff=&ydatefs=2011&ddatefs=24&mdatefs=05&ydatefe=2011&ddatefe=24&mdatefe=05&nomusuel=&domaine=ETAB&mots=&resmax=100&Submit=Mekl%C4%93t> [skatīts 2011. gada 17.oktobrī].

¹⁷⁸ Eiropas Savienības Tiesas 2011.gada 24.maija spriedums lietā Nr.C-50/08. Pieejams: <http://curia.europa.eu/jurisp/cgi-bin/form.pl?lang=lv&newform=newform&jurcdj=jurcdj&docj=docj&typeord=ALL&affclose=affclose&numaff=&ydatefs=2011&ddatefs=24&mdatefs=05&ydatefe=2011&ddatefe=24&mdatefe=05&nomusuel=&domaine=ETAB&mots=&resmax=100&Submit=Mekl%C4%93t> [skatīts 2011. gada 17.oktobrī].

¹⁷⁹ Eiropas Savienības Tiesas 2011.gada 24.maija spriedums lietā Nr.C-51/08. Pieejams: <http://curia.europa.eu/jurisp/cgi-bin/form.pl?lang=lv&newform=newform&jurcdj=jurcdj&docj=docj&typeord=ALL&affclose=affclose&numaff=&ydatefs=2011&ddatefs=24&mdatefs=05&ydatefe=2011&ddatefe=24&mdatefe=05&nomusuel=&domaine=ETAB&mots=&resmax=100&Submit=Mekl%C4%93t> [skatīts 2011. gada 10.jūlijā].

¹⁸⁰ Eiropas Savienības Tiesas 2011.gada 24.maija spriedums lietā Nr.C-52/08. Pieejams: <http://curia.europa.eu/jurisp/cgi-bin/form.pl?lang=lv&newform=newform&jurcdj=jurcdj&docj=docj&typeord=ALL&affclose=affclose&numaff=&ydatefs=2011&ddatefs=24&mdatefs=05&ydatefe=2011&ddatefe=24&mdatefe=05&nomusuel=&domaine=ETAB&mots=&resmax=100&Submit=Mekl%C4%93t> [skatīts 2011. gada 18.oktobrī].

54/08¹⁸², kādēļ notāra darbība, kāda tā ir Beļģijas Karalistes, Francijas Republikas, Luksemburgas Lielhercogistes, Portugāles Republikas, Austrijas Republikas un Vācijas Federatīvās Republikas tiesību sistēmā, netika atzīta par tiešu dalību valsts varas īstenošanā. Notāram nav piešķirtas pilnvaras rīkoties neatkarīgi no citu subjektu gribas vai pret šo gribu.

Piem., Vācijas notārs B.Keims¹⁸³ iedala klienta gribas noskaidrošanas procesu (plašāk – informācijas saņemšanas procesu notariālam apliecinājumam) divos posmos. Pirmkārt, tipiskos jautājumos, kas noder primārās informācijas noskaidrošanai. Tādi ir, piemēram, kādu notariālu apliecinājumu klienti vēlas, kurš ir akta dalībnieks u.c. Otrkārt, konkrēto kāzusu skarošos, precizējošos jautājumos - par pirkuma maksu, līgumsodu u.c. Saskaņā ar Vācijas notāra aprakstīto sistēmu, klienta gribas noskaidrošanai pirmajā posmā uzdodami 20 jautājumi, bet otrajā uzskaitīti 30 jautājumi. Zīmīgi, ka vairumam no tiem ir vēl pakāroti jautājumi. Autore gan neveltīs tik skrupulozu uzmanību minētajam aspektam, atstājot to notāru prakses ziņā.

Nākošais - pēc klienta gribas noskaidrošanas notārs konsultē, t.i., paskaidro akta slēgšanai nepieciešamo informāciju, dod padomus. Savukārt klienti tiesīgi izvēlēties – klausīt šiem padomiem vai nē.¹⁸⁴ Strīda gadījumā notārs ir mediators.

Tātad intelektuālais posms ir apliecināšanas procesa etaps pirms notāra paraksta un zīmoga nospieduma uzlikšanas un akta reģistrēšanas aktu un apliecinājumu reģistrā.

Līdz ar to, kā pirmo zvērināta notāra pienākumu notariāla akta autentiskuma piešķiršanas intelektuālā posma ietvaros autore uzskata par nepieciešamu apskatīt **konsultēšanu**, kas shematiski iedalāma kā pienākums: **1) paskaidrot; 2) dot padomu; 3) sagatavot akta projektu un to paskaidrot,**¹⁸⁵ **saglabājot, protams, tiesības pašam klientam to sagatavot.**

Tas nozīmē, ka notāram ir jānoskaidro akta dalībnieku griba, vadoties no kuras tiek sniegti paskaidrojumi un doti padomi.¹⁸⁶ Salīdzinot ar paskaidrošanu, padomu došanā notārs dziļāk iesaistās klientu interesēs, sniedzot indivīdam labāka risinājuma ideju, iespējams, pat atturot no dokumenta

¹⁸¹ Eiropas Savienības Tiesas 2011.gada 24.maija spriedums lietā Nr.C-53/08. Pieejams: <http://curia.europa.eu/jurisp/cgi-bin/form.pl?lang=lv&newform=newform&juredj=juredj&docj=docj&typeord=ALL&affclose=affclose&numaff=&ydatefs=2011&ddatefs=24&mdatefs=05&ydatefe=2011&ddatefe=24&mdatefe=05&nomusuel=&domaine=ETAB&mots=&resmax=100&Submit=Mekl%C4%93t> [skatīts 2011.gada 17.oktobrī].

¹⁸² Eiropas Savienības Tiesas 2011.gada 24.maija spriedums lietā Nr.C-54/08. Pieejams: <http://curia.europa.eu/jurisp/cgi-bin/form.pl?lang=lv&newform=newform&juredj=juredj&docj=docj&typeord=ALL&affclose=affclose&numaff=&ydatefs=2011&ddatefs=24&mdatefs=05&ydatefe=2011&ddatefe=24&mdatefe=05&nomusuel=&domaine=ETAB&mots=&resmax=100&Submit=Mekl%C4%93t> [skatīts 2011.gada 17.oktobrī].

¹⁸³ Keim B. Das notarielle Beurkundungsverfahren: Methodik und Praxis. München: C.H. Beck, 1990, S.53.-60.

¹⁸⁴ Faßbender H.J., Grauel W., Kemp.P. Notariatskunde. [B.v.]: Merkur Verlag, 2000, S.21.

¹⁸⁵ Тальпис Дж. Как статус, функции и роль нотариуса в рыночной экономике способствуют экономическому развитию страны? Pieejams: http://www.notiss.ru/usring/Talpis_ru_plein.htm [skatīts 2008.gada 10.aprīlī].

¹⁸⁶ Schützeberg J. Der Notar in Europa. Eine rechtsvergleichende Untersuchung des deutschen, französischen, niederländischen und englischen notariellen Berufsrechts. Köln: Deutscher Anwalt Verlag, 2005, S.197.

apliecināšanas konkrētā redakcijā vai no apliecināšanas vispār. Rezultatīvi notāram ir jāsaņem akta dalībnieku piekrišanu apliecinājumam, pārbaudot, vai ikviens no parakstītājiem saprot, ko viņš paraksta, notārs konstatē un pārbauda, vai dokuments precīzi atspoguļo iepriekšējās sarunas.¹⁸⁷

Tā kā Notariāta likums nediferencē zvērināta notāra pienākumus, noskaidrojot notariāla akta dalībnieku gribu attiecībā uz notariāla akta tiesiskām sekām, tad notariālo procesu regulējošā normatīvajā aktā iekļaujams pants šādā redakcijā: "Zvērināts notārs noskaidro notariāla akta dalībnieku gribu, paskaidro notariāla akta tiesiskās sekas, dod padomus, sagatavo notariāla akta projektu un to paskaidro."

Notāra pienākumu atspoguļotā shematiskā uzskaitījuma autors piemin tādu konsultēšanas posmu kā "pienākumu palīdzēt pusēm", kas seko pēc pienākuma paskaidrot un dot padomus, pirms akta projekta sagataves. Minētais posms izpaužoties kā notāra palīdzība dokumenta sagatavē, klientu samierināšana, sekošana tam, lai klienti nepietiekamas pieredzes dēļ nenonāktu viņiem nelabvēlīgā stāvoklī.

Palīdzēšana klientam caurvij notāra profesionālo darbību un neizpaužas tikai brīdī, kad tiek gatavots dokumenta projekts konkrētā redakcijā. Klientu samierināšana, ko šī darba ietvaros saprotot kā mediāciju, procesuāli var notikt gan personas konsultējot bez dokumenta projekta sagataves, gan pirms dokumenta apliecināšanas, gan pēc apliecināšanas. Klasisks piemērs, kad amatpersona var veikt mediāciju pēc notariāla akta apliecināšanas, ir pēc iesnieguma par laulības šķiršanu kā gribas izteikuma, kam ir tiesiska nozīme, autentiskuma apstiprināšanas, bet pirms laulības šķiršanas apliecības kā fakta, kam ir tiesiska nozīme, autentiskuma apliecināšanas. Notariāta likuma 333., 334.panta pirmā daļa nosaka trīsdesmit dienu laulāto samierināšanās laiku. Mediācija var tikt realizēta gan pirms iesnieguma par laulības šķiršanu pieņemšanas, gan 30 dienu laikā, kad laulātajam vai laulātajiem radušās šaubas par pieņemtā lēmuma šķirt laulību pareizību.

Pirmkārt, palīdzība saskaņā ar Latviešu valodas vārdnīcā norādītiem variantiem nozīmē darbību, rīcību, kas veicina, sekmē, atvieglo kaut ko.¹⁸⁸ Tātad notāra veiktai palīdzībai autentiskuma piešķiršanas intelektuālajā posmā jāsekmē notariālu apliecinājumu atbilstoši klienta iekšējai gribai, jāatvieglo gribas izteikuma tiesisko seku izpratni. Ar atvieglošanu šeit netiek saprasta tikai ārējās vai tikai iekšējās gribas noskaidrošana, bet gan gribas, kuru subjekts darījis zināmu uz ārieni, jeb izteiktās gribas atbilstība iekšējai jeb patiesajai gribai, kas tradicionāli tiek uzskatīts par grūtāko notāra uzdevumu gribas noskaidrošanas procesā un kam sīkāka uzmanība tiks pievērsta turpmāk, aprakstot

¹⁸⁷ 25 International Congress of Notaires. The Notary: a worldwide institution. Madrid, from 3rd to 6th October 2007. Nav publicēts.

¹⁸⁸ Latviešu valodas vārdnīca. Bāliņa R., Cīrule V., Ēdelmane I. Rīga: Avots, 1987, 566.lpp.

notāra iesaisti darījumu ar nekustamiem īpašumiem jomā.¹⁸⁹ Notāra veiktās palīdzības mērķis ir, lai klients neizdarītu viņa patiesām interesēm neatbilstošu gribas izteikumu, lai griba neveidotos maldīgu pieņēmumu rezultātā. Bet notāra veiktā palīdzība nevar sekmēt tādu personu interešu nodrošināšanu, kuras apzināti nevēlas, lai gribas izteikums sakristu ar iekšējo gribu. Līdz ar to, autores prāt', pienākums palīdzēt nav iekļaujams konsultēšanā kā atsevišķs posms.

Otrkārt, notāra veiktas palīdzības sakarā ir jāizšķir palīdzība šaurākā un plašākā nozīmē. Šaurākā nozīmē, kā iepriekš tika atzīmēts, palīdzība ir darbības, kas veicina, sekmē, atvieglo notariālu apliecināšanu, strīda, kam var sekot notariāls apliecinājums, atrisināšanu. Piemēram, palīdzība notariāla akta autentiskuma piešķiršanas intelektuālajā posmā izpaužas kā konsultēšana. Plašākā nozīmē notariāla palīdzība ir darbība, kas veicina, sekmē klienta kā tiesību subjekta interešu apmierināšanu. Piemēram, testamenta notariāla apliecināšana.

Jāpiebilst, ka minētā sakarā Notariāta likumā nav konsekvences terminoloģijas izmantošanā, pamīšus piemērojot tādus jēdzienus kā "notāra palīdzība" (243.panta pirmā daļa), "notariāla palīdzība" (39.panta pirmā daļa, 241.¹ pants), "pienākumu pildīšana" (39., 218., 241.¹ pants). Caurskatot normatīvo aktu, jāatzīst, ka notāra palīdzība un notariāla palīdzība tiek izmantoti tikai kā sinonīmi, ar to apzīmējot tikai notāra veiktu palīdzību plašākā nozīmē. Turklāt "notāra palīdzība" un "notariāla palīdzība" Notariāta likumā tiek izmantoti kā sinonīmi arī notāra pienākumu pildīšanai. Tā Notariāta likuma 39.panta pirmajā nodaļā – "Zvērināts notārs, pildot amata pienākumus savas darbības rajona robežās, sniedz notariālo palīdzību visām personām, kas pie viņa griežas, kaut arī to dzīvesvieta vai manta, uz kuru attiecas akts vai apliecinājums, atrodas ārpus šā rajona." Vēsturiski 39.pants atbilst Notāru likuma 32.pantam, kas noteica "Notārs izpilda savus amata pienākumus tikai tās apgabaltiesas rajonā, kuras uzraudzībai viņš pakļauts." Tāpat Notariāta likuma 241.¹pantā – "Ja zvērināta notāra amata pienākumu pildīšana ir īpaši nepieciešama attiecīgā apdzīvotā vietā, lai nodrošinātu iedzīvotājiem pieejamu notariālo palīdzību, zvērināta notāra prakses uzturēšanai var piešķirt finansējumu no valsts budžeta Ministru kabineta noteiktajā kārtībā." Identiska nozīme ir Notariāta likuma 243.pantā.

Notāra palīdzība un notariāla palīdzība plašākā nozīmē ir notāra pienākumu pildīšana. Notāra pienākumu pildīšana var būt darbība (Notariāta likuma 65., 66.pants, kā arī normatīvajā aktā nenosauktā notāra darbība atbilstoši 65.panta 6.punktam un 66.panta pirmās daļas 4.punktam.), un atteikšanās pildīt notāra amata pienākumu (Notariāta likuma 39.panta otrā daļa). Ja ar pienākuma kā notāra darbības izpratni ir skaidrs, tad atteikšanās sakarā jābilst, ka arī tā var būt palīdzība, notāram

¹⁸⁹ Sk. arī: Jurkovska O. Notaru izglītības un amata stāvoklis. (Nolasīts I. Latv. juristu kongresā 1932. g. janv.). Tieslietu Ministrijas Vēstnesis, 1933, nr.1/2, 2.lpp.

konstatējot klienta izteiktās gribas neatbilstību iekšējai jeb patiesajai gribai, un rezultātā atsakot notariālu apliecināšanu. Turklāt, saskaņā ar Latviešu valodas vārdnīcu skaidrojumu (skatīt iepriekš), palīdzība ir rīcība, par kādu atzīstama arī atteikšanās veikt notāra amata pienākumu.

Likuma skaidrībai autore uzskata par nepieciešamu normatīvajos aktos izmantot jēdzienu notāra "pienākumu pildīšana".

Ir pausts viedoklis, ka vēsturiski pagājušā gadsimta pēdējie trīsdesmit gadi radīja zināmas izmaiņas notāra profesionālā darbībā, ieviešot visu apliecinājuma dalībnieku konsultēšanas pienākumu.¹⁹⁰ Ja pavērojam Latvijas latīņu tipa notariāta vēsturisko attīstību, tad uz to nevar šādu apgalvojumu attiecināt.

Sākotnēji jāskata Notāriāta nolikums¹⁹¹, kas it kā nepiemin konsultēšanas pienākumu ne notāra veikta apliecinājuma, ne notariāla akta gadījumā. Tā 95.pants nosaka: "Akta projektu notārs nolasa pusēm, paziņojot viņām par to pienākošos nodevu apmēru." un 104.pants – "Pēc akta ierakstīšanas grāmatā, viņš no jauna nolasāms pusēm, vai no viņām pašām izlasāms, liecinieku klātbūtnē."

Līdzvērtīgi tika regulēta arī konsulāro amatpersonu darbība pie aktu apliecināšanas, kuri, saskaņā ar Konsulārā reglamenta¹⁹² 78.panta pirmo un otro daļu, attiecībā uz Latvijas pavalstniekiem, bet divpusējos darījumos arī tad, ja viens no kontrahentiem bija ārvalsts pavalstnieks, izpildīja "visus tos uzdevumus, kādi pēc Latvijas notariāta likuma piekrīt Latvijas notariem [..]. Šai darbībā konsuli rīkojas pēc Latvijas notariāta likuma noteikumiem". Notariāliem aktiem, kuri bija pienācīgi sastādīti un ar konsula parakstu un zīmogu apliecināti, tika piešķirta tāda pati publiska ticamība un tādas pašas tiesiskas sekas it kā tie būtu taisīti pie Latvijas notāra. Atbilstoši Konsulārā reglamenta 80.panta otrai daļai – "Sastādot un apliecinot aktus, konsuls pārliecinās par viņu likumību un par tajos piedalošos personu tiesībspēju vispār un speciālām pilnvarām īpaši ar tiem līdzekļiem, kas paredzēti notariāta likumos un kas vēl citādi pieejami konsula darbības īpatnējos apstākļos."

Tomēr saskaņā ar 1926.gada 14.jūnija likumu "Pārgrozījumi Aktu noslēgšanas un apstiprināšanas kārtībā Latvijas apgabalos, kur pastāv spēkā bijušās Krievijas lik.kop. X sēj. I daļa."¹⁹³

¹⁹⁰ Pützer, H. J. Das Notariat im Zivilrechtssystem. Im: Das moderne Notariat – Strukturen und Aufgaben. Köln: Bundesnotarkammer (K.d.ö.R.), Deutsche Notarzeitschrift, 1993, S.6.

¹⁹¹ Lūkins V. Notāriāta nolikums. Tulkojums ar pārgrozījumiem un papildinājumiem, kas izdoti līdz 1933.gada 1.maijam, paskaidrojumiem, Latvijas Senāta civilā kasācijas departamenta spriedumu izvilkumiem, kā arī likumiem un nolikumiem, kuri attiecas uz Notāriāta nolikumu. Neoficiāls izdevums. [B.v.], Jūrists, 1933, 44., 46., 47.lpp.

¹⁹² Konsularais reglaments. Valdības Vēstnesis, 1925. 16.janvāris, nr.12. Pieejams: <http://www.periodika.lv/Default/Skins/LatviaArchL/Client.asp?Skin=LatviaArchL&enter=true&AW=1303495843923&AppName=2> [skatīts 2011.gada 22.aprīlī].

¹⁹³ Pārgrozījumi Aktu noslēgšanas un apstiprināšanas kārtībā Latvijas apgabalos, kur pastāv spēkā bijušās Krievijas lik.kop. X sēj. I daļa. Valdības Vēstnesis, 1926. 14.jūnijs, nr.129. Pieejams: <http://www.periodika.lv/Default/Skins/LatviaArchL/Client.asp?Skin=LatviaArchL&enter=true&AW=1303495843923&AppName=2> [skatīts 2011.gada 22.aprīlī].

Notāriāta nolikuma 66.pants tika papildināts ar otro daļu, saskaņā ar kuru aktus par Latgalē esošas nekustamas mantas īpašuma tiesību pāreju bija jāapstiprina pie Latgales zemes grāmatu nodaļas priekšnieka. Par minēto kārtību notāram bija jāaizrāda akta slēdzējiem un jāatzīmē pašā aktā. Tātad notāram bija uzlikts paskaidrošanas pienākums, kas ir konsultēšanas sastāvdaļa, par tālāku darījuma apstiprināšanas kārtību.

Turklāt notariāla akta autentiskuma piešķiršanas intelektuālā posma izpaušme mūsdienu izpratnē vērojama Notāriāta nolikuma 89.pantā, kas paredz akta dalībnieku nopratināšanu par to, "vai tiešām viņi pēc brīvas gribas vēlas aktu noslēgt un vai viņiem ir saprotama tā izpratne un nozīme". Vēsturiski vēlākā normatīvajā aktā – Notāru likuma 78.pantā paredzēta notariāla akta projekta nolasīšana un jautājumu uzdošana darījuma dalībniekiem, vai viņi saprot dokumenta saturu un nozīmi un vai aktu taisa labprātīgi.

Saīdzināšanai - ar 2002.gada 24.oktobra un 2007.gada 20.decembra grozījumiem Notariāta likumā tiek ietverta Latvijā līdz šim plašākā konsultēšanas prasība notāram: 87.¹ pantā - zvērinātam notāram noskaidrot notariāla akta dalībnieku gribu un darījuma noteikumus, skaidri un nepārprotami pierakstīt personu paziņojumus, iepazīstināt dalībniekus ar iespējamām darījuma tiesiskajām sekām, lai likumu nezināšana un pieredzes trūkums netiktu izmantots viņiem par ļaunu; 87.² panta pirmajā daļā - zvērinātam notāram sniegt paskaidrojumu akta dalībniekiem par darījumam nepieciešamajām tiesu vai iestāžu atļaujām un apstiprinājumiem un par likumiskajām pirmpirkuma tiesībām un to norādīt aktā; 87.³ panta otrajā un trešajā daļā – "Ja zvērinātam notāram rodas šaubas par darījuma atsevišķu noteikumu spēku, viņam tas jādara zināms notariālā akta dalībniekiem un jānorāda notariālajā aktā. Ja zvērinātam notāram rodas šaubas par darījuma atbilstību likumam vai dalībnieku patiesajai gribai, viņam šīs šaubas jāapspriež ar darījuma dalībniekiem. Ja darījuma dalībnieki tomēr pastāv uz akta taisīšanu, zvērinātam notāram aktā jāieraksta gan savi paskaidrojumi, gan darījuma dalībnieku šajā sakarā sniegtie paskaidrojumi."; 88.pantā – "Projektu nolasa notariālā akta dalībniekiem zvērināta notāra klātbūtnē, bet pievienotos plānus un citus attēlus liek viņiem priekšā caurskatīšanai. Ja notariālā akta dalībnieki zvērinātam notāram apstiprina, ka viņi saprot notariālā akta saturu un nozīmi un ka notariāls akts atbilst viņu gribai, projekts viņiem un zvērinātam notāram jāparaksta." Likumdevēja noteiktais konsultēšanas pienākums ir vēsturiski plašākais regulējums Latvijas latīņu tipa notariāta attīstības vēsturē.

Kā repliku minētā sakarā autore min 2008.gada advokatūras pārstāvja M.Brizgo pētījumu "Pētījums par iespēju nodot zvērinātu notāru pienākumos Civilprocesa likumā paredzēto saistību piespiedu izpildīšanu brīdinājuma kārtībā, saistības priekšmeta iesniegšanu tiesai glabājumā un

bezstrīdus laulību šķiršanas lietas”¹⁹⁴. Līdzās citiem argumentiem M.Brizgo savā pētījumā norādīja, ja likumā noteiktu, ka notāram ir pienākums konsultēt personas, kas sniedz pieteikumu par laulības šķiršanu, pieteikumu par saistības piespiedu izpildīšanu brīdinājuma kārtībā vai saistības priekšmeta iesniegšanu glabājumā, tad nepareizi aizpildītu pieteikumu būtu mazāk salīdzinot ar tiesu, kur personām nav iespējams konsultēties ar tiesu, jo civilprocesā valda sacīkstes princips, un tiesai nav pienākums palīdzēt personai pareizi realizēt savas tiesības. Proti, ja notāram uzliktu pienākumu konsultēt, tad būtu acīmredzams labums no iepriekš minēto lietu nodošanas notariāta kompetencē. Saskaņā ar autores iepriekš aprakstīto, konsultēšana atbilst notāra profesijas deontoloģijai, līdz ar to grozījumu veikšana Notariāta likumā minētā sakarā nebija nepieciešama.

Kā otrais notarāla akta autentiskuma piešķiršanas intelektuālā posma notāra pienākums ir mediācija.

Notāra mediācija ir konfidenciāls process, kurā notārs kā neitrāla trešā persona bez izlemšanas tiesībām palīdz klientiem izstrādāt civiltiesiska strīda risinājumu vienošanās ceļā.¹⁹⁵

Strukturētais process izpaužas kā mediācijas veikšana, mediatoram izmantojot īpašu tehniku un paņēmienus ar mērķi vadīt pārrunas.¹⁹⁶

Apgalvojums par notāru kā mediatoru ļauj pēc mediācijas mērķa izdalīt divus notāra mediācijas veidus:

1) Preventīvā mediācija – klientu brīdināšana par strīda iespējamību nākotnē un pēc iespējas strīda laicīga novēršana. Piemēram, mantojuma dalīšanā.

2) Mediācija jau pastāvošā strīdā, kurai var sekot notariāls apliecinājums. Piemēram, laulības šķiršana.

Latvijā praktizējošā notāra kā mediatora darbība, realizējot preventīvo mediāciju un mediāciju jau pastāvošā strīdā, šobrīd iedalāma:

1) Mediācija pie notariālas apliecināšanas vai mediācija, kuras mērķis ir strīda risinājums notariālam apliecinājumam:

a) Latīņu tipa notariātam ir raksturīgi mediācijas principi:

¹⁹⁴ Brizgo M. Pētījums par iespēju nodot zvērinātu notāru pienākumos Civilprocesa likumā paredzēto saistību piespiedu izpildīšanu brīdinājuma kārtībā, saistības priekšmeta iesniegšanu tiesai glabājumā un bezstrīdus laulību šķiršanas lietas. Rīga: [B.i.], 2008.

¹⁹⁵ Risse J. Die Zukunft der mediation – Chance des amerikanischen Modells in Deutschland. Grām.: Mediation in der notareillen Praxis. Carl Heymanns Verlag KG: Köln, 2002, S.78.

¹⁹⁶ Калашникова С.И. Медиация в сфере гражданской юрисдикции. Москва: Инфотропик Медиа, 2011, с.304.

a.a) Brīvprātības princips – vēršanās pie zvērināta notāra ir brīvprātīga, vienošanās par konflikta risinājumu ir klientu brīvprātīgs lēmums,¹⁹⁷

a.b) Līdztiesības princips, kur līdztiesība – tiesību vienlīdzība,¹⁹⁸ un tā izpaužas notāra izvēlē, tiesībās izteikt savu viedokli, uzdot jautājumu, piedalīties strīda risinājuma izstrādē,¹⁹⁹

a.c) Neitralitātes princips, kad atbilstoši Notariāta likuma 5. un 5.¹ pantam notārs ir neatkarīgs, neitrāls fizisko un juridisko personu civilo tiesību un likumisko interešu nodrošinātājs,

a.d) Konfidencialitātes princips. Atbilstoši Notariāta likuma 79.panta pirmajai un trešajai daļai zvērināts notārs un viņa darbinieki nedrīkst trešajām personām izpaust viņiem uzticētās ziņas, kā arī sniegt ziņas par viņiem uzticētajām lietām un notariālās grāmatās ierakstītajiem aktiem un apliecinājumiem. Visas uzticētās lietas, akti un dokumenti zvērinātam notāram jāglabā slepenībā. Konfidencialitāte jāievēro gan attiecībā uz informāciju par notāra klientu, gan par informāciju, kas kļuvusi zināma zvērinātam notāram pildot amata pienākumus, un, kas attiecas uz trešajām personām,²⁰⁰

a.e) Pašnoteikšanās princips, saskaņā ar kuru personas pašas formulē problēmu, kurai nepieciešams risinājums, personīgi piedalās pārrunās, pašas piedāvā strīda risinājumu un pieņem lēmumu. Savukārt mediators neiejaucas, aprobežojoties ar mediācijas dalībnieku savstarpējas komunikācijas vadīšanu.

Tiktāl nav šaubu par mediācijas principu attiecināšanu uz notariātu, jo notāra veiktā mediācija ir profesionāla sarunu (apspriežu) vadīšana caur trešo personu, kura tādējādi veicina (aicina) strīda atrisināšanu caur pašiem akta dalībniekiem.²⁰¹ Pamatojumam noder arī vēsturiskais aspekts, tā kā notārs tiek uzskatīts par liecinieku. Šāds amatpersonas statuss nāk no glosatoru laikiem (XII-XIII gs.), kuri pauda viedokli par notāru kā liecinieku, kura kompetentā liecība piešķir dokumentam publisku ticamību. Turklāt juridiskā kompetence nozīmēja, ka šī amatpersona darījumā darbojās ne tikai kā liecinieks, bet arī ņēma tiešu dalību dokumenta sagatavošanā un sniedza paskaidrojumus pusēm par notiekošo.²⁰² Taču notāru akta slēgšanas procesā nevar uztvert kā neitrālu liecinieku, kura darbība izpaužas kā notiekošā pasīva vērošana. Iemesls - notārs vienlaikus ir neitrāls konsultants, tā kā notariāla

¹⁹⁷ Sīkāk sk.: Калашникова С.И. Медиация в сфере гражданской юрисдикции. Москва: Инфотропик Медия, 2011, с.25.-26.

¹⁹⁸ Latviešu valodas vārdnīca. Bāliņa R., Cīrule V., Ēdelmane I. Rīga: Avots, 1987, 441.lpp.

¹⁹⁹ Калашникова С.И. Медиация в сфере гражданской юрисдикции. Москва: Инфотропик Медия, 2011, с.47.-48.

²⁰⁰ Бюрри П.-Ж. Профессиональная тайна. Grām.: Развитие небюджетного нотариата в России: квалифицированная помощь и защита прав граждан и юридических лиц. Ред. Б.И.Лившиц. Москва: Издательский Дом "ОСТ - МЕДИА", 2000, с.105.

²⁰¹ Rieger G., Mihm K. Der Notar als Mediator. Grām.: Mediation in der notareillen Praxis. Carl Heymanns Verlag KG: Köln, 2002, S.100.

²⁰² Osipova S. Latvijas notariāta funkcijas un tā sniegtās juridiskās palīdzības pieejamība, to izvērtējums: pētījums. Pieejams: http://www.tm.gov.lv/lv/documents/petijumi/Osipova_petijums_07022009-final.doc [skatīts 2009.gada 9.augustā].

akta parakstīšana nozīmē, ka no apliecinātiesīgās amatpersonas ir saņemti saprotami un pietiekoši detalizēti paskaidrojumi,²⁰³ padomi.

Autores prāt', tieši pēdējais pieminētais mediācijas princips rada augsni diskusijām par mediācijas piekritību notariātam, jo pašnoteikšanās princips sevī iekļauj liegumu mediatoram dot padomu un ieteikt strīda risināšanas veidu.²⁰⁴ Krievijas autore, mediatore S.Kalašņikova to paskaidro ar to, ka mediācijai ir daudzi paveidi, kas liedz konsultēšanas dēļ notāru izslēgt no mediatoru loka. Turklāt neitralitātes un līdztiesības princips veicina mediāciju, savlaicīgi nodrošinot klientiem informāciju, kas nepieciešama galīgā lēmuma pieņemšanai.²⁰⁵ Šajā sakarā gan jāiebilst, jo neitralitāte un līdztiesība neliedz konsultēt klientu. Drīzāk jāpiekrīt viedoklim, ka notāram tālejoši jāpaskaidro un jāmin strīda iespējamo risinājumu.²⁰⁶ T.i., mediatoram nav liegts izklāstīt strīda iespējamus risinājumus, mediācijas procesā dalībniekus virzot uz patstāvīga lēmuma pieņemšanu.²⁰⁷ Notārs nav aizbildnis vai aizgādnis, kurš aizstāv savus klientus, kuri pēkšņi ir kļuvuši rīcībnespējīgi. Katram, ja viņš ir rīcībnespējīgs un pienācīgi informēts, vajag patstāvīgi izvērtēt riskus, kas saistīti ar konkrēto strīdu. Notāra klientu īpašā brīvības privilēģija – atbildēt par to, kas ir zināms.²⁰⁸

b) Sakarā ar darījuma noslēgšanu notāra mediāciju shematiski var attēlot, izmantojot shēmu, kurā notāra mediācija tiek diferencēta, iedalot mediācijā, kur mediators ir kā:

b.a) Sarunu vešanas atvieglotājs, kad apliecināšanas process tiek apturēts, jo darījuma dalībnieki par noteiktu jautājumu nevar vienoties. Notārs – mediators atvieglo sarunu norisi, piemēram, par nekustamā īpašuma atbrīvošanas termiņiem pirkuma līgumā.

b.b) Mediators kā informācijas tulsks. Notāra – mediatora uzdevums ir informāciju tā nodot un pārtulkot, ka darījuma dalībnieki varētu noslēgt teorētiski iespējamu vienošanos.

b.c) Mediators kā interešu un pozīcijas nošķirējs. Notāram izjautājot par patiesajām interesēm, var sasniegt vēlamo risinājumu, jo šķietami irracionāla pastāvēšana uz nospraustajām pozīcijām var radīt negatīvas emocijas dalībniekiem.²⁰⁹

²⁰³ 25 International Congress of Notaires. The Notary: a worldwide institution. Madrid, from 3rd to 6th October 2007. Nav publicēts.

²⁰⁴ Bolis J. Mediācija. Rīga: Juridiskā koledža, 2007, 22.lpp.

²⁰⁵ Калашникова С.И. Медиация в сфере гражданской юрисдикции. Москва: Инфотропик Медия, 2011, с.168.-169.

²⁰⁶ Torres Eszáméz S. Die Mittlerfunktion des Notars vor und nach Konflikten. Grām.: Der Notar und die konsensuale Streitbeilegung. 13.Europäische Notartage 2001, Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, S.65.

²⁰⁷ Mourret C. Für eine Justiz der Prävention. Grām.: Der Notar und die konsensuale Streitbeilegung. 13.Europäische Notartage 2001, Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, S.52.

²⁰⁸ Малори Ф. Нотариальная ответственность. Pieejams: http://www.notiss.ru/usrimg/Malaurie_ru.htm [skatīts 2008.gada 10.aprīlī].

²⁰⁹ Walz R. Zum verhandlungstechnischen Leitbild der Notare. Grām.: Mediation in der notareillen Praxis. Carl Heymanns Verlag KG: Köln, 2002, S.119.

Normatīvajos aktos mediācija ietverta tikai saistībā ar mantojuma lietu vešanu. Notariāta likuma 264.pantā pieminēta pārdzīvojušā laulātā un mantojuma pieņēmušo mantinieku panāktā vienošanās, savukārt 265.pants²¹⁰ nosaka, ja mantojumu pieņēmušie mantinieki rakstveidā izteikuši iebildumus, ar šiem iebildumiem iepazīstina pārdzīvojušo laulāto. Zvērināts notārs veic darbības, lai tuvinātu pušu viedokļus un panāktu vienošanos. Savukārt 321.pants nosaka, ka, sastādot mantojuma sadales projektu, zvērināts notārs uzaicina visus līdzmantiniekus un veic darbības, lai tuvinātu pušu viedokļus un panāktu vienošanos. Pieminētā pušu viedokļu tuvināšana un vienošanās panākšana nav nekas cits kā mediācijas realizēšana, jo, atbilstoši iepriekš pieminētajai definīcijai, notāram kā mediatoram jāpalīdz izstrādāt strīda risinājumu vienošanās ceļā.

Līdz ar to nevar piekrist savulaik prof. S.Osipovas paustajai replikai²¹¹, ka notāri izsaka gatavību uzņemties mediāciju, t.sk. starp laulātajiem pie laulības šķiršanas. Lai gan minētās idejas izklāsts nav viennozīmīgs, tomēr tas ļāvis apgalvot, ka notārs kā mediators būs jauninājums, kas tiks ieviests notariātā ar laulības bezstrīdus šķiršanas lietu nodošanu šo amatpersonu kompetencē. Ar laulību bezstrīdus šķiršanas nodošanu notariātam amatpersonas veic identisku notariāta mediāciju kā līdz šim.

Tomēr, ja zvērināts notārs veic mediāciju, tad kā izprast Latvijas Zvērinātu notāru padomes paziņojumu par notāru kā mediācijas pakalpojumu sniedzēju nākotnē?²¹²

2) Latvijas notariāts apņēmies paplašināt profesionālos pienākumus, nodrošinot notāriem valsts sertifikāciju mediācijā. Zīmīgi, ka sertificēta mediatora darbība var nebūt saistīta ar juridiskiem jautājumiem, tomēr notariāta kompetence aprobežo notariāta mediāciju tikai attiecībā uz civiltiesiskiem strīdiem, kurus atrisinot iespējams notariāls apliecinājums. Ar Ministru kabineta 2009.gada 18.februāra rīkojumu Nr.121²¹³ tika apstiprināta koncepcija "Mediācijas ieviešana civiltiesisku strīdu risināšanā". Minētajā koncepcijā starp profesijām, kas var būt ārpusstiesas mediatori strīdu risināšanā, iekļauti arī zvērināti notāri. Tādējādi Latvijas Zvērinātu notāru padomes paziņojums par notāru kā mediatoru nākotnes izteiksmē nozīmē:

a) Latvijas notariāta atteikšanos no mediācijas veikšanas, izmantojot pašmācības ceļā gūtās iemaņas.

²¹⁰ Grozījumi Notariāta likumā: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2002. 13.novembris, nr.165 (2740).

²¹¹ Osipova S. Latvijas notariāta funkcijas un tā sniegtās juridiskās palīdzības pieejamība, to izvērtējums. Pieejams: http://www.tm.gov.lv/lv/documents/petijumi/Osipova_petijums_07022009-final.doc [skatīts 2010.gada 18.jūlijā].

²¹² Notāri plāno sniegt mediācijas pakalpojumus. Jurista Vārds, 2011. 17.maijs, nr.20 (667), 32.lpp. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=230094> [skatīts 2011.gada 9.oktobrī].

²¹³ Par koncepciju "Mediācijas ieviešana civiltiesisku strīdu risināšanā": Ministru kabineta rīkojums Nr.121. Latvijas Vēstnesis, 2009. 20.februāris, nr.29 (4015). Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=188058> [skatīts 2011.gada 26.oktobrī].

b) Latvijas notariāta mērķis ir nodrošināt notārus kā valsts sertificētus mediatorus, t.i., amatpersonas ar valstisku apliecinājumu par pietiekamu kvalifikāciju mediācijas jomā.

Vadoties pēc koncepcijā "Mediācijas ieviešana civiltiesisku strīdu risināšanā" sniegtā mediācijas shematiskā izklāsta, notariāts ir atteicies no idejas par starpprofesiju sadarbību mediācijas²¹⁴ jomā, protams, neizslēdzot varbūtību klientiem vērsties pie pašu izvēlēta samierinātāja – mediatora. Ar notāru kā valsts sertificētu mediatoru ieviešanu notiks notariāta mediācijas funkciju savdabīga transformācija. Šobrīd notāra darbības mediācijā netiek izprastas kā profesionāla psiholoģiska palīdzība.²¹⁵ Tomēr notāra kompetence aprobežojas tikai ar juridiskiem jautājumiem, izvirzot mērķi nodrošināt sociālo mieru strīdos, kas radušies gan vienas ģimenes ietveros (mantošana, laulības šķiršana), gan starp komersantiem utt. Savlaicīgai notāra iesaistei jāveicina, pirmkārt, sociālu mieru, un, otrkārt, vēlmi saglabāt saimnieciskas attiecības, kas nozīmē arī veselīgu ekonomisku izaugsmi.²¹⁶ Turpretī, nodrošinot valsts sertifikāciju, notariāts ir izvirzījis tikai ģimenes saglabāšanas mērķi ar iesaisti ģimenes strīdu risināšanā, palīdzot laulātajiem nonākt pie atziņas par laulības saglabāšanu.²¹⁷ Minētā sakarā ir jāiebilst, jo notāra mediācija neaprobežojas ar laulības šķiršanas lietām. Notariāta mediācijas funkcija attiecināma uz jebkuru civiltiesisku strīdu, kura atrisināšanas gadījumā pastāv varbūtība notariālam apliecinājumam. Līdz ar to vienveidības nodrošināšanai autore uzskata par nepieciešamu, izstrādājot notariāla procesa normatīvo regulējumu, paredzēt kā vienu no zvērinātu notāru funkcijām: "veikt mediāciju civiltiesisku strīdu risināšanā."

2.1.1. Konsultēšanas diferencēšana

Notariāta likums diferencē zvērināta notāra pienākumu veikt konsultēšanu atkarībā no klientu izvēlēta apliecinājuma veida un dokumentu autorības. Turpretī saskaņā ar latīņu tipa notariāta notāra profesijas deontoloģiju notāram ir pienākums konsultēt klientus par jebkuru viņa kompetencei atbilstošu, iesniegtu dokumentu. Latvijas Zvērinātu notāru padomes viedoklis²¹⁸ vērsts uz to, ka

²¹⁴ Piemēram, Austrijas notariāta sakarā pieminams "Co-Mediation" institūts - notāra kopdarbs ar trešo personu (kā mediatoru).

Krisper-Hudabiunigg E. Beratung und Mediation als Beitrag des Notariats zur Streitverhütung in XXIII. Internationaler Kongress des Lateinischen Notariats. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2001, S.10.

²¹⁵ Rieger G., Mihm K. Der Notar als Mediator. Grām.: Mediation in der notariellen Praxis. Carl Heymanns Verlag KG: Köln, 2002, S.21.

²¹⁶ Тальпис Дж. Как статус, функции и роль нотариуса в рыночной экономике способствуют экономическому развитию страны? Pieejams: http://www.notiss.ru/usrimg/Talpis_ru_plein.htm [skatīts 2008.gada 10.aprīlī].

²¹⁷ Autores konsultācija ar Latvijas Zvērinātu notāru padomes rīkotājdirektori Piziču V. 2011.gada 17.jūnijs.

²¹⁸ Sīkāk sk.: Damane L. Zvērināta notāra padomu došanas pienākuma robežas darījumu apliecināšanas procesā: referāts. Daugavpils Universitātes 51.starptautiskā zinātniskā konference. 2009.gada 17.aprīlī. Daugavpils Universitātes 51.starptautiskās zinātniskās konferences materiāli. Daugavpils: Akadēmiskais apgāds "Saule", 2010, 71.-74.lpp.

konsultēšana attiecināma tikai uz notariāla akta slēgšanu, respektējot tiesības saņemt notāra konsultāciju, kas nav saistīta ar notariālu apliecinājumu kā tādu. Minētais noved pie nekonsekvences, tā kā notariāla apliecināšana ir neizbēgami saistīta ar privātiem dokumentiem, t.i.,:

1) privāti dokumenti kā pierādījumi notariālai apliecināšanai un/vai atteikumam pildīt amata pienākumu:

a) privāti dokumenti kā pierādījumi notariāla akta apliecināšanai, piemēram, laulāto kopīgam iesniegumam par laulības šķiršanu, kas apliecināms notariāla akta formā, pievienojama vienošanās par kopīgu nepilngadīgu bērnu aizgādību, saskarsmes tiesību izmantošanu un uzturlīdzekļiem;

b) notāra veikta fakta, kuram ir tiesiska nozīme, autentiskuma apliecināšanai, piemēram, notāra veiktai parakstu autentiskuma apliecināšanai uz nostiprinājuma lūguma pievienojami privāti dokumenti, kas apliecina nostiprināmās tiesības;

2) privāti dokumenti, uz kuriem tiek veikta parakstu autentiskuma apliecināšana, piemēram, dāvinājuma līgums.

Notāriem nepieciešams noteikt vienotu praksi minētajā jautājumā. Atbilstoši notāra profesijas deontoloģijas pamatnostādņēm jāmaina Latvijas notariāta izpratni par zvērināta notāra lomu veicot parakstu autentiskuma apliecināšanu, kā arī pieņemot privātus dokumentus kā pierādījumus, kas nepieciešami notariāla akta apliecināšanai un/vai atteikumam pildīt amata pienākumu. Minētais izraisa nepieciešamību par to uzsākt diskusiju Latvijas Zvērinātu notāru padomē kā zvērinātu notāru uzraudzības institūcijā, kas, saskaņā ar Notariāta likuma 230.panta 4.punktu, gādā par notāru prakses saskaņošanu. Kā arī izstrādāt normatīvo regulējumu, ka jebkuras notāra veiktas paraksta autentiskuma apliecināšanas gadījumā, neatkarīgi no dokumenta projekta autorības, kā arī gadījumos, kad privāts dokuments ir pierādījums notariāla akta apliecināšanai vai atteikumam pildīt amata pienākumu, paredzēt notāra pienākumu:

1) paskaidrot;

2) dot padomu;

3) sagatavot dokumentu un to paskaidrot, saglabājot klientam tiesības pašam stādīt dokumenta projektu, kā arī atteikties no konsultācijas saņemšanas.

Konsultēšana kā paskaidrojumi un padomi notiek saskaņā ar klienta gribas izteikumu par noteiktu tiesisku seku iestāšanos un notāra noskaidroto klienta izteiktās gribas atbilstību iekšējai. Ja apliecināšana notiek tikai pēc tam, kad klients izteicis gribu to veikt, tad konsultēšana (tāpat kā mediācija) pie notariālas apliecināšanas notiek pēc notāra iniciatīvas, neliedzot klientam pašam to prasīt.

Notāram jāveic konsultēšanu gan attiecībā uz notariālu aktu, gan privātu dokumentu, neatkarīgi no tā, vai viņš stāda tikai dokumenta projektu vai veic parakstu autentiskuma apliecināšanu, vai iekļauj to notariālā aktā, jo godprātības princips, kas notāram jāievēro attiecībā uz klientiem, attiecas ne tikai uz notariālu aktu.²¹⁹ Minēto pamato ne tikai vispārējas notāra profesijas deontoloģijas nostādnes, bet konsultēšanas pienākums pie jebkura notariāla apliecinājuma iekļauts arī Latvijas Zvērinātu notāru Ētikas kodeksa 17., 18.punktā. T.i., no notāra, kā jebkura juridisko pakalpojumu sniedzēja, var saņemt konsultācijas, kas nav saistītas ar notariālu aktu.²²⁰ Vēl jo vairāk – kā turpmāk darbā tiks pieminēts, notāram pēc klientu pieprasījuma ir arī par citas personas rakstīta teksta paskaidrojuma un padoma došanas pienākums.²²¹

Šāds apgalvojums izriet no apsvēruma, ka latīņu tipa notariātam nav pieļaujams duālisms funkciju izpildē, kad pie notāra veiktas apliecināšanas atšķirībā no notariāla akta konsultēšanas un mediācijas funkcijas netiek pildītas. Minētā nošķiršana rada neskaidru un divdomīgu notāra tēlu, tā saskalda to, kas ir nedalāms. Sabiedrībai nav jāveic šāda nošķiršana, jo klients vērsas pie notāra un sagaida, ka tas jebkurā situācijā rīkosies kā notārs.²²²

Cits jautājums, vai klientam ir nepieciešama notāra konsultācija, jo klientu zināšanu, izglītības, dzīves pieredzes, padomdevēju loks nav identiski. Notāra klientam nav obligāti saistoši konkrētās amatpersonas padomi, kas pieļauj arī dzirdētā taisīt dokumentu pretēju notāra pārlicībai. Šeit gan katrs kāzuss jāvērtē individuāli, t.i., vai atkāpes no amatpersonas viedokļa nav prettiesiskas. Kā norādīja Eiropas Savienības Tiesa lietā Nr.C-47/08 pret Beļģijas Karalisti, lietā Nr.C-50/8 pret Francijas Republiku, lietā Nr.C-51/08 pret Luksemburgas Lielhercogisti, lietā Nr.C-53/08 pret Austrijas Republiku, lietā Nr.C-54/8 pret Vācijas Federatīvo Republiku – notāram jāatsakās veikt likumā ietvertajiem priekšnoteikumiem neatbilstošu apliecināšanu. Tomēr pēc šādas atteikšanās personas tiesīgas izvēlēties – labot konstatēto nelikumību, grozīt formulējumu vai arī no apliecināšanas atteikties.

Pirmkārt, pretēji notāra profesijas deontoloģijai, atbilstoši Notariāta likumam tiek diferencēts notāra konsultēšanas pienākums atkarībā no apliecinājuma veida un dokumenta autorības:

²¹⁹ Rapports du notariat français. XXIVe Congrès international du notariat latin. Mexico, 17-22/10/2004. p.112.-125.

²²⁰ Dekerss Ē. Notāra profesija, tās deontoloģija un tās struktūras. Ziņojums. Starptautiskā latīņu notariāta savienība. Eiropas un vidusjūras reģiona lietu komisija. Notariālā akadēmija. 2000. Pieejams: <http://latvijasn timers.lv/site/docs/2007/10/16/dekers-deont.pdf> [skatīts 2009.gada 21.augustā].

²²¹ Baumann W. Die Rolle des Notars im Hinblick auf die Führung von Grundbuch und Handelsregister in Abgrenzung zu anderen Rechtsberufen. Grām.: Grundbuch-und Notartage. 15.-17.Mai 1997. Referate. Tallin: Justizministerium der Republik Estland. 1998, S.201.

²²² Dekerss Ē. Notāra profesija, tās deontoloģija un tās struktūras. Ziņojums. Starptautiskā latīņu notariāta savienība. Eiropas un vidusjūras reģiona lietu komisija. Notariālā akadēmija. 2000. Pieejams: <http://latvijasn timers.lv/site/docs/2007/10/16/dekers-deont.pdf> [skatīts 2009.gada 21.augustā].

1) Zvērināts notārs taisa notariālu aktu (65.panta 1.punkts). Ar taisītu notariālu aktu tiek saprasts apliecināts akts, kura projekts var būt gan paša notāra gatavots, gan arī klienta iesniegts (Notariāta likuma 87.pants). Taisot notariālu aktu, saskaņā ar Notariāta likuma 87.¹pantu, notārs noskaidro notariāla akta dalībnieku gribu, darījuma noteikumus, skaidri un nepārprotami pieraksta personu paziņojumus, iepazīstina dalībniekus ar iespējamām darījuma tiesiskajām sekām, lai likumu nezināšana un pieredzes trūkums netiktu izmantots viņiem par ļaunu. Pieminētās notāra veiktās darbības pie notariāla akta taisīšanas ir akta dalībnieku izteiktās gribas atbilstības iekšējai gribai noskaidrošana un konsultēšana.

2) Zvērināts notārs veic parakstu autentiskuma apliecināšanu (108.panta 3.punkts) uz dokumenta, kura projektu stādījis pats.

Atbilstoši Notariāta likuma 113.pantam notāram jāpārbauda parakstītāju identitāte, ar to nodrošinot ticamību parakstu autentiskumam. Papildus likumdevējs uzlicis par pienākumu (116.panta ceturtnā daļa), veicot apliecināšanu, noskaidrot arī dalībnieku gribu, noteikumus, pierakstīt pušu paziņojumus, iepazīstināt dalībniekus ar iespējamām tiesiskām sekām atbilstoši 87.¹pantam.

Jābilst, ka Notariāta likumā reglamentētais konsultēšanas pienākums pie privāta dokumenta ir salīdzinošs jaunums, tā kā ieviesta līdz ar 2007.gada 20.decembra grozījumiem, diferencējot amata pienākumus pie pašu klientu gatavota un notāra gatavota dokumenta projekta. Līdz minētajiem grozījumiem 116.pantā bija ikviena privāta dokumenta gadījumā paredzēts, ka zvērināts notārs iepazīstas ar dokumenta saturu tikai tiktāl, ciktāl tas nepieciešams konstatēšanai, vai dokumenta saturs nav acīmredzamā pretrunā ar likumiem, kas aizsargā pārvaldes kārtību, sabiedrības tikumību, personas godu.²²³

Caurskatot likumprojekta anotāciju²²⁴, nav gūstams skaidrojums likumdevēja mērķim izveidot pie notāra veikta apliecinājuma notariāta funkcijas gradāciju, tā kā visumā likumprojekta mērķis bijis papildu garantiju nodrošināšana tieši notariāla akta gadījumā – par nekustamā īpašuma atsavināšanu, par zemesgrāmatu ierakstiem šim īpašumam, no likuma vai zemesgrāmatu ierakstiem izrietošām pirmpirkuma tiesībām, darījumam nepieciešamajām atļaujām un apstiprinājumiem. (Ar piebildi, ka likumprojekts paredz papildu pienākumus zvērinātam notāram, taisot notariālus aktus un veicot apliecinājumus.) Secinājums – grozījumi normatīvajā aktā panākuši notariāta konsultēšanas funkcijas

²²³ Notariāta likums: LR likums. 2004.gada 26.novembra redakcijā. Pieejams: http://www.likumi.lv/doc.php?id=59982&version_date=26.11.2004 [skatīts 2011.gada 23.aprīlī].

²²⁴ Likumprojekta „Grozījumi Notariāta likumā” anotācija. Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/0/7895CD4D2815DF73C22572D00047F99A?OpenDocument> [skatīts 2011.gada 23.aprīlī].

attiecināmību uz notāra veiktu apliecinājumu, atsakoties no nostājas par konsultēšanu kā notariāla akta privilēģiju. Tomēr ir saglabāta notariāta funkcijas gradācija atkarībā no privāta dokumenta autorības.

3) Zvērināts notārs veic parakstu autentiskuma apliecināšanu (108.panta 3.punkts) uz dokumenta, kura projektu stādījis klients.

Saskaņā ar Notariāta likuma 113.pantu un 116.panta otro daļu - zvērināts notārs pārbauda tikai parakstītāja identitāti, caurskatot, vai dokumenta saturs nav "acīmredzamā pretrunā ar likumiem, kas aizsargā pārvaldes kārtību, sabiedrības tikumību vai personas godu". T.i., notārs iepazīstas ar dokumenta saturu tikai tiktāl, ciktāl tas nepieciešams iepriekš minēto apstākļu konstatēšanai.

4) Notariāta likums neatrunā notāra konsultēšanas pienākumu attiecībā uz viņam iesniegtu privātu dokumentu, kā pierādījumu notariāla akta apliecināšanai.

Otrkārt, notāra profesijas deontoloģijas un Notariāta likuma pretruna panākusi pie notāra veiktas apliecināšanas konsultēšanas realizāciju katram kāzusam individuālu - no amatpersonas paraksta un zīmoga nospieduma mehāniskas uzlikšanas līdz pat pie notariāla akta apliecināšanas līdzvērtīgai konsultēšanai.²²⁵

1) Ir amatpersonas, kuras paraksta autentiskuma apliecināšanas gadījumā noskaidro klienta izteiktās gribas atbilstību iekšējai gribai, konsultē klientu par tiesisko seku iestāšanos. Cilvēciskais faktors - veicot paraksta autentiskuma apliecināšanu uz dokumenta, tradicionāli personu mērķis nav vienkārši notāra zīmoga mehāniska uzlikšana. Privāta dokumenta gadījumā klients uzticas apliecināttiesīgajai amatpersonai, būdams pilnīgi pārliecināts, ka notārs veiks apliecināšanu saskaņā ar pušu gribu, tajā skaitā konsultēs.

Piemēram, 2007.gada 20.septembrī zvērināta notāra birojā vērsās I.K. ar lūgumu veikt darījuma dalībnieku parakstu autentiskuma apliecināšanu uz nostiprinājuma lūguma (ar rīcībspējas pārbaudi) un paša gatavota pirkuma līguma. Saskaņā ar pirkuma līgumu Z.Ā. viņam atsavinājusi 1/5 domājamo daļu nekustamā īpašuma Rīgas rajonā. Zvērināts notārs caurskatīja privāto dokumentu, sarunā ar pārdevēju konstatējot svarīgu maldību, rezultātā atsakot veikt notariālo darbību.²²⁶

2) Ir amatpersonas, kuras noskaidro klienta gribu, lai gan uz klienta stādītā dokumenta netiek veikts parakstu autentiskuma apliecinājums.

Piemēram, 2009.gada 21.aprīlī zvērināta notāra birojā vērsās personas ar lūgumu veikt parakstu autentiskuma apliecināšanu ar rīcībspējas pārbaudi uz nostiprinājuma lūguma. Atbilstoši privātam

²²⁵ Sīkāk sk.: Damane L. Iespējamās tendences mantojuma lietu vešanas pilnveidošanā: referāts. I Juridiskās zinātnes doktorantu un zinātniskā grāda pretendentu zinātniski – praktiskā konference. 2010. gada 11.jūnijs. Nav publicēts.

²²⁶ Brīdinājums par parakstu īstuma apliecināšanu uz privāta līguma 20.09.2007. Pieejams: <http://latvijasnotars.lv/intra/36/> [skatīts 2009.gada 21.jūlijā].

pirkuma līgumam S.G. pārdeva K.Dz. dzīvokļa īpašumu Rīgā. Zvērināts notārs noskaidroja, ka pretēji privātā līgumā izklāstītajam "pircējs solījis atdot atpakaļ īpašuma tiesības uz dzīvokli, kad pārdevējs būs nokārtojis kredītsaistības pret viņu". Pirkuma līgumā bija paredzēts, ka pircējs dzēš pārdevēja kredītsaistības.²²⁷ Notariālas darbības veikšana tika atteikta.

Jāpiebilst, ka notāra profesijas deontoloģijas un Notariāta likuma pretruna nav tikai attiecībā uz klienta iekšējo gribu un konsultēšanas pienākumu. Identiska situācija Latvijā izveidojusies nespējot norādīt notāra profesionālo pienākumu atšķirības pie notariāla akta apliecināšanas un notāra veiktās parakstu autentiskuma apliecināšanas pārstāvības tiesību, pilnvarojuma apjoma un pilnvaras spēkā esamības pārbaudes sakarā. Latvijā ir zvērinātu notāru masveida prakse, saskaņā ar kuru, veicot parakstu autentiskuma apliecināšanu, tiek veikta pilnvarojuma apjoma un spēkā esamības pārbaude. Piemēram, 2006.gadā zvērināta notāre veikusi R. pilnvarnieka G. paraksta autentiskuma apliecināšanu uz diviem pirkuma līgumiem, ko viņš noslēdzis 2004.gadā, pamatojoties uz 2003.gadā izdotu ģenerālpilnvaru. Latvijas Zvērinātu notāru padomei adresētajā sūdzībā R. norādīja, ka notāres 2006.gadā veiktais apliecinājums ir pretlikumīgs, jo minētā pilnvara bijusi uz apliecinājuma veikšanas brīdi atsaukta. Latvijas Zvērinātu notāru padome konstatēja¹, ka 2006.gadā līdzīgi atzinuši savus parakstus uz 2004.gadā noslēgtā līguma, un norādīja, ka, "apliecinot pilnvarnieka paraksta īstumu, viņa pārstāvības tiesības, t.sk. pilnvaras spēkā esība nav jāpārbauda. Apliecinājuma uzrakstos notāre nevajadzīgi norādījusi, ka G. saskaņā ar ģenerālpilnvaru rīkojas pilnvarotājas vārdā". Tātad atbilstoši Latvijas Zvērinātu notāru padomes nostājai notāram bija tikai jāveic personas G. paraksta autentiskuma apliecināšana, nedz pieminot, nedz pārbaudot pilnvaras spēkā esamību.²²⁸ Faktiski šāda likuma interpretācija pieļauj jebkuras trešās personas paraksta autentiskuma apliecināšanu, panākot tikai tehnisku notāra darbību – identitātes pārbaudi, notāra paraksta un zīmoga nospieduma uzlikšanu, par ko autore minēja jau iepriekš.

Tas, ka pārstāvības tiesību pārbaudei raksturīgs masveidīgs raksturs, liecina Latvijas Zvērinātu notāru padomes 2008.gada 7.marta vēstule Nr.nos.01-06-112,²²⁹ saskaņā ar kuru zvērinātiem notāriem tika norādīts, ka Notariāta likums neparedz, ka, veicot parakstu autentiskuma apliecināšanu, zvērinātam notāram būtu jāpārbauda pārstāvības tiesības juridisko personu vārdā parakstījušām personām.

²²⁷ Brīdinājums 21.04.2009. Pieejams: <http://latvijasnotars.lv/intra/695/> [skatīts 2009.gada 21.jūlijā].

²²⁸ Latvijas Zvērinātu notāru padomes 2009.gada 9.janvāra sēdē izskatīto sūdzību pārskats. Pieejams: http://latvijasnotars.lv/site/intra_attachments/2009/01/19/sudzibu_parskats_09.01.2009.doc [skatīts 2011.gada 11.oktobrī].

²²⁹ Latvijas Zvērinātu notāru padomes priekšsēdētājas Pilsētnieces I. vēstule Par parakstu īstuma apliecināšanu uz juridisko personu vārdā parakstītiem dokumentiem, 2008.gada 7.marts, nr.nos.01-06-112. Nav publicēts.

Treškārt, Latvijas Zvērinātu notāru padomes viedoklis vērsts uz to, ka konsultēšana attiecināma tikai uz notariāla akta slēgšanu, respektējot klienta tiesības saņemt notāra konsultāciju, kas nav saistīta ar notariālu apliecinājumu kā tādu. Nevar noliegt, ka nereti sastopama arī klientu neizpratne, kādēļ privāta dokumenta gadījumā zvērināts notārs izrāda interesi par tā saturu, dod padomus, paskaidro tiesiskās sekas, kā arī atsaka veikt parakstu autentiskuma apliecināšanu uz dokumenta, un/vai atsaka veikt notariāla akta apliecināšanu, kur kā pierādījums iesniegts privāts dokuments.

Piemērs - pirkuma līgumā²³⁰ tika ietverta atsauce uz aizdevuma un hipotēkas līgumā noteikto norēķinu kārtību. Pirkuma objekts - ½ nekustamā īpašuma, savukārt ar banku noslēgtajā aizdevuma un hipotēkas līgumā paredzēts, ka pirkuma objekts - viss īpašums. Pircējs Latvijas Zvērinātu padomei adresētajā sūdzībā norādīja, ka notārs nav pildījis Notariāta likuma 116.panta ceturtajā daļā un 87.¹ pantā noteikto pienākumu paskaidrot darījuma tiesiskās sekas. Lai gan pirkuma līguma objekts tika norādīts pareizi, ar banku noslēgtajos hipotēkas un aizdevuma līgumos bija kļūdaina norāde par visa īpašuma pirkšanu. Te jāvērs uzmanība, ka notāre gan stādīja privāta līguma projektu, gan veica parakstu autentiskuma apliecināšanu uz tā.

Latvijas Zvērinātu notāru padome secinājusi, ka notārei nebija pienākums iedziļināties aizdevuma un hipotēkas līguma saturā un paskaidrot to tiesiskās sekas. Rezultatīvs lēmums - sūdzības iesniedzējam tika paskaidrots, ka, sastādot pirkuma līguma projektu un veicot parakstu autentiskuma apliecināšanu, notāre ir izpildījusi Notariāta likuma 87.¹ panta noteikumus – paskaidrot pirkuma līguma tiesiskās sekas. Savukārt līguma izpildījums ir pašu līdžēju ziņā.

No sēdē izskatīto sūdzību pārskata neizriet, ka amatpersona konsultācijas ietvaros ir vērsusi līdžēju uzmanību par līgumā ietvertās maksāšanas kārtības neatbilstību faktiskajiem apstākļiem. Netiek ņemts vērā, ka amatpersona, stādot līguma projektu, ir informēta, ka līgums tiks noslēgts tieši tādā redakcijā, kāds tas ir notāra sagatavots. Tieši pretēji – amatpersona tiek nostādīta līguma sagatavotāja statusā, kura izpildījusi abstraktu pirkuma līguma tiesisko seku paskaidrojumu un kurai līguma satura un faktisko apstākļu sasaiste nav jāizvērtē.

Zināmu pavērsienu notariāta konsultēšanas funkcijas izpratnē panāca laulību bezstrīdus šķiršanas lietu nodošana zvērinātiem notāriem. Atbilstoši 2010.gada 28.oktobra grozījumiem Civillikumā²³¹ no 2011.gada 1.februāra laulību var šķirt tiesa vai zvērināts notārs (69.panta pirmā daļa). Notariāta kompetencē šķiršana ir tad, ja laulība izirusi un abi laulātie vienojušies par tās šķiršanu,

²³⁰ Latvijas Zvērinātu notāru padomes 2008.gada 5.decembra sēdē izskatīto sūdzību pārskats. Pieejams: http://latvijasnotars.lv/site/intra_attachments/2008/12/16/05.12.2008_Padomes_sedes_parskats.pdf [skatīts 2011.gada 11.oktobrī].

²³¹ Grozījumi Civillikumā: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2010. 17.novembris, nr.183 (4375).

kas secīgi iekļaujama kopīgā iesniegumā par laulības šķiršanu (69.panta trešā daļa, 70.panta otrā daļa). Ja laulātajiem ir kopīga manta un kopīgi nepilngadīgi bērni, iesniegumam pievienojama vienošanās par bērnu aizgādību, saskarsmes tiesību, bērnu uzturlīdzekļiem, kā arī kopīgās mantas sadali (77.panta otrā daļa). Procesuāli sākotnēji tiek slēgta vienošanās, kas ir priekšnoteikums iesnieguma par laulības šķiršanu iesniegšanai notāram un laulības šķiršanas lietas uzsākšanai.

Saskaņā ar Notariāta likuma 328.pantu, iesniegumu par laulības šķiršanu taisa kā notariālu aktu. Savukārt vienošanās forma atstāta pašu laulāto ziņā, panākot pretrunīgus viedokļus jautājumā, ciktāl zvērināts notārs tiesīgs iedziļināties vienošanās saturā, kādi viņa pienākumi klientu konsultēšanā attiecībā uz vienošanās saturu.

Pirmkārt, jāizvērtē notāra pienākumu pārlicināties par laulāto kopīgas mantas sadali vienošanās privātā un notariāla akta formā:

1) Zvērinātam notāram jāpārbauda obligātā priekšnoteikuma par laulāto kopīgās mantas sadali ievērošanu neatkarīgi no vienošanās formas, konstatējot laulības šķiršanas lietas piekritību.

2) Zvērinātam notāram ir pienākums konsultēt laulātos, t.i., paskaidrot, dot padomus neatkarīgi no vienošanās formas, atbilstoši notāra profesijas deontoloģijai. Ar iepriekš minēto tiek panākta notāra iedziļināšanās privāta vai notariāla akta formā apliecināta dokumenta saturā. Konsultēšana nodrošina notāram informācijas ieguvu par laulības šķiršanas lietas piekritību. T.i., notārs konstatē laulāto savstarpēja strīda par viņu kopīgās mantas dalīšanas neesamību, tātad arī laulības šķiršanas lietas piekritību.

3) Zvērinātam notāram nav pienākums pārlicināties par dalāmās kopīgās mantas sastāvu.

Notāra darbībā pieļaujamie pierādījumu avoti ir rakstveida dokuments, klienta paskaidrojums, kas satur ziņas par faktiem, liecinieku liecības atbilstoši speciāliem likuma noteikumiem. Notāra kompetencē neietilpst ar otra laulātā netiešas līdzdalības (Civillikuma²³² 89.panta otrā daļa) iegūto mantisko labumu vērtības sadalījuma izvērtēšana²³³.

Otrkārt, jāizvērtē notāra pārlicināšanos par vienošanos par kopīgu nepilngadīgu bērnu aizgādību, saskarsmes tiesībām un uzturlīdzekļiem.

1) Zvērinātam notāram jāpārbauda obligātā priekšnoteikuma par laulāto vienošanos par kopīgu nepilngadīgu bērnu aizgādību, saskarsmes tiesībām un uzturlīdzekļiem ievērošanu neatkarīgi no vienošanās formas, nodrošinot laulības šķiršanas lietas piekritības konstatēšanu.

²³² Civillikums. Pirmā daļa. Ģimenes tiesības: LR likums, LR Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 1993. 10.jūnijs, nr.22/23. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=90223> [skatīts 2011.gada 17.oktobrī].

²³³ Sīkāk sk.: Kalniņš E. Laulāto manta laulāto likumiskajās mantiskajās attiecībās. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010, 279.-287.lpp.

2) Zvērinātam notāram ir pienākums konsultēt, t.i., paskaidrot, dot padomus neatkarīgi no vienošanās formas, atbilstoši notāra profesijas deontoloģijai. Ar minēto tiek panākta notāra iedziļināšanās dokumenta saturā. Konsultēšana nodrošina notāram informācijas ieguvu par laulības šķiršanas lietas piekritību. T.i., notārs konstatē strīda neesamību.

3) Zvērināts notārs nodrošina tikai fakta par nepilngadīga bērna esamību pārbaudi saskaņā ar Iedzīvotāju reģistra datu bāzi un klajas pretrunas tiesību normām pārbaudi. Amatpersonas kompetencē neietilpst vienošanās ietvertās aizgādības tiesību un saskarsmes tiesību izvērtēšana, t.i., konsultēšana atbilstoši faktiskai situācijai.

Atbilstoši Bērnu tiesību aizsardzības likuma²³⁴ 6.panta otrai daļai visām darbībām attiecībā uz bērnu, neatkarīgi no tā, vai tās veic valsts vai pašvaldību institūcijas, sabiedriskās organizācijas vai citas fiziskās un juridiskās personas, kā arī tiesas un citas tiesībaizsardzības iestādes, prioritāri ir jānodrošina bērna tiesības un intereses. Savukārt, saskaņā ar Bāriņtiesu likuma²³⁵ 2.panta pirmo daļu un 4.panta otro daļu, bāriņtiesa kā novada vai republikas pilsētas pašvaldības izveidota aizbildnības un aizgādības iestāde prioritāri nodrošina bērna tiesību un tiesisko interešu aizsardzību.

Atbilstoši Civillikuma 182.panta pirmajai daļai, tieši vecāku domstarpību gadījumā kārtību, kādā var izmantot saskarsmes tiesību, nosaka tiesa, izprasot bāriņtiesas atzinumu. Augstākās tiesas Senāta Civillietu departaments 2007.gada tiesu prakses apkopojumā "Par ģimenes tiesību normu piemērošanu" akcentēja, ka strīdi, kas saistīti ar saskarsmes tiesības izmantošanu, ir pakļauti tiesām, tiklīdz tie radušies.²³⁶ Bet tā kā Latvijas notariāts uzņemas valsts sertificēta mediatora pienākumus pastāvot notariāla apliecinājuma varbūtībai, tajā skaitā laulāto domstarpību gadījumā, tad nepieciešams, izstrādājot notariālā procesa regulējumu, iekļaut pants šādā redakcijā: "Pēc iesnieguma par laulības šķiršanu pieņemšanas zvērināts notārs uzaicina bāriņtiesu sniegt atzinumu par laulāto vienošanos par kopīgā nepilngadīgā bērna saskarsmes tiesību izmantošanas kārtību un aizgādību." Minētais izraisa nepieciešamību izstrādāt grozījumus Bāriņtiesu likuma 17.pantā, piešķirot tiesības bāriņtiesai sniegt atzinumu notāra uzsāktā laulības šķiršanas lietā. T.i., paplašinot notariāta funkcijas mediācijas jomā, notariātam paliek piekritīgas tikai bezstrīdus laulības šķiršanas lietas. Tomēr mediatora darbība panāk notāra iesaisti jebkurā lietā, arī tādā, kurā starp laulātajiem pastāv strīds, bet teorētiski iespējama bezstrīdus laulības šķiršana jeb šaurākā nozīmē – notariāls apliecinājums.

²³⁴ Bērnu tiesību aizsardzības likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. 8.jūlijs, nr.199/200 (1260/1261). Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=49096> [skatīts 2011.gada 19.jūnijā].

²³⁵ Bāriņtiesu likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2006. 7.jūlijs, nr.107 (3475). Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=139369> [skatīts 2011.gada 14.augustā].

²³⁶ Par ģimenes tiesību normu piemērošanu: Augstākā tiesas Senāta Civillietu departaments. Tiesu prakses apkopojums. 2007. Pieejams: [http://www.at.gov.lv/files/docs/summaries/2007/uzturlidzekli-atbildes\[1\].doc](http://www.at.gov.lv/files/docs/summaries/2007/uzturlidzekli-atbildes[1].doc) [skatīts 2011.gada 19.jūnijā].

Līdzās autores viedoklim par zvērināta notāra konsultēšanas pienākumu privātas vienošanās saturā izdalāmi vēl trīs viedokļi:

1) Īsi pirms laulības bezstrīdus šķiršanas lietu pārņemšanas notāri izteica viedokli²³⁷, ka atbilstoši Notariāta 87.¹pantam un 87.² panta pirmajai daļai konsultācijas sniedzamas tikai saņemot iesniegumu par laulības šķiršanu, savukārt vienošanās (ja tā nav notariāla akta formā) saturs, tiesiskās sekas atstājamas pašu laulāto ziņā. Tādiem gadījumiem, kad laulātie nolemj veikt uz vienošanās parakstu autentiskuma apliecināšanu, pamatojums esot iekļauts Notariāta likuma 116.panta otrajā un trešajā daļā: “Parakstu īstumu nedrīkst apliecināt uz dokumentiem, kuru saturs ir acīmredzamā pretrunā ar likumiem, kas aizsargā pārvaldes kārtību, sabiedrības tikumību vai personas godu. Ja dokumentu iesnieguši apliecinājuma dalībnieki, zvērināts notārs iepazīstas ar dokumenta saturu vienīgi tiktāl, ciktāl tas nepieciešams [...] minēto apstākļu konstatēšanai.” Turklāt arī Notariāta likuma P sadaļa “Laulības šķiršanas lietu vešana” nereglamentē zvērināta notāra konsultēšanas pienākumu, t.i., speciālās normas neattiecinā to uz privātu dokumentu, uz kura netiek pat apliecināts parakstu autentiskums. Saskaņā ar iepriekš aprakstīto, autore šādai likuma interpretācijai nepiekrīt.

2) Tieslietu ministrija, argumentējot priekšlikumus likumprojektam “Grozījumi Notariāta likumā” pirms trešā lasījuma,²³⁸ uzsvēra, ka normatīvie akti neparedz noteiktu vienošanās formu. Tādējādi uzskatāms, ka arī, šķirot laulību pie zvērināta notāra, nebūtu nosakāma forma. Uzmanība tika vērsta uz to, ka, saņemot iesniegumu par laulības šķiršanu un darbojoties kā mediators – pušu interešu tuvinātājs, notārs noskaidros abu laulāto iekšējo gribu, kā arī paskaidros par tiesiskajām sekām, saistībām utt. (jo zvērinātam notāram ir uzlikts tiesisko seku paskaidrošanas pienākums), norādīs par iespējamo vienošanās formu, bet laulātie izvēlēsies sev piemērotāko. Arī likumprojekta anotācijā²³⁹ kā viena no notariāta prioritātēm tika uzsvērtā kompleksā juridiskā palīdzība, ar minēto saprotot arī kompetentas amatpersonas konsultācijas jautājumos par mantas sadali, par uzturlīdzekļu un saskarsmes tiesību ar bērnu turpmāku noregulēšanu.

3) Latvijas Zvērinātu notāru padome 2011.gada 8.jūnijā zvērinātiem notāriem adresētā vēstulē Nr.01-06/138 "Par laulības šķiršanas lietu vešanu zvērinātu notāru prakses saskaņošanas nolūkā" sniedza paskaidrojumu (Notariāta likuma 230.pants – Latvijas Zvērinātu notāru padome gādā par notāru prakses saskaņošanu.) par laulības šķiršanas lietu vešanu. Atbilstoši minētajam, pie privātas vienošanās zvērinātam notāram jāpārlicinās, vai vienošanās ir atrunāti obligātie noteikumi (vienošanās

²³⁷ Laulības šķiršanas iesnieguma un paziņojumu projekta apspriešana. Pieejams:

<http://latvijasnnotars.lv/discuss/thread/ed8c9bb5fdb6afc05303e37937b64ff4/> [skatīts 2011.gada 28.janvārī].

²³⁸ Saskaņā ar Latvijas Zvērinātu notāru padomes sniegto informāciju.

²³⁹ Likumprojekta „Grozījumi Notariāta likumā” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija). Pieejams:

http://www.mk.gov.lv/doc/2005/TMAnot_300610_Groz_NotL.1596.doc [skatīts 2011.gada 26.februārī].

par kopīgā nepilngadīgā bērna aizgādību, saskarsmes tiesībām, bērna uzturlīdzekļiem un kopīgās mantas sadali) un vai tie nav klajā pretrunā ar tiesību normām.²⁴⁰ Pārlicināšanās ir pareizuma pārbaude. Pareizs ir tas, kas atbilst īstenībai, patiesībai, noteikumiem, normām, prasībām, pieņemtai kārtībai; tāds, kāds ir vajadzīgs, lietderīgs.²⁴¹ Klajš ir arī atklāts, neslēpts.²⁴² Tātad Latvijas Zvērinātu notāru padomes interpretācijā notāram ir jāpārlicinās par vienošanās satura acīmredzamu atbilstību tiesību normām un par obligātu prasību (bērnu uzturlīdzekļi, saskarsmes tiesības, aizgādība, kopīgās mantas sadale) ievērošanu.

2.1.2. Zvērināta notāra konsultācijas robežas un tās realizēšana notariālā aktā

Pēc tā, kad noskaidrots notariāta konsultēšanas funkcijas obligātais raksturs, jānoskaidro pašas konsultācijas satura un apjoma vadlīnijas, kā arī mutiskās konsultācijas realizēšanas nepieciešamība.

Pirmkārt, nav nosakāmas vienotas vadlīnijas konsultācijas saturam un apjomam, t.i., klientam sniedzamās informācijas (kā padomi un paskaidrojumi) saturam.

Zvērināta notāra klients informāciju apliecināma notariāla akta sakarā var gūt no dažādiem avotiem – citiem juristiem, pat citiem notāriem, citu profesiju pārstāvjiem, piemēram, mērnikiem, viņš var vadīties no personīgām zināšanām, tomēr tiesiskā nozīmē konsultācijas ir jāsniedz apliecinātājam, kurš nodrošina ticamību aktam, t.i., zvērinātam notāram.²⁴³ Pretējā gadījumā nav pamata apgalvot par gribas izteikuma, kā arī netieši – fakta, kuram ir tiesiska nozīme, autentiskuma nodrošināšanu. Nepiešķirot notariātam monopoltiesības konsultēt, bet uzliekot par pienākumu veikt konsultēšanu, rodas jautājums par konsultācijas apjomu pie faktiskās vai nākotnē iespējamās notariālas apliecināšanas.

Notāra konsultācijai ir subjektīvs raksturs, kas atkarīga no:

²⁴⁰ Latvijas Zvērinātu notāru padomes priekšsēdētāja p.i. Jakušenoka S. Par laulības šķiršanas lietu vešanu. 2011. gada 8. jūnijā, nr.nos.01-06/138. Nav publicēts.

²⁴¹ Latviešu valodas vārdnīca. Bāliņa R., Cīrule V., Ēdelmane I. Rīga, Avots, 1987, 578., 581.lpp.

²⁴² Turpat, 377.lpp.

²⁴³ Respektējot apstākli, ka Latvijā notariāta konsultēšanas funkciju sakarā nav tiesu prakses, pieminēšanas vērti ir Francijas piemēri. "Notāru profesionālais pienākums ir rūpēties par viņu sastādīto aktu efektivitāti un izskaidrot pusēm iespējamās sekas, un viņus no padomu došanas pienākuma neatbrīvo tas, ka kopā ar klientu ir cits padomdevējs, pat ja tas arī ir notārs." (Cass. Ire civ., 1996.g. 26.novembris: Bull. civl, nr.418). "Klienta personīgā kompetence neatbrīvo notāru no padomu došanas pienākuma." (Civ. Ire, 1995.g. 28.novembris, Defrénois, 1996, art.36272-22). "Notāru profesionālais pienākums ir izskaidrot pusēm to rīcības sekas, un viņi nevar noraidīt savas atbildības principu, apgalvojot, ka ir aprobežojušies tikai ar autentiskuma piešķiršanu pušu vienošanās dokumentiem." (Cass. Civ. Ire, 1998.g.1.decembris, Defrénois, 1999, art.36953-20).

1) Notariāla akta veida. Piemēram, apliecinājumā, ka persona ir dzīva (Notariāta likuma 108.panta 4.punkts), dominēs paskaidrojumi, tā kā padomu iespējamība šajā apliecinājumā ir samērā minimāla. Turpretī apliecinot publisku testamentu, iespējama vienlīdzīga padomu un paskaidrojumu proporcija.

2) Notāra kā profesionāļa spējām novērtēt saprātīgas konsultācijas apjoma robežas. Acīmredzami atšķirsies konsultācijas saturs, kas tiks sniegta apliecinot darījumu, kurā viena no pusēm ir jurists, bet otra, piemēram, ceļojumu aģents.

Viedoklim par notāra konsultācijas apjomu un saturu kā amatpersonas subjektīvā izvērtējuma rezultātu var nepiekrīst, jo tāda pieeja liedz konsultēšanas funkciju likt jebkādos ietvaros, piemēram, notāra disciplinārlietās, civiltiesiskās atbildības sakarā. Piemēram, ir uzskats, ka padomu došanā īpaša uzmanība jāpievērš gados vecākam notariāla akta dalībniekam,²⁴⁴ tā teikt – tas ir potenciālais riska avots. Šim viedoklim gan nevar piekrist, jo personas mūža ilgums nav sasaistāms ar viņas izglītības un intelekta līmeni, informētību apliecinājumu skarošos jautājumos, iepriekš saņemtu konsultāciju esamību un citiem aspektiem. Uzskatam par to, ka notāram jāatrunā klients no tādu notariālu apliecinājumu veikšanas, kuriem būs katastrofālas sekas, taču tikai jābrīdina par parastām, neveiksmīgām pazīmēm²⁴⁵, autore arī dzīvan nevēlas piekrist. Ikviens, notāra prāt', svarīgs risks klientam, neatbilstība akta dalībnieka gribai ir jāpaskaidro. Ir arī dzīvan pretējs viedoklis – klients jākonsultē pat gadījumā, ja klients no tās atsakās, t.i., iebilst pret to.²⁴⁶

Konsultēšanas funkcijas subjektīvo raksturu pierāda arī Latvijas Zvērinātu notāru padomes sēdēs izskatīto sūdzību saturs, piemēram, par nepilnīgu konsultēšanu pie mantošanas iesnieguma apliecināšanas²⁴⁷, par atteikšanos konsultēt klientus pie mantojuma apliecības apliecināšanas²⁴⁸ u.c., arī par mantinieka un pārdzīvojušā laulātā viedokļu ne/-tuvināšanu.²⁴⁹ Pienākums dot padomu, paskaidrot attiecināms uz visiem notāra klientiem bez izņēmuma, nešķirojot, vai tie ir amatpersonas pastāvīgie klienti vai klienti, kuri ieradušies pirmo reizi. Turklāt amatpersonai pilnībā jāpilda šis pienākums

²⁴⁴ Latvijas zvērinātu notāru eksāmenu komisijas viedoklis 2010.gada 21.janvārī. Nav publicēts.

²⁴⁵ Малори Ф. Нотариальная ответственность. Pieejams: http://www.notiss.ru/usring/Malaurie_ru.htm [skatīts 2008.gada 10.aprīlī].

²⁴⁶ Knapp A. Aktuelle Rechtsprechung des EuGH mit Auswirkungen auf die notarielle Praxis. Notarius International.1-2/2009, vol.12, S.42.-61.

²⁴⁷ Latvijas Zvērinātu notāru padomes (Padome) 2011.gada martā un aprīlī izskatīto sūdzību pārskats. Pieejams: http://latvijasnotars.lv/site/intra_attachments/2011/04/27/sudzibu_apskats_marts_-_aprilis.doc [skatīts 2011.gada 11.oktobrī].

²⁴⁸ Latvijas Zvērinātu notāru padomes 2009.gada jūlijā izskatīto sūdzību pārskats. Pieejams: http://latvijasnotars.lv/site/intra_attachments/2009/07/22/sudzibu_parskats_03.07.2009_.doc [skatīts 2011.gada 11.oktobrī].

²⁴⁹ Latvijas Zvērinātu notāru padomes (Padome) 2011.gada martā un aprīlī izskatīto sūdzību pārskats. Pieejams: http://latvijasnotars.lv/site/intra_attachments/2011/08/24/sezu_parskats_maijs_-_augusts.pdf [skatīts 2011.gada 10.oktobrī].

arīdzan attiecībā uz klientiem, kuriem jau ir savs konsultants²⁵⁰, neatkarīgi no tā, vai tas ir māklers, advokāts vai cits jurists, pat cits notārs. Apliecinot darījumus, notāri sargā klientus no "vienas darījuma puses pārstāvjiem", padomdevējiem, neļaujot mākleriem maldināt akta dalībniekus, oponējot advokātiem un citiem juristiem, kuri pārstāv tikai sava klienta intereses, pusei bez pārstāvja sniedzot līdzvērtīgi kvalitatīvus padomus. (Jo tikai šādi tiek īstenots apgalvojums, ka padomdošanas pienākums ir izšķirošais strīdu novēršanas priekšnoteikums.²⁵¹)

Otrkārt, pie notariāla akta apliecināšanas zvērināta notāra sniegtā konsultācija ir dokumentāli materializējama, nodrošinot pierādījumu par notariāla akta autentiskuma piešķiršanas intelektuālā posma izpildi. Notariālā aktā ierakstāmas faktiski sniegtās konsultācijas, nepieļaujot vispārīgus formulējumus. Minētā prasība iekļaujama Latvijas Zvērinātu notāru ētikas kodeksā.

Saskaņā ar spēkā esošo Notariāta likuma redakciju, vairumā gadījumu konsultācijas materializēšana paredzēta tikai aktiem kā gribas izteikumu, kuriem ir tiesiska nozīme, autentiskuma apliecinājumiem:

1) Notariālā aktā norādāmi notāra paskaidrojumi par darbībām, kas veicamas pēc notariālas apliecināšanas, lai tiktu panākta notariāla akta tiesisko seku iestāšanās. T.i., Notariāta likuma 87.² panta pirmā daļa nosaka, ka zvērināts notārs sniedz paskaidrojumu akta dalībniekiem par darījumam nepieciešamajām tiesu vai iestāžu atļaujām un apstiprinājumiem un par likumiskajām pirmpirkuma tiesībām, un to norāda aktā. Kā piemēru var minēt arī Ministru kabineta 2008.gada 6.maija noteikumus Nr.319 "Noteikumi par mantojuma apliecību paraugiem"²⁵², kur mantojuma apliecības paraugā iekļauta piezīme, ka valsts nodeva par nekustamā īpašuma tiesību pāreju maksājama pirms īpašuma tiesību nostiprināšanas zemesgrāmatā.

2) Netiek materializēti notariāla akta apliecināšanas procesā notāra sniegtie paskaidrojumi un padomi. Regulējums paredz tikai mutisku konsultēšanu 87.¹ pantā reglamentējot zvērināta notāra pienākumu iepazīstināt dalībniekus ar iespējamām darījuma tiesiskajām sekām, lai likumu nezināšana un pieredzes trūkums netiktu izmantots viņiem par ļaunu.

3) Zvērināta notāra šaubu gadījumā notariālā aktā iekļaujami amatpersonas apsvērumi par aktā iekļauto noteikumu spēku. Apsvērums atbilstoši Latviešu valodas vārdnīcai ir slēdziens, kas iegūts kaut

²⁵⁰ Rappports du notariat français. XXIVe Congrès international du notariat latin. Mexico, 17-22/10/2004. p.112.-125.

²⁵¹ Швахтген А. Деятельность нотариуса на благо гражданского общества. Pieejams: <http://mirnot.narod.ru/shva.html> [skatīts 2007.gada 27.jūnijā].

²⁵² Noteikumi par mantojuma apliecību paraugiem; Ministru kabineta 2008.gada 6.maija noteikumi nr.319. Latvijas Vēstnesis, 2008. 10.maijs, nr.72 (3856).

ko apsverot.²⁵³ T.i., 87.³panta trešā daļa nosaka: "Ja zvērinātam notāram rodas šaubas par darījuma atsevišķu noteikumu spēku, viņam tas jādara zināms notariālā akta dalībniekiem un jānorāda notariālajā aktā. Ja zvērinātam notāram rodas šaubas par darījuma atbilstību likumam vai dalībnieku patiesajai gribai, viņam šīs šaubas jāapspriež ar darījuma dalībniekiem. Ja darījuma dalībnieki tomēr pastāv uz akta taisīšanu, zvērinātam notāram aktā jāieraksta gan savi paskaidrojumi, gan darījuma dalībnieku šajā sakarā sniegtie paskaidrojumi."

Notariāls akts ir notāra profesionālās darbības rezultāts.²⁵⁴ Apliecinot notariālu aktu kā gribas izteikumu, zvērināts notārs autentiskuma piešķiršanas intelektuālajā posmā ir sekmējis ticamību apliecinājuma atbilstībai klienta iekšējai gribai, jeb gribas, kuru subjekts darījis zināmu uz ārieni, atbilstību iekšējai gribai. Guvis pārliecību par klienta gribas izpaudumu, kas vērsts uz noteiktu tiesisko seku iestāšanos, notārs apliecina aktu. Turpretī Notariāta likuma 87.³pants trešajā daļā paredz notariāla akta apliecināšanu, amatpersonai esot šaubām par klienta gribas izpaudumu. Šaubas atbilstoši Latviešu valodas vārdnīcai ir nedrošība par kā esamību, pareizību, pārliecības, ticamības trūkums.²⁵⁵ Tātad notārs apliecināšanas pirmajā posmā nav guvis pārliecību par to, vai akta dalībnieks vēlas panākt tiesisko seku iestāšanos, notārs netic personas gribas izpaudumam, tomēr viņš veic apliecināšanu. Secinājums – netiek veikta gribas izteikuma, bet gan tikai fakta par paraksta autentiskumu apliecināšana. Tādēļ nav saglabājama normatīvajā regulējumā norma par gribas izteikuma autentiskuma apliecinājumu, zvērinātam notāram pastāvēt šaubām par to.

Turklāt, jāizskauž zvērinātu notāru prakse konsultācijas pienākuma izpildē ar materializētiem vispārīgiem konsultāciju formulējumiem. Minētā prasība iekļaujama Latvijas Zvērinātu notāru ētikas kodeksā. Pamatojums ir vispārēja nostādne latīņu tipa notāra profesionālai darbībai - notārs var izmantot tipveida dokumentu modeļus, bet to saturam jābūt adaptētam konkrētajam kāzusam.²⁵⁶ Latvijas Zvērinātu notāru Ētikas kodeksā iekļaujams punkts: "Zvērināts notārs notariālā aktā pirms akta dalībnieku parakstiem pieraksta sniegtās konsultācijas par notariāla apliecinājuma tiesiskajām sekām. Zvērināts notārs amata darbībā izvairās no vispārīgām konsultācijām."

Latvijā tradicionāli ir izstrādātas paskaidrojumu standarta frāzes, kas pievienojamas ikvienam notariāla akta veidam - pilnvarai, pirkuma līgumam, mantošanas iesniegumam utt. Piemēram, "pilnvarnieka uzņemtās saistības pilnvarotājam jāatzīst un jāizpilda kā savas paša, ja vien pirmais nav

²⁵³ Latviešu valodas vārdnīca. Bāliņa R., Cīrule V., Ēdelmane I. Rīga: Avots, 1987, 67.lpp.

²⁵⁴ Череватенко І. Нотаріальний акт-документ у нотаріальному процесі. Підприємництва, господарство і право. 2009, nr.12(168), с.100.-104.

²⁵⁵ Latviešu valodas vārdnīca. Bāliņa R., Cīrule V., Ēdelmane I. Rīga: Avots, 1987, 782.lpp.

²⁵⁶ Тальпис Дж. Как статус, функции и роль нотариуса в рыночной экономике способствуют экономическому развитию страны? Pīeņemts: http://www.notiss.ru/usrimg/Talpis_ru_plein.htm [skatīts 2008.gada 10.aprīlī].

pārkāpis sava uzdevuma robežas (Civillikuma²⁵⁷ 2309.pants); pilnvarojums izbeidzas ar pilnvarā dotā uzdevuma izpildi; ar pilnvarojuma laika izbeigšanos; kad pilnvarotājs atsauc savu pilnvarojumu; ar savstarpēju vienošanos; kad pilnvarnieks uzteic pilnvarojumu; vai ar vienas vai otras puses nāvi (Civillikuma 2312.pants); "ja pirkuma priekšmets, jau līgumu noslēdzot, pa daļai gājis bojā, abām pusēm par to nezīnot, tad pircējs var no līguma atteikties, ja no priekšmeta gājusi bojā vairāk kā puse vai tieši tā daļa, kuru pircējs galvenā kārtā gribējis iegūt. Bet ja no lietas palikusi puse vai vairāk, tad pircējam līgums jāizpilda, tikai samērīgi samazinot pirkuma maksu (Civillikuma 2008.pants); no pirkuma līguma izceļas abām pusēm savstarpējas prasījumu tiesības kā uz līguma izpildīšanu, tā arī uz zaudējumu atlīdzību (Civillikuma 2021.pants)" u.c.²⁵⁸ Atspoguļotie paskaidrojumi ir formāla konsultēšanas pienākuma izpilde, kas nenodrošina tai izvirzīto pienākumu paskaidrot un dot padomu. Piemēram, 2004.gadā pie zvērināta notāra taisīts notariālais akts – aizdevuma līgums ar ķīlas nodrošinājumu, kas noslēgts pēc līdzēju iesniegtā līguma projekta. Latvijas Zvērinātu notāru padomei adresētajā privātpersonas iesniegumā tika norādīts, ka dokuments faktiski paredz tikai aizņēmēja atbildību un pienākumus un dokuments satur vispārīgu frāzi: "Zvērināts notārs līguma slēdzējiem ir paskaidrojis Civillikuma pantus par nekustamā īpašuma ieķīlāšanu, ķīlas reģistrācijas kārtību, ķīlas realizāciju saistību neizpildes gadījumā, parāda procentu un zaudējumu piedziņu." Rezultatīvi Latvijas Zvērinātu notāru padome zvērinātas notāres darbībā pārkāpumus nekonstatēja, bet, neiedziļinoties konkrētā līguma saturā, jāatzīst, ka amatpersonas faktisko konsultāciju apjomu apliecinātais dokuments nesniedz,²⁵⁹ radot pamatu apgalvojumam par gribas trūkumu.

2.1.3. Nekustamā īpašuma pirkuma līgums kā piemērs iekšējās gribas noskaidrošanas neiespējamībai

Konsultēšana kā paskaidrojumi un padomi pie notariāla akta apliecināšanas notiek saskaņā ar klienta gribas izteikumu par noteiktu tiesisku seku iestāšanos un notāra noskaidroto klienta izteiktās gribas atbilstību iekšējai gribai. Tātad autentiskuma piešķiršanas intelektuālā posmā no notariāla akta dalībnieku iekšējās gribas noskaidrošanas ir atkarīgs akta apliecināšanas process. Notāram konstatējot klienta izteiktās gribas neatbilstību iekšējai jeb patiesai gribai, jāatsaka veikt notariāta funkciju -

²⁵⁷ Civillikums. Ceturtā daļa. Saistību tiesības: LR likums, LR Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 1993, 14.janvāris, nr.1. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=90220> [skatīts 2011.gada 17.oktobrī].

²⁵⁸ Piemēram, Rīgas Apgabaltiesas zvērināta notāra prakses materiāli - uztura līgumi, kas apliecināti 2006.gada 24.augustā ar reģ. nr.8768, 2007.gada 7.septembrī ar reģ. nr.6835, 2007.gada 13.septembrī ar reģ. nr.6982, 2008.gada 9.janvārī ar reģ. nr.105, 2009.gada 18.augustā ar reģ. nr.2532. Nav publicēts. Piemēri nav izvēlēti izlases kārtībā, bet gan nejaušības kārtībā.

²⁵⁹ Latvijas Zvērinātu notāru padomes 2008.gada februāra sēdē izskatītie iesniegumi un sūdzības par zvērinātu notāru darbību – pārskats. Nav publicēts.

notariālu apliecināšanu. Lai gan saskaņā ar iepriekš aprakstīto, Notariāta likuma 87.³pants paredz notariāla akta apliecināšanu, amatpersonai esot šaubām par klienta gribas izpaudumu, tomēr autores pārlicība ir tāda, ka notariāls apliecinājums nav veicams, amatpersonai apliecināšanas pirmajā posmā negūstot pārlicību par to, vai akta dalībnieks vēlas panākt tiesisko seku iestāšanos, kā arī notāram neticot personas gribas izpaudumam.

Klienta iekšējās gribas noskaidrošana kā notariāla akta prioritāte, salīdzinot ar privātu dokumentu, ļauj notariātam aicināt likumdevēju arvien plašākam darījuma veidu lokam paredzēt notariālu aktu kā obligātu apliecinājuma veidu. Tomēr notāra loma iekšējās gribas noskaidrošanā nav absolūta, un gadījumos, kad klienti apzināti nevēlas, lai gribas izteikums sakristu ar iekšējo gribu, nav pamata apgalvot, ka notārs ar konsultēšanu ir novērsis gribas defektu.

Iekšējās gribas noskaidrošanu tradicionāli apgrūtina darījuma dalībnieku iepriekšēja gatavošanās sagrozīt gribas izteikumu. Turklāt jāņem vērā, ka klientam, iespējams, ir bijis savs padomdevējs un notārs, noskaidrodams akta dalībnieka iekšējo gribu, faktiski precizē trešās personas dotos norādījumus klientam.²⁶⁰

Piemērs darījumiem ar nekustamiem īpašumiem apakšnodaļai ir izvēlēts apzināti, pirmkārt, respektējot Latvijas notariāta aicinājumu tiem paredzēt obligātu notariālu apliecinājumu, t.i., notariālu aktu. Latvijas Zvērinātu notāru padomes aktivitāte darījumu ar nekustamiem īpašumiem sakarā izpaužas Latvijas Zvērinātu notāru padomes stratēģiskās darbības plānos. Piemēram, 2008.gada 31.oktobra sēdē apstiprinātās Latvijas notariāta sistēmas attīstības vadlīnijas.²⁶¹ Kā arī - valsts resoriem adresētā sarakstē. Piemēram, Latvijas Zvērinātu notāru padomes priekšsēdētājas I.Muciņas 2005.gada 15.jūnija vēstule nr.iz.01-11/228 Saeimas Korupcijas, kontrabandas un organizētās noziedzības novēršanas un apkarošanas uzraudzības komisijas priekšsēdētājam L.Mūrniecei "Par Saeimas apakškomisijas izveidi jautājumā par nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu nekustamā īpašuma tirgū"²⁶². Augstākās Tiesas priekšsēdētāja A.Guļāna 2006.gada 9.marta vēstule nr.7-4/4-525nos Latvijas Zvērinātu notāru padomes priekšsēdētājam I.Pilsētniecei.²⁶³ Latvijas Zvērinātu notāru padomes priekšsēdētājas I.Pilsētnieces 2007.gada 7.novembra vēstule nr.nos.01-11/421 Tieslietu

²⁶⁰ Гоголь Н. Воля и волеизъявление в нотариальной практике. Юстыцыя Беларусі, 2010, nr.8(101), c.68.-70.

²⁶¹ Latvijas notariāta sistēmas attīstības vadlīnijas. Apstiprināts Latvijas Zvērinātu notāru padomes 2008.gada 31.oktobra sēdē, protokols nr.10. Pieejams: http://latvijasnotars.lv/site/intra_attachments/2008/12/03/VADLINIJAS_Notariata_sistemas_attistdoc.pdf [skatīts 2011.gada 19.oktobrī].

²⁶² Latvijas Zvērinātu notāru padomes priekšsēdētājas Muciņas I. vēstule Saeimas Korupcijas, kontrabandas un organizētās noziedzības novēršanas un apkarošanas uzraudzības komisijas priekšsēdētājam Mūrniecei L. Par Saeimas apakškomisijas izveidi jautājumā par nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu nekustamā īpašuma tirgū. 2005. 15.jūnijs, nr.iz.01-11/228. Nav publicēts.

²⁶³ Augstākās Tiesas priekšsēdētāja Guļāna A. vēstule Latvijas Zvērinātu notāru padomes priekšsēdētājam Pilsētniecei I. 2006. 9.marts, nr.7-4/4-525nos. Nav publicēts.

ministram G.Bērziņam²⁶⁴. Latvijas notariāta sistēmas attīstības vadlīnijas apstiprinātas Latvijas Zvērinātu notāru padomes 2008.gada 31.oktobra sēdes protokolā nr.10.²⁶⁵

Otrkārt, saskaņā ar Latvijas Zvērinātu notāru padomes apkopoto statistiku²⁶⁶ salīdzinošais vairums darījumu, kas tiek slēgti pie zvērinātiem notāriem ar vai bez notariāla apliecinājuma, ir tādi, kuru objekts ir nekustamais īpašums. Šobrīd obligāta notariāla akta forma darījumiem, kuru objekts var būt nekustamais īpašums, paredzēta mantošanas iesniegumiem (Notariāta likums 254.panta pirmā daļa), mantojuma līgumiem (Civillikums 643.pants), pilnvarām pārstāvībai notariālā procesā (Notariāta likuma 83.panta otrā daļa), piešķirot pilnvarniekam tiesības pārstāvēt tiesisko darījumu noslēgšanā, kuru objekts var būt nekustamais īpašums. Savukārt obligāta notariāla akta forma darījumiem, kuru objekts ir tikai nekustamais īpašums, ir priekšlīgumiem par izvēlēto pirkuma, īres vai nomas objektu, vienošanās, pirkuma līgumiem, līgumiem par zemes nomu vienreizēja dzīvojamās telpas atbrīvošanas pabalsta saņemšanai, kuru var saņemt denacionalizēto māju īrnieki sakarā ar dzīvojamās telpas atbrīvošanu vai sakarā ar minēto personu izlikšanu no dzīvojamās telpas likuma "Par dzīvojamo telpu īri" 28., 28.², 28.⁵pantā paredzētajos gadījumos, saņemšanai²⁶⁷. Kā arī obligāta notariāla akta forma paredzēta pilnvarām pārstāvībai zemesgrāmatā (Zemesgrāmatu likuma²⁶⁸ 58.panta pirmā daļa, ar atrunu panta otrā daļā). Darījuma, kas ir par pamatu nostiprinājuma lūguma taisīšanai, objekts var būt tikai nekustamais īpašums.

Tomēr zvērināta notāra iesaisti vai vismaz klātbūtni darījumu ar nekustamiem īpašumiem slēgšanā un/vai izpildē nodrošina prasība pēc lietu tiesību (to nodrošinājumu, aprobežojumu) ierakstīšanas zemesgrāmatā (koroborācijas) atbilstoši Zemesgrāmatu likuma 60.panta pirmajai daļai. T.i., kad ar darījumu iegūst lietu tiesības uz nekustamu īpašumu, atbilstoši Civillikuma 1477.panta pirmajai daļai nepieciešama koroborācija zemesgrāmatā. Zemesgrāmata ir publisks reģistrs lietu tiesību koroborācijai uz nekustamu īpašumu. Lietu tiesību nostiprināšana (koroborācija) zemesgrāmatā - zemesgrāmatu nodaļu, kas ir apgabaltiesu pārziņā esošas tiesu iestādes, darbības mērķis un rezultāts. Koroborācijas izdarīšanai nepieciešama divu nosacījumu izpilde: lūgums izdarīt koroborāciju un

²⁶⁴ Latvijas Zvērinātu notāru padomes priekšsēdētājas Pilsētnieces I. vēstule Tieslietu ministram G.Bērziņam. 2007. 7.novembris, nr.nos.01-11/421. Nav publicēts.

²⁶⁵ Latvijas notariāta sistēmas attīstības vadlīnijas. Apstiprināts Latvijas Zvērinātu notāru padomes 2008.gada 31.oktobra sēdē, protokols nr.10. Pieejams: http://latvijasnotars.lv/site/intra_attachments/2008/12/03/VADLINIJAS_Notariata_sistemas_attistdoc.pdf [skatīts 2011.gada 19.oktobrī].

²⁶⁶ Latvijas Zvērinātu notāru padomes sniegtā informācija 2011.gada 1.augustā. Par laika posmu no 2009.gada 1.janvāra līdz 2011.gada 1.jūlijam. Nav publicēts.

²⁶⁷ Par reģistrācijas un palīdzības sniegšanas kārtību dzīvokļa jautājumu risināšanā: Rīgas domes 2010.gada 15.jūnija saistošie noteikumi nr.80. Latvijas Vēstnesis, 2010. 20.jūlijs, nr.113 (4305). Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=213583&from=off> [skatīts 2011.gada 24.jūlijā].

²⁶⁸ Zemesgrāmatu likums: LR likums. LR Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 1993. 29.aprīlis, nr.16. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=60460> [skatīts 2011.gada 28.oktobrī].

zemes grāmatu nodaļas tiesneša (pirmavotā – priekšnieka) pozitīva lēmuma ierakstīšana zemesgrāmatu reģistrā.²⁶⁹ Savukārt nostiprinājuma lūgums ir formāls, procesuāli tiesisks ieinteresēto personu pieteikums zemesgrāmatu nodaļai, pamatojoties uz kuru tiek uzsākts zemesgrāmatu process. Tā ir personiska prasība, kuras priekšmets ir koroborācija.²⁷⁰

Treškārt, tiek akcentēti tikai darījumi ar nekustamiem īpašumiem, jo: 1) Darījumi, kuru objekts ir kustama manta, sastāda procentuāli nelielu pie notāra slēgto darījumu skaitu. 2) Notāra iesaiste lielā skaitā ar patērētāju tiesībām saistītos darījumos nav ekonomiski izdevīga un var bremsēt preču civiltiesisko un komerciālo apgrozību. Papildu izmaksu un apliecinājumam patērējamā laika dēļ notariāls akts nav piemērojams ikdienas patērētāju darījumiem. Zaudējumi, ko patērētājs cieš nekvalitatīvu ikdienas preču iegādē vai pakalpojumu saņemšanā, ir nesalīdzināmi mazāki par riskiem un zaudējumiem nekustamo īpašumu jomā, un izdevumi, kas būtu nepieciešami notariālam aktam, būtu lielāki, nekā potenciālais ieguvums. Ikdienas patērētāju darījumos riski un zaudējumi ir daudz vairāk atkarīgi tieši no pašas preces īpašībām, kuru trūkumus notārs nav spējīgs novērtēt un novērst.²⁷¹ 3) Vēlamas pastiprinātas garantijas civiltiesiskās apgrozības stabilitātei, jo darījuma apstrīdēšanas gadījumā var ciest arī trešās personas.²⁷² 4) Spēkā esošais normatīvo aktu regulējums noziedzības novēršanai nekustamā īpašuma tirgū neļauj pilnvērtīgi izmantot notāra profesiju noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas procesā. Bez valsts kontroles nekustamā īpašuma tirgus liedz efektīvi iekasēt nodokļus, nodevas. Valsts iestādēm (Zemesgrāmatai, Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas kontroles dienestam, Valsts zemes dienestam, Valsts ieņēmumu dienestam utt.) nav iespējams iegūt sistematizētu informāciju par darījuma pusēm, darījuma objektiem, nekustamā īpašuma patiesajām vērtībām, naudas plūsmu.²⁷³

Darījumu loks, kuriem būtu nosakāms obligāts notariāls apliecinājums, netiek norādīts, lai gan Latvijas Zvērinātu notāru padomes konstatētie problēmjaudājumi visumā skar pirkuma līgumu. T.i., gribas trūkums tiesiskos darījumos, kad personas apzināti nevēlas, lai gribas izteikums sakristu ar iekšējo gribu ir pirkuma līgumos ar simulatīvas pirkuma maksas norādi un šķietamos darījumos par

²⁶⁹ Senāta Apvienotās sapulces spriedums 1936.gada 8.oktobrī lietā Nr.13./36. Grām.: Senata Apvienotās sapulces spriedumi. 1935.-1938.g. [B.v.]: [B.i.], 1939, 45.-48.lpp.

²⁷⁰ Zemesgrāmatu loma tiesu sistēmā un attīstības perspektīvas. Jurista Vārds, 2010. 16.februāris, nr.7(602). Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=205130> [skatīts 2011.gada 16.oktobrī].

²⁷¹ Lediņa L. Patērētāju tiesību aizsardzība darījumos ar nekustamo īpašumu. Grām.: Schöttler A.B. Verbraucherschutz durch Verfahren. Köln, 2002. S.49. Jurista Vārds, 2005. 6.decembris, nr.46(401). Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=123361> [skatīts 2011.gada 16.oktobrī].

²⁷² Latvijas Zvērinātu notāru padomes priekšsēdētājas Muciņas I. un Latvijas Zvērinātu notāru padomes rīkotājdirektores Pizičas V. vēstule Latvijas Bankas prezidentam Rimšēvicam I. Par kredītapjoma straujo pieaugumu. 2005. 14.aprīlis, nr.iz.01-11/85. Nav publicēts.

²⁷³ Latvijas Zvērinātu notāru padomes priekšsēdētājas Pilsēnieces I. vēstule Valsts ieņēmumu dienesta ģenerāldirektoram Jakānam Dz. Par darījumiem ar nekustamo īpašumu. 2007. 06.februāris, nr.ien.01-11/258. Nav publicēts.

nekustamas un/vai kustamas mantas atsavināšanu. Piemēram, ievērojami mazākas pirkuma maksas (kadastrālās vērtības) par faktisko pirkuma maksu norāde pirkuma līgumā, pirkuma līguma, kura objekts ir nekustamais īpašums un tajā esošā kustamā manta, noslēgšana, kaut gan atsavināts tiek tikai nekustamais īpašums. Mērķis – izvairīšanās no valsts nodevas, kas paredzēta saskaņā ar 2009.gada 27.oktobra Ministru kabineta noteikumiem Nr.1250 "Noteikumi par valsts nodevu par īpašuma tiesību un ķīlas tiesību nostiprināšanu zemesgrāmatā"²⁷⁴, samaksas proporcionāli pirkuma maksai. Atbilstoši Ministru kabineta noteikumu 5.1.punktam valsts nodevu par īpašuma tiesību nostiprināšanu zemesgrāmatā nosaka pie īpašuma atsavināšanas uz līguma pamata 2% apmērā no nekustamā īpašuma vērtības (latos), bet ne vairāk kā 30000 latu. Saskaņā ar 8.1. un 8.6.punktiem - aprēķinot valsts nodevu, par nekustamā īpašuma vērtību uzskatāms augstākais novērtējums: t.i., līgumā norādītā pirkuma maksa vai nekustamā īpašuma kadastrālais novērtējums.

Privātos nekustamo īpašumu pirkuma līgumos tiek norādītas tādas pirkuma summas, lai tās sakristu ar hipotekārā kredīta kopējo summu. Ieķīlātā nekustamā īpašuma pārdošanā ieņemtā summa apmierina tikai ķīlas ņēmēja prasību. Mērķis – izvairīšanās no kreditoru prasījumiem. Kā arī - pirkuma līgumos norādītā pirkuma maksa sakrīt ar to, par kādu iegūts nekustams īpašums (Zemesgrāmatu nodalījuma otrās daļas pirmā iedaļa – saskaņā ar Zemesgrāmatu likuma 16.panta pirmās daļas C punktu). Mērķis – izvairīšanās no nodokļu samaksas. Ar 2009.gada 1.decembra likumu "Grozījumi likumā "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli"²⁷⁵ 9.panta pirmā daļa tika papildināta ar 33.punktu, paredzot, ka gada apliekamajā ienākumā netiek ietverts un ar nodokli netiek aplikts ienākums no nekustamā īpašuma atsavināšanas, kas maksātāja īpašumā (no dienas, kad attiecīgais nekustamais īpašums reģistrēts zemesgrāmatā) ir ilgāk par 60 mēnešiem un vismaz 12 mēnešus līdz atsavināšanas līguma noslēgšanas dienai ir personas deklarētā dzīvesvieta (kas nav deklarēta kā maksātāja papildu adrese). Izvairīšanās no nodokļu samaksas iespējama, norādot pirkuma līgumā tādu pirkuma maksu, par kādu pārdevējs ieguvis nekustamo īpašumu, t.i., neradot starpību nekustamā īpašuma iegūšanas un atsavināšanas summās.

Saskaņā ar Latvijas Zvērinātu notāru padomes nostāju notariāla akta formā apliecinātam darījumam zvērināts notārs nodrošina reālās pirkuma maksas (nevis vērtības) norādi, izvairoties no simulatīviem un šķietamiem darījumiem. Arguments nav pamatots, jo:

²⁷⁴ Noteikumi par valsts nodevu par īpašuma tiesību un ķīlas tiesību nostiprināšanu zemesgrāmatā: Ministru kabineta 2009.gada 27.oktobra noteikumi nr.1250. Latvijas Vēstnesis, 2009. 4.novembris, nr.175 (4161). Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=200087&from=off> [skatīts 2010.gada 17.augustā].

²⁷⁵ Grozījumi likumā "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli": LR likums, Latvijas Vēstnesis, 2009. 21.decembris, nr.200 (4186).

1) Zvērināts notārs nav kompetents faktiskās cenas noskaidrošanā, tā kā cena atkarīga no konkrētā darījuma dalībnieku vienošanās. Darījumos ar nekustamo īpašumu jāizšķir trīs dažādas vērtības, kas savā starpā var būtiski atšķirties:

a) Nekustamā īpašuma kadastrālā vērtība - "pēc vienotiem kadastrālās vērtēšanas principiem noteiktā datumā atbilstoši kadastra datiem noteikta kadastra objekta vērtība naudas izteiksmē"²⁷⁶. Kadastra objekts – "nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmā reģistrēts nekustamais īpašums kā īpašuma objektu kopums, kā arī zemes vienība, būve, telpu grupa un zemes vienības daļa". Kadastra dati - "nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmā ierakstītās ziņas"²⁷⁷.

b) Nekustamā īpašuma tirgus vērtība - visa nekustamā īpašuma vērtība naudas izteiksmē kā relatīvās vērtības attieksme pret citiem labumiem (precēm, pakalpojumiem), kas apgrozās tirgū.²⁷⁸ Tirgus vērtība jebkuram nekustamā īpašuma objektam atspoguļo šī objekta vēlamo īpašību kopu, iespējamās alternatīvas darījuma, tāpat arī vispārējos pieprasījuma un piedāvājuma nosacījumus tirgū. Patiesā tirgus cena atklājas, kad nekustamais īpašums nonāk tirgū. Tā kā katrs nekustamā īpašuma objekts ir savā ziņā unikāls un pieprasījuma nosacījumi pastāvīgi mainās, tad jebkuram darījumam vienīgi pircējs un pārdevējs zin patieso cenu.²⁷⁹

c) Darījumā uzrādītā nekustamā īpašuma vērtība.

2) Klientiem viņu iekšējās gribas noskaidrošana pirkuma maksas sakarā vairumā gadījumu ir neizdevīga, ja mērķis ir patiesās pirkuma maksas neuzrādīšana. Pamatojums - pazeminātas vērtības deklarēšanā ieinteresēts ir gan pircējs, gan pārdevējs. Pircēja motivācija - samazināt valsts nodevu par nekustamā īpašuma nostiprināšanu zemesgrāmatā apmēru. Pārdevēja motivācija - padarīt savu īpašumu pievilcīgāku pircējiem. Gan pārdevējs, gan pircējs gūst labumu, jo pircējs var maksāt zemāku valsts nodevu un vienlaikus pārdevējs var saņemt augstāku cenu.²⁸⁰

Atbilstoši notāra profesijas deontoloģijai zvērināta notāra profesionālai darbībai jābūt vērstai uz klientu iekšējās gribas noskaidrošanu, bet nav pamata apgalvot par šo amatpersonu kā patiesās cenas norādes garantiju. Piemēram, 2008.gada 15.februārī apliecināts pirkuma līgums, kura objekts bija nekustamais īpašums, samaksa veikta, izmantojot dzīvojamās telpas atbrīvošanas pabalstu. Pircēja iesniedza Latvijas Zvērinātu notāru padomē sūdzību, ka Rīgas dome izmaksājusi LVL 13000 kādai personai, kura viņai nav zināma. Nekustamo īpašumu pircēja nevēlējusies pirkt. Latvijas Zvērinātu

²⁷⁶ Nekustamā īpašuma valsts kadastra likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2005. 22.decembris, nr.205 (3363).

Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=124247> [skatīts 2011.gada 9.jūlijā].

²⁷⁷ Turpat.

²⁷⁸ Zemes izmantošana un kadastrs Latvijā. Rīga: LLU Skrīveru zinātnes centrs, LR Valsts Zemes Dienests, 2001, 112.lpp.

²⁷⁹ Dombrovskis V. Novērtējot izvairīšanos no nekustamā īpašuma nodevas: pētījums. Rīga, 2008.

²⁸⁰ Turpat.

notāru padome saņēma notāres paskaidrojumus,²⁸¹ ka pirms pirkuma līguma apliecināšanas notāre noskaidroja notariālā akta dalībnieku gribu un notariālo aktu sastādīja saskaņā ar viņu paziņojumiem. Secinājums – notāre tomēr nav noskaidrojusi klientes iekšējo gribu.

3) Latvijas notariātam ir tendence pieļaut līgumus, kuros par simulatīvu uzskatāms punkts par pirkuma maksu. Pamatojums:

a) Latvijas Zvērinātu notāru padome pauž viedokli²⁸², ka laika posmā no 2001. līdz 2007.gadam apmēram 70% darījumu ar nekustamiem īpašumiem tika slēgti pēc iepriekš pieminētajām shēmām ar nepatiesu pirkuma maksas norādi. Zīmīgi, ka ikvienā darījumā, kas tika veidots pēc minētajām shēmām, bija iesaistīts zvērināts notārs kaut vai veicot parakstu autentiskuma apliecināšanu uz nostiprinājuma lūguma. Aizsākums nepatiesās pirkuma summas norādei sakrita ar nekustamā īpašuma tirgus straujo attīstību 2001.gadā. Tas bija nosacīts sākums, kad, pateicoties straujajai ekonomiskai izaugsmei, pieauga pieprasījumi pēc nekustamiem īpašumiem. Pieprasījumam būtiski pārsniedzot piedāvājumu, panāca cenu kāpumu. Iespējamais minētās tendences iemesls - kredītu pieejamība.²⁸³ Laika posmā no 2001. līdz 2006.gadam nekustamā īpašuma vidējā cena palielinājās par 400% un darījumu skaits palielinājās par 256%, bet ieņēmumi no nekustamā īpašuma nodokļa pieauga tikai par 44%.²⁸⁴

b) Klients var notāram prettiesisku situāciju uzticēt, bet notārs nedrīkst piedalīties prettiesiskā darījumā. Amatpersonai, saņemot informāciju par klienta mērķiem, ir iespēja viņu novirzīt uz tiesiskā ceļa.²⁸⁵ Nav pamata a) punktā atspoguļoto tendenci attiecināt uz laika posmu līdz 2006., 2007.gadam, tā kā minētais tiek veiksmīgi pielietots arī šobrīd. Tā kā lielāko daļu dokumentu projektu, uz kuriem notārs veica un veic parakstu autentiskuma apliecināšanu, taisa zvērināts notārs, nav pamata apgalvojumam par amatpersonu atšķirīgu profesionālo darbību pie notāra veiktas parakstu autentiskuma apliecināšanas vai notariāla akta apliecināšanas. T.i., notariāts pieļauj izvairīšanos no valsts nodevas samaksas privātu darījumu gadījumā, kas liedz apgalvot, ka, apliecinot notariālu aktu, tas veicinās tiesiskumu. Turklāt nav pieļaujama notāra atšķirīga profesionālā darbība pie dažādiem apliecinājuma veidiem.

²⁸¹ Latvijas Zvērinātu notāru padomes (Padome) 2011.gada maijā-augustā izskatīto sūdzību pārskats. Pieejams: http://latvijanotars.lv/site/intra_attachments/2011/08/24/sudzibu_apskats_maijs_-_augusts.pdf [skatīts 2011.gada 10.oktobrī].

²⁸² Latvijas Zvērinātu notāru padomes sniegtā informācija 2011.gada 1.augusts. Nav publicēts.

²⁸³ Vilmane S. Nekustamā īpašuma tirgus attīstība Latvijā. Daugavpils Universitātes 50.starptautiskā zinātniskā konference. Pieejams: http://dukonference.lv/raksti_pdf/Vilmane+.pdf [skatīts 2011.gada 9.jūlijā].

²⁸⁴ Dombrovskis V. Novērtējot izvairīšanos no nekustamā īpašuma nodevas: pētījums. Rīga, 2008.

²⁸⁵ Baumann W. Die Rolle des Notars im Hinblick auf die Führung von Grundbuch und Handelsregister in Abgrenzung zu anderen Rechtsberufen. Grām.: Grundbuch-und Notartage. 15.-17.Mai 1997. Referate. Tallinn: Trükitud AS PAKETT, 1998, S.200.

Autore apkopojā informāciju par divu Rīgas apgabaltiesas zvērinātu notāru aktu un apliecinājumu reģistrā reģistrēto, notāru veikto parakstu autentiskuma apliecinājumiem laika posmā no 2011.gada 1.janvāra līdz 1.jūlijam, kur pirkuma objekts bijis nekustamais īpašums un tajā esošā kustamā manta. Pirmā notāra aktu un apliecinājumu reģistrā reģistrēti 51 veikti parakstu autentiskumu apliecinājumi uz notāra stādīta pirkuma līguma projekta, no kuriem 11 gadījumos nekustamais īpašums atsavināts kopā ar kustamu mantu. Otrais notārs stādījis 37 pirkuma līgumu projektus, uz kuriem vēlāk veicis parakstu autentiskuma apliecināšanu, no kuriem 11 nekustamie īpašumi atsavināti kopā ar kustamu mantu.

c) Nepamatots apgalvojums, ka zvērinātiem notāriem nav iespēju šobrīd ziņot par aizdomīgu vai neparastu darījumu gatavošanu un plānošanu tiesību sargājošām iestādēm, jo tas būtu realizējams tikai gadījumos, kad amatpersonām ļautu jau laikus iepazīties ar paredzētā darījuma saturu un visiem ar to saistītiem apstākļiem. Apliecinot darījumu notariāla akta formā, notārs veic tā saturisko un faktisko analīzi, t.i., jau darījuma sagatavošanas stadijā amatpersonai pieejama visplašākā informācija. Turpretī šobrīd 90% darījumu, kuri tiek slēgti noziedzīgi iegūtu līdzekļu aprites riska sfērā, proti, darījumi ar nekustamiem īpašumiem, tiek noslēgti kā privāti līgumi.²⁸⁶ Apgalvojums nepamatots, tā kā privātu darījumu gadījumā notāram pieejamā informācija projekta sastādīšanai ir identiska notariāla akta projektam.

2.2. Notariāla akta autentiskuma piešķiršanas mehānisms, zvērināta notāra paraksta uzlikšana un reģistrācijas numura piešķiršana aktam

Notariāla akta autentiskuma piešķiršanas intelektuālā posma rezultāts tiek iekļauts notariāla akta projektā. T.i., notariāla akta projekts ir stādāms pēc tam, kad zvērināts notārs ir noskaidrojis nepieciešamo informāciju notariāla akta noslēgšanai, sniedzis paskaidrojumus, padomus personām, kuras ieradušās akta noslēgšanai, nepieciešamības gadījumā realizējis mediāciju noslēdzamā akta sakarā. Notariāla akta autentiskuma piešķiršanas mehānisms izpaužas kā:

1) **Notariāla akta unikalitātes nodrošināšana.** Ar notariāla akta unikalitāti tiek saprasta oriģināla dokumenta esamība vienā eksemplārā. Izslēgta iespēja divu atsevišķu oriģināldokumentu apvienošana vienā aktā.

2) **Tekstuāls formulējums,** ar ko saprot:

²⁸⁶ Latvijas Zvērinātu notāru padomes priekšsēdētājas Pilsētnieces I. vēstule Tieslietu ministrijas valsts sekretāram Bičevskim M. Par informācijas sniegšanu. 2006. 26.janvāris, nr.01-11/153ien. Nav publicēts.

a) **notariāla akta struktūru**, kas iedalās: a.a) preambulā, norādot akta dalībnieku personu datus (vārds, uzvārds, dzimšanas datums un vieta, personas kods, adrese), viņu rīcībbspēju, akta rekvizītus (izņemot parakstus), notariāla akta dalībnieku piekrišanu slēgt aktu (pie gribas izteikuma apliecinājuma); a.b) apliecināmā fakta, gribas izteikuma izklāstā; a.c) norādē par iekasējamo summu par notariālo apliecinājumu; a.d) notāra paskaidrojumos un padomos; a.e) akta dalībnieku atkārtotā apliecinājumā par atbilstoša satura notariāla akta slēgšanu; a.f) akta dalībnieku un notāra parakstos, a.g) notāra zīmoga nospiedumā²⁸⁷, ah) informācijā par izdodamiem notariālo aktu grāmatas izrakstiem. Fakultatīvi - informācijā par notariāla akta pielikumiem. Notariāla akta struktūra atšķiras atkarībā no, piemēram, tā, vai akts ir gribas izteikuma vai fakta autentiskuma apliecinājums, akta dalībnieku skaita u.c. Par interesantu jāatzīst viedoklis, ka pēc katra iepriekš atspoguļotā nosacītā struktūras posma notāram ir jākonsultē klients,²⁸⁸ precīzāk – jāpārlicinās par klienta gribu taisīt notariālu aktu. Atstājot apliecināšanas procesa nianšes notāru prakses ziņā, jābilst - minētais vēlreiz pierāda to, ka konsultēšana caurvij visu notariāla akta apliecināšanas procesu.

b) **notariāla akta saturu individuālu, nestandardizētu, speciāli pieskaņotu konkrētam kāzusam**. Apsvērumus par notariāla akta "standarta paraugiem" autore iekļāva jau 2.1.2.apakšnodaļā saistībā ar identisku, individuālam kāzusam nepiemērotu materializētu konsultāciju nepieļaujamību. Savukārt diskusija par esošās situācijas uzlabojumu būtu atstājama zvērināta notāra profesijas deontoloģijas ziņā.

3) **Notariāla akta sastādīšanas nosacījumi**, kas izpaužas kā:

a) **notariāla akta lasāmība un neizdzēšamība**. Tā kā Latvijā procesuāli nodrošināta tikai rakstveida papīra notariāla akta apliecināšana, tad ar to tiek saprasta akta sastādīšana salasāmā un neizdzēšamā veidā uz tādas kvalitātes papīra, kas garantē dokumenta saglabāšanas iespējamību.

b) konkrēta notariāla akta veidam nepieciešamie **sastādīšanas nosacījumi, lai iestātos notariāla apliecinājuma tiesiskas sekas**. Piemēram, civilstāvokļa norāde.²⁸⁹

²⁸⁷ Sīkāk sk.: Schützeberg J. Der Notar in Europa. Eine rechtsvergleichende Untersuchung des deutschen, französischen, niederländischen und englischen notariellen Berufsrechts. Köln: DeutscherAnwaltVerlag, 2005, S.125.

Пиепу Ж.-Ф., Ягр Ж. Профессиональное нотариальное право. Пер. с франц.: Медведева, И. Г. Москва: Юристъ, 2001, с.126.-138.

Galliez L. The notarial act – an instrument of investment security. Grām.: Reports by the French notarial profession. UINL Congress, 3-6 October 2010, Marrakech, Morocco: [B.i.], 2010, p.150.

Perales Sanz J.L. The notarial act and economic development. Grām.: International Notarial Review. International Union of Latin Notaries. Special edition. Buenos Aires, Argentina: [B.i.], 2003, p.50.

²⁸⁸ Perales Sanz J.L. The notarial act and economic development. Grām.: International Notarial Review. International Union of Latin Notaries. Special edition. Buenos Aires, Argentina: [B.i.], 2003, p.54.

²⁸⁹ Sīkāk sk.: Code civil. Les défis d'un nouveau siècle. 100e Congrès des Notaires de France, Paris, 16-19 mai 2004, p.412-444.

Kā pirmā būtu jāizvērtē notariāla akta unikalitāte. Unikāls ir – vienīgais savā veidā.²⁹⁰ Notariāla akta unikalitāte izpaužas, kā sarunu rezultātā radīts viens dokuments, oriģināls notariāls akts, kas tiek ierakstīts notariālo aktu grāmatā. Pirmkārt, jānoskaidro, kāds notariāli apliecināts dokuments uzskatāms par unikālu autentiskuma nodrošināšanai:

1) Unikāls notariāls akts satur tā dalībnieku un/vai zvērināta notāra oriģinālos parakstus, kā arī zvērināta notāra zīmoga nospiedumu. Visi pārējie notariāla akta rekvizīti (skatīt Notariāta likuma 73.pantu) tiek nodrošināti arī akta atvasinājumam.

2) Notariāla akta atvasinājumi - notariālo aktu grāmatas izraksti, kurus izdod zvērināts notārs par notariālo aktu grāmatā ierakstīto notariālo aktu, un notariālo aktu noraksti (Notariāta likuma 101.pants) nav pirmavoti. Lai gan izrakstiem saskaņā ar Notariāta likuma 102.pantu ir tāds pats spēks kā notariāla akta oriģinālam, izraksts ir oriģināla - notariāla akta, kas ievietots notariālo aktu grāmatā, atvasinājums jeb notariālo aktu grāmatas atvasinājums. T.i., vispārināti dokumenta atvasinājums ir dokuments, kas pilnībā vai daļēji atveido dokumenta oriģinālu. Dokumenta izrakstu izstrādā, pārrakstot dokumenta oriģināla teksta daļu, kas satur nepieciešamo informāciju, vai aizpildot īpašo izraksta veidlapu. Dokumentu norakstu izstrādājot, tiek pārrakstīts oriģināla teksts un rekvizīti.²⁹¹ Atbilstoši Notariāta likuma 103.panta trešajai daļai notariālo aktu grāmatas izrakstiem vārds vārdā jāsakā ar oriģināliem. T.i., notariālo aktu grāmatas izrakstam jāsakā ar ierakstu notariālo aktu grāmatā. Notariālo aktu grāmatas izraksts nesatur notariāla akta dalībnieku, zvērināta notāra oriģinālos parakstus, zīmoga nospiedumu. Apliecinot notariālo aktu grāmatas izrakstu, tiek nodrošināta ticamība tā atbilstībai oriģinālam.

Zvērinātam notāram, saskaņā ar Notariāta likuma 45.panta pirmās daļas 2.punktu un 52.pantu, jāved notariālo aktu grāmata, kas sastāv no notariālu aktu oriģināliem ar visiem pielikumiem, kā arī no apliecinājumu par dokumentu uzrādīšanas laiku apliecinātiem norakstiem. Ar ievietošanu aktu grāmatā šobrīd saprot tikai rakstveida papīra dokumenta fizisku ievietošanu aktu grāmatā, nodrošinot dokumenta saglabāšanu. Autore uzskata par nepieciešamu notariālo procesu regulējošā normatīvajā aktā noteikt: "Ar ierakstīšanu notariālo aktu grāmatā saprot akta ievietošanu notariālo aktu grāmatā." Šobrīd Notariāta likuma 100.panta piezīme ir pretrunā autentiskuma piešķiršanas procesam, jo ar ierakstīšanu notariālo aktu grāmatā saprot notariāla akta ierakstīšanu aktu un apliecinājumu reģistrā un akta fizisku ievietošanu notariālo aktu grāmatā.

²⁹⁰ Latviešu valodas vārdnīca. Bāliņa R., Cīrule V., Ēdelmane I. Rīga: Avots, 1987, 822.lpp.

²⁹¹ Dokumentu izstrādāšanas un noformēšanas kārtība; Ministru kabineta 2010.gada 28.septembra noteikumi nr.916. Latvijas Vēstnesis, 2010. 14.oktobris, nr.163 (4355). 47., 48., 50.punkts.

Aktu un apliecinājumu reģistrā atbilstoši Notariāta likuma 48.pantam tiek ievadīta notariāla apliecinājuma pamatinformācija, t.i., reģistrācijas kārtas numurs; mēnesis un diena, kad veikts notariāls apliecinājums; notariāla akta vai notāra veikta apliecinājuma nosaukums; aktā norādītā darījuma naudas summa, ja tāda noteikta vai tādu var noteikt; samaksātās valsts nodevas summa; atlīdzības summa par zvērināta notāra amata darbību; to personu uzvārds, vārds, dzimšanas laiks un vieta, kā arī dzīvesvieta, kurām taisīts notariāls apliecinājums; zvērināta notāra atzīme par to, kam un kad apliecinātais dokuments izdots vai nosūtīts. Reģistrs notāra taisīto aktu un apliecinājumu reģistrēšanai ir elektroniskā veidā, kura saturs ik mēnesi tiek izdrukāts un saglabāts kā rakstveida papīra dokuments (Notariāta likuma 45.panta pirmās daļas 1.punkts un 45.panta trešā daļa).

Ar reģistrācijas numura piešķiršanu aktam, ierakstot aktu un apliecinājumu reģistrā, noslēdzas apliecināšanas process. Tā tiek nodrošināta arī dubulta informācijas saglabāšana par apliecinātu notariālu aktu. Līdz ar to akta ierakstīšana aktu un apliecinājumu reģistrā nenodrošina akta oriģināla saglabāšanu. Pretēji normatīvajam regulējumam - reģistrācijas numura piešķiršana ietverama noslēdzošā notariāla akta apliecināšanas posmā – pēc akta dalībnieku, notāra parakstu un zīmoga nospieduma uzlikšanas. T.i., reģistrācijas numura piešķiršana ietilpst apliecināšanas procesā. Turpretī ievietošana aktu grāmatā nodrošina jau apliecināta dokumenta saglabāšanu. Gadījumā, ja paredzētu notariāla akta reģistrāciju aktu un apliecinājumu reģistrā (reģistrācijas numura piešķiršanu) kā akta saglabāšanas nodrošinājumu, nebūtu arī pamata uzskatīt reģistrācijas numuru kā obligātu notariāla akta rekvizītu.

Autors, kura viedoklis par autentiskuma nodrošināšanas trīspakāpju sistēmu izmantots šī darba ietvaros, nonācis pie secinājuma, ka autentiskuma panākšana uzskatāma ar brīdi, kad notārs uzlicis savu parakstu uz akta. T.i., klients vēršas pie notāra, saņem konsultācijas, amatpersona sekmē strīda risinājumu, tiek materializēts akta projekts, to paraksta akta dalībnieki un notārs. Sekojot šai shēmai – ar notāra paraksta uzlikšanu akts uzskatāms par apliecinātu. Taču pretēji iepriekš paustajam viedoklim, darba autore uzskata, ka pēc notāra paraksta uzlikšanas procesuāli notiek akta reģistrācija aktu un apliecinājumu reģistrā²⁹², un tikai tad tiek panākts akta apliecinājums. Notariāla akta projekts, kas nesatur notariāla akta rekvizītus, bet uz kura ir dalībnieku paraksti, ir privāts dokuments.

Ja dokuments ir akta dalībnieku un notāra parakstīts, bet tas nesatur reģistra numuru, tātad dokumenta dati nav ievadīti kopējā aktu un apliecinājumu reģistrā (dokumentam nav piešķirts reģistrācijas numurs), tātad tam nav nodrošināts viens no nepieciešamajiem rekvizītiem tā publiskai ticamībai. Turpretī ievietošana aktu grāmatā nav attiecināma uz apliecināšanu. Turklāt reģistra numura

²⁹² Arī notāra zīmoga nospieduma uzlikšana.

piešķiršanai procesuāli jāseko pēc notāra paraksta (arī zīmoga nospieduma) uzlikšanas. T.i., nav pieļaujama dokumenta projekta reģistrācija aktu un apliecinājumu reģistrā pēc akta dalībnieku parakstu uzlikšanas, bet pirms notāra paraksta un zīmoga nospieduma uzlikšanas. Notariāta likuma 45.panta pirmās daļas 1.punkts paredz, ka notāram ir jāved "reģistri visu viņa taisīto aktu [...] ierakstīšanai". Kā savulaik norādīja Latvijas Zvērinātu notāru padome notāriem adresētajā skaidrojumā²⁹³ - no minētā izriet notāra pienākums reģistrēt taisītos nevis paredzamos aktus un apliecinājumus, t.i., projektus.

Otrkārt, atbilstoši spēkā esošajam Notariāta likuma regulējumam notariāla akta oriģināls ir tikai rakstveida papīra dokuments. T.i., notariāla akta apliecināšanas procesuālais regulējums šobrīd pieļauj akta oriģinālu tikai kā rakstveida papīra dokumentu, lai gan likuma prasības pēc akta rakstiskas formas izpildāmas arī notariāla akta elektroniskā formā. Atbilstoši Elektronisko dokumentu likumam²⁹⁴ elektronisks dokuments ir jebkuri elektroniski radīti, uzglabāti, nosūtīti vai saņemti dati, kas nodrošina iespēju tos izmantot kādas darbības veikšanai, tiesību īstenošanai un aizsardzībai. Savukārt notariālam aktam elektroniskā forma juridisko spēku nodrošina gan ar akta unikalitāti²⁹⁵, gan tekstuālo formulējumu (tajā skaitā akta dalībnieku un notāra elektroniskos parakstus, laika zīmogu — elektroniski parakstītu apstiprinājumu tam, ka elektroniskais dokuments ir noteiktā datumā un laikā iezīmēts pie sertifikācijas pakalpojumu sniedzēja²⁹⁶), gan akta sastādīšanas nosacījumu izpildi.

Tomēr notariāls akts elektroniskā formā Latvijā šobrīd ir diskutējams tikai no teorijas viedokļa. Tas, ka informācijas tehnoloģiju attīstība ir panākusi ievērojamu progresu notariāta darbību skarošos jautājumos, piemēram, elektronisko pierādīšanas līdzekļu izmantošanā tiesās pierādījumu faktu ne/esamības apstiprināšanai²⁹⁷, darījumu noslēgšanai elektroniskā vidē, nekustamo īpašumu reģistrācijā u.c. nav nedz noslēpums, nedz jaunums. Tomēr, lai gan elektroniskā vide attīstās, Latvijas notariāts ar notariālu aktu neiekļaujas 21.gadsimtam raksturīgā elektroniskā dokumenta aprītē, visumā aprobežojoties ar elektroniskiem dokumentiem bez notariāla apliecinājuma. Piemēram, elektroniskā formā ir paziņojums Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes teritoriālajai nodaļai par šķirto laulāto (Notariāta likuma 338.pants).

²⁹³ Latvijas Zvērinātu notāru padomes priekšsēdētājas Pilsētnieces I. vēstule zvērinātiem notāriem. Par ierakstu izdarīšanu aktu un apliecinājumu reģistrā. 2006. 9.novembris, nr.iz.01-06/426. Nav publicēts.

Latvijas Zvērinātu notāru padomes priekšsēdētājas Pilsētnieces I. vēstule zvērinātiem notāriem. Par ierakstu izdarīšanu aktu un apliecinājumu reģistrā. 2007. 15.augusts, nr.nos.01-06/320. Nav publicēts.

²⁹⁴ Elektronisko dokumentu likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2002. 20.novembris, nr.169 (2744). Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=68521> [skatīts 2011.gada 28.oktobrī].

²⁹⁵ Sk. arī: Ruķers M. Elektroniskais paraksts un elektroniskais dokuments. Rīga: Biznesa augstskola Turība, 2005, 192.lpp.

²⁹⁶ Elektronisko dokumentu likuma 1.panta 4., 8.punkts.

²⁹⁷ Sīkāk sk.: Ose D. Elektroniskie rakstveida pierādījumi civilprocesā. Grām.: Aktuālās tiesību realizācijas problēmas: Latvijas Universitātes 69.konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2011, 59.-64.lpp.

1) Darījuma kā notariāla akta noslēgšana elektroniskā formā šobrīd ir neiespējama atbilstoši Elektronisko dokumentu likuma 3.panta sestajai daļai. Tas attiecināms gan uz darījumiem, kuriem ir obligāta notariāla akta forma, gan uz tādiem, kuriem notariāls akts ir pašu darījuma dalībnieku izvēle - līgumi, ar kuriem tiek radītas vai nodotas tiesības uz nekustamo īpašumu (izņemot nomas tiesības); līgumi, kuri saskaņā ar likumu nav spēkā, ja tie nav apliecināti likumā noteiktajā kārtībā; galvojuma līgumi, ja galvojumu piešķir, un ķīlas nodrošinājumiem, ja tos sniedz personas, kuras darbojas nolūkos, kas nav saistīti ar šo personu arodu, uzņēmējdarbību vai profesiju; darījumi ģimenes tiesību un mantojuma tiesību jomā.

2) Tiesiska regulējuma un tehniska risinājuma neesamība - Latvijā nav nodrošināta procesuāla iespēja apliecināt notariālu aktu kā elektronisku dokumentu, tā kā nav izveidota notariālo aktu grāmata elektroniskā formā. Tādēļ par progresīvu, bet šobrīd (2011.gada 26.oktobrī) procesuāli neiespējamu jāuzskata laulības šķiršanas apliecības apliecināšanu akta formā, kādu paredz Ministru kabineta 2011.gada 4.janvāra noteikumi Nr.7 "Noteikumi par laulības šķiršanas apliecības paraugu"²⁹⁸.

3) Tiesiskā regulējuma un tehniska risinājuma neesamība²⁹⁹ - notariāla akta un notāra veikta apliecinājuma elektroniskā formā aprites neesamība. Nav pamata pārmest tikai Latvijas notariātam tehnoloģijas neizmantošanu, tā kā arī citu valstu notariātiem minētā sakarā ir bijis norādīts gan uz vecmodīgumu³⁰⁰, gan uz ieilgušo elektroniska notariāla akta ieviešanas procesu.³⁰¹

Notariāls akts kā gribas izteikuma un fakta, kuram ir tiesiska nozīme, autentiskuma apliecinājums, ir gan rakstveida papīra dokuments, gan elektronisks dokuments, tādēļ Latvijā nepieciešams izstrādāt normatīvo regulējumu akta apliecināšanai elektroniskā formā.

1) Notariāls akts kā elektronisks dokuments satur nepieciešamos rekvizītus autentiskuma nodrošināšanai, kas pieļauj to apliecināt elektroniskā formā.

2) Notariāls akts elektroniskā formā nodrošina darījumu efektīvu tālāku reģistrēšanas procesu pēc vienas pieturas aģentūras principa. Nozīmīgu informātikas un jauno tehnoloģiju devumu notariāla akta apliecināšanā šobrīd var konstatēt gan etapos pirms akta noslēgšanas (piemēram, pārstāvības tiesību pārbaude – Notariāta likuma 83.panta otrā daļa), gan akta projekta taisīšanas laikā (piemēram, Notāru informācijas sistēmas Dokumentu veidošanas sistēma), gan pēc notariālas apliecināšanas

²⁹⁸ Noteikumi par laulības šķiršanas apliecības paraugu; Ministru kabineta 2011.gada 4.janvāra noteikumi nr.7. Latvijas Vēstnesis, 2011. 14.janvāris, nr.8 (4406).

²⁹⁹ Atšķirībā no apgalvojuma par nepilnībām normatīvajos aktos, kas kavē elektroniskā dokumenta aprites efektīvu ieviešanu valsts pārvaldē.

Sk.arī: Matjušina R. Elektroniskā dokumenta aprite valsts pārvaldē. Grām.: Daugavpils Universitātes 51.starptautiskās zinātniskās konferences materiāli. Sast. Oļehnovičs D. Daugavpils: Daugavpils Universitātes Akadēmiskais apgāds "Saulē", 2010, 61.-65.lpp.

³⁰⁰ Arredondo Galván F.X. Information technology challenges faced by notaries. RIN, 2010, nr.116, p.63.-81.

³⁰¹ Dardano A. Freedom of choice in non-contentious successions. RIN, 2007, nr.113, p.187.-193.

(piemēram, reģistrēšana Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes Iedzīvotāju reģistrā pēc laulības šķiršanas). Tomēr līdz šim nav pilnvērtīgi izmantota zvērināta notāra iesaiste tālākā dokumentu aprītē, t.i., vienas pieturas aģentūras principa realizācijā, kas procesuāli nodrošināms tikai gadījumos, kad tiek apliecināts notariāls akts.³⁰² Jāatzīst, ka ir izstrādāts priekšlikums nostiprinājuma lūgumu elektroniskai iesniegšanas/saņemšanas un informācijas apstrādes sistēmas izveidei, elektronizējot zemesgrāmatu procesu, tā efektīvizējot to, panākot pieejamus zemesgrāmatu nodaļu pakalpojumus, elektroniski saīsinot tiesību uz nekustamo īpašumu un ar to saistīto tiesību nostiprināšanas procesa ilgumu.³⁰³ Tomēr autores darba tapšanas gaitā nav izklāstīta viennozīmīga nostāja par notariāla apliecinājuma ne/-esamību elektroniskam nostiprinājuma lūgumam, kā arī nostiprināmās tiesības apliecinātiem dokumentiem un notāra lomu zemesgrāmatu procesa elektronizācijā. Minētais liedz objektīvi iztirzāt notariāla apliecinājuma nozīmi zemesgrāmatu procesa elektronizācijā.

3) Elektroniska forma nodrošina tādu notariāla akta oriģināla saturu, kāds tas bija pie notariālas apliecināšanas.

Respektējot to, ka Latvijā šobrīd tiek apliecināti notariāli akti tikai kā rakstveida papīra dokumenti, autore uzskata par nepieciešamu elektroniskā arhīva izveidi³⁰⁴, kas nodrošina ticamību akta oriģinālam, notariālo aktu atvasinājumu un oriģinālu pretrunu gadījumā, oriģinālu iznīcināšanas, akta dalībnieku strīda par akta autentiskumu un citos gadījumos. Latvijā šobrīd tiek nodrošināta tikai unikālā rakstveida papīra dokumenta saglabājamība, kas, sekojot līdzī tehnoloģijas attīstībai, būtu uzskatāma par savu laiku nokalpojušu kārtību. Turklāt autore vēlas pievērst uzmanību tam, ka elektronisks arhīvs padara par neiespējamu labojumu veikšanu oriģinālā (bez atbilstošas procesuālas kārtības), salīdzinot ar rakstveida papīra dokumentu, novērš akta oriģināla iznīcināšanas iespējamību.

Neuzskatot turpmāk norādītos piemērus par Latvijas notariātam raksturīgiem, autore vēlas pieminēt kāzus, kas nebūtu procesuāli iespējami elektroniska dokumenta un/vai elektroniska reģistra pastāvēšanas gadījumā.

³⁰² Replikas veidā jāpiebilst, ka notariāla akta elektroniskā forma svarīga arī sakarā ar to, ka Latvijas Zvērinātu notāru padome izvirzījusi mērķi teleakta izveidei, ar ko tiek saprasta elektroniska informācijas apmaiņa starp notāru birojiem un citiem valsts resoriem, kur apliecinātais akts automātiski uzglabājas notāra individuālā informācijas sistēmā. Teleakta gadījumā dokumenta oriģinālam jābūt elektroniskā formā. Autore gan neapskatīs sīkāk teleakta institūtu, tā kā šādas sistēmas izveide Latvijā nesaraucjami saistīta ar tehnisko nodrošinājumu un ievērojamiem finansiāliem izdevumiem, kuru izvērtējums neatbilst autores kompetencei.

³⁰³ Tiesu iekārtas attīstības pamatnostādnes 2009.–2015.gadam (informatīvā daļa). Ministru kabineta 2009.gada 7.oktobra rīkojums nr.685. Pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/LoadAtt/file753.docx> [skatīts 2011.gada 14.oktobrī].

³⁰⁴ Sīkāk sk.: 25 International Congress of Notaries. The Notary: a worldwide institution. 03.10.2007.-06.10.2007., Madrid. Skatīt arī: Sauberer A.G. Die Freizügigkeit der notariellen Urkunde – ihre Wirkung als Rechtstitel im Rechtsverkehr. Grām.: Beiträge des österreichischen Notariats. XXIII. Internationaler Kongress des Lateinischen Notariats. Athen, 30.September-5.Oktober 2001. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung. S.54.

Tā Latvijas Zvērinātu notāru padome 2010.gada aprīlī izskatīja sūdzību,³⁰⁵ saskaņā ar kuru tās iesniedzējs bija izdevis civilprocesuālu pilnvaru. Iesniedzējs apgalvoja, ka pilnvarniece kopā ar notāri papildināja pilnvarojuma apjomu ar tekstu - "manā vārdā pieteikt jebkuras kreditora pretenzijas un prasījumus, kā arī parakstīt visus ar to saistītos dokumentus". Pilnvarojuma apjoms esot papildināts pret iesniedzēja gribu, viņu neinformējot. Latvijas Zvērinātu notāru padome ierosināja disciplinārlietu par labojumu veikšanu notariālajā aktā neatbilstoši Notariāta likuma 78.panta prasībām, papildus konstatējot divus atšķirīga satura notariālo aktu grāmatas izrakstus ar vienu datumu un numuru. Labojumi bija acīmredzot veikti pēc akta apliecināšanas, neesot klāt pilnvardevējam.

Nākošais piemērs³⁰⁶ – zvērināta notāre apliecinājusi divus notariālus aktus, kuros sūdzības iesniedzēja ir devusi piekrišanu divām personām, kuras pieteikušas kreditora prasības mantojuma lietā, īpašuma tiesību nostiprināšanai zemesgrāmatā saskaņā ar pirkuma līgumu. Zvērināta notāre izsniegusi sūdzības iesniedzējai notariālo aktu grāmatas pirmo izrakstu kopijas, atstājot šo izrakstu oriģinālus pie sevis, kamēr kreditori apmaksās notariālos izdevumus par minēto dokumentu apliecināšanu. Pēc izrakstu kopiju izsniegšanas zvērināta notāre konstatējusi, ka ir pieļauta pārrakstīšanās kļūda – abos notariālos aktos norādīta viena un tā paša kreditora vārds, uzvārds un personas kods. Šo pārrakstīšanās kļūdu notāre izlabojusi, izsvītrojot viena akta oriģinālā nepareizi norādīto personas vārdu, uzvārdu un personas kodu, ierakstot pareizo – otras personas vārdu, uzvārdu un personas kodu, atrunājot labojumus Notariāta likuma 78.panta noteiktajā kārtībā. Latvijas Zvērinātu notāru padome atzina, ka zvērināta notāre nebija tiesīga bez sūdzības iesniedzējas klātbūtnes un piekrišanas izdarīt labojumus viņas parakstītajā notariālajā aktā. Saskaņā ar Latvijas Zvērinātu notāru padomes viedokli notariālā aktā norādītās personas (kurai dota piekrišana tiesību nostiprināšanai zemesgrāmatā) vārda, uzvārda un personas koda nosvīturošana un citas personas vārda, uzvārda un personas koda ierakstīšana (neatkarīgi no kļūdas rašanās cēloņiem) nav vērtējama kā pieļautās pārrakstīšanās kļūdas izlabošana, jo labojuma rezultātā radušās arī notariāla akta satura izmaiņas (piekrišana tiesību nostiprināšanai dota citai personai). Rezultātā 2009.gada 3.aprīlī sēdē tika nolemts ierosināt disciplinārlietu, savukārt tā paša gada 8.maija sēdē pieņemts gala lēmums – notāres rīcība atzīta par disciplinārpārkāpumu, bet netika piemērots disciplinārsods. Kā Latvijas Zvērinātu notāru padome norādīja – ja disciplinārlietas izskatīšanas gaitā tiek konstatēts, ka pārkāpums patiešām ir formāls, tas atspoguļojas pieņemtajā galīgajā lēmumā, kas var netikt saistīts ar disciplinārsoda piemērošanu. Autores replika – Latvijas Zvērinātu notāru padomei ir samērā liberāla attieksme pret notāru pārkāpumiem.

³⁰⁵ Latvijas Zvērinātu notāru padomes lēmums par disciplinārlietas ierosināšanu. 09.04.2010., nr.05-04/45. Nav publicēts.

³⁰⁶ Latvijas Zvērinātu notāru padomes 2009.gada 3.aprīļa un 8.maija sēdēs izskatīto sūdzību pārskats. Nav publicēts.

Trešais piemērs – 2008.gada 18.septembrī P.J. parakstīja mantošanas iesniegumu par mantojuma pieņemšanu, izsludināšanu un apstiprināšanu mantojuma tiesībās. Mantinieks neilgi pēc mantošanas iesnieguma parakstīšanas, esot vēl zvērinātas notāres birojā, pārdomājis. Identiska satura mantošanas iesniegumu parakstīja viņa pilnvarota persona O.S. Notāra aktu grāmatā tika ievietots, aktu un apliecinājumu reģistrā reģistrēts O.S. parakstītais mantošanas iesniegums. 2009.gada 23.janvārī tika izsniegta mantojuma apliecība. 2009.gada 2.aprīlī zvērinātai notārei radās šaubas par pilnvarniekam piešķirto pilnvarojuma apjomu. Viņa izlaboja ierakstu aktu un apliecinājumu reģistrā, svītrojot O.S. datus un samainot O.S. parakstīto mantošanas iesniegumu pret P.J. iesniegumu.³⁰⁷ Kā replika jāpiemin, ka Latvijas Zvērinātu notāru disciplinārlietu komisija 2011.gada 21.janvārī atzina notāres rīcību kā disciplinārpārkāpumu, aicinot Latvijas Zvērinātu notāru padomi zvērinātai notārei izteikt piezīmi. Identiski liberāla attieksme bija otrā disciplinārlietā pret to pašu notāri, tās pašas Latvijas Zvērinātu notāru disciplinārlietu komisijas sēdē. Atzīstot notāres rīcību par disciplinārpārkāpumu, Latvijas Zvērinātu notāru padome tika aicināta izskaidrot notārei rīcības nepareizību, nepiemērojot disciplinārsodu. Atzinumā Latvijas Zvērinātu notāru disciplinārlietu komisija norādīja, ka zvērināta notāre vedusi mantojuma lietas neatbilstoši normatīvo aktu prasībām, pieļaujot aktu un apliecinājumu reģistrā, notariālajā aktā un darījumu apliecinošā dokumentā (kvītī) norādīto summu nesakritību, iekasējot zvērinātu notāru amata atlīdzības takses neatbilstoši normatīvo aktu prasībām, aprēķinot valsts nodevas par apstiprināšanu mantojuma tiesībās un par kustamas mantas mantošanu neatbilstoši normatīvo aktu prasībām un kavējot valsts nodevu iemaksas valsts budžetā, pārkāpjot Notariāta likuma 67.pantu, 73.panta pirmās daļas 5.punktu, 281.panta otro daļu, 312.panta pirmās daļas 5.punktu, Civillikuma 404.pantu, likuma "Par nodokļiem un nodevām" 23.panta ceturto daļu, Ministru kabineta 2008.gada 15.septembra noteikumu Nr.747 "Noteikumi par zvērinātu notāru atlīdzības taksēm un to noteikšanas kārtību" 6.2., 8.1., 48., 49.punktu un Latvijas Zvērinātu notāru Ētikas kodeksa 23., 25.pantu. Latvijas Zvērinātu notāru padomes galīgais lēmums – izskaidrot zvērinātai notārei viņas rīcības nepareizību.³⁰⁸

Respektējot esošo praksi un normatīvo regulējumu, kad notariāli akti netiek apliecināti elektroniskā formā, datu ievade elektroniskā krātuvē var notikt, saglabājot rakstveida papīra aktu, skenējot apliecinātos dokumentus. Tomēr tāda notariāla akta, kas apliecināts kā rakstveida papīra

³⁰⁷ Latvijas Zvērinātu notāru disciplinārlietu komisijas 2011. 21.janvāra atzinums disciplinārlietā nr.05-04/48. Nav publicēts.

³⁰⁸ Latvijas Zvērinātu notāru disciplinārlietu komisijas 2011. 21.janvāra atzinums disciplinārlietā nr.05-04/49. Nav publicēts.

Latvijas Zvērinātu notāru padomes 2011. 1.aprīļa galīgais lēmums disciplinārlietā nr.05-04/49. Nav publicēts.

dokuments, datu ievade elektroniskā krātuvē nenodrošina akta oriģinālu otrā eksemplārā. T.i., neskatoties uz elektronisku krātuvi, unikalitāte paliek tikai rakstveida papīra dokumentam.

Rezumējot nodaļas izklāstu:

1. Notariāla akta apliecināšanas procesa iedalījums posmos nav viennozīmīgs.

1.1. Latvijā notariāla akta autentiskums tiek nodrošināts apliecināšanas trīs posmu izpildes rezultātā:

1.1.1. Notariāla akta autentiskuma piešķiršanas intelektuālais posms, kurā zvērināts notārs saņem akta dalībnieku piekrišanu aktam, konstatējot un pārbaudot, vai dokuments precīzi atspoguļo akta dalībnieku gribu, sniedzot paskaidrojumus, būdams neitrāls padomdevējs un mediators.

1.1.2. Notariāla akta autentiskuma piešķiršanas mehānisms kā akta unikalitātes nodrošināšana, akta tekstuāls formulējums un akta sastādīšanas nosacījumi.

1.1.3. Autentiskuma panākšana kā notāra paraksta, zīmoga nospieduma uzlikšana un reģistrācijas numura piešķiršana notariālam aktam.

1.2. Latvijā līdz šim nav formulēti notariāla akta apliecināšanas posmi, aprobežojoties ar apliecināšanas procesa un no tā izrietošo tiesisko seku pārstāstu. Tas nerada uzskatāmu akta autentiskuma nodrošināšanai izvirzīto prasību kopumu, praksē panākot atšķirīgu notariālas apliecināšanas procesu.

1.3. Notariāla akta apliecināšanas procesa iedalīšanu posmos apgrūtina latīņu tipa notariāta valstīm raksturīgais notariāta nacionālais raksturs ar atšķirīgu zvērināta notāra lomu notariāla akta noslēgšanai nepieciešamās informācijas nodrošināšanā, dokumentu projektu sagatavošanā, akta dalībnieku gribas noskaidrošanā, notariāla akta reģistrācijā, noslēgtā darījuma reģistrācijas procesā u.c.

2. Ar notāra veiktu palīdzību saprot:

2.1. Šaurākā nozīmē - darbību, kas veicina, sekmē, atvieglo notariālu apliecināšanu, strīda, kam var sekot notariāls apliecinājums, atrisināšanu.

2.2. Plašākā nozīmē - darbību, kas veicina, sekmē klienta kā tiesību subjekta interešu apmierināšanu. Tā ir notāra pienākumu pildīšana, kas var izpausties kā darbība vai atteikšanās pildīt notāra amata pienākumu. Atteikšanās pildīt amata pienākumu var būt palīdzība, zvērinātam notāram konstatējot klienta izteiktās gribas neatbilstību iekšējai jeb patiesai gribai, rezultātā atsakot notariālu apliecināšanu.

2.3. Likuma skaidrībai autore uzskata par nepieciešamu normatīvajos aktos izmantot jēdzienu notāra "pienākumu pildīšana". Šobrīd Notariāta likumā nav konsekvences terminoloģijas

izmantošanā, pamīšus piemērojot tādus jēdzienus kā "notāra palīdzība", "notariāla palīdzība", "pienākumu pildīšana".

3. Notāra mediācija ir konfidenciāls process, kurā notārs kā neitrāla trešā persona bez izlemšanas tiesībām palīdz klientiem izstrādāt civiltiesiska strīda risinājumu vienošanās ceļā. Mediācijas procesa izpausme - mediācijas veikšana, mediatoram izmantojot īpašu tehniku un paņēmienus ar mērķi vadīt pārrunas.

3.1. Mediācijas veidu iedalījums pēc mediācijas mērķa: preventīvā mediācija – klientu brīdināšana par strīda iespējamību nākotnē un pēc iespējas strīda savlaicīga novēršana; mediācija jau pastāvošā strīdā, kurai var sekot notariāls apliecinājums.

3.2. Latvijā praktizējošu zvērinātu notāru mediācija iedalāma:

3.2.1. Mediācija pie notariālas apliecināšanas vai mediācija, kuras mērķis ir strīda risinājums notariālam apliecinājumam.

3.2.2. Mediācija darījuma noslēgšanā, kur notārs ir sarunu vešanas atvieglotājs; kā informācijas tulks; kā interešu un pozīcijas nošķirējs.

3.3. Pašnoteikšanās princips kā mediācijas princips, saskaņā ar kuru strīdus puses pašas formulē problēmu, kurai nepieciešams risinājums, personīgi piedalās pārrunās, pašas piedāvā strīda risinājumu un pieņem lēmumu, mediatoram aprobežojoties tikai ar mediācijas dalībnieku savstarpējas komunikācijas vadīšanu, šķietami nonāc pretrunā latīņu tipa notariāta notāra padomu došanas pienākumam. Notāram tālejoši jāpaskaidro un jāmin strīda iespējamo risinājumu, tā kā mediatoram nav liegts to izklāstīt, klientus virzot uz patstāvīga lēmuma pieņemšanu.

3.4. Notariāta likumā mediācija pieminēta tikai mantojuma lietās, radot iespaidu par šauru mediācijas procesa objektu. Notariāta mediācijas funkcija attiecināma uz jebkuru civiltiesisku strīdu, kura atrisināšanas gadījumā pastāv varbūtība notariālam apliecinājumam. Vienveidības nodrošināšanai autore uzskata par nepieciešamu, izstrādājot notariāla procesa normatīvo regulējumu, paredzēt kā vienu no zvērinātu notāru funkcijām: "veikt mediāciju civiltiesisku strīdu risināšanā".

4. Notariāla akta autentiskuma piešķiršanas intelektuālā posmā ietilpstošā konsultēšana iedalāma pienākumos: paskaidrot; dot padomu; sagatavot akta projektu un to paskaidrot.

4.1. Notariāta likums nediferencē zvērināta notāra pienākumus, noskaidrojot notariāla akta dalībnieku gribu attiecībā uz notariāla akta tiesiskām sekām. Notariālo procesu regulējošā normatīvajā aktā jāiekļauj pants šādā redakcijā: "Zvērināts notārs noskaidro notariāla akta dalībnieku gribu, paskaidro notariāla akta tiesiskās sekas, dod padomus, sagatavo notariāla akta projektu un to paskaidro."

4.2. Atbilstoši notāra profesijas deontoloģijas pamatnostādnēm jāmaina Latvijas notariāta izpratni par zvērināta notāra lomu, veicot parakstu autentiskuma apliecināšanu, kā arī pieņemot privātus dokumentus kā pierādījumus, kas nepieciešami notariāla akta apliecināšanai un/vai atteikumam pildīt amata pienākumu. Minētais izraisa nepieciešamību par to uzsākt diskusiju Latvijas Zvērinātu notāru padomē kā zvērinātu notāru uzraudzības institūcijā, kas gādā par zvērinātu notāru prakses saskaņošanu.

Notariālas apliecināšanas sasaiste ar privātiem dokumentiem:

4.2.1. privāti dokumenti kā pierādījumi notariālai apliecināšanai un/vai atteikumam pildīt amata pienākumu: privāti dokumenti kā pierādījumi notariāla akta apliecināšanai, notāra veikta fakta, kuram ir tiesiska nozīme, autentiskuma apliecināšanai;

4.2.2. privāti dokumenti, uz kuriem tiek veikta parakstu autentiskuma apliecināšana.

4.3. Izstrādājot notariālā procesa normatīvo regulējumu, iekļaujams pants: "Jebkuras notāra veiktas parakstu autentiskuma apliecināšanas gadījumā, neatkarīgi no dokumenta projekta autorības, kā arī gadījumos, kad privāts dokuments ir pierādījums notariāla akta apliecināšanai vai atteikumam pildīt amata pienākumu, notāra pienākums ir paskaidrot, dot padomu, sagatavot dokumentu un to paskaidrot, saglabājot klientam tiesības pašam stādīt dokumenta projektu, kā arī atteikties no konsultācijas saņemšanas."

Šobrīd Notariāta likums diferencē zvērināta notāra pienākumu veikt konsultēšanu atkarībā no klientu izvēlēta apliecinājuma veida un dokumentu autorības. Turpretī, saskaņā ar latīņu tipa notariāta notāra profesijas deontoloģiju, notāram ir pienākums konsultēt klientus par jebkuru viņa kompetencei atbilstošu, iesniegtu dokumentu. Latīņu tipa notariātam nav pieļaujams duālisms funkciju izpildē, kad pie notāra veiktas apliecināšanas atšķirībā no notariāla akta konsultēšanas un mediācijas funkcijas netiek pildītas.

5. Izstrādājot notariālā procesa regulējumu, jāiekļauj pants šādā redakcijā: "Pēc iesnieguma par laulības šķiršanu pieņemšanas zvērināts notārs uzaicina bāriņtiesu sniegt atzinumu par laulāto vienošanos par kopīgā nepilngadīgā bērna saskarsmes tiesību izmantošanas kārtību un aizgādību." Minētais izraisa nepieciešamību izstrādāt grozījumus Bāriņtiesu likuma 17.pantā, piešķirot tiesības bāriņtiesai sniegt atzinumu notāra uzsāktā laulības šķiršanas lietā. Šobrīd laulības šķiršanas lietā:

5.1. Notāra pienākums pārliecināties par laulāto kopīgas mantas sadali vienošanās privātā un notariāla akta formā izpaužas kā:

5.1.1. Zvērinātam notāram jāpārbauda obligātā priekšnoteikuma par laulāto kopīgās mantas sadali ievērošanu neatkarīgi no vienošanās formas, konstatējot laulības šķiršanas lietas piekritību.

5.1.2. Zvērināta notāra pienākums konsultēt laulātos atbilstoši notāra profesijas deontoloģijai. Konsultēšana nodrošina notāram informācijas ieguvu par laulības šķiršanas lietas piekritību, konstatējot strīda neesamību.

5.1.3. Zvērinātam notāram nav pienākuma pārliecināties par dalāmās kopīgās mantas sastāvu. Respektējot notāra darbībā pieļaujamo pierādījumu avotus, notāra kompetencē neietilpst ar otra laulātā netiešas līdzdalības iegūto mantisko labumu vērtības sadalījuma izvērtēšana.

5.2. Notāra pārliecināšanās par vienošanos par kopīgu nepilngadīgu bērnu aizgādību, saskarsmes tiesībām un uzturlīdzekļiem izpaužas kā:

5.2.1. Zvērinātam notāram jāpārbauda obligātā priekšnoteikuma par laulāto vienošanos par kopīgu nepilngadīgu bērnu aizgādību, saskarsmes tiesībām un uzturlīdzekļiem ievērošanu neatkarīgi no vienošanās formas, nodrošinot laulības šķiršanas lietas piekritības konstatēšanu.

5.2.2. Zvērināta notāra pienākums konsultēt, t.i., paskaidrot, dot padomus neatkarīgi no vienošanās formas atbilstoši notāra profesijas deontoloģijai. Konsultēšana nodrošina notāram informācijas ieguvu par laulības šķiršanas lietas piekritību, konstatējot strīda neesamību.

5.2.3. Zvērināts notārs nodrošina tikai fakta par nepilngadīga bērna esamību pārbaudi un klajas pretrunas tiesību normām pārbaudi. Amatpersonas kompetencē neietilpst vienošanās ietvertās aizgādības tiesību un saskarsmes tiesību izvērtēšana, t.i., konsultēšana atbilstoši faktiskai situācijai.

6. Nav nosakāmas vienotas vadlīnijas notariāla akta apliecināšanas procesā sniedzamās konsultācijas saturam un apjomam, t.i., klientam sniedzamās informācijas (kā padomi un paskaidrojumi) saturam. Notāra konsultācijai ir subjektīvs raksturs, kas atkarīgs no notariāla akta veida un notāra kā profesionāļa spējām novērtēt saprātīgas konsultācijas apjoma robežas.

7. Latvijas Zvērinātu notāru Ētikas kodeksā iekļaujams punkts: "Zvērināts notārs notariālā aktā pirms akta dalībnieku parakstiem pieraksta sniegtās konsultācijas par notariāla apliecinājuma tiesiskajām sekām. Zvērināts notārs amata darbībā izvairās no vispārīgām konsultācijām."

Saskaņā ar spēkā esošo Notariāta likuma redakciju vairumā gadījumu konsultācijas materializēšana paredzēta tikai aktiem kā gribas izteikumu, kuriem ir tiesiska nozīme, autentiskuma apliecinājumiem:

7.1. Notariālā aktā norādāmi notāra paskaidrojumi par darbībām, kas veicamas pēc notariālas apliecināšanas, lai tiktu panākta notariāla akta tiesisko seku iestāšanās.

7.2. Netiek materializēti notariāla akta apliecināšanas procesā notāra sniegtie paskaidrojumi un padomi.

7.3. Zvērināta notāra šaubu gadījumā notariālā aktā iekļaujami amatpersonas apsvērumi par aktā iekļauto noteikumu spēku. Pieļaujot Notariāta likuma 87.³panta trešajā daļā notariāla akta

apliecināšanu, pastāvot šaubām par darījuma atbilstību dalībnieku patiesajai gribai, netiek nodrošināta gribas izteikuma, bet gan tikai fakta par paraksta autentiskumu apliecināšana. Tādēļ nav saglabājama normatīvajā regulējumā norma par gribas izteikuma autentiskuma apliecinājumu, zvērinātam notāram pastāvot šaubām par to.

8. Konsultēšana pie notariāla akta apliecināšanas notiek saskaņā ar klienta gribas izteikumu par noteiktu tiesisku seku iestāšanos un notāra noskaidroto klienta izteiktās gribas atbilstību iekšējai gribai. Gadījumos, kad klienti apzināti nevēlas, lai gribas izteikums sakristu ar iekšējo gribu, nav pamata apgalvojumam, ka notārs ar konsultēšanu ir novērsis gribas defektu.

8.1. Latvijā aktuāli pirkuma līgumi, kuru objekts ir nekustams īpašums, ar simulatīvas pirkuma maksas norādi un šķietami darījumi par nekustamas un/vai kustamas mantas atsavināšanu.

8.2. Saskaņā ar Latvijas Zvērinātu notāru padomes nostāju notariāla akta formā apliecinātam darījumam zvērināts notārs nodrošina reālās pirkuma maksas (nevis vērtības) norādi, izvairoties no simulatīviem un šķietamiem darījumiem.

8.3. Arguments nav pamatots, jo:

8.3.1. Klientiem viņu iekšējās gribas noskaidrošana pirkuma maksas sakarā ir neizdevīga, ja mērķis ir patiesās pirkuma maksas neuzrādīšana.

8.3.2. Zvērināts notārs nav kompetents faktiskās cenas noskaidrošanā, tā kā cena atkarīga no konkrētā darījuma dalībnieku vienošanās.

8.3.3. Latvijas notariātam ir tendence pieļaut līgumus, kuros par simulatīvu uzskatāms punkts par pirkuma maksu.

9. Notariāla akta autentiskuma piešķiršanas mehānisma izpausmes veidi:

9.1. Notariāla akta unikalitātes nodrošināšana. Ar notariāla akta unikalitāti tiek saprasta oriģināla dokumenta esamība vienā eksemplārā, izslēdzot iespēju divu atsevišķu oriģināldokumentu apvienošanai vienā aktā.

9.2. Tekstuāls formulējums, ar ko saprot notariāla akta struktūru un individuālu, nestandardizētu, speciāli pieskaņotu konkrētam kāzusam notariāla akta saturu.

9.3. Notariāla akta sastādīšanas nosacījumi, kas izpaužas kā notariāla akta lasāmība, neizdzēšamība un konkrēta notariāla akta veidam nepieciešamie sastādīšanas nosacījumi, lai iestātos notariāla apliecinājuma tiesiskas sekas.

10. Autore uzskata par nepieciešamu notariālo procesu regulējošā normatīvajā aktā noteikt: "Ar ierakstīšanu notariālo aktu grāmatā saprot akta ievietošanu notariālo aktu grāmatā." Šobrīd Notariāta likuma 100.panta piezīme ir pretrunā autentiskuma piešķiršanas procesam, jo ar ierakstīšanu notariālo

aktu grāmatā saprot notariāla akta ierakstīšanu aktu un apliecinājumu reģistrā un akta fizisku ievietošanu notariālo aktu grāmatā.

10.1. Aktu un apliecinājumu reģistrā tiek ievadīta notariāla apliecinājuma pamatinformācija, nenodrošinot akta oriģināla saglabāšanu. T.i., reģistrācijas numura piešķiršana ietilpst apliecināšanas procesā.

10.2. Notariāla akta ievietošana aktu grāmatā nodrošina jau apliecināta dokumenta saglabāšanu.

11. Notariāla akta apliecināšanas procesuālais regulējums Latvijā pieļauj akta oriģinālu tikai kā rakstveida papīra dokumentu, lai gan notariāls akts kā gribas izteikuma un fakta, kuram ir tiesiska nozīme, autentiskuma apliecinājums, ir gan rakstveida papīra dokuments, gan elektronisks dokuments.

11.1. Darījuma kā notariāla akta noslēgšana elektroniskā formā šobrīd ir neiespējama atbilstoši Elektronisko dokumentu likuma 3.panta sestajai daļai.

11.2. Nav izveidota notariālo aktu grāmata elektroniskā formā, pieļaujot tikai rakstveida papīra notariālo aktu oriģinālu saglabāšanu.

11.3. Latvijai raksturīga notariāla akta un notāra veikta apliecinājuma elektroniskā formā aprites neesamība.

11.4. Respektējot to, ka Latvijā šobrīd tiek apliecināti notariāli akti tikai kā rakstveida papīra dokumenti, nepieciešama elektroniskā arhīva izveide, kas nodrošina ticamību akta oriģinālam, notariālo aktu atvasinājumu un oriģinālu pretrunu gadījumā, oriģinālu iznīcināšanas, akta dalībnieku strīda par akta autentiskumu un citos gadījumos.

3. CIVILLIETU, KURĀS NAV STRĪDA, NODOŠANA ZVĒRINĀTU NOTĀRU KOMPETENCĒ

Notariālais process ir arguments par notāru kompetences paplašināšanu. Pamatojums tam – notariālā procesā dominē rakstveida pierādījumi, kam raksturīgs apliecinājums tikai neesot klientu strīdam, kā arī notāram esot pārliecinātam par apliecināmā gribas izteikuma un fakta, kam ir tiesiska nozīme, autentiskumu. Kopš prof. J.Rozenbergs 2003.gada 6.septembrī, uzstājoties zinātniskā konferencē "Latvijas notariāts ceļā uz Eiropas Savienību" ar referātu "Notariāta vieta tiesu sistēmā un tā kompetences robežas"³⁰⁹, akcentēja notariāta kompetences sadali par labu tiesām, atsaucoties uz

³⁰⁹ Rozenbergs J. Notariāta vieta tiesu sistēmā un tā kompetences robežas. Grām.: Latvijas atjaunotajam notariātam -10 gadi. Zinātniskā konference "Latvijas notariāts ceļā uz Eiropas Savienību". [B.v.]: [B.i.], 2003, 16.lpp.

tiesu un notariāta darbības sfēru sadalījumu,³¹⁰ ir aktualizēts jautājums par civillietu, kurās nav strīda, uzticēšanu notariātam.³¹¹ Teju desmit gadu laikā notariātam ir nodota mantojuma lietu vešana (2002.gada 24.oktobra Grozījumi Notariāta likumā), laulības šķiršana bezstrīdus kārtībā un saistības priekšmeta pieņemšana glabājumā (2010.gada 28.oktobra Grozījumi Notariāta likumā). Īpašu uzmanību civillietas, kurās nav strīda, pelna to pakļautības dēļ saskaņā ar spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem, kā arī dēļ notariāla akta dominēšanas jau notariāta kompetencē nodotajās lietās, piemēram, laulības šķiršanas iesniegums (Notariāta likuma 328.pants), laulības šķiršanas apliecība (Notariāta likuma 336.panta pirmā daļa, 2011.gada 4.janvāra Ministru kabineta noteikumu Nr.7 "Noteikumi par laulības šķiršanas apliecības paraugu"³¹² pielikums), mantošanas iesniegums (Notariāta likuma 254.panta pirmā daļa), mantojuma apliecība (Notariāta likuma 287., 316.pants, 2008.gada 6.maija Ministru kabineta noteikumu Nr.319 "Noteikumi par mantojuma apliecību paraugiem"³¹³ pielikums), notariāls akts par saistības priekšmeta izsniegšanu (Notariāta likuma 145.⁸panta otrā daļa).

Caurskatot normatīvo aktu saturu, ir skaidrs, ka prof. J.Rozenbergs savu argumentāciju balstījis uz Latvijas PSR likumu "Par valsts notariātu", kas stājās spēkā 1974.gada 1.oktobrī. Notariālas darbības, ko izpildīja valsts notariāta kantori, bet kas neietilpa uz referāta nolasīšanas brīdi 2003.gadā un šobrīd Latvijā praktizējušo zvērinātu notāru kompetencē:

1) Izpildu uzraksta izdarīšana atbilstoši likuma "Par valsts notariātu" 13.panta pirmās daļas 15.punktam. Saskaņā ar Civilprocesa likuma 540.pantu notariāls akts nav izpildu dokuments (kompetences sadale par labu tiesām).

2) Mantojuma apsardzība atbilstoši likuma "Par valsts notariātu" 13.panta pirmās daļas 2.punktam. Saskaņā ar Notariāta likuma 288., 291.pantu notārs gādā par apsardzību, aicinot zvērinātu tiesu izpildītāju veikt nepieciešamās darbības mantojuma apsardzībai (kompetences sadale par labu tiesu izpildītājiem).

³¹⁰ Pretējs apgalvojums ir hronoloģiski vēlākā prof. S.Osipovas pētījumā "Latvijas notariāta funkcijas un tā sniegtās juridiskās palīdzības pieejamība, to izvērtējums" - ka spēkā esošais normatīvais regulējums Latvijā iekļauj praktiski visus profesionālos pienākumus, kas notāram ir bijuši sākot no XIX gs. beigām Krievijas impērijā, XX gs. Latvijā un LPSR. Zvērinātu notāru pilnvaras esot maksimāli plašas salīdzinot ar jebkuru iepriekšējo periodu atsevišķi.

Osipova S. Latvijas notariāta funkcijas un tā sniegtās juridiskās palīdzības pieejamība, to izvērtējums: pētījums. Pieejams: http://www.tm.gov.lv/lv/documents/petijumi/Osipova_petijums_07022009-final.doc [skatīts 2010.gada 17.augustā].

³¹¹ Piemēram, Brizgo M. Pētījums par iespēju nodot zvērinātu notāru pienākumos Civilprocesa likumā paredzēto saistību piespiedu izpildīšanu brīdinājuma kārtībā, saistības priekšmeta iesniegšanu tiesai glabājumā un bezstrīdus laulību šķiršanas lietas. Rīga: [B.i.], 2008.

Osipova S. Latvijas notariāta funkcijas un tā sniegtās juridiskās palīdzības pieejamība, to izvērtējums: pētījums. Pieejams: http://www.tm.gov.lv/lv/documents/petijumi/Osipova_petijums_07022009-final.doc [skatīts 2011.gada 25.septembrī].

³¹² Noteikumi par laulības šķiršanas apliecības paraugu; Ministru kabineta 2011.gada 4.janvāra noteikumi nr.7. Latvijas Vēstnesis, 2011. 14.janvāris nr.8 (4406).

³¹³ Noteikumi par mantojuma apliecību paraugiem; Ministru kabineta 2008.gada 6.maija noteikumi nr.319, Latvijas Vēstnesis, 2008. 10.maijs, nr. 72 (3856).

3) Personu identitātes ar fotogrāfijā attēloto personu apliecināšana atbilstoši likuma "Par valsts notariātu" 13.panta pirmās daļas 11.punktam.

Pēc autores uzskatiem, šobrīd nav pamata apgalvot par Latvijas notariāta kompetences sašaurināšanu par labu tiesām vai citam resoram. Tomēr minētais neizslēdz varbūtību diskutēt par notariāta kompetences paplašināšanu. Lai gan 2011.gada 21.jūlija grozījumi likumā "Par tiesu varu"³¹⁴, kas stāties spēkā 2012.gada 1.janvārī, paredz lietas par saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšanu un saistību piespiedu izpildīšanu brīdinājuma kārtībā nodot ne zvērinātu notāru, bet gan zemesgrāmatu tiesnešu kompetencē, respektējot notariāla akta nozīmi bezstrīdus lietu vešanā, darba 3.nodaļa veltīta:

1) lietu par nekustamā īpašuma labprātīgu pārdošanu izsolē, par saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšanu un saistību piespiedu izpildīšanu brīdinājuma kārtībā nodošanas notāru kompetencē argumentācijas izvērtējumam;

2) mantojuma lietām, kas līdz šim atzītas³¹⁵ par vienu no sarežģītākajām notariāta kompetencē nodotajām lietām.

3.1. Lietu par saistību bezstrīdus piespiedu izpildi, par saistību piespiedu izpildi brīdinājuma kārtībā un par nekustamā īpašuma labprātīgu pārdošanu izsolē tiesas ceļā nodošanas zvērinātu notāru kompetencē argumentācijas izvērtējums

Lietas par saistību bezstrīdus piespiedu izpildi, par saistību piespiedu izpildi brīdinājuma kārtībā un par nekustamā īpašuma labprātīgu pārdošanu izsolē atbilst notariāta kompetencei.

Hronoloģiski caurskatot jautājumu par zemesgrāmatu nodaļu tiesnešu pienākumu paplašināšanu, jāatzīst, ka ideja kopš 2010.gada vidus, kad Tieslietu ministrijas Civilprocesa likuma darba grupas sēdē³¹⁶ Tieslietu ministrijas Civiltiesību departamenta direktore A.Zikmane nāca klajā ar turpat atbalstīto viedokli par iespēju nodot lietas par saistību bezstrīdus piespiedu izpildi un par saistību piespiedu izpildi brīdinājuma kārtībā zemesgrāmatu tiesnešiem, ir attīstījusies samērā strauji. Līdz tam notariāts, argumentējot ar savu kompetenci, tiesu darbības efektīvizēšanu un notariāla akta prioritātēm

³¹⁴ Grozījumi likumā "Par tiesu varu": LR likums, Latvijas Vēstnesis, 2011. 3.augusts, nr.120 (4518).

³¹⁵ Sīkāk sk.: Osipova S. Latvijas notariāta funkcijas un tā sniegtās juridiskās palīdzības pieejamība, to izvērtējums: pētījums. Pieejams: http://www.tm.gov.lv/lv/documents/petijumi/Osipova_petijums_07022009-final.doc [skatīts 2011.gada 22.septembrī].

³¹⁶ Tieslietu ministrijas Civiltiesību departamenta direktores Zikmanes A. vēstule. 2010. 23.jūlijs. Nav publicēts.

salīdzinājumā ar privātu dokumentu, aicināja³¹⁷ nodot tam iepriekš minētās lietas. Notariāta aktivitāte minētajā jautājumā ļāvusi darba autorei krietni pirms grozījumu likumā "Par tiesu varu" izstrādes veļtīt 3.1.apakšnodaļu notariāta kompetences, notariāla akta nozīmes izvērtēšanai, nonākot pie secinājuma, ka ne tikai lietu par saistību bezstrīdus piespiedu izpildi, par saistību piespiedu izpildi brīdinājuma kārtībā, bet arī par nekustamā īpašuma labprātīgu pārdošanu izsolē nodošana notariātam būtu pamatojama ar četriem argumentiem:

1) Lietas par nekustamā īpašuma labprātīgu pārdošanu izsolē, par saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšanu un saistību piespiedu izpildīšanu brīdinājuma kārtībā pakļautas zvērinātu notāru kompetencei, jo šajās civillietās ir vienkāršotais tiesvedības veids (saistību izpildīšana bezstrīdus kārtībā):

a) Kurā neizpaužas sacīkstes princips. Latīņu tipa notariātam pretēji tiesai neatbilst sacīkstes princips.

a.a) Strīda par saistības pastāvēšanu neesamība. Notārs ir mediators klienta strīda gadījumā, ja nesaskaņas nav atrisinātas, apliecināšana nav pakļauta notariātam. Zvērināts notārs veic apliecināšanu tikai neesot strīdam, kas izslēdz sacīkstes nepieciešamību notariāla akta dalībniekiem.

a.b) Pierādījumu nevērtēšana. Tiesnesis pieņem lēmumu pamatojoties uz pieteicēja iesniegtiem rakstveida dokumentiem, tiesnesim nav pieļaujams vērtēt pašu saistību pēc būtības. Notariālam procesam pieļaujamie pierādījumi atbilst tiesvedības veidam, kurā kā pierādīšanas avots var kalpot tikai un vienīgi rakstveida pierādījumi. Notāra darbības pamatā ir tikai pierādījuma avota formas atbilstības izvērtēšana.

b) Kurā tiesnesis pieņem lēmumu, ar kuru pēc būtības jāizšķir procesuālus jautājumus. Turpretī zvērināts notārs kā procesa virzītājs pieņem lēmumu, kas ir notariāla akta formā – kā fakta, kam ir tiesiska nozīme, autentiskuma apstiprinājums.

c) Vēsturiski Civilprocesa nolikums (vēlāk Civilprocesa likums) reglamentēja saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšanu neizvērtējot tiesisko pamatotību. Salīdzināšanai šobrīd Civilprocesa likums 400.panta pirmās daļas 2.punktā nosauc "terminētos līgumus". Savukārt Civilprocesa likuma 405.panta otrā daļa acīmredzami neparedz, ka tiesnesim būtu jālemj par pieteikumā izvirzīto prasījumu tiesisko pamatotību.

³¹⁷ Piemēram, Latvijas Zvērinātu notāru padomes priekšsēdētājas Pilsētnieces I. vēstule Saeimas Juridiskajai komisijai Par priekšlikumiem likumprojektiem "Grozījumi Civilprocesa likumā" (reģ.nr.1899/Lp9) pirms otrā lasījuma, "Grozījumi Notariāta likumā" (reģ.nr.1900/Lp9) pirms otrā lasījuma. 2010. 17.septembris, nr.nos.01-11/ 251. Nav publicēts.

2) Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (EK) Nr.805/2004 (2004.gada 21.aprīlī), ar ko izveido Eiropas izpildes rīkojumu neapstrīdētiem prasījumiem³¹⁸, 25.panta 1. un 2.punkts paredz, ka publisku aktu par prasījumu, kas jāizpilda vienā dalībvalstī, iesniedzot pieprasījumu izcelsmes dalībvalsts ieceltajai iestādei, apstiprina par Eiropas izpildu rīkojumu. Latīņu tipa notariāta notāru apliecinātie dokumenti ir publiski dokumenti.

Publisku aktu, kas izcelsmes dalībvalstī ir apstiprināts par Eiropas izpildu rīkojumu, izpilda citās dalībvalstīs, atsakoties no izpildāmības deklarācijas un neparedzot iespēju apstrīdēt tā izpildi. Regulā izpildāmība tiek izprasta Civilprocesa likuma 540.pantā paredzētajā nozīmē, un tā šobrīd nav attiecināma uz notariālu aktu

3) "Pastkastītes" funkcija - amatpersonas profesionālie uzdevumi, likumdevējam imperatīvi nosakot, kāds lēmums jāpieņem noteiktos apstākļos, izslēdzot iespēju lemt jautājumu pēc būtības. "Pastkastītes" funkcija ir raksturīga Latvijas notariātam. Tā:

- a) neizslēdz konsultēšanas pienākumu;
- b) izpaužas gan veicot notariālu apliecināšanu, gan bez faktiskās apliecināšanas.

3.1.1. Sacīkstes principa neesamība un pierādījumu nevērtēšana lietās par nekustamā īpašuma labprātīgu pārdošanu izsolē, par saistību bezstrīdus piespiedu izpildi un par saistību piespiedu izpildi brīdinājuma kārtībā

Civiltiesiska saistība vērsta uz juridiska pienākuma radīšanu. Pienākuma izpilde panākama ar tiesiska rakstura piespiedu līdzekļiem, arī tiesas palīdzību.³¹⁹ Civiltiesiskas saistības piespiedu izpildei var izveidoties divējāda situācija:

1) Parādnieks savu pienākumu pret kreditoru var neatzīt, apstrīdēt kreditora tiesības prasīt izpildījumu. Civiltiesisks strīds izšķirams prasības tiesvedības kārtībā. Prasības tiesvedība - tiesvedības veids, kurā kreditors, pierādot prasījumu pamatotību, panāk saistības piespiedu izpildi, ja parādnieks atsakās labprātīgi to izpildīt. Prasības tiesvedībai pakļauts jebkurš civiltiesisks strīds,³²⁰ tajā vienmēr

³¹⁸ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr.805/2004 (2004.gada 21.aprīlī), ar ko izveido Eiropas izpildes rīkojumu neapstrīdētiem prasījumiem. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:19:07:32004R0805:LV:PDF> [skatīts 2010.gada 26.jūnijā].

³¹⁹ Torgāns K. Saistību tiesības. I daļa. Mācību grāmata. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006, 12.lpp.

³²⁰ Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta Augstākās tiesas Judikatūras nodaļa. Tiesu prakse saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšanā: pētījums. 2010.jūlijs. Pieejams: http://www.at.gov.lv/files/docs/petijumi/bezstridus_izpildisana.doc [skatīts 2011.gada 19.septembrī].

jābūt divām pusēm – prasītājam un atbildētājam, tā kā prasības tiesvedības jēga un būtība izpaužas prasītāja celtajā pretenzijā pret atbildētāju.³²¹

2) Parādnieks neapstrīd ne savu pienākumu, ne tam atbilstošas kreditora tiesības.³²² Saistību izpildīšana tiesas ceļā izpaužas kā:

a) Nekustamā īpašuma labprātīga pārdošana izsolē tiesas ceļā. Procesuālais dokuments, kuru iesniedz īpašnieks vai ķīlas ņēmējs, ir pieteikums, pamatojoties uz zemesgrāmatas nodalījuma ierakstu vai ķīlas līguma norakstu. Nav strīda par saistības pastāvēšanu, pastāv saistības ticamība, ko nodrošina publiska hipotēka, kas nav dzēsta.

Atbilstoši Civilprocesa likuma 396.pantam īpašnieks vai ķīlas ņēmējs prasa nekustamā īpašuma pārdošanu izsolē tiesas ceļā. Īpašnieks, pierādot īpašuma tiesības ar zemesgrāmatas nodalījuma izdruku, pieteikumam pievieno pārdošanas nosacījumus. Ķīlas ņēmējs personīgi brīdina parādnieku par ķīlas lietas pārdošanu, pieteikumam pievieno ķīlas līguma norakstu, pārdošanas nosacījumus. Tiesnesis, pieņemot lēmumu atļaut pārdošanu izsolē, pārliecinājies par nekustamā īpašuma piederību pieteikuma iesniedzējam vai ķīlas ņēmēja parādniekam, par to, vai ķīlas ņēmējam ir tiesības nekustamo īpašumu pārdot par brīvu cenu, vai nav likumīgu šķēršļu šā nekustamā īpašuma pārdošanai ar pieteikumā norādītajiem nosacījumiem. Pārdošanu izsolē veic tiesu izpildītājs (Civilprocesa likuma 397.panta otrā daļa, 398.pants).

b) Saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšana. Procesuālais dokuments, kuru iesniedz kreditors, ir pieteikums, pamatojoties uz publisku aktu. Nav strīda par saistības pastāvēšanu, pastāv saistības ticamība, ko nodrošina publiski ticams akts.³²³

Atbilstoši Civilprocesa likuma 400.pantam saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšana ir pieļaujama:

b.a) pēc līgumiem par saistībām, kas nodrošinātas ar publisku hipotēku vai komercķīlu;

b.b) pēc notariāla akta formā apliecinātiem un tiem juridiskā spēka ziņā pielīdzinātiem terminētiem līgumiem par naudas samaksu vai par kustamās mantas atdošanu;

b.c) pēc notariāla akta formā apliecinātiem vai zemesgrāmatā ierakstītiem terminētiem īpašuma nomas vai īres līgumiem, kas paredz nomnieka vai īrnieka pienākumu termiņa notecējuma dēļ atstāt vai nodot nomāto vai īrēto īpašumu (izņemot dzīvokli), kā arī pienākumu samaksāt nomas vai īres maksu;

³²¹ Līcis A. Prasības tiesvedība un pierādījumi. Prof. K.Torgāna zinātniskajā redakcijā. Mācību līdzeklis tiesību zinātņu studentiem. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003, 25.-26.lpp.

³²² Sīkāk sk.: Rozenbergs J. Grām.: Civilprocesa likuma komentāri. Trešais papildinātais izdevums. Autoru kolektīvs. Prof. K.Torgāna vispārīgā zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006, 550.lpp.

³²³ Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta Augstākās tiesas Judikatūras nodaļa. Tiesu prakse saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšanā: pētījums. 2010.jūlijs. Pieejams: http://www.at.gov.lv/files/docs/petijumi/bezstridus_izpildisana.doc [skatīts 2011.gada 19.septembrī].

bd) pēc protestētiem vekseļiem.

Kā repliku, atkāpjoties no tēmas izklāsta, autore vēlas piebilst iepriekš jau darbā skartajam jautājumam, ka Civilprocesa likuma 400.panta pirmās daļas 2. un 3.punktā paredzētie notariāli apliecinātie līgumi ir slēgti notariāla akta formā. Uz minēto norāda visa dokumenta, nevis tikai notāra veikts fakta autentiskuma apliecinājums. Saskaņā ar 404.panta trešās daļas 1.punktu pieteikumam par bezstrīdus piespiedu izpildīšanu pievieno bezstrīdus piespiedu kārtībā izpildāmo aktu un tā norakstu. Atbilstoši Notariāta likuma 101. un 102.pantam par notariālo aktu grāmatā ierakstīto notariālu aktu zvērīnāts notārs izdod notariāli apliecinātus notariālo aktu grāmatas izrakstus un notariālu aktu norakstus. Izrakstam ir tāds pats spēks kā notariāla akta oriģinālam. Pats notariāls akts, kas ierakstāms notariālo aktu grāmatā, ir unikāls. Pēc unikālā dokumenta parakstīšanas un apliecināšanas tas tikai vienā eksemplārā veido (notāra glabāto) akta oriģinālu.³²⁴ Tiesai, piemērojot tiesību normu sistēmisko iztulkošanas metodi³²⁵, atbilstoši Civilprocesa likuma 404.panta trešās daļas 1.punktam, iesniedzami notariālo aktu grāmatas izraksti un noraksti.

Piemēri par tiesas aprobežošanos ar tiesību normas gramatiskās iztulkošanas metodi:

2010.gada 16.jūlija Kuldīgas rajona tiesas lēmums lietā Nr.3-12/0691/2³²⁶, saskaņā ar kuru pieteicējs E.N. iesniedza tiesā pieteikumu ar lūgumu pakļaut bezstrīdus piespiedu izpildei J.S. saistības pēc aizdevuma līguma un piedzīt parādu. Pārbaudot pieteikumam pievienotos dokumentus, tiesnesis atzina, ka pieteikums noraidāms, norādot, ka, saskaņā ar Civilprocesa likuma 400.panta pirmās daļas 2.punktu, saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšana pieļaujama pēc notariāli apliecinātiem līgumiem, savukārt 404.panta trešās daļas 1.punktā noteikts, ka pieteikumam pievieno bezstrīdus piespiedu kārtībā izpildāmo aktu un norakstu. Pieteikumā norādīts, ka pieteikumam pievienots aizdevuma līgums (oriģināls), taču, pārbaudot pieteikuma materiālus, tiesnesis konstatējis, ka faktiski pievienots tikai pirmais izraksts no aizdevuma līguma. Ņemot vērā minēto, tiesnesis uzskatījis, ka pieteicējs nav izpildījis Civilprocesa likuma 404.panta trešās daļas 1.punkta prasības, kuras ir obligātas un kuru neizpildīšana ir pamats pieteikuma noraidīšanai.

Tāpat ar Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas tiesneša 2008.gada 10.jūnija lēmumu noraidīts A.R. pilnvarotā pārstāvja pieteikums pret G.Z. par saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšanu. Lēmumā norādīts – atbilstoši Civilprocesa likuma 404.panta trešās daļas 1.punktam nav iesniegts bezstrīdus piespiedu izpildīšanai pakļautā akta oriģināls, bet divi notariāli apliecināti noraksti.

³²⁴ 25 International Congress of Notaires. The Notary: a worldwide institution. Madrid, from 3rd to 6th October 2007. Nav publicēts.

³²⁵ Neimanis J. Ievads tiesībās. Rīga: zv.adv. J.Neimanis, 2004, 150.lpp.

³²⁶ Kuldīgas rajona tiesas 2010.gada 16.jūlija lēmums lietā Nr.3-12/0691/2. Nav publicēts.

Augstākās tiesas Senāts atcēla minēto lēmumu, cita starpā akcentējot, ka notariālo aktu grāmatas izrakstam ir tāds pats spēks kā notariāla akta oriģinālam.³²⁷

Atbilstoši Civilprocesa likuma 405.panta pirmajai, otrajai un trešajai daļai pieteikumu par saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšanu izlemj tiesnesis vienpersoniski uz iesniegtā pieteikuma un tam pievienoto dokumentu pamata. Tiesnesis, pārbaudījis iesniegtā pieteikuma pamatotību un atzinis, ka tas apmierināms, pieņem lēmumu, ar kuru nosaka, kāda saistība un kādā apmērā ir izpildāma bezstrīdus piespiedu kārtībā. Tiesneša lēmums stājas spēkā nekavējoties, un tam ir izpildu dokumenta spēks.

c) Saistību piespiedu izpildīšana brīdinājuma kārtībā. Procesuālais dokuments, kuru iesniedz kreditors ir pieteikums par maksājuma saistību piespiedu izpildīšanu, pamatojoties uz dokumentu un kuram iestājies izpildes termiņš. Nav strīda par saistības pastāvēšanu, bet pastāv saistības ticamība, ko nodrošina parādnieka neatsaukšanās uz brīdinājumu.

Saistību piespiedu izpildīšana brīdinājuma kārtībā tendēta uz saistību labprātīgu izpildi, piemērojama gadījumos, kad parādnieks neapstrīd parāda esamību, taču novilcina tā samaksu.³²⁸ Civilprocesa likuma 406.¹ panta pirmā daļa – "Saistību piespiedu izpildīšana brīdinājuma kārtībā pieļaujama maksājuma saistībās, kuras pamatotas ar dokumentu un kurām ir iestājies izpildes termiņš, kā arī maksājuma saistībās par tādas atlīdzības samaksu, kas nolīgta līgumā par preces piegādi, preces pirkumu vai pakalpojuma sniegšanu, ja šīs saistības ir pamatotas ar dokumentu un tām nav noteikts izpildes termiņš." Persona, kura uzskata, ka viņai ir konkrēts, dokumentāli pamatots prasījums pret parādnieku, lūdz tiesu brīdināt šo parādnieku par to, ka saistība ir jāpilda labprātīgi. Tas ir raksturojams kā atgādinājums parādniekam par viņa parādu, ļaujot izvēlēties – izpildīt ātri ar mazākiem viņam uzliktiem tiesas izdevumiem vai ilgāku tiesāšanos, kas novilcinās izpildi, bet rezultātā pamatotais prasījums var ievērojami palielināties kopsummā ar tiesas izdevumiem.³²⁹ Ja parādnieks nesniedz iebildumus vai nesamaksā parādu, tiesnesis taīsa lēmumu par saistību piespiedu izpildi.

Prof. V.Bukovskis savulaik uz saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšanu attiecināja komentāru, ka tās mērķis ir paātrināt un vienkāršot vienkāršu un neapstrīdamu lietu iztiesāšanu.³³⁰ Līdzvērtīgs arguments ir minams nekustamā īpašuma labprātīgai pārdošanai izolē tiesas ceļā un saistību piespiedu izpildīšanai brīdinājuma kārtībā – atgādinot parādniekam par parādu tiek paātrināta vienkāršu lietu

³²⁷ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2009.gada 14.janvāra lēmums lietā Nr.SPC-16/2009. Nav publicēts.

³²⁸ Krivcova E. Vai brīdinājuma process veicina tiesas darba efektivitāti. Jurista Vārds, 2003. 1.aprīlis, nr.13(271). Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=73296> [skatīts 2011.gada 17.oktobrī].

³²⁹ Rozenbergs J. Grām.: Civilprocesa likuma komentāri. Trešais papildinātais izdevums. Autoru kolektīvs. Prof. K.Torgāna vispārīgā zinātniskā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006, 550.lpp.

³³⁰ Bukovskis V. Civilprocesa mācības grāmata. Rīga: [B.v.], 1933, 531.lpp.

iztiesāšana. Turpretī prasības tiesvedībā "process ir cīņa, sacīkste, strīds"³³¹. Minētais atbilst likuma Par tiesu varu 5.pantam, saskaņā ar kuru civillietās tiesu spriež tiesa, izskatot, izlemjot lietas par strīdiem, kas saistīti ar fizisko un juridisko personu civiltiesību, darba tiesību, ģimenes tiesību un citu tiesību un likumīgo interešu aizsargāšanu. Lai pierādītu apakšnodaļas sākumā pausto apgalvojumu par lietu par nekustamā īpašuma labprātīgu pārdošanu izsolē, par saistību bezstrīdus piespiedu izpildi un par saistību piespiedu izpildi brīdinājuma kārtībā nodošanu notariātam, nepieciešams prasības tiesvedības, saistību izpildīšanas bezstrīdus kārtībā, kā arī notariālā procesa salīdzinājums un izvērtējums.

Viens no civilās tiesvedības pamatprincipiem ir **sacīkstes princips** (Civilprocesa likuma 10.pants), kas nozīmē, ka katra puse pierāda tiesai savu prasījumu, pretprasījumu un iebildumu pamatotību.³³²

1) Sacīkstes princips ir prasības tiesvedības pamatprincips:

a) Pušu savstarpēja sacensība ar mērķi aizstāvēt savas tiesības un intereses, veicot Civilprocesa likumā formalizētas vai neformalizētas, bet pieļaujamas darbības.³³³ Pušu cīņa vērsta uz strīda faktu pierādīšanu, pārliecinot tiesu par tiesisko attiecību, juridiski nozīmīgu faktu ne/-esamību.³³⁴ Atbilstoši Civilprocesa likuma 92.pantam, pierādījumi ir ziņas, uz kuru pamata tiesa nosaka tādu faktu ne/-esamību, kuriem ir nozīme lietas izspriešanā. Savukārt pierādīšanas procesa izpratnei autore piedāvā izmantot Latviešu valodas vārdnīcas skaidrojumu, saskaņā ar kuru pierādīt nozīmē pamatot patiesumu vai aplamību.³³⁵ T.i., prasītāja un atbildētāja kā obligātu procesa subjektu uzdevums ir pamatot tiesisko attiecību, juridiski nozīmīgu faktu ne/-esamību. Taču, neskatoties uz pušu sacīksti, prasības tiesvedībā ir raksturīga arī tiesneša pietiekami aktīva piedalīšanās lietas sagatavošanā.³³⁶ Kā norādījusi Latvijas Universitātes lektore D.Ose 2009.gada starptautiskajā zinātniskajā konferencē "Valsts un tiesību aktuālās problēmas", uzstājoties ar referātu "Pierādījumu iesniegšanas un novērtēšanas problēmas civilprocesā", viennozīmīgi apgalvot, ka pierādīšanas process izpaužas vienīgi kā pušu sacīkste, nav pamata. Tiesai ir piešķirtas tiesības aktīvi iegūt pierādījumus (Civilprocesa

³³¹ Bukovskis V. Civīlprocesa mācības grāmata. Rīga: [B.v.], 1933, 256.lpp.

³³² Civilprocesa likuma komentāri. I daļa (1.-28.nodaļa). Sagatavojis autoru kolektīvs. Prof. K.Torgāna zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2011, 51.lpp.

³³³ Osis M. Rakstiska civiltiesiska līguma subjektīvās interpretācijas metode. Jurista Vārds, nr.46 (551), 2008. 9. decembris. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=184762> [skatīts 2011.gada 17.oktobrī].

³³⁴ Līcis A. Prasības tiesvedība un pierādījumi. Prof. K.Torgāna zinātniskajā redakcijā. Mācību līdzeklis tiesību zinātņu studentiem. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003, 63.lpp.

³³⁵ Latviešu valodas vārdnīca. Bāliņa R., Cīrule V., Ēdelmane I. Rīga: Avots, 1987, 620.lpp.

³³⁶ Sīkāk sk.: Pačikovska M. Tiesneša objektivitāte un neitralitāte – sacīkstes principa realizācija: angloamerikāņu un kontinentālā iztiesāšanas modeļa salīdzinājums. Grām.: Civilprocesa aktuālie jautājumi. 2007.gada zinātniskās konferences materiālu krājums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 7.-27.lpp.

likuma 93.panta ceturajā daļā), modernās tendences civilprocesā vērsta uz to, ka sacīkstes princips neizslēdz iespēju tai iesaistīties pierādīšanas procesā³³⁷.

b) Pierādījumu sniegšana tiesai, kas tos vērtē lietā nozīmīgu faktu konstatēšanai.

Pierādījumu avots ir ķermeniskas lietas, rakstiski pierādījumi, liecinieku liecības, ekspertu un institūciju atzinumi, kā arī pušu un trešo personu paskaidrojumi. Uzskatāms par pierādītu, kad tiesa pārliecinājusies par faktu, kuriem lietā ir nozīme, patiesumu.³³⁸ Patiesums, savukārt, ir tāds, kas atbilst īstenībai, kas ietver sevī patiesību.³³⁹ Lai gan Civilprocesa likuma 95.pantā atrunāta pierādījumu avotu iegūšanas likumība un atsevišķos gadījumos obligāti pierādījumu avoti, tomēr ar tiesas pārliecināšanos par ziņām par faktiem nav saprotama pierādījuma vērtības noteikšana tikai pēc atbilstības kaut kādām likumā noteiktām prasībām, kā tas ir notariālā procesā. Proti, saskaņā ar Civilprocesa likuma 97.panta pirmo daļu tiesa novērtē pierādījumus pēc savas iekšējās pārliecības, kas pamatota uz tiesas sēdē vispusīgi, pilnīgi, kā arī objektīvi pārbaudītiem pierādījumu avotiem, vadoties no tiesiskās apziņas, kas balstīta uz loģikas likumiem, zinātnes atziņām un dzīvē gūtiem novērojumiem.³⁴⁰

2) Lietās par nekustamā īpašuma labprātīgu pārdošanu izsolē, saistību bezstrīdus piespiedu izpildi un par saistību piespiedu izpildi brīdinājuma kārtībā neizpaužas sacīkstes princips, jo tām raksturīga:

a) Strīda par saistības pastāvēšanu neesamība.

Kā savulaik komentēja prof. V.Bukovskis – "atbildētājs uz sēdi netiek aicināts, kādēļ sacīkstes princips atkrīt".³⁴¹ Precīzāk to var izteikt tā, ka lietās par nekustamā īpašuma labprātīgu pārdošanu izsolē, saistību bezstrīdus piespiedu izpildi un par saistību piespiedu izpildi brīdinājuma kārtībā nav atbildētāja. Brīdinājuma izsniegšana parādniekam nodrošina viņa tiesību aizsardzības garantiju – celt iebildumus pret saistības bezstrīdus piespiedu izpildes pieļaušanu, pārsūdzēt brīdinājumu tiesā. Publisks akts nodrošina ticamību saistībai. Tiesvedības veidā par saistību piespiedu izpildi brīdinājuma kārtībā nav strīda par saistības pastāvēšanu. Parādnieka neatsaukšanās uz brīdinājumu nodrošina prezumpciju par parādnieka nespēju atspēkot prasījumu. Saistības ticamību nodrošina jebkurš rakstisks pierādījums, no kura pietiekami skaidri izriet prasījums.³⁴² Kā arī ķīlas ņēmējam iesniedzot pieteikumu

³³⁷ Ose D. Pierādījumu iesniegšanas un novērtēšanas problēmas civilprocesā. Grām.: Baikovs A. zin.red. Starptautiskās zinātniskās konferences "Valsts un tiesību aktuālās problēmas" zinātnisko rakstu krājums. Daugavpils: Daugavpils Universitātes Akadēmiskais apgāds "Saule", 2010, 307.lpp.

³³⁸ Markvarts R. Pierādījumu novērtēšana civilprocesā. Jurista Vārds, nr.29(384), 2005. 9.augusts. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=113970> [skatīts 2011.gada 17.oktobrī].

³³⁹ Latviešu valodas vārdnīca. Bāliņa R., Cīrule V., Ēdelmane I. Rīga, Avots, 1987, 598.lpp.

³⁴⁰ Markvarts R. Pierādījumu novērtēšana civilprocesā. Jurista Vārds, nr.29 (384), 2005. 9.augusts. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=113970> [skatīts 2011.gada 20.oktobrī].

³⁴¹ Bukovskis V. Civilprocesa mācības grāmata. Rīga: [B.v.], 1933, 535.lpp.

³⁴² Sīkāk sk.: Torgāns K. Grām.: Civilprocesa likuma komentāri. Trešais papildinātais izdevums. Autoru kolektīvs. Prof. K.Torgāna vispārīgā zinātniskā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006, 566.-567.lpp.

par nekustamā īpašuma pārdošanu izsolē nepastāv strīds par saistību pastāvēšanu. Parādnieka neatsaukšanās uz brīdinājumu nodrošina prezumpciju par parādnieka nespēju atspēkot prasījumu, savukārt saistības ticamību nodrošina ķīlas līgums.

b) Pierādījumu nevērtēšana.

Tiesnesis pieņem lēmumu pamatojoties uz pieteicēja iesniegtajiem rakstveida dokumentiem, tiesnesim nav pieļaujams vērtēt pašu saistību pēc būtības. Izņēmums – saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšanai Civilprocesa likuma 405.panta ceturrtā daļā.³⁴³ Turklāt, kā 2011.gada 1.februārī publicētajā rakstā atzīmēja A.Pešudovs un V.Vitovskis³⁴⁴, tiesa nevērtē arī pierādījumu par parādnieka brīdināšanu, kas ir pielīdzināms pieteicēja apgalvojumam par to, ka viņš parādnieku brīdinājis. T.i., tiesa saskaņā ar procesuālo kārtību objektīvi nekonstatē, vai brīdinājums iesniegts konkrētai personai, kāda satura brīdinājums parādniekam bija nosūtīts.

3) Latīņu tipa notariātam neatbilst sacīkstes princips.

a) Zvērināts notārs veic apliecināšanu tikai neesot strīdam. Pastāvot strīdam, zvērināts notārs veic mediāciju. Gadījumā, ja strīds nav atrisināts, notariāla apliecināšana nenotiek (skatīt iepriekš darba 2.nodaļu).

Pēc autores uzskatiem, zināma pretruna veidojas saistībā ar pārdzīvojušā laulātā daļas izdalīšanu laulāto kopīgajā mantā vai laulāto mantas kopībā (Notariāta likuma XXIII nodaļa), saskaņā ar kuru apliecība par laulātā mantas daļu, kas tiek apliecināta notariāla akta formā (264.pants), tiek izdota neievērojot mantinieku iebildumus (266.pants). T.i., mantinieku un pārdzīvojušā laulātā strīda gadījumā notariāls akts tiek apliecināts. Atspēkojums – notāram jātuvina pušu viedokļi kā mediatoram. Tomēr strīdā nozīmīga fakta pierādīšana ar rakstveida pierādījuma avotu panāk notariālu apliecinājumu, kā tas ir gadījumā ar pārdzīvojušā laulātā daļas izdalīšanu. Ziņas par faktu ir uzskatāmas par ticamām, ja notārs guvis par to pārliecību, nosakot pierādījumu avotu vērtību tikai pēc atbilstības kādām likumā noteiktām pazīmēm. Minētais ir pretrunā tiesas procesam, kur ziņas par faktiem var uzskatīt par ticamām, ja to atbilstība faktiskiem apstākļiem ir kaut nedaudz vairāk iespējama nekā neiespējama.³⁴⁵ Savukārt mantojuma lietās ziņas par pārdzīvojušā laulātā daļu tiek pierādītas (261.panta otrā daļa). Mantinieku iebildumi, kas neiespaido akta izdošanu, ir nepierādīts apgalvojums.

³⁴³ Sīkāk sk.: Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta Augstākās tiesas Judikatūras nodaļa. Tiesu prakse saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšanā: pētījums. 2010.jūlijs. Pieejams:

http://www.at.gov.lv/files/docs/petijumi/bezstridus_izpildisana.doc [skatīts 2011.gada 22.septembrī].

³⁴⁴ Pešudovs A., Vitovskis V. Saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšanas problēmas. Jurista Vārds, 2011. 1.februāris, nr.5(652). Pieejams: <http://www.juristavards.lv/?menu=doc&id=225027> [skatīts 2011.gada 6.aprīlī].

³⁴⁵ Par tiesas procesu sīkāk sk.: Markvarts R. Pierādījumu novērtēšana civilprocesā. Jurista Vārds, nr.29 (384), 2005. 9.augusts. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=113970> [skatīts 2011.gada 20.oktobrī].

b) Notariālam procesam pieļaujamo pierādījumu avots un to nevērtēšana atbilst vienkāršotajam tiesvedības veidam.

Pirmkārt, tādā tiesvedības veidā, kā saistību izpildīšana bezstrīdus kārtībā, ir svarīgi to pierādījumu avoti, ar kādiem konkrēta amatpersonas strādā, jo pieļaujami tikai un vienīgi rakstveida pierādījumi. Notariālā procesā pieļaujami rakstveida dokumenti kā pierādīšanas avoti, akta dalībnieku paskaidrojumi, kas satur ziņas par faktiem, kā arī liecinieku liecības.

Līdz ar to nevar piekrist, kā turpmāk tiks aprakstīts, izplatītajam viedoklim, ka notārs tiesīgs apliecināt notariālus aktus tikai saskaņā ar rakstveida dokumentu. Kā arī ir viedoklis par rakstveida dokumentu un akta dalībnieka paskaidrojumu kā pierādījumu avotu. T.i., fakta, kam ir tiesiska nozīme, autentiskuma apliecināšanai nepieciešams rakstveida dokuments, savukārt gribas izteikuma, kuram ir tiesiska nozīme, autentiskuma apliecināšanai nepieciešams personas gribas izteikums zvērināta notāra klātbūtnē.³⁴⁶ Dokumenta sagatavošanas veids - rakstveida, kura saturs tiek fiksēts uz ārēja nesēja – papīra vai elektronisks dokuments kā ierakstītās informācijas vienība.³⁴⁷

Pieminēšanas vērts ir Rīgas apgabaltiesas zvērināta notāra E.Virko savulaik sniegtais atsevišķais viedoklis³⁴⁸ Civillikuma Mantojuma tiesību daļas modernizācijas sakarā. Saskaņā ar Tieslietu ministrijas pasūtījumu veiktajā pētījumā "Identificētie problēmu jautājumi Latvijas Republikas mantojuma tiesību regulējumā" tika skarts arī privāta testamenta īstuma noteikšanas jautājums. T.i., kopš mantojuma lietu nodošanas zvērinātiem notāriem 2003.gada 1.janvārī īpašas grūtības amatpersonām sagādājot privāta testamenta autentiskuma noteikšana. Autore līdz šim nav atbalstījusi viedokli par atteikšanos no privāta testamenta Civillikumā, kā arī iebildusi³⁴⁹ zvērinātu notāru bezspēcībai privātu testamentu spēkā stāšanās gadījumā. E.Virko minējis, ka notārs neveic iesniegto pierādījumu vērtēšanu (pierādījumu attiecināmība, pieļaujamība, izprasīšana un novērtēšana, pierādīšanas līdzekļi, ekspertīzes noteikšana³⁵⁰ – kritēriji un instrumenti, ar kuriem strādā tiesa,

³⁴⁶ Piemēram, Белова Т. Система и содержание принципов нотариата в Республике Беларусь. Юстиция Беларуси, 2005, nr.3(40).

³⁴⁷ Feldmane I. Dokumenti. Grām.: Informācijas un komunikācijas tiesības. I sējums. Autoru kolektīvs U.Ķiņa redakcijā, Rīga: Biznesa augstskola Turība, 2002, 54., 71.lpp.

³⁴⁸ Šermukšnis I., Bulavs P., Solovjakovs J., Virko E. Identificētie problēmu jautājumi Latvijas Republikas mantojuma tiesību regulējumā: pētījums. Pieejams: http://www.tm.gov.lv/lv/documents/petijumi/Petijums_mantojumatiesibas.doc [skatīts 2010.gada 25.augustā].

³⁴⁹ Damane L. Zvērināta notāra loma testamenta apliecināšanas un spēkā stāšanās procesā šobrīd un Civillikuma modernizācijas gaitā. Grām.: Daugavpils Universitātes 52.starptautiskās zinātniskās konferences materiāli// Proceedings of the 52nd International Scientific Conference of Daugavpils University. Daugavpils: Daugavpils Universitātes Akadēmiskais apgāds "Saule", 2011, 1188.-1193.lpp.

³⁵⁰ Salīdzinājumam – valsts notariātam bija piekritīga ekspertīzes noteikšana dokumentam. Saskaņā ar likuma "Par valsts notariātu" 25.pantu ja iesniegtā dokumenta īstums radīja šaubas, valsts notārs bija tiesīgs dokumentu nosūtīt kriminālistisko dokumentu ekspertīzei.

Sīkāk sk.: Latvijas PSR Tieslietu ministrija, Latvijas tiesu ekspertīžu un kriminoloģijas zinātniskās pētniecības laboratorija. Informatīva vēstule par kārtību, kādā valsts notāri nosūta materiālus dokumentu ekspertīzei. 1976, eks.nr.89.

pietrūkst bezstrīdus procesam), ar to saprotot neiespējamību novērtēt privāta testamenta autentiskumu. Turklāt atbilstoši Civillikuma³⁵¹ 614.pantam rakstiska privāta testamenta īstums pieņemams par pierādītu, ja tā vēl dzīvie liecinieki atzīst savus parakstus. T.i., notārs balstās uz formāliem apsvērumiem, pamatojoties uz savlaicīgi iesniegtiem pierādījumiem, un viņa darbības pamatā ir dokumenta formas atbilstības izvērtēšana.³⁵²

Ir jāpiekrīt tam, ka notāra lēmumu pamatā pārsvarā ir darbs ar dokumentiem, un tam, ka dominē dokumenta formas izvērtēšana. Tomēr E.Virko apgalvojums nav kategorisks, tā kā notāra lēmumu pamatā ir arī liecinieku liecības³⁵³ un akta dalībnieku paskaidrojumi, kas satur ziņas par faktiem. Piemēram, notariāla akta dalībnieka identitāti zvērināts notārs var pārbaudīt pēc "citiem ticamiem dokumentiem, [...] papildinot trūkstošās ziņas pēc divu liecinieku liecībām" (Notariāta likuma 76.panta pirmā daļa). Liecinieki dod parakstu par kriminālatbildību par apzināti nepatiesu liecību sniegšanu (Notariāta likuma 76.panta otrā daļa). Turklāt liecinieku liecību pieļaujamība ir vēsturiski izveidojusies. Identisku regulējumu savulaik saturēja Notāru likuma 67.pants. Šobrīd liecinieku liecības palīdz konstatēt arīdzan privāta testamenta autentiskumu saskaņā ar iepriekš atspoguļoto. Savukārt kā piemērs akta dalībnieku paskaidrojumiem, kas satur ziņas par notāra lēmuma pamatā esošiem faktiem, ir minama Vācijas autora M.Cimmera piedāvātā situācija, kad testators novēl pēdējās gribas rīkojumā mantojumu māsas/brāļa dēlam X. Notāra pienākums nav veikt testatora un mantotāja asinsradniecības pakāpju noskaidrošanu uz testamenta apliecināšanas brīdi.³⁵⁴ Tāpat ir apliecinājumā par laulības iziršanu laulības šķiršanas lietas uzsākšanu (Civillikuma 77.panta otrā daļa), apliecinājumā par mantojuma pieņemšanu mantošanas iesniegumā (Notariāta likuma 251.panta 1.punkts), tajā skaitā aizbildņa apliecinājums par mantojumu pieņemšanu nepilngadīga bērna vārdā. Notāra kompetencē neietilpst un viņam nav piešķiramas tiesības, pienākums izvērtēt bērna intereses mantojuma iegūšanā, mantojuma pieņemšanas formu, izņemot notariālā aktā iekļauto, tātad rakstveida apliecinājumu par mantojuma pieņemšanu.

Kā repliku autore aicina pievērst uzmanību apliecinājumam par mantojuma pieņemšanu nepilngadīgas personas vārdā. Atbilstoši Civillikuma 693.pantam, mantojuma pieņemšanai jānotiek mantojuma atstājēja noteiktajā laikā, uzaicinājumā norādītajā termiņā vai viena gada laikā no

Izmantots arī: Инструкция о порядке совершения нотариальных действий государственными нотариальными конторами Латвийской ССР. Рига: Министерство Юстиции Латвийской ССР, 1983.

³⁵¹ Civillikums. Otrā daļa. Mantojuma tiesības: LR likums. LR Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 1992. 30.jūlijs, nr.29. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=90222> [skatīts 2011.gada 17.oktobrī].

³⁵² Atbilstoši Tieslietu ministrijas sagatavotajam likumprojektam Civillikumā tiks precizēts privāta testamenta institūts, saglabājot tikai hologrāfisku, t.i., pašrocīgi taisītu privātu pēdējās gribas rīkojumu.

Tieslietu ministrijas Civiltiesību departamenta Vispārējo civiltiesību nodaļas 2011.gada 8.septembra sarakste.

³⁵³ Sk. arī.: Braniselj E. Länderbericht Slowenien. Notarius International, 2004, nr.3-4, S.153.-169.

³⁵⁴ Zimmer M. Handbuch für Notarfachangestellte. Neuwied: Hermann Luchterhand Verlag, 1999, S.29.

mantojuma atklāšanās dienas, ja mantojums atrodas mantinieka faktiskā valdījumā, pretējā gadījumā - no ziņu saņemšanas laika par to, ka mantojums atklājies. Saskaņā ar Civillikuma 691.pantu, gribu pieņemt mantojumu var izteikt mutiski, rakstiski, klusējot. Atbilstoši Ministru kabineta noteikumu Nr.618 "Par mantojuma reģistra un mantojuma lietu vešanu" 99.punktam mantojuma lieta ir vedama, tātad mantošanas iesniegums apliecināms rakstveidā gadījumos, kad ir notikusi mantojuma apsardzība, izdarīts uzaicinājums, tiek mantots nekustams īpašums vai normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā reģistrējama kustama manta, mantinieks lūdzis apstiprināt viņu mantojuma tiesībās. Aizbildnis, apliecinot mantojuma pieņemšanu nepilngadīga mantinieka vārdā un lūdzot viņu apstiprināt mantojuma tiesībās, iesniedz zvērinātam notāram mantošanas iesniegumu (Notariāta likuma 251.panta 1.un 2.punkts). Atbilstoši Civillikuma 262.pantam mantojuma pieņemšanai nepilngadīga mantinieka vārdā nepieciešama bāriņtiesas kā aizbildnības iestādes, kas prioritāri nodrošina bērnu tiesību un tiesisko interešu aizsardzību, piekrišana.

Izveidojusies zvērinātu notāru prakse,³⁵⁵ saskaņā ar kuru netiek pieņemti mantošanas iesniegumi, kuros aizbildnis apliecina pēc viena gada termiņa (skaitot no mantojuma atklāšanās brīža vai no ziņu saņemšanas par mantojuma atklāšanos) mantojuma pieņemšanu nepilngadīga mantinieka vārdā, ja bāriņtiesas atļauja mantojuma pieņemšanai izdota pēc minētā termiņa. Arguments – aizbildnis apgalvo, ka rīkojies nepilngadīgā mantinieka vārdā, pieņemdam mantojumu gada laikā no mantojuma atklāšanās brīža vai no ziņu saņemšanas par mantojuma atklāšanos, nesaņēmis bāriņtiesas atļauju. Aizbildņa izdarītais gribas izteikums, tiesiskais darījums esot absolūti spēkā neesošs, tā kā aizbildnis pārkāpis viņam piešķirto varu, rīkodamies bez bāriņtiesas atļaujas. Turklāt mantojuma nepieņemšana viena gada laikā no mantojuma atklāšanās brīža apliecinot mantojuma atraidīšanu.

Iebilstot pret atspoguļoto likuma interpretāciju, kā pretargumenti nosaucami:

1) Zvērinātam notāram nav piešķirtas tiesības vērtēt notariālā aktā iekļauto ziņu par faktu par mantojuma pieņemšanu (skatīt iepriekš) ticamību.

2) Civillikuma 690.pants nav attiecināms tikai uz mantojuma pieņemšanu, bet arī uz tā atraidīšanu. Minētais noteikts Civillikuma 295.pantā. To netieši piemin arī zinātnes pārstāvji – "Civillikuma 690.[..] panta noteikumi par mantojuma pieņemšanu attiecas arī uz tā atraidīšanu", "aizbildnis [..] nedrīkst bez bāriņtiesas atļaujas ne mantojumu pieņemt, ne to atraidīt"³⁵⁶. Tātad nav pamata apgalvot, ka aizbildnis nedrīkstējis pieņemt mantojumu līdz bāriņtiesas piekrišanas saņemšanai, tādēļ uzskatāms, ka viņš to ir atraidījis, tā kā viņš nebija tiesīgs arīdzan to atraidīt.

³⁵⁵ Latvijas Zvērinātu notāru padomes sniegtā informācija 2011.gada 4.augustā.

³⁵⁶ Krauze R., Gencs Z. Civillikuma komentāri: Mantojuma tiesības. Rīga: Mans Īpašums, 1997, 242.-243., 255.lpp.

3) Mantojuma pieņemšana faktiskā valdījumā nepilngadīgas personas vārdā gada laikā no mantojuma atklāšanās (vai no ziņu saņemšanas laika par mantojuma atklāšanos) bez bāriņtiesas piekrišanas nedod pamatu apgalvot par gribas izteikuma absolūtu spēkā neesamību. Minētais pamatojams ar nepilngadīgas personas mantas pārvaldības principu – aizbildnim jārīkojas tā, kā viņš kā labs saimnieks rīkotos savās lietās un pārvaldītu savas lietas. Vienīgais gadījums, kad Civillikums aizbildņa noslēgtajam darījumam, izteiktai gribai noteicis spēkā esamību, ir nekustamā īpašuma atsavinājums vai apgrūtinājums atbilstoši Civillikuma 285.panta pirmajai daļai. Citējot A.Freiberga viedokli³⁵⁷ - "Ja arī CL 262.p. otrais teikums uzliek aizbildnim par pienākumu visos svarīgākos gadījumos izlūgt bāriņtiesas norādījumus, tad tas ir tikai instrukcija aizbildnim, par kuras nepildīšanu viņš atbildētu personīgi saskaņā ar CL 311.p.; bet nekādā ziņā pats darījums, kuru aizbildnis noslēdzis aizbilstamās personas vietā, neizlūdzot bāriņtiesas norādījumu vai atļauju, nebūtu, aiz šī iemesla vien, uzskatams par nesaistošu aizbilstamam un par spēkā neesošu. Tur, kur aizbildnim obligatoriski jāizlūdz bāriņtiesas pierišana un kur, trūkstot šādai atļaujai, aizbildņu noslēgtais darījums nav saistošs aizbilstamam, CL taisni uz to aizrāda, noteicot arī kārtību, kādā aizbilstamam, sasniedzot pilngadību, būtu jāapstrīd šāds darījums."

Dokumenta formas atbilstības izvērtēšanas jautājumu var skatīt no vēsturiskā aspekta. Latvijas pirmās brīvvalsts laikā Civilprocesa nolikuma³⁵⁸ desmitā nodaļa reglamentēja piespiedu izpildīšanu saskaņā ar aktiem. Normatīvā akta 226.pants noteica piespiedu izpildīšanai padotos aktus, t.i.,:

1) akti par saistībām, kas nodrošinātas ar publisku hipotēku, un notariāli un pēc Notariāta nolikuma (146., 147.p.) noteikumiem apliecināti akti par naudas samaksu vai par lietu vai citas kustamas mantas atdošanu, ja šajos aktos norādīto saistību izpildīšana nav pašā aktā nostādīta atkarībā no tādu nosacījumu izpildīšanas, kuru iestāšanās prasītājam iepriekš jāpierāda;

2) tajā pašā kārtībā taisītie vai apliecinātie nekustamas mantas nomas vai īres līgumi, attiecībā uz nomnieka vai īrnieka pienākumu atstāt vai nodot nomāto vai īrēto mantu nomas vai īres laika notecējuma dēļ un attiecībā uz pienākumu samaksāt nomas vai īres naudu;

3) protestēti vekseli;

4) darba algas grāmatiņas un darba līgumlapas, ciktāl no to ierakstiem var noteikt prasījuma summu. Papildus atbilstoši 227.pantam Vidzemē, Kurzemē un Zemgalē, bez iepriekš norādītiem aktiem, piespiedu izpildīšanai bija paredzēti notariāli vai noteiktā kārtībā apliecināti, kā arī zemes

³⁵⁷ Freibergs A. Aizbildņa tiesības un pienākumi. Rīga: [B.v.], 1940, 12.lpp.

³⁵⁸ Civilprocesa nolikums: LR likums. Grām.: Civilprocesa nolikums. Saeimas Kodifikācijas nodaļas 1932.gada izdevums. Rīga: [B.i.], 1932.

grāmatās ievesti nomas vai īres līgumi attiecībā uz naudas samaksas pienākumu, kā arī attiecībā uz nomnieka vai īrnieka pienākumu atstāt vai nodot nomāto vai īrēto mantu līgumā noteiktā nomas vai īres termiņa notecējuma dēļ, ja pie tam iepriekšējais uzteikums izdarīts caur notāru.

Hronoloģiski vēlāks normatīvais akts – Civilprocesa likums³⁵⁹ paredz līdzīgu regulējumu, ar to atšķirību, ka 226.panta 1.punktā tiek paredzēti notariāli un pēc Notāru likuma 203.panta vai Pagasttiesu likuma noteikumiem apliecināti akti; 2.punktā tiek paredzēti taisīti vai apliecināti vai zemesgrāmatā ierakstīti nekustamā īpašuma nomas vai īres līgumi; kā arī priekšnosacījumu par līguma uzteikumu, kur likums vai līgums to prasa, izdarītu pie notāra vai pagasttiesā.

Jāpiebilst par 226.panta 1.punktu. T.i., piespiedu izpildīšana bija paredzēta pēc notariāliem aktiem un pēc Notariāta nolikuma 146., 147.panta kārtībā apliecinātiem aktiem. Līdz ar to atbilstoši Notariāta nolikuma minētajiem pantiem piespiedu izpildīšana bija pieļaujama arī gadījumos, kad apliecinājums bijis veikts uzrādījuma kārtībā. Apliecināšanai uzrādītie dokumenti, saskaņā ar Civilprocesa nolikuma 545.pantu, tika uzskatīti par publiskiem dokumentiem - "Zemes grāmatu, notariāliem un apliecināšanai uzrādītiem aktiem, ja tajos ievestie darījumi pēc savas būtības nerunā pretim likumam, ir pierādījuma spēks kā starp pusēm, kas līgumā piedalījušās, tā arī starp viņu mantiniekiem un pēcnācējiem, ja tikai viņi neapgāž aktu īstumu vai nepierāda, ka akti zaudējuši savu spēku." Taču uzmanības vērts ir tas, ka piespiedu izpildīšanai bija pakļauti apliecināti akti par naudas samaksu vai par lietu vai citas kustamas mantas atdošanu, ja šajos aktos norādīto saistību izpildīšana nav pašā aktā nostādīta atkarībā no tādu nosacījumu izpildīšanas, kuru iestāšanās prasītājam iepriekš jāpierāda. T.i., gadījumos, kad saistību izpildīšanai nebija nepieciešami papildu pierādījumi.

Tātad Civilprocesa nolikums (vēlāk Civilprocesa likums) uzsvēra saistību piespiedu izpildīšanu bez materiāli tiesiskās pamatotības izvērtēšanas. Salīdzināšanai šobrīd Civilprocesa likums 400.panta pirmās daļas 2.punktā nosauc "terminētos līgumus". Savukārt Civilprocesa likuma 405.panta otrā daļa acīmredzami neparedz, ka tiesnesim būtu jālemj par pieteikumā izvirzīto prasījumu materiāli tiesisko pamatotību. Atsaucoties uz prof. J.Rozenberga komentāru³⁶⁰, kas atsedz šī procesa norisi – pieteikumu par saistību bezstrīdus piespiedu izpildi tiesnesis izlemj pamatojoties uz lietā esošu rakstveida pierādījumu pamata. Citi pierādīšanas līdzekļi netiek pieļauti. Lēmumā tiesnesim ir jānorāda, vai pieteikums tiek apmierināts vai noraidīts, un vai tas ir vai nav nododams bezstrīdus piespiedu izpildīšanai.

³⁵⁹ Civilprocesa likums: LR likums. Grām.: Civilprocesa likums (1938.g. izd., 1939. iespied.) ar paskaidrojumiem no Latvijas Senata un Tiesu palatas spriedumiem un no attiecīgās zinātniskās literatūras, kā arī dažiem aizrādījumiem uz likumdošanas momentiem. Sast. Konradi F., Zvejnieks T. u.c. Rīga: Valsts tipogrāfija, 1939.

³⁶⁰ Rozenbergs J. Grām.: Civilprocesa likuma komentāri. Trešais papildinātais izdevums. Autoru kolektīvs. Prof. K.Torgāna vispārīgā zinātniskā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006, 562.-563.lpp.

Autore vēlas uzsvērt tieši Civilprocesa likuma 400.panta pirmās daļas 2.punkta formulējumu, vērsot uzmanību uz Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2010.gada 17.maija spriedumu lietā Nr. 2009-93-01³⁶¹, kur tika akcentēts, ka Civilprocesa likuma 400. panta pirmās daļas 1. punktā ietvertais bezstrīdus piespiedu izpildīšanas priekšnosacījums nevar tikt saistīts ar saistību izpildes galējo termiņu. Savukārt tiesu praksē Civilprocesa likuma 400. panta pirmās daļas 2. punktā minētajos gadījumos Civilprocesa likuma 50. nodaļas procesuālās kārtības piemērošana tiek pieļauta tikai tad, kad iestājies līgumā noteiktais naudas samaksas galējais termiņš. Atšķirībā no 1. punktā minētajiem gadījumiem, kad Civilprocesa likuma 50. nodaļas procedūras piemērošana tiek pieļauta arī tad, kad tikai kāds no kārtējiem maksājumiem nokavēts.

Judikatūrā paustā nostāja tiek pamatota ar Civillikuma³⁶² 1326. pantu. Konstatējot šajā pantā minētos apstākļus, aizdevējs ir tiesīgs pieprasīt aizdevuma līguma izbeigšanu un aizdotās naudas, kā arī procentu piedzīšanu.

Otrkārt, notārs apliecinājumam nodrošina pierādījumu pietiekamību. Viņš jau pirms apliecināšanas nosaka to pierādījumu avotu loku, kas būs nepieciešami notariālam apliecinājumam. Turklāt tikai un vienīgi notārs var noteikt, kuri pierādījumi nozīmīgi notariālam apliecinājumam. Izvērtējot pierādījumu avotu attiecināmību, notārs var ņemt vērā arī, vai pierādījumi ir pietiekami vai lieki.

Tas atspēko viedokli³⁶³ par sava veida sacīksti starp notariāla akta dalībniekiem pierādījumu nodrošināšanas sakarā, jo pie notariāla akta apliecināšanas pierādīšanas pienākums gulst tikai uz ieinteresētajām personām, kas likumsakarīgi panāk zvērināta notāra atteikšanos veikt notariālu darbību (apliecināt notariālu aktu) gadījumos, kad nav iesniegts rakstveida pierādījums. T.i., zvērināts notārs pieņem tikai tos pierādījumus, kas nepieciešami notariāla akta apliecināšanai un/vai atteikumam pildīt amata pienākumu.³⁶⁴ Turpretī prasības tiesvedībā pierādīšana ir tiesas pārliecināšana par puses norādītā fakta patiesīgumu,³⁶⁵ tā teikt, "puses zina lietu labāk nekā tiesa un tamdēļ viņas vislabāk var savākt

³⁶¹ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2010.gada 17.maija spriedums lietā Nr. 2009-93-01. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/upload/spriedums_2009-93-01.htm [skatīts 2010.gada 26.augustā].

³⁶² Civillikums. Trešā daļa. Lietu tiesības: LR likums. LR Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 1992. 30.jūlijs, nr.29. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=90221> [skatīts 2011.gada 17.oktobrī].

³⁶³ Minētais izriet no salīdzinoši detalizēta apraksta: Калиниченко Т.Г. Правовая природа нотариальных процедур: теоретический аспект. Pieejams: http://www.notariat.ru/bulletinarhiv/press_3085_23.aspx [skatīts 2009.gada 28.jūlijā].

³⁶⁴ Sk. arī: Там же.

³⁶⁵ Līcis A. Prasības tiesvedība un pierādījumi. Prof. K.Torgāna zinātniskajā redakcijā. Mācību līdzeklis tiesību zinātņu studentiem. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003, 66.lpp. Grām.: Heintzmann W. Zivilprozeßrecht. Heidelberg, 1985, S.112.

visus vajadzīgos pierādījumus"³⁶⁶. Sacīkstes principa ietvaros un saskaņā ar Civilprocesa likuma 93.pantu katrai pusei jāpierāda tie fakti, uz kuriem tā pamato savus prasījumus vai iebildumus.

Notāra pienākums nodrošināt pierādījumu pietiekamību ļauj vilkt paralēles ar administratīvā procesa objektīvās izmeklēšanas principu, kas paredz tiesas pienākumu lietas ietvaros noskaidrot objektīvo patiesību, nodrošināt pierādījumu pietiekamību neatkarīgi no tā, vai procesa dalībnieki ir informējuši par visiem lietas pareizai izspriešanai būtiskiem faktiem, apstākļiem vai ir sagādājuši pietiekami daudz pierādījumus³⁶⁷. Lai gan identiski notariālam procesam, atbilstoši minētajam principam, tiesas pienākums ir nodrošināt, lai ar lietā savāktajiem pierādījumiem pietiktu lietas izlemšanai, tomēr objektīvās izmeklēšanas princips nozīmē arī nodrošināt pierādījumu pietiekamību neatkarīgi no procesa dalībnieku iniciatīvas. T.i., tiesa izmanto tai ar likumu piešķirtās tiesības, sameklējot pierādījumus lietas patieso apstākļu apliecināšanai. Pretēji minētajam notariātam nav raksturīga pierādījumu vākšana pēc savas iniciatīvas. T.i., notāra veikta pierādījumu gādāšana:

1) Ir atļauta saskaņā ar Notariāta likuma 66.panta pirmās daļas 2.punktu no valsts, pašvaldības un privātām iestādēm, no privātām personām. Pierādījumu loks ir ierobežots tikai ar rakstveida dokumentiem, tādiem kā, piemēram, atļaujām, apliecībām, kas nepieciešami notariāla akta taisīšanai, noslēgšanai vai nostiprināšanai. Tas nozīmē, ka notārs nenodrošina, piemēram, liecinieku liecības privāta testamenta likumīga spēkā stāšanās sakarā. Lai gan atbilstoši 66.panta otrai daļai pierādījumu vākšanai nav nepieciešams speciāls pilnvarojums, tomēr šīs darbības nav veicamas pēc zvērināta notāra, bet gan pēc klientu iniciatīvas. Uz minēto norāda arī speciālās normas, tādas kā Ministru kabineta noteikumu Nr.618 "Noteikumi par mantojuma reģistra un mantojuma lietu vešanu" 27., 51.punkts u.c.

2) Ir notāra pienākums normatīvā aktā atrunātos gadījumos. Caurskatot pierādījumu avotu loku, kuru vākšana ir zvērināta notāra pienākums, jāatzīst, ka šādas amata darbības mērķis ir apliecināmā dokumenta autentiskuma nodrošināšana. Piemēram, pirms darījumu apliecināšanas, kuru objekts ir zemesgrāmatā ierakstītas vai ierakstāmas tiesības, zvērinātam notāram pienākums ieskatīties valsts vienotās datorizētās zemesgrāmatas attiecīgajā nodaļumā (Zemesgrāmatu likuma 132.panta trešā daļa).

Lai pierādītu apgalvojumu par lietu par nekustamā īpašuma labprātīgu pārdošanu izsolē, par saistību bezstrīdus piespiedu izpildi un par saistību piespiedu izpildi brīdinājuma kārtībā nodošanu

³⁶⁶ Bukovskis V. Civilprocesa mācības grāmata. Rīga: [B.v.], 1933, 235.lpp.

³⁶⁷ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments. Augstākās tiesas Judikatūras nodaļa. Objektīvās izmeklēšanas princips - interpretācija un piemērošana. Tiesu prakses vispārīnājums. 2005. gada novembris. Pieejams: http://www.at.gov.lv/files/docs/summaries/2005/Obj_izm_princips_visparinajums1.doc [skatīts 2011.gada 22.oktobrī].

notariātam, nepieciešams līdzās sacīkstes principam kā civilās tiesvedības pamatprincipam pieminēt arī **tiesas nolēmumu kā:**

1) Tiesas spriedumu – tiesas galīgu nolēmumu, kas pēc būtības izšķir prāvnieku strīdīgās materiālo tiesību attiecības. Spriedums kā tiesas galīgā atbilde uz prasības sūdzību un atbildētāja iebildumiem:

a) pēc faktisko lietas apstākļu pārbaudīšanas;

b) pēc attiecīgo tiesību normu piemērošanas pārbaudītiem lietas apstākļiem.³⁶⁸

2) Tiesas lēmumu – tiesas nolēmumu, ar kuru tiek pēc būtības izšķirti procesuāli jautājumi.³⁶⁹

Ar tiesas lēmumu netiek lieta kopumā izspriesta pēc būtības - Civilprocesa likuma 229.panta pirmā daļa. Pretēji minētajam – tiesnesis pieņem lēmumu atļaut nekustamā īpašuma pārdošanu izsolē, ar lēmumu nosaka, kāda saistība un kādā apmērā izpildāma bezstrīdus piespiedu kārtībā, kā arī pieņem lēmumu par maksājumu saistības piespiedu izpildi (Civilprocesa likuma 397.panta otrā daļa, 405.panta otrā daļa, 406.⁹ panta pirmā daļa). Ar šo netiek izšķirts procesuāls jautājums.

3) Salīdzināšanai, zvērināta notāra kā procesa virzītāja lēmums ir arī notariāla akta formā – kā fakta, kam ir tiesiska nozīme, autentiskuma apliecinājums. Lēmuma pamatojums:

a) Rakstveida (arī elektronisks) privāts vai publisks dokuments kā pierādījuma avots par personas gribas izteikumu ar mērķi darīt to zināmu citai personai;

b) Rakstveida (arī elektronisks) privāts vai publisks dokuments kā pierādījuma avots par fakta, kam ir tiesiska nozīme, apstiprinājums.

Saistību bezstrīdus izpildīšanas lietu sakarā jāmin arī prof. S.Osipovas pētījums "Latvijas notariāta funkcijas un tā sasniegtās juridiskās palīdzības pieejamība, to izvērtējums",³⁷⁰ kurā gan tika izteikts viedoklis par saistību piespiedu izpildīšanas brīdinājuma kārtībā nodošanu zvērinātiem tiesu izpildītājiem. Ideja par saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšanu un lietu par saistību piespiedu izpildīšanu brīdinājuma kārtībā nodošanu citam resoram tika atbalstīta arī prof. S.Osipovas pētījumā "Tiesu varas neatkarības un efektivitātes palielināšanas un nostiprināšanas rezerves",³⁷¹ kura autori norādīja, ka civilprocesa augstais ražīgums šobrīd pirmajā instancē cieši saistīts ar iepriekš minēto lietu skatīšanu

³⁶⁸ Bukovskis V. Civilprocesa mācības grāmata. Rīga: [B.v.], 1933, 427.lpp.

³⁶⁹ Izmantots arī: Torgāns K. Grām.: Civilprocesa likuma komentāri. Trešais papildinātais izdevums. Autoru kolektīvs. Prof. K.Torgāna vispārīgā zinātniskā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006, 345.lpp.

³⁷⁰ Osipova S. Latvijas notariāta funkcijas un tā sniegtās juridiskās palīdzības pieejamība, to izvērtējums: pētījums. Pieejams: http://www.tm.gov.lv/lv/documents/petijumi/Osipova_petijums_07022009-final.doc [skatīts 2010.gada 20.augustā].

³⁷¹ Osipova S., Strupišs A., Rieba A. Tiesu varas neatkarības un efektivitātes palielināšanas un nostiprināšanas rezerves. Jurista Vārds, 2010. 9.marts, nr.10(605). Pieejams: <http://www.juristavards.lv/?menu=doc&id=206150> [skatīts 2010.gada 29.jūnijā].

ļoti lielā apjomā. Ievērojamu skaitu no visām darbībām, ko Latvijā līdz šim veic tiesneši, veido lietas, kurās nav ne strīda, ne tiesību pārkāpuma. T.i., veicot šīs darbības, tiesnesis nepilda savu pamatuzdevumu, kura veikšanai no kandidāta tiesneša amatam tiek prasītas fundamentālas zināšanas un plaša praktiskā pieredze. Aplūkojot civilprocesa ietvaros izskatīto lietu skaitu, jāņem vērā, ka daļa no tām ir tādas, kurās nav strīda, kas veido "skaistu" statistiku, bet pēc būtības tikai noslogo tiesu, atņemot laiku tiesisku strīdu risināšanai.

Tas, ka saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšanas tiesvedība nav tiesas spriešana Civilprocesa vispārīgo noteikumu izpratnē, tika akcentēts arī 2010.gada jūlijā tapušajā Augstākās Tiesas Senāta Civillietu departamenta Augstākās tiesas Judikatūras nodaļas pētījumā "Tiesu prakse saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšanā".³⁷²

Jautājums par lietu par nekustamā īpašuma labprātīgu pārdošanu izsolē nodošanu notariātam līdz šim nav aktualizēts.

3.1.2. Notariāls akts kā izpildu dokuments Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (EK) Nr. 805/2004 (2004. gada 21. aprīlis), ar ko izveido Eiropas izpildes rīkojumu neapstrīdētiem prasījumiem, izpratnē

Eiropas Savienības Padome 1999.gada 15. un 16.oktobra sanāksmē Tamperē apstiprināja tiesas nolēmumu savstarpējas atzīšanas principu kā stūrakmeni patiesi tiesiskas telpas izveidei. 2000.gada 30.novembrī Eiropas Savienības Padome pieņēma pasākumu programmu, lai piemērotu nolēmumu savstarpējas atzīšanas principu civillietās un komerclietās. Šīs programmas pirmais posms paredz atcelt ārvalsts tiesas nolēmuma atzīšanas un izpildes procedūru, proti, izveidot Eiropas izpildu rīkojumu neapstrīdētiem prasījumiem. Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr.805/2004 (2004.gada 21.aprīlī), ar ko izveido Eiropas izpildes rīkojumu neapstrīdētiem prasījumiem³⁷³, Latvijā spēkā kopš 2005.gada 21.janvāra. Tā paredz mehānismu, kā par vienā dalībvalstī pieņemtu spriedumu, izlīgumu vai publisku aktu civillietā vai komerclietā izsniegt Eiropas izpildes rīkojumu neapstrīdētiem prasījumiem, lai varētu to brīvi izpildīt jebkurā Eiropas Savienības dalībvalstī.

³⁷² Augstākās Tiesas Senāta Civillietu departamenta Augstākās tiesas Judikatūras nodaļa. Tiesu prakse saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšanā: pētījums. 2010.jūlijs. Pieejams: http://www.at.gov.lv/files/docs/petijumi/bezstridus_izpildisana.doc [skatīts 2010.gada 20.augustā].

³⁷³ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr.805/2004 (2004.gada 21.aprīlī), ar ko izveido Eiropas izpildes rīkojumu neapstrīdētiem prasījumiem. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:19:07:32004R0805:LV:PDF> [skatīts 2010.gada 26.jūnijā].

Preambulas 7.punkts nosaka, ka šī regula būtu jāpiemēro spriedumiem, izlīgumiem un publiskiem aktiem par neapstrīdētiem prasījumiem, kā arī nolēmumiem, kas pieņemti pēc tādu spriedumu, izlīgumu un publisku aktu pārsūdzības, kas apstiprināti par Eiropas izpildu rīkojumiem. 4.panta 2.punktā minētais “prasījums” ir prasījums par konkrētas naudas summas samaksu, kuras veikšanas termiņš ir sācies vai ir norādīts spriedumā, izlīgumā vai publiskā aktā. Savukārt tā paša panta 3.punkts nosaka, ka “publiskis akts” ir dokuments, kurš oficiāli sastādīts vai reģistrēts kā publiskis akts un kura autentiskums ir atkarīgs no paraksta un dokumenta satura un kuru ir izdevusi valsts iestāde vai cita iestāde, ko šim nolūkam ir pilnvarojusi dalībvalsts, kurā tas izdots; vai arī ar administratīvu iestādi noslēgta vai tās autentificēta vienošanās par uzturēšanas pienākumu. Papildus – 3.panta 1.punkta d) apakšpunkts - prasījumu uzskata par neapstrīdētu, ja parādnieks ir to konkrēti atzinis publiskā aktā.

Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (EK) Nr. 805/2004 (2004. gada 21. aprīlis), ar ko izveido Eiropas izpildes rīkojumu neapstrīdētiem prasījumiem, 25.panta 1. un 2.punkts paredz, ka publisku aktu par prasījumu 4.panta 2.punkta izpratnē, kas jāizpilda vienā dalībvalstī, iesniedzot pieprasījumu izcelsmes dalībvalsts ieceltajai iestādei, apstiprina par Eiropas izpildu rīkojumu, izmantojot III pielikumā sniegto veidlapas paraugu. Publisku aktu, kas izcelsmes dalībvalstī ir apstiprināts par Eiropas izpildu rīkojumu, izpilda citās dalībvalstīs, atsakoties no izpildāmības deklarācijas un neparedzot iespēju apstrīdēt tā izpildi. Atbilstoši 30.panta 1.punkta c) apakšpunktam dalībvalstīm jāpaziņo Eiropas Komisijai to iestāžu sarakstu, kuras tiesīgas apstiprināt publiskos aktus.

Salīdzināšanai - atbilstoši Regulas 25.pantam izraudzītā iestāde Beļģijā ir notārs, kas ir autors autentiskajam dokumentam, par kuru saņemts pieteikums izsniegt Eiropas izpildes rīkojumu. Vācijā autentiski dokumenti Regulas 25.panta 1.punkta nozīmē ir izpildu dokumenti, ko sagatavojuši notāri un jaunatnes lietu dienestu (*Jugendamt*) amatpersonas. Francijā regulas 25.pantā minētās iestādes ir notārs vai juridiska persona, kurai pieder notāru birojs, kas uzglabā saņemtā akta kopiju. Lietuvā saskaņā ar Regulas 25.pantu minētās amatpersonas, tas ir, amatpersonas, kuras ir tiesīgas izdot Eiropas izpildu rīkojumu attiecībā uz autentisko dokumentu, ir notāri. Austrijā izpildāmu notariālu aktu gadījumā: notārs, kurš izpildīja notariālo darījumu, un, ja tas nav iespējams, pieteikums iesniedzams atbildīgai amatpersonai.³⁷⁴ Jāatzīmē, ka visās iepriekš pieminētajās valstīs ir latīņu tipa notariāts.

Attiecībā uz Latviju ir jābilst, ka atbilstoši Civilprocesa likuma 549.panta pirmajai daļai tiesu izpildītājs uzsāk izpildu darbības pēc piedzinēja rakstveida pieteikuma un likumā noteiktajos gadījumos pēc Latvijas Zvērinātu tiesu izpildītāju padomes, atbildīgās iestādes vai pēc tiesas iniciatīvas, pamatojoties uz izpildu dokumentu. Izpildu dokumenti saskaņā ar spēkā esošo Civilprocesa likuma

³⁷⁴ Pieejams: http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/pdf/vers_consolide_eeo805_lv.pdf [skatīts 2010.gada 18.augustā].

redakciju, 540.pantu cita starpā ir: tiesneša lēmumi par saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšanu, saistību piespiedu izpildīšanu brīdinājuma kārtībā, kā arī ārvalsts tiesas vai kompetentās iestādes izsniegts Eiropas izpildes rīkojums saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (EK) Nr. 805/2004 (2004. gada 21. aprīlis), ar ko izveido Eiropas izpildes rīkojumu neapstrīdētiem prasījumiem.

Lai gan iepriekš nosauktajā Regulā minēts par akta izpildāmību valstī, kurā tas izdots, šajā kontekstā izpildāmība nav tas pats, kas publisks dokuments, kāds notariāls akts, bez šaubām, ir. Regulā izpildāmība tiek izprasta Civilprocesa likuma 540.pantā paredzētajā nozīmē. Un tā kā atbilstoši 403., 406.² panta saturam neapstrīdētie prasījumi šobrīd ir tiesas³⁷⁵, nevis notariāta kompetencē, tad, lai izpildāmība būtu attiecināma šīs regulas kontekstā, notariātam būtu jāpārņem lietas par saistību bezstrīdus piespiedu izpildi un par saistību piespiedu izpildi brīdinājuma kārtībā.

Vēl viens arguments no Vācijas autora J.Schützeberga darba.³⁷⁶ Padomes Regula (EK) Nr.44/2001 (2000. gada 22. decembris) par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi civillietās un komercietās 57.pantā arīdza runā par publiskiem dokumentiem, kuri sastādīti vienā dalībvalstī un ir izpildāmi citas dalībvalsts procesā. Šis priekšraksts neparedz speciāli notariāla akta formu, bet gan publisku dokumentu. Vācijas autors, argumentējot regulas attiecināmību uz notariālu aktu, min savulaik publiska akta pamatpazīmju norādi Eiropas Kopienu Tiesas 1999.gada 17.jūnija sprieduma Nr.C-260/97³⁷⁷ (AS Unibank pret Flemming G. Christensen) 21.punktā, t.i.,;

- 1) dokumenta autentiskumu ir garantējusi publiska iestāde;
- 2) autentiskumam jāattiecas uz dokumenta saturu, nevis tikai, piemēram, uz parakstu;
- 3) aktam jābūt izpildāmam valstī, kurā tas izdots.

Šīs prasības pamatojas ar to, ka dokumentiem jābūt izpildāmiem saskaņā ar tādiem pašiem priekšnosacījumiem kā tiesas spriedumi, un tādēļ šo dokumentu pierādījumam jābūt tiktāl neapstrīdamam, ka valsts tiesas var uz tiem paļauties. Latīņu tipa notariāta notāru apliecinātie dokumenti izpilda šos priekšnoteikumus un tādēļ ir publiski dokumenti. Taču Latvijas gadījumā savu

³⁷⁵ Saskaņā ar 2011.gada 4.augusta grozījumiem Civilprocesa likumā no 2012.gada 1.janvāra rajona (pilsētas) tiesas zemesgrāmatu nodaļas izskatījis pieteikumus par bezstrīdus piespiedu izpildīšanu un saistību piespiedu izpildīšanu brīdinājuma kārtībā. Civilprocesa likuma 24.pants, kā arī pārejas noteikumu 56.punkts.

Grozījumi Civilprocesa likumā: LR likums, Latvijas Vēstnesis, 2011.gada 24.augusts, nr.132 (4530).

³⁷⁶ Schützeberg J. Der Notar in Europa. Eine rechtsvergleichende Untersuchung des deutschen, französischen, niederländischen und englischen notariellen Berufsrechts. Köln: DeutscherAnwaltVerlag, 2005, S.52.

³⁷⁷ Eiropas Kopienu Tiesas 1999.gada 17.jūnija spriedums nr.C-260/97. Pieejams:

<http://curia.europa.eu/jurisp/cgi-bin/form.pl?lang=lv&alljur=alljur&jurcdj=jurcdj&jurtpi=jurtpi&jurtfp=jurtfp&numaff=C-260/97&nomusuel=&docnodecision=docnodecision&allcommjo=allcommjo&affint=affint&affclose=affclose&alldocrec=alldocrec&docor=docor&docav=docav&docsom=docsom&docinf=docinf&alldocnorec=alldocnorec&docnoor=docnoor&rdtypeord=on&newform=newform&docj=docj&docop=docop&docnoj=docnoj&typeord=ALL&domaine=&mots=&resmax=100&Submit=Rechercher> [skatīts 2010.gada 18.augustā].

artavu saistību piespiedu izpildīšanā līdz šim sniegusi tiesa, kuras lēmums bloķē notariālā akta izpildāmību Civilprocesa likuma 540.panta izpratnē, nenododot lietas par saistību bezstrīdus piespiedu izpildi un par saistību piespiedu izpildi brīdinājuma kārtībā.

3.1.3. Notariāls akts "pastkastītes" funkcijas realizācijā lietās par saistību bezstrīdus piespiedu izpildi, par saistību piespiedu izpildi brīdinājuma kārtībā un par nekustamā īpašuma labprātīgu pārdošanu izsolē

"Pastkastītes" funkcija - amatpersonas profesionālie uzdevumi, likumdevējam imperatīvi nosakot, kāds lēmums jāpieņem noteiktos apstākļos, izslēdzot iespēju lemt jautājumu pēc būtības. Piemēram, vekseļa protests. "Pastkastītes" funkcija lietās par saistību bezstrīdus piespiedu izpildi, par saistību piespiedu izpildi brīdinājuma kārtībā un par nekustamā īpašuma labprātīgu pārdošanu izsolē tiesas ceļā var izpausties:

- 1) notariāla akta kā gribas izteikuma, kam ir tiesiska nozīme, apliecinājums,
- 2) akta un tam pievienoto dokumentu, piemēram, ķīlas līguma noraksta, pierādījumu par parādnieka brīdinājumu, notariāla akta formā slēgta terminēta līguma par naudas samaksu, formas atbilstības konstatācija,
- 3) notariāla akta kā fakta, kam ir tiesiska nozīme, apliecināšana.

"Pastkastītes" funkcijas terminu notariāta sakarā izmantoja advokatūras pārstāvis M.Brizgo 2008.gada pētījumā "Pētījums par iespēju nodot zvērinātu notāru pienākumos Civilprocesa likumā paredzēto saistību piespiedu izpildīšanu brīdinājuma kārtībā, saistības priekšmeta iesniegšanu tiesai glabājumā un bezstrīdus laulību šķiršanas lietas". Minētā pētījuma prezentācija notika 2008.gada 19.martā Tieslietu ministrijas organizētajā tikšanās, kas, jāatzīst, izraisīja lavīnveida idejas par iepriekš norādīto lietu nodošanu notariātam.

Pētījums tika balstīts uz likuma "Par tiesu varu"³⁷⁸ 5.pantā likto uzsvaru par tiesu strīdu izskatīšanu un izlemšanu, t.i., principu, ka tiesas galvenais uzdevums privāttiesiskajās attiecībās – atrisināt strīdus. Tādēļ lietas, kuras ir nosacīti vienkāršas, neskar sabiedrības būtiskas intereses, tajās nepastāv strīds, nebūtu lietderīgi atstāt tiesnešu kompetencē, bet gan veiksmīgi nodot zvērinātiem notāriem. Pētījuma autors balstīja savu viedokli uz to, ka šajos jautājumos nav vajadzības spriest tiesu

³⁷⁸ Par tiesu varu: LR likums. LR Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 1993. 14.janvāris, nr.1. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=62847> [skatīts 2010.gada 20.augustā].

(tiesa pilda tikai "pastkastītes" funkciju) un tie būtiski neskar sabiedrības intereses, kuru aizsardzību būtu jānodrošina tiesu varai.

"Pastkastītes" funkcija nenonāk pretrunā notariāla akta apliecināšanas procesam. Tieši pretēji - autore piekrīt, ka "pastkastītes" funkcija ir raksturīga Latvijas notariātam. Piemēram, Krievijas literatūrā ir atspoguļota pagājušā gadsimta deviņdesmito gadu vidus situācija, kad zinātnieku un praktizējošu juristu diskusiju rezultātā atsevišķi notāri atteikuši izpildu raksta izdošanu. Diskusiju pamatā bijis viedoklis par vienkāršotu, tehnisku notariāta uzdevumu neatbilstību Krievijas Federācijas Konstitūcijai.³⁷⁹

1) "Pastkastītes" funkcija neizslēdz konsultēšanas pienākumu pie notariāla akta apliecināšanas.

Zvērināts notārs nav tehnisks darbinieks, kurš realizē viņam uzticēto uzdevumu bez konsultācijas. Kā replika jāpiebilst, ka par notāru profesionālās darbības tehnisko raksturu tika pieminēts pagājušā gadsimta trīsdesmito gadu diskusijās par šo amatpersonu izglītību. Tā cand. jur. O.Jurkovska savā 1932.gada referātā "Notaru izglītības un amata stāvoklis" arīdzan noliegusi apsvērumus par notāra darba vienkāršību, "kur pārsvarā itkā tehniskais kancelejas darbs, kas norit pēc viena veida un parauga".³⁸⁰ Notāra tehniski-formālo (pat birokrātisko) raksturu pārmet arī mūsdienās ne tikai Latvijas, bet arī citu latīņu tipa notariāta valstu autori, nosaucot to par "padomju" notariāta modeli,³⁸¹ akcentējot formālās attieksmes pret klientu neatbilstību latīņu tipa notariāta notāra profesijas deontoloģijai.³⁸²

Kā piemērs ir minams pilnvarojuma atsaukums. Likumdevējs imperatīvi noteicis, ka klientam, paziņojot par savu vēlmi atsaukt pilnvaru, taisāms notariāls akts – pilnvarojuma atsaukums. Zvērinātam notāram ir tiesības apliecināt atsaukumu vai atteikt tā apliecināšanu, piemēram, personas identitātes apliecināšanā dokumenta, rīcībspējas neesamības dēļ. Amatpersonai, izlemjot starp apliecināšanu vai atteikumu izpildīt amata pienākumu, nav izslēgta klienta konsultēšana. Bet notāram nav piešķirtas tiesības lemt pilnvaras atsaukšanas jautājumu pēc būtības.

2) "Pastkastītes" funkcija var izpausties ar apliecināšanu, kā arī bez faktiskās apliecināšanas.

³⁷⁹ Бергасова Р.И. Нотариат в России. Москва: Юристъ, 2003, с.266.

³⁸⁰ Jurkovska O. savu viedokli pamatojusi – "pareizi veiktā notara darbā ir vajadzīga dziļi juridiska inteliģence, droša un ātra orientēšanās kādreiz ļoti dažādās tiesību nozarēs, nereti ir vajadzīga pat sevišķi smalka juridiska intuīcija, lai izlobītu no klienta izteicieniem lietas faktisko pusi un pēc tam radītu aktu ar pilnīgu, skaidru un saskaņotu saturu".

Jurkovska O. Notaru izglītības un amata stāvoklis. (Nolasīts I. Latv. juristu kongresā 1932. g. janv.). Tieslietu Ministrijas Vēstnesis, 1933, nr.1/2, 2.lpp.

³⁸¹ Piemēram, Ярков В.В., Медведев И.Г., Трушников С.С. Сравнительно-правовой анализ законодательства государств-членов ЕвразЭС в сфере нотариальной деятельности и рекомендации по его гармонизации. Аналитическая записка. Москва: Центр нотариальных исследований при Федеральной нотариальной палате, 2005. Pieejams: http://www.notiss.ru/usrimg/conclusion_Evrazes.pdf [skatīts 2008.gada 10.aprīlī].

³⁸² Heckschen H. Die Zukunftsperspektiven des Notariats – öffentliches Amt und freiberufliche Strukturen. Grām.: 25.Deutscher Notartag. Münster 10.-13.Juni 1998. München, C.H.Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1998, S.338. Кохан Т. Нормы этики и морали в работе нотариуса. Юстыцыя Беларусі, 2011, nr.1(106.).

Piemēram, "pastkastītes" funkcija notariālā apliecinājumā izpaužas notariāla paziņojuma sūtīšanā. Notariāls apliecinājums izpaužas veicot parakstu autentiskuma apliecināšanu uz notariāla paziņojuma, kas "nesatur sevī rīcību par tiesībām, par to nodibināšanu, pārveidošanu un atcelšanu, bet tikai konkrētas personas izteicienu apliecību, t.i., personas izteikšanos par zināmām attiecībām un faktiem"³⁸³.

"Pastkastītes" funkcija izpaužas arī bez notariāla apliecinājuma mantojuma lietas vešanā. Precīzāk – kreditoru prasījumu gadījumā. Saskaņā ar 2008.gada 4.augusta noteikumu Nr.618 "Noteikumi par mantojuma reģistra un mantojuma lietu vešanu" 79., 84., 85., 86.punktiem kreditori, kuri vēlas pieteikt savus prasījumus par parādu nolīdzināšanu, iesniedz zvērinātam notāram attiecīgu rakstveida iesniegumu. Zvērināts notārs iepazīstina mantiniekus ar mantojuma sastāvu, tajā skaitā ar mantojuma parādiem, nepārbaudot prasījumu pamatotību. Rezultātā zvērināts notārs kreditoriem izsniedz lietvedības kārtībā apliecinātu mantojuma apliecības kopiju. "Pastkastītes" funkcija amatpersonas kā starpnieka statusā – prasības saņemšana, mantinieka iepazīstināšana ar to un sekojoša mantojuma apliecības par apstiprināšanu mantojuma tiesībās kopijas pārsūtīšana kreditoram. Amatpersona neveic apliecināšanu un nepārbauda prasības pamatotību. Taču nav izslēgta notāra konsultēšana.

Mantojuma lietu sakarā autore kategoriski nepiekrīt M.Brizgo apgalvojumam, ka šajās lietās izpaužas "pastkastītes" funkcija. Tieši pretēji – zvērināta notāra kompetencē ietilpst tādu lēmumu pieņemšana kā mantojuma atklāšanās ne/-izsludināšana, mantojuma pieņemšanas termiņa noteikšana, mantojuma aizgādības nepieciešamības izvērtēšana, Civillikuma Mantojuma tiesību daļas modernizācijas sakarā plānota arī aizgādības nodibināšana³⁸⁴ u.c. Zvērināta notāra profesionālās darbības, pieņemamo lēmumu amplitūda mantojuma lietās ir par pamatu apgalvojumam, ka tās ir sarežģītākās notāru kompetencē esošās lietas, kas prasa augstu juridisko kompetenci.³⁸⁵

Jāpiebilst, ka laulības bezstrīdus šķiršanas process pirms grozījumu Civillikumā un Notariāta likumā pieņemšanas tika pasniegts kā tīri tehnisks process, ko līdzvērtīgi veiksmīgi varētu veikt gan

³⁸³ Lūkins V. Notariāta nolikums. Tulkojums ar pārgrozījumiem un papildinājumiem, kas izdoti līdz 1933.gada 1.maijam, paskaidrojumiem, Latvijas Senāta civilā kasācijas departamenta spriedumu izvilcumiem, kā arī likumiem un noteikumiem, kuri attiecas uz Notariāta nolikumu. [B.v.]: Jūrists, 1933, 55.lpp.

³⁸⁴ Likumprojekts. Tieslietu ministrijas Civiltiesību departamenta Vispārējo civiltiesību nodaļas 2011.gada 8.septembra sarakste. Saskaņošanai likumprojektu pakete grozījumiem likumos saistībā ar Civillikuma Mantojuma tiesību daļas modernizāciju. Nav publicēts.

³⁸⁵ Osipova S. Latvijas notariāta funkcijas un tā sniegtās juridiskās palīdzības pieejamība, to izvērtējums: pētījums. Pieejams: http://www.tm.gov.lv/lv/documents/petijumi/Osipova_petijums_07022009-final.doc [skatīts 2011.gada 3.septembrī].

zvērīnāti notāri, gan dzimtsarakstu nodaļas.³⁸⁶ Saskaņā ar plānoto uz notāra profesionālo darbību varēja attiecināt "pastkastītes" funkciju, kur amatpersona apliecinātu laulāto iesniegumu par laulības šķiršanu (kā gribas izteikuma, kuram ir tiesiska nozīme, autentiskuma apliecināšana) un izdotu apliecību (kā fakta, kuram ir tiesiska nozīme, autentiskuma apliecināšana).

Pirmkārt, par apsveicamu jāatzīst likumdevēja izvirzīto mērķi (Saskaņā ar Latvijas Zvērinātu notāru padomes sniegto informāciju.) un izstrādāto kārtību, saskaņā ar kuru notārs aktīvi iesaistās laulāto konsultēšanā. Minētais nodrošina amatpersonas profesionālo darbību atbilstoši latīņu tipa notariāta notāra profesijas deontoloģijai. Tas atbilst notāra kā mediatora profesionālai darbībai. Kā arī nodrošina ticamību notariālā aktā iekļautajam gribas izteikuma apliecinājumam.

Otrkārt, saskaņā ar Civillikuma 77.panta otro daļu laulības bezstrīdus šķiršanas procesā obligāta ir laulāto vienošanās par kopīgā nepilngadīgā bērna aizgādību, saskarsmes tiesību, bērna uzturlīdzekļiem un kopīgās mantas sadali. Notariāta likuma 325.panta 2.punktā paredzētā prasība par vienošanos rakstveidā panāk vienošanās sastādīšanu kā privātu dokumentu vai kā notariālu aktu vai vismaz notāra iedziļināšanos paša klienta gatavotā dokumenta saturā, izvērtēšanā. Ja caurskata Civillikuma, Notariāta likuma saturu pēc 2010.gada 28.oktobra grozījumu stāšanās spēkā, tad ir notikusi acīmredzama atkāpšanās no idejas par laulības šķiršanu kā tīri tehnisku procesu. Laulības šķiršanas iesnieguma parakstīšana nozīmē, ka no apliecināttiesīgās amatpersonas ir saņemti saprotami un pietiekoši detalizēti paskaidrojumi³⁸⁷ ne tikai par laulības šķiršanas tiesiskajām sekām, bet arī par kopīgās mantas sadali, kopīgo nepilngadīgo bērnu aizgādību, saskarsmes tiesībām un uzturlīdzekļiem, respektējot darba 2.nodaļā atspoguļoto apstākli, ka notāra kompetencē neietilpst vienošanās ietvertās aizgādības tiesību un saskarsmes tiesību izvērtēšana.

3.2. Notariāla akta nozīme mantojuma lietu vešanas procesā

Atbilstoši 2002.gada 24.oktobra grozījumiem Notariāta likumā kopš 2003.gada 1.janvāra mantojuma lietas bezstrīdus kārtībā ved zvērīnāti notāri.³⁸⁸ Mantojuma lietu vešana līdz šim tikusi

³⁸⁶ Grozījumi Civillikumā: likumprojekts.

<http://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/0/41BAF3C22BE90964C225776D0024EB3D?OpenDocument> [skatīts 2011.gada 24.aprīlī].

³⁸⁷ Sk. arī: 25 International Congress of Notaires. The Notary: a worldwide institution. Madrid, from 3rd to 6th October 2007. Nav publicēts.

³⁸⁸ Grozījumi Notariāta likumā: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2002. 13.novembris, nr. 165 (2740).

atzīta³⁸⁹ par vienu no sarežģītākajiem notāru kompetencē nodotajiem pienākumiem, kam nepieciešama augsta juridiskā kompetence. Par sarežģītu to ir pamats uzskatīt, tā kā mantojuma lietās dominē notariāls akts kā obligāts apliecinājuma veids, kā arī spilgti izteikta notariāta mediācijas funkcija. Laika posmā no 2003.gada 1.janvāra līdz 2011.gada 14.oktobrim Latvijā uzsāktas 101133 mantojuma lietas.³⁹⁰

Mantojuma tiesību jautājumi kopš 2007.gada, kad tika uzsākta promocijas darba rakstīšana, ir ievērojami diskutēti pateicoties Civillikuma Mantojuma tiesību daļas modernizācijai. Ņemot vērā to, ka 3.2.apakšnodaļas saturs ir aktuāls arī šobrīd, 2011.gada nogalē minētā jautājuma izklāsts ir saglabājams, koncentrējot uzmanību uz notariālam aktam un zvērināta notāra funkcijām mantojuma lietu vešanā. Tādēļ apakšnodaļā tiks izvērtēta notāra loma notariāla akta apliecināšanas procesā, kā arī notariālā apliecinājuma tiesiskās sekas:

1) izklāstot, izvērtējot darījuma apliecināšanas procesu, kurā netiek nodrošināta akta efektivitāte (neatņemamās mantojuma daļas izdalīšana saskaņā ar formālo radinieku aizsardzību);

2) atspoguļojot, izvērtējot notāra profesionālās darbības darījuma autentiskuma nodrošināšanai (publiska testamenta liecinieki, glabāšanā nodots testaments);

3) izvērtējot zvērināta notāra iesaisti notariāla akta apliecināšanai nepieciešamo pierādījumu nodrošināšanā (aprobežošānās ar mantinieka paziņojumiem);

4) analizējot notariāla akta dalībnieku gribas īstuma autentiskuma apliecinājuma nozīmi mantojuma tiesību kontekstā (ieņemta, nedzimuša bērna mantotspēja).

Neatņemamās mantojuma daļas izdalīšanas process ir notariāla akta apliecināšanas neefektivitātes paraugs, jo:

1) Saskaņā ar 2005.gada 27.oktobra Ministru kabineta noteikumu Nr.1009 "Noteikumi par mantojuma reģistra un mantojuma lietu vešanu"³⁹¹ 87.punktu neatņemamās mantojuma daļas izdalīšana līdz 2008.gada 23.augustam, kad stājās spēkā Ministru kabineta noteikumi Nr.618 "Noteikumi par mantojuma reģistra un mantojuma lietu vešanu", tika reglamentēta pēc formālās un materiālās radinieku aizsardzības. Latvijas notariāts nodrošināja neatņemamās mantojuma daļas izdalīšanu pēc divām savstarpēji pretrunīgām neatņemamās mantojuma daļas izdalīšanas sistēmām, pretēji Civillikuma normām. Neatņemamās mantojuma daļas izdalīšanas un neatraidāmā mantinieka

³⁸⁹ Sīkāk sk.: Osipova S. Latvijas notariāta funkcijas un tā sniegtās juridiskās palīdzības pieejamība, to izvērtējums: pētījums. Pieejams: http://www.tm.gov.lv/lv/documents/petijumi/Osipova_petijums_07022009-final.doc [skatīts 2011.gada 19.augustā].

³⁹⁰ Saskaņā ar mantojuma reģistrā pieejamo informāciju 2011.gada 14.oktobrī.

³⁹¹ Noteikumi par mantojuma reģistra un mantojuma lietu vešanu; Ministru kabineta 2005.gada 27.decembra noteikumi nr.1009. Latvijas Vēstnesis, 2005. 30.decembris, nr.210 (3368). (zaudējis spēku).

mantojuma daļas faktiskās iegūšanas pamats bija notariāli apliecināta vienošanās (2005.gada 27.oktobra Ministru kabineta noteikumu Nr.1009 "Noteikumi par mantojuma reģistra un mantojuma lietu vešanu" 85.punkts), t.i., notariāls akts.

2) Saskaņā ar darba 1. un 2.nodaļā aprakstītajām apliecināšanas prasībām, notariālam aktam jābūt efektīvam veidam, kā aizsargāt mantojuma lietā iesaistīto personu tiesiskās un ekonomiskās intereses. Izstrādājot dokumentu, kas kļūs par notariālu aktu, zvērinātam notāram jānodrošina notariāla akta pilnīga efektivitāte.³⁹² Efektīvs ir tāds, kas dod vēlamos rezultātus.³⁹³ Apliecinot notariālus aktus, kuros izdalīta neatņemamā mantojuma daļa pēc formālās radnieku aizsardzības, līdz 2008.gada 23.augustam tika nodrošināts apliecināšanas process, formāli nodrošinot akta autentiskumu, bet nenodrošinot efektivitāti.

Situācijas izklāsts:

Likumdevējs mantojuma atstājējam piešķīris samērā plašu izvēles iespēju rīcībai ar savu mantojumu - paļauties uz likumisko mantošanu, taisīt testamentu vai slēgt praksē salīdzinoši reto mantojuma līgumu. Lai gan parasti testatoram labāk zināms, kā ar savu mantu rīkoties tuvinieku interesēs, un vienīgi viņam iespējams izvērtēt visus individuālos un konkrētos iemeslus, kurus spēkā esošās normas vispārēji nespēj paredzēt, tomēr testatoram nav liegts arī bez pietiekama pamata visu vai lielāko daļu mantas atstāt vienam savas ģimenes loceklim, citus ignorējot, vai pat svešai personai.³⁹⁴ Tātad pārsvarā testaments (Tiek likts uzsvars tieši uz testamentu, respektējot tā taisīšanas biežumu salīdzinājumā ar mantojuma līgumiem,³⁹⁵ lai gan neatņemamās daļas institūts ir aktuāls abiem pēdējās gribas rīkojama veidiem, kā arī dāvinājuma līgumam kā bezatlīdzības darījumam (Civillikuma 422., 642., 1922.pants.) izmaina mantošanas kārtību, vairāk vai mazāk būtiski samazinot likumiskajiem mantiniekiem pienākošos mantojuma daļu vai atstājot tos vispār bez mantojuma.

Gadījumos, kad neatraidāmais mantinieks nesaņem mantojuma aktīvus vismaz Civillikuma 425.panta pirmajā daļā noteiktā minimālā, t.i., neatņemamās daļas, apmērā, viņš tiesīgs vērst prasību pret mantojuma atstājēja testamentāriem, līgumiskiem mantiniekiem, legatāriem, apdāvinātiem, par neatņemamās mantojuma daļas izdošanu vai tās papildināšanu līdz likumdevēja noteiktai 1/2 daļai no likumiskajam mantiniekam piekrītošās mantojuma daļas vērtības (Civillikuma 581., 642., 788.pants, 1922.panta pirmā daļa). Neatņemamā daļa izdalāma tikai kā aktīvi, kas aprēķināma no starpības summas mantojuma pasīviem atņemot aktīvus (Civillikuma 425.panta trešā daļa).

³⁹² Code civil. Les défis d'un nouveau siècle. 100e Congrès des Notaires de France, Paris, 16-19 mai 2004, p. 412-444.

³⁹³ Latviešu valodas vārdnīca. Bāliņa R., Cīrule V., Ēdelmane I. Rīga: Avots, 1987, 205.lpp.

³⁹⁴ Sk. arī: Bukovskis V. Latvijas mantojumu tiesību projekts. Tieslietu Ministrijas Vēstnesis, nr. 3/4, Tieslietu ministrijas izdevums. [B.v.]: A. Gulbja grāmatu izdevniecība, 1931, 45. lpp.

³⁹⁵ Latvijas Zvērinātu notāru padomes veiktā notāru aptauja no 2006. gada 19. līdz 24. aprīlim.

Respektējot testamenta kā vienpusēja darījuma seno vēsturi, nedalīta uzmanība jāpievērš vēsturnieku atziņām, kas norāda pēdējās gribas rīkojuma pirmsākumus un straujo attīstību tieši Senajā Romā. Un vienlaikus ar pēdējās gribas rīkojuma pieaugošo popularitāti romiešu civiltiesībās tiek integrēts neatraidāmā mantinieka institūts kā morāles normu respektēšanas garants un līdzeklis, par pamatu tā izveidei liekot tieši ģimenes tiesību principus. Dabiskās cieņas jūtas piespiež nenodot visu savu īpašumu svešām personām. Ja šīs jūtas ir pārāk vājas, tad tas jāpanāk likumam.³⁹⁶ Pilnīgas un neaprobežotas rīcības brīvības piešķiršana novēlēt testamentā savu mantu par labu svešām personām un par ļaunu saviem tuvākajiem radniekiem nesaskanētu ar dabisko tuvumu, kādam jābūt starp ģimenes locekļiem un kas uzliek vecākiem par pienākumu rūpēties par savu bērnu, bet bērniem - par savu nespēcīgo un trūcīgo vecāku uzturēšanu.³⁹⁷

Ievērojot patriarhālas ģimenes īpatnības Senajā Romā, universālsukcesijas principa rezultātā mantojuma atstājēja tuvākie (tiešie) mantinieki varēja tikt finansiāli iznīcināti, kad mantojums pārgāja testamentāriem mantiniekiem. Iemesls - universālsukcesijas princips paredz tiesību un saistību, ciktāl tās neizbeidzās ar mirušo personu, pāreju uz mantojuma atstājēja mantiniekiem.³⁹⁸ Kā risinājums tika izveidota tā sauktā formālā radnieku aizsardzība. Kā raksturojošas pazīmes tai tika paredzētas:

1) tiešo mantinieku obligāta pieminēšana testamentā (atstumjot mantinieku no mantojuma subjektīvu apsvērumu dēļ vai ieceļot viņu kādā mantojuma daļā);

2) konkrēta neatņemamās daļas apmēra nenoteikšana;

3) tiešo mantinieku nepieminēšanas gadījumā testaments zaudēja spēku pilnīgi vai kādā daļā.³⁹⁹

Tātad, nepanākot materiālu garantiju pret testatora patvaļu un kaprīzēm, labākajā gadījumā, neatraidāmais mantinieks iegūdamas mantojumu vai tā daļu, kļuva par mantinieku klasiskā izpratnē, ar tādām pašām tiesībām un pienākumiem kā parastam mantiniekam.

Kā pretreakcija formālismam tika izveidota tā dēvētā materiālā radnieku aizsardzība, kuru raksturoja:

1) atteikšanās no neatraidāmo mantinieku obligātās pieminēšanas testamentā;

2) paredzēts neatņemamās daļas konkrēts apmērs;

3) neatraidāmiem mantiniekiem piešķirtas tiesības prasīt neatņemamās daļas papildināšanu,

³⁹⁶ Lange V. Neatraidāmi mantinieki pēc jauna civillikuma. Rīga: Herold, 1937, 5. lpp.

³⁹⁷ Bukovskis V. Latvijas mantojumu tiesību projekts. Tieslietu Ministrijas Vēstnesis, nr. 3/4, Tieslietu ministrijas izdevums. [B.v.]: A. Gulbja grāmatu izdevniecība, 1931, 44. lpp.

³⁹⁸ Покровский И.А. История римского права. Классика российской цивилистики: серия. Москва: Статут, 2004, с.488.

³⁹⁹ Kalniņš V. Romiešu civiltiesību pamati. Rīga: Zvaigzne, 1977,183.-184. lpp.

4) neatraidāmajam mantiniekam piešķirtas prasījuma tiesības uz neatņemamai daļai atbilstošu ekonomisku vērtību.⁴⁰⁰

Rezultātā - Justiniāna novellās, kas, jāatzīst, apvienoja gan formālo, gan materiālo radnieku aizsardzību, tika noteikts konkrēts neatņemamās mantojuma daļas apmērs, kas brīvs no jebkādiem nosacījumiem un termiņiem. Neatņemamā daļa varēja tikt novēlēta gan pēdējās gribas rīkojumā, ieceļot neatraidāmo mantinieku testamentā par legatāru vai mantinieku, gan dzīves laikā, veicot dāvinājumu vai piešķirot pūru. Tikai precīzi noteiktu un testamentā nosauktu iemeslu dēļ neatraidāmais mantinieks bija atstumjams no mantojuma. Neatraidāmo mantinieku intereses varēja aizskart ne tikai ar rīkojumiem nāves gadījumam, bet arī ar tādiem darījumiem kā dāvinājums un pūra izdošana. Ar mērķi aizsargāt neatraidāmā mantinieka intereses viņam tika piešķirtas tiesības celt prasību pret apdāvināto par neatņemamās daļas papildināšanu līdz likumiskajam minimumam.⁴⁰¹

Minētajām Justiniāna neatraidāmo mantinieku tiesībām paliekot par valdošajām atsevišķās valstīs līdz pat 19.gadsimta sākumam, ietekmējās piemēram, Vācijas, Francijas, Polijas, Šveices civillikodeksi. Un, kā atzīts zinātnē, minētās normas ir atrodamas arī 1864.gada Vietējo civillikumu kopojuma normās.⁴⁰² Tādējādi trīsdesmito gadu literatūrā ir vienprātība, ka 19.gadsimtā formālā radnieku aizsardzība tiek nomainīta ar radnieku materiālo aizsardzību, pārejot jaunajiem civillikumiem uz materiālo neapejamo personu aizsardzības sistēmu.⁴⁰³

Latvijas teritorijā 1937.gada Civillikums izbeidza neatraidāmo mantinieku institūta atšķirīgo regulējumu, ko paredzēja dažādas Kurzemes un Vidzemes pilsētu un zemes tiesības, Piltenes tiesības, Kurzemes zemnieku likumi, Latgales civillikumi un zemnieku ieraduma tiesības.⁴⁰⁴ Un pagājušā gadsimta trīsdesmito gadu zinātnē pausts viedoklis, ka visā Latvijas teritorijā beidzot tiek ieviesta vienota neatraidāmo mantinieku materiālā aizsardzības sistēma. T.i., tiek atspēkoti pārmetumi par izmantotās terminoloģijas neatbilstību materiālai sistēmai, tiek paskaidrotas priekšrocības, kas parādīsies mantojuma atstājēja lejupejiem, augšupējiem radniekiem un laulātiem, ja viņiem piekrītošā daļa tiks izdalīta kā ekonomiska vērtība un neatraidāmais mantinieks netiks uzskatīts par mantinieku klasiskā izpratnē, un galu galā - tiek argumentēts neatraidāmo mantinieku loks. Piemēram, apjukumu radīja terminoloģija, tā kā "neatraidāmo mantinieku" institūts liek piedēvēt tam klasiskā "mantinieka" raksturu. Tomēr jau Civillikuma izstrādāšanas komisijā, norādot uz minētā termina neprecizitāti, atzina,

⁴⁰⁰ Kalniņš V. Romiešu civiltiesību pamati. Rīga: Zvaigzne, 1977, 185. lpp.

⁴⁰¹ Lange V. Neatraidāmi mantinieki pēc jauna civillikuma. Rīga: Herold, 1937, 9.-10. lpp.

⁴⁰² Turpat, 10. lpp.

⁴⁰³ Rotbergs A. Testēšanas brīvības ierobežojumi. Rīga: Latvju Kultūra, 1935, 6. lpp.

⁴⁰⁴ Lange V. Neatraidāmi mantinieki pēc jauna civillikuma. Rīga: Herold, 1937, 18.lpp.

ka likumdevējs ar to nav ietvēris normatīvā aktā formālās neatņemamās mantošanas tiesības, bet gan tikai materiālās.

Jāpiebilst, ka atsevišķos darbos ir saskatāms formālisma atbalsts, kā arī formālas un materiālas dabas aprobežojumu kopsakars. Piemēram, Jaunā Civillikuma apskats. Daugavpils: Daugavpils latviešu biedrības 1937.gada izdevums, kur neatņemamā mantojuma daļa tiek atzīta kā puse no tās mantojuma daļas vērtības, kādu mantinieks manto pēc likuma. Savukārt neatraidāmajam mantiniekam tiek piešķirtas tiesības apstrīdēt testamentu un panākt tā stāšanos spēkā tikai daļā. Tam raksturīgs piemērs ir atspoguļots darbā "Romiešu tiesību sistēma. Rokraksta vietā. pēc prof. V. Sinaiska 1937./39. gada lekcijām", kur tiek atbalstīts viedoklis par neatraidāmo mantinieku piešķirtām tiesībām apstrīdēt testamentu.⁴⁰⁵

Ja vēsturiskie argumenti šķiet nepietiekami, problēmjautājums jāaplūko no cita skatu punkta, pārejot uz darbu ar tiesību normu vispārīgā plāksnē, izmantojot juridisko siloģismu, t. i., loģisku secinājumu izdarīšanas procesu, kas sastāv no divām premisām (lielās premisas un mazās premisas) un no secinājuma, kas ir saistošs, jo lielā premisa un mazā premisa satur kopēju starpjēdzienu, kas sniedz iespēju no lielās premisas un mazās premisas izdarīt vienotu secinājumu.⁴⁰⁶ Piemēram, Rīgas apgabaltiesa apstiprināja mantojuma tiesībās personu X kā neatraidāmo mantinieku uz 1/4 daļu visa atstātā mantojuma. Mantojuma masas vērtība - Ls 120 000.

Lielā premisa: Civillikuma 425. panta pirmā daļa - "Neatņemamā mantojuma daļa ir puse no tās mantojuma daļas vērtības, kādu mantinieks manto pēc likuma".

Mazā premisa: Ls 30 000 ir neatņemamā daļa.

Slēdziens: Ls 30 000 ir puse no tās mantojuma daļas vērtības, kādu mantinieks manto pēc likuma.

Tādējādi lielās premisas un mazās premisas starpjēdziens ir "neatņemamā mantojuma daļa", kas siloģisma galaslēdzienā neparādās.

Tā kā tiesību norma vērsta uz noteiktu tiesisko seku nodibināšanu, tā vienlaikus nosaka arī šo seku iestāšanās priekšnoteikumus. Tādēļ tiesību normā izšķir normas sastāvu un ar to saistāmās tiesiskās sekas, ko tradicionāli izkārto atbilstoši shēmai "ja..., tad...".⁴⁰⁷ Saskaņā ar iepriekš piedāvāto piemēru - ja kādam tiek izdalīta neatņemamā mantojuma daļa, tad tā ir puse no tās mantojuma daļas

⁴⁰⁵ Jaunā Civillikuma apskats. Daugavpils: Daugavpils latviešu biedrības izdevums, 1937, 44.lpp. Romiešu tiesību sistēma. Rokraksta vietā. Pēc prof. V. Sinaiska 1937./39. gada lekcijām Latvijas Universitātē. 1938, 82. lpp.

⁴⁰⁶ Neimanis J. Ievads tiesībās. Rīga: zv.adv. J.Neimanis, 2004, 137.lpp.

⁴⁰⁷ Kalniņš E. Tiesību normu piemērošanas loģiskā shēma. Grām.: Juridiskās metodes pamati. 11 soļi tiesību normu piemērošanā: Rakstu krājums/ Dr.habil.iur., profesora E. Meļķiņa zinātniskā redakcijā. Rīga: Latvijas Universitāte, 2003, 21.lpp. No: Wank R. Die Auslegung von Gesetzen. Berlin: Carl Heymanns Verlag KG, 1997, S. 5.-12.; Schmalz D. Methodenlehre für das juristische Studium. 3.Aufl. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 1992, S. 22.

vērtības, kādu mantinieks manto pēc likuma. Konstatējot mazo premisu konkrētajā gadījumā - personai X tiek izdalīta neatņemamā mantojuma daļa no mantojuma, kura vērtība sastāda Ls 120 000. Tādējādi juridiskā siloģisma galaslēdziens - personai X pienākas Ls 30 000.⁴⁰⁸

Protams, var iebilst, ka ikreiz salīdzinot normas tiesisko sastāvu un lietas apstākļus, jākonstatē, vai tie sakrīt (jeb vai lielajā premisā un mazajā premisā ir vienots starptermiņš), tādējādi veicot subsumpciju.⁴⁰⁹ Turklāt pirms subsumpcijas īstenojama tiesību normu pazīmju satura noskaidrošana, t.i., tiesību normas iztulkošana,⁴¹⁰ kas uzskatāma par tiesību normu teksta un tā satura izzināšanu, reprodukciju un izvērtēšanu⁴¹¹ un kas īstenojama pēc zināmas kārtības - sākot ar gramatisko iztulkošanu (nosaka tiesību normas iztulkošanas iespējamās robežas lietoto jēdzienu vārdiskās jēgas ietvaros), pārejot uz sistēmisko (tiesību normas savstarpējās saistes un atkarības izzināšana), tad vēsturisko (likumdevēja regulējuma nolūks un priekšstats par normu) un teleoloģisko (normas nolūki un pamatprincipi) iztulkošanas metodi.⁴¹² Tomēr autore koncentrē uzmanību uz problēmjautājumu globālā plāksnē, nerisīnot konkrētus kāzus.

Atjaunojot Civillikumu, neatraidāmiem mantiniekiem neatņemamās mantojuma daļas tika izdalītas saskaņā ar formālo radnieku aizsardzību. T.i., Augstākās tiesas plēnuma lēmumi,⁴¹³ secīgi - tiesu prakse, Civillikuma komentāri,⁴¹⁴ zinātniskie darbi⁴¹⁵ pāuda formālo radnieku aizsardzību, kur neatraidāmais mantinieks tika apstiprināts mantojuma tiesībās kā mantinieks klasiskā izpratnē, saņemdam neatņemamo daļu kā daļu no mantojuma. Turpretī no 2005.gada 31.decembra, kad stājās spēkā 2005.gada 27.oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr.1009 "Noteikumi par mantojuma reģistra un mantojuma lietu vešanu" tika apvienotas abas iepriekš minētās sistēmas, ļaujot testamentārajiem un neatraidāmajiem mantiniekiem vienoties, pēc kuras sistēmas viņi vēlas izdalīt neatņemamo daļu. Ar minēto mantojuma lietas process joprojām bija pretrunā Civillikumā ietvertajam principam, ka

⁴⁰⁸ Pārsvārā vienam gadījumam ir piemērojamas vairākas tiesību normas, kas kopā veido subsumpcijas virsteikumu (lielo premisu). Un gadījumā, ja no vārdu gramatiskās jēgas neizriet nepieciešamā normu komplicētā saistība, jāizmanto iztulkošanas metodes un dogmatiski sistemātiskie aspekti.

Horns N. Ievads tiesību zinātnē un tiesību filosofijā. Likums un Tiesības. 2. sējums, 2000, nr. 8(12). 226. lpp.

⁴⁰⁹ Neimanis J. Ievads tiesībās. Rīga: zv.adv. J.Neimanis, 2004, 138. lpp. No: Schmalz D. Methodenlehre für das juristische studium. 2.Aufl., Baden-Baden: Nomos, 1990, Rn. 11 ff.; Treder L. Methoden und Technik der Rechtsanwendung: eine systematische Einführung mit Beispielen. Heidelberg: Müller, 1998, S. 23.

⁴¹⁰ Neimanis J. Ievads tiesībās. Rīga: zv.adv. J.Neimanis, 2004, 139. lpp. No: Treder L. Methoden und Technik der Rechtsanwendung: eine systematische Einführung mit Beispielen. Heidelberg: Müller, 1998, S. 28.

⁴¹¹ Meļķis E. Tiesību normu iztulkošana, 2. pārstrādātais izdevums. Rīga: LU, 2000, 7. lpp.

⁴¹² Neimanis J. Ievads tiesībās. Rīga: zv.adv. J.Neimanis, 2004, 150., 152., 157. - 158. lpp. No: Larenz K., Canaris C.W. Methodenlehre der Rechtswissenschaft. 3., neu bearbeitete Auflage, Berlin [u.a.]: Springer, 1995. S. 149, 163-164; Schmalz D. Methodenlehre für das juristische studium. 3.Aufl., Baden-Baden: Nomos, 1992, S. 107.

⁴¹³ Par likumu piemērošanu mantojuma lietās: Latvijas Republikas Augstākās tiesas plēnuma 1995.gada 27.marta lēmums Nr.1. Grām.: Augstākās tiesas plēnuma lēmumu krājums 1990.-1995. Rīga: Tiesiskās informācijas centrs, 1995, 71.-92.lpp.

⁴¹⁴ Krauze R., Gencs Z. Civillikuma komentāri: Mantojuma tiesības. Rīga: Mans Īpašums, 1997.

⁴¹⁵ Sīkāk sk.: piemēram, Gencs Z. Mantošana. Zinātniski praktisks komentārs. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002.

neatraidāmie mantinieki nevar apstrīdēt testamentu, šīs personas tikai separācijas ceļā var prasīt, lai viņām izdotu to, kas viņām pienākas, tādējādi nekļūstot par mantiniekiem, neatbildot par mirušā parādiem⁴¹⁶ utt.⁴¹⁷

Tādējādi līdz 2003.gada 1.janvārim izveidojās neviennozīmīga tiesu, bet vēlāk arī zvērinātu notāru prakse, jo ir mantojuma lietas, kurās neatņemamās mantojuma daļas izdalīšanas sakarā ticis apstrīdēts testaments, bet ir tādas, kur panākta neatņemamai daļai atbilstošas ekonomiskas vērtības izmaksa; ir lietas, kurās testaments minētā sakarā stājies spēkā kopumā, bet citās - tikai daļā; savukārt ir lietas, kur neatraidāmais mantinieks pārvērsts par mantinieku klasiskā izpratnē, rezultātā mantojuma apliecībā un tiesas spriedumā norādot viņu kā mantinieku ar visām no tā izrietošām tiesiskām sekām.⁴¹⁸

Uzmanība jāpievērš dokumentam, saskaņā ar kuru mantinieki un neatraidāmie mantinieki vienojušies par neatņemamās daļas izdalīšanu, – notariāla akta formā apliecinātai vienošanās par neatņemamās daļas izdalīšanu, kā arī mantojuma iegūšanas fakta autentiskumu apliecināšanai mantojuma apliecībai, tostarp, apliecībai par pēdējās gribas rīkojuma nolasīšanu. T.i., Notariāta likuma 273.panta pirmā daļa paredz - apliecību par pēdējās gribas rīkojuma akta nolasīšanu taisa kā notariālo aktu; 285.pants nosaka – mantojuma apliecība par pēdējās gribas rīkojuma akta stāšanos likumīgā spēkā arīdzan ir notariāls akts; kā arī Ministru kabineta noteikumi Nr.618 "Noteikumi par mantojuma reģistra un mantojuma lietu vešanu" 82.punktā reglamentē notariāli apliecinātu vienošanos par neatņemamās daļas izdalīšanu (Līdz 2008.gada 23.augustam Ministru kabineta noteikumi Nr.1009 "Noteikumi par mantojuma reģistra un mantojuma lietu vešanu" 85.punkts.).

Ir apsveicama Latvijas Zvērinātu notāru padomes iniciatīva, kuras rezultātā 2008.gada 4.augustā tika pieņemti Ministru kabineta noteikumi Nr.618 "Noteikumi par mantojuma reģistra un mantojuma lietu vešanu", kas 81.punktā paredz neatņemamās daļas procesuālu izdalīšanu atbilstoši materiālajai radnieku aizsardzības sistēmai, ļaujot pēdējās gribas rīkojumam stāties spēkā kopumā, taču vienlaikus piešķirot mantiniekiem un neatraidāmiem mantiniekiem tiesības vienoties par neatņemamās daļas saturu un izdalīšanas kārtību. T.i., neatņemamo daļu aprēķina naudas izteiksmē, pieļaujot vienošanos par noteiktas mantas, tostarp, konkrēta nekustamā īpašuma vai nekustamā īpašuma domājamās daļas piešķiršanu neatraidāmajam mantiniekam. Neatņemamās daļas izdalīšana neietekmē pēdējās gribas rīkojuma aktā novēlētās mantojuma daļas apmēru. Pēdējās gribas rīkojums stājas spēkā pilnā apmērā. Ar minēto tika likvidēta duālā neatņemamās mantojuma daļas izdalīšanas

⁴¹⁶ Lange V. Neatraidāmi mantinieki pēc jauna civillikuma. Rīga: Herold, 1937, 4. lpp.

⁴¹⁷ "Hares, succedens in honore, succedit in onere." (Jo labumus mantojušais manto arī apgrūtinājumus.) Paulus. Pieejams: <http://www.infonet.ee/~karber/file10.html> [skatīts 2008.gada 7.septembrī].

⁴¹⁸ Autores veiktā Rīgas apgabaltiesas zvērinātu notāru aptauja gatavojoties publiskām lekcijām "Testamentārā mantošana un neatraidāmie mantinieki" Latvijas Tiesnešu mācību centrā no 2006.gada 17.līdz 21.augustam, kā arī personiskā prakse strādājot notariāta sistēmā.

sistēma, kas nenodrošināja neatraidāmā mantinieka tiesību realizāciju atbilstoši Civillikuma saturam un mērķim, ar normatīvā akta (pastarpināti ar notariāla akta) palīdzību panākot faktiska mantojuma iegūšanu, kas pielīdzināja neatraidāmo mantinieku mantiniekam klasiskā izpratnē, uzliekot par pienākumu segt mantojuma parādus, izdot legātus. Proti, notāri ir atkāpušies no procesa, kurā ar notariālu aktu tika panākts rezultāts, kas bija pretējs neatraidāmā mantinieka tiesiskajām interesēm, formāli nodrošinot akta autentiskuma piešķiršanas procesu, bet nepanākot tā efektivitāti.

Notariāla akta formā apliecināts publisks testaments – testatora pēdējās gribas esamības un īstuma pilnīgākais pierādījums (Civillikuma 613.pants). Par nepamatotu atzīstama likumdevēja neuzticēšanās zvērinātam notāram kā notariāla akta - publiska testamenta apliecinātājam, paredzot divu liecinieku dalību, kuri dublē testamenta apliecinātāja darbību (pārliecināšanās par identitāti, gribas izteikuma uzklauššana) un netiek aicināti uz testamentu nolasīšanu jau pēc mantojuma atklāšanās (skatīt Civillikuma 434. un 613.pantu). Arguments, ka testaments (kā vienpusējs darījums) stāsies spēkā tikai pēc testatora nāves, kādēļ nepieciešamas papildus formas prasības, salīdzinot ar citiem darījumiem, nav pamatots, tā kā likumdevēja izvēlētais apliecinājuma veids attaisno sevi tikai visa dokumenta (arī gribas izteikuma un fakta) autentiskuma nodrošināšanas gadījumā.

Nepieciešami grozījumi Civillikumā un Bāriņtiesu likumā, atsakoties no prasības par liecinieku pieaicināšanu pie testamentu apliecināšanas, saglabājot liecinieku institūtu gadījumos, kad publisku pēdējās gribas rīkojumu taisa personas, kas neprot vai nespēj parakstīties, kā arī nedzirdīgi, neredzīgi vai mēmi testatori. Autore nepiedāvā Civillikuma konkrētu grozījumu redakciju, respektējot Tieslietu ministrijas sagatavotos grozījumus (arī Notariāta likumā) saistībā ar Civillikuma Mantojuma tiesību daļas modernizāciju.⁴¹⁹ Kā arī uzskata par nepieciešamu veikt grozījumus Bāriņtiesu likumā: izslēgt 65.pantā vārdus: "diviem lieciniekiem klātesot (Civillikuma 435. un 448.pants) " un "un liecinieki".

Situācijas izklāsts:

Ja mantojuma atstājēja izvēle kritusi par labu pēdējās gribas rīkojumam – testamentam, tikai un vienīgi vadoties no subjektīviem paša testatora argumentiem, likumdevējs atbilstoši Civillikuma 432.pantam pieļauj izvēli par labu publiska vai privāta testamentu formai.

Kā sevišķi drošs formas ziņā tiek uzskatīts publisks testaments, jo tā sastādīšanā vienmēr piedalās likumdevēja noteikta kompetenta amatpersona.⁴²⁰ Saskaņā ar Civillikuma 433.pantu publisku

⁴¹⁹ Likumprojekts. Tieslietu ministrijas Civiltiesību departamenta Vispārējo civiltiesību nodaļas 2011.gada 8.septembra sarakste. Saskaņošanai likumprojektu pakete grozījumiem likumos saistībā ar Civillikuma Mantojuma tiesību daļas modernizāciju. Nav publicēts.

⁴²⁰ Sk. arī: Ozoliņš O. Mantošana pēc jaunā civillikuma. Grām.: Jaunā civillikuma apskats. Rīga: Valsts tipogrāfija, 1937, 41.lpp.

testamentu taisa pie zvērināta notāra, bāriņtiesā vai pie Latvijas konsula ārzemēs. Kā replika jāpiemin, ka Ministru kabineta noteikumi Nr.283 "Noteikumi par notariālo funkciju veikšanu Latvijas Republikas diplomātiskajās un konsulārajās pārstāvniecībās"⁴²¹ 9.punktā, uzskaitot konsulārās amatpersonas funkcijas, bet 10.punktā apliecinājumus, neparedz testamenta apliecināšanu vai pieņemšanu glabāšanā, tādējādi nonākot pretrunā pēc hierarhijas augstākam normatīvajam tiesību aktam. Konceptijā par Civillikuma Mantojuma tiesību daļas modernizāciju tika iekļauts aicinājums apsvērt iespēju arī Civillikumā atteikties no šo funkciju pildīšanas deleģējuma Latvijas konsuliem ārzemēs. Par pamatu minētajam apsvērumam tika likts tas, ka Latvijas konsuli faktiski neveic Civillikuma Mantojuma tiesību daļas 3. nodaļas 5. apakšnodaļā noteikto funkciju publiskā testamenta taisīšanas jomā.⁴²² Tomēr laika gaitā Tieslietu ministrijas darba grupas (ar koncepcijas īstenošanu saistīto normatīvo aktu projektus izstrādei) sēdē izraisījās diskusijas par šā lēmuma produktivitāti. Līdz ar to, modernizējot Civillikumu, likumdevējs nonāks izvēles priekšā – vai saglabāt konsulārajām amatpersonām testamenta apliecināšanu, neliedzot, piemēram, Latvijas Republikas pilsonim vērsties šajā jautājumā pie kompetentām, tieši mūsu valstī spēkā esošo mantojuma tiesību normas pārzinošām amatpersonām diplomātiskajās un konsulārajās pārstāvniecībās ārvalstīs, vai tomēr atzīt to par Latvijas konsulārajai amatpersonai lieku funkciju.⁴²³

Liecinieku obligātā klātbūtne pie publiska testamenta apliecināšanas tika ietverta tikai ar 1992.gada 7.jūlija grozījumiem Civillikumā, t.i., redakcionāli 1937.gadā šādas likumdevēja prasības nebija.⁴²⁴ Turpretī 1937.gada Notāru likuma 74.panta otrā daļa (1937.gada 16.decembra redakcijā) paredzēja arī izdot publiska testamenta apliecināšanu divu liecinieku klātbūtnē. Izņemot liecinieku institūtu, zvērināta notāra pienākumi testatora gribas autentiskuma nodrošināšanai ir identiski jebkuram citam notariālam aktam, kas tika aprakstīti iepriekš darbā. Līdz ar to, kā jebkura cita notariāla akta gadījumā, publiska testamenta formas priekšrocības ir paskaidrojamas un attaisnojamas ne tikai ar to, ka akts sastādīts pēc noteiktas ārējās formas, bet arī ar to, ka darījuma saturs atbilst testatora gribas izteikumam.⁴²⁵ Pie testamenta apliecināšanas notārs:

⁴²¹ Noteikumi par notariālo funkciju veikšanu Latvijas Republikas diplomātiskajās un konsulārajās pārstāvniecībās; Ministru kabineta 2008.gada 21.aprīļa noteikumi nr.283, Latvijas Vēstnesis, 2008. 23.aprīlis, nr.63 (3847).

⁴²² Konceptija par Civillikuma Mantojuma tiesību daļas modernizāciju (informatīvā daļa). Rīga, 2009. Pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/LoadAtt/file9373.doc> [skatīts 2010.gada 12.jūnijā].

⁴²³ Likumprojekts. Tieslietu ministrijas Civiltiesību departamenta Vispārējo civiltiesību nodaļas 2011.gada 8.septembra sarakste. Saskaņošanai likumprojektu pakete grozījumiem likumos saistībā ar Civillikuma Mantojuma tiesību daļas modernizāciju. Nav publicēts.

⁴²⁴ Par grozījumiem Latvijas Republikas 1937. gada Civillikuma mantojuma tiesību daļā: LR likums, LR Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 1992. 30.jūlijs, nr.29. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=25810&from=off> [skatīts 2010.gada 13.jūnijā].

⁴²⁵ Jurkovska O. Notaru izglītības un amata stāvoklis. (Nolasīts I. Latv. juristu kongresā 1932. g. janv.). Tieslietu Ministrijas Vēstnesis, 1933, nr.1/2, 13.lpp.

1) ir pārliecinājies par testatora un citu pieaicināto personu (piemēram, tulka, šobrīd arī liecinieku) identitāti, rīcībspēju;

2) iespēju robežās ir pārliecinājies par liecinieku, tulku atbilstību likumdevēja izvirzītajām prasībām;

c) ir pārliecinājies par dokumenta projekta atbilstību testatora gribai, par iesniegtā testamenta projekta atbilstību spēkā esošajām tiesību normām un testatora gribai;

d) ir sniedzis testatoram neitrālas konsultācijas.

Īsi pēc Civillikuma spēkā stāšanās zinātnes pārstāvji atzina, ka publiska testamenta sastādīšana savienota ar diezgan daudzām neērtām formalitātēm, bet tā ieteicama tādēļ vien, ka testators pie šī testamenta taisīšanas var izmantot attiecīgas amatpersonas konsultācijas, kurās atspoguļosies viņas zināšanas, kas ir par pamatu publisku testamentu formas ziņā uzskatīt par sevišķi drošu pēdējās gribas rīkojumu. Turklāt, pateicoties amatpersonas dalībai pie testamenta taisīšanas, testators nodrošināts pret formas kļūdām, kuru dēļ šis dokuments varētu zaudēt spēku.⁴²⁶

Kopš seniem laikiem nostiprinājusies atziņa, ka testamenta taisīšanā formālisms (publicitāte, kvalificētu testamenta liecinieku pieaicināšana, rakstveida forma utt.) domāts testamenta garantijai. Rūpes nodrošināt testamentu ar zināmām formālām garantijām ir saprotamas, ņemot vērā, ka pēc mantojuma atklāšanās trūkst autentiska avota, persona, kurai aktu taisot bija zināma interese ar savu pēdējās gribas rīkojumu panākt noteiktu rezultātu, vēlāk, pēc mantojuma atklāšanās, protams, savu nodomu realizēšanos citādi vairs nekādi sekmēt nevar.⁴²⁷

Līdz ar to formālisms ir saistīts ar pēdējās gribas kā tādas sevišķo nozīmi, jo tam ir jānodibina pēdējās gribas neapšaubāmība (nerada nekādas šaubas), noteiktība (ir nemainīga), skaidrība (nav nezināšanas, neizpratnes), nopietnība (kurai raksturīga nopietna attieksme).⁴²⁸ Lai gan īsi pēc Civillikuma atjaunošanas zinātnē tika apgalvots, ka līdz minimumam samazinātas visas ar testamentu formu saistītās formalitātes.⁴²⁹ Savukārt šobrīd autore aicina izvērtēt formālisma produktivitāti atbilstoši nu jau 21.gadsimta prasībām.

Viennozīmīgi - privāta testamenta liecinieku pieaicināšanas mērķis ir nodibināt Civillikuma 445.pantā norādītos apstākļus – gūt pārliecību, ka pēdējās gribas rīkojumu taisījis mantojuma atstājējs un ka tas izteic pareizi viņa pēdējo gribu. Turpretī publiska testamentu liecinieku nozīme pie apliecināšanas, kā norādīja I.Šermukšnis, P.Bulavs, J.Solovjakovs, E.Virko pētījumā "Identificētie

⁴²⁶ Bergers J. Testamentu forma. Rīga: [B.i.], 1940, 23.lpp.

⁴²⁷ Kalniņš J. Priviliģētie testamenti pēc Latvijas civillikuma. Rīga: [b.i.], 1938, 7.-8.lpp.

⁴²⁸ Sinaiskis V. Mantojuma tiesības. Tieslietu ministrijas Vēstnesis, nr.1, 1940, 18.-19.lpp.

Latviešu valodas vārdnīca. Bāliņa R., Cīrule V., Ēdelmane I. Rīga: Avots, 1987, 500., 532., 543., 592., 735.lpp.

⁴²⁹ Sinaiskis V. Romiešu tiesību sistēma. Pēc prof.V.Sinaiska 1937./1938.gada lekcijām Latvijas Universitātē. Rokraksta vietā. [B.v.]: [B.i.], 1938, 80.lpp.

problēmu jautājumi Latvijas Republikas mantojuma tiesību regulējumā", ir efektīva un attaisnojama tikai nelielā īpašu gadījumu skaitā, kad testators nespēj parakstīties vai tam ir miesīgi trūkumi. Citos gadījumos publiska testamenta liecinieki pārliecinās tikai par testatora identitāti un dzird testatora gribas izteikumu. Minētais dublē notāra darbību pie apliecināšanas. Secinājums - formālisms nonāk pretrunā notariāla akta, kādā tiek apliecināts publisks pēdējās gribas rīkojums, mērķiem. Liecinieku klātbūtne pie apliecināšanas ir lieka.

Par atbalstāmu jāuzskata darba grupas (konceptijas par Civillikuma Mantojuma tiesību daļas modernizāciju īstenošanu saistīto normatīvo aktu projektu izstrādei) vienotais viedoklis par atteikšanos no liecinieku institūta pie publiska testamenta apliecināšanas, saglabājot prasību par liecinieku klātbūtni, piemēram, pie kurlu, mēmu vai aklu testatoru pēdējās gribas rīkojumu apliecināšanas.⁴³⁰

Duāla attieksme autorei ir attiecībā uz amatpersonai glabāšanā nodotu pēdējās gribas rīkojumu. T.i., atbilstoši Civillikuma 438. un 439.pantam zvērinātiem notāriem var nodot glabāšanā arī privātus testamentus, ar ko pēdējās gribas rīkojumi iegūst publisku testamentu spēku. Testators personīgi privāto testamentu iesniedz notāram slēgtā aploksnē, paziņojot, ka iesniegtajā dokumentā izteikta viņa pēdējā griba, tad amatpersona aploksni apzīmogo, uz tās parakstās gan pats testators, gan konkrētā amatpersona, par to tiek veikts ieraksts glabājumu grāmatā un sastādīts akts ar slēgtās aploksnes ārējo aprakstu. Papildus – Notariāta likuma 84.panta otrā daļa paredz pie testamenta nodošanas glabāšanā divu liecinieku klātbūtni.

Līdz šim⁴³¹ autore ir viennozīmīgi atbalstījusi atteikšanos Civillikumā no iespējamības nodot testamentu glabāšanā, kas saskaņā ar Latvijas Zvērinātu notāru padomes ziņām ik gadus tiek izmantota tikai 5-12 gadījumos⁴³² un pierāda tās nepopularitāti Latvijā. Arguments tiek balstīts uz to, ka notārs nodrošina tikai fakta autentiskuma apliecinājumu, bet nenodrošina konsultēšanas funkciju, nebūdam pārliecināts un faktiski nespējot panākt pārliecību par pēdējās gribas rīkojuma faktiskā satura atbilstību akta dalībnieka iekšējai gribai. T.i., šis notariāls apliecinājums nav gribas autentiskuma apstiprinājums vispilnīgākā tā izpausmē.

Nav atbalstāma izvēle nodot glabāšanā testamentu, tā kā minētais ietver varbūtību par paaugstinātu kļūdu iespējamību pēdējās gribas rīkojuma saturā jeb neatbilstību patiesai testatora gribai, ja testatoram nav nepieciešamo zināšanu mantojuma tiesību jomā vai nav kvalificēta padomdevēja.

⁴³⁰ Sk. arī: Likumprojekts. Tieslietu ministrijas Civiltiesību departamenta Vispārējo civiltiesību nodaļas 2011.gada 8.septembra sarakste. Saskaņošanai likumprojektu pakete grozījumiem likumos saistībā ar Civillikuma Mantojuma tiesību daļas modernizāciju. Nav publicēts.

⁴³¹ Damane L. Problems concerning Inheritance law in Latvia in Theory and Practice. Conference "The Perspectives of Europeanization of Law of Succession". 2009.gada 29.oktobrī. Nav publicēts.

⁴³² Saskaņā ar Latvijas Zvērinātu notāru padomes sniegto informāciju 2011.gada 23.augustā.

Apliecināšanas procesuālā norise līdzvērtīga publiskam testamentam, nesniedzot garantiju testatoram, ka aploksnē ievietotais, glabāšanā nodotais testaments no formas viedokļa ir pareizs, secīgi, ka tas stāsies spēkā.

Priekšrocība, ko gūst testators no šādas pēdējās gribas rīkojuma formas, ir noslēpumainība, t.i., līdz mantojuma atklāšanās brīdim neviens (tajā skaitā apliecinātājs un liecinieki) neuzzinās par dokumenta saturu, rīcībspējas un identitātes pārbaude, kā arī vispārīgas konsultācijas. Minētais visumā neattaisno notāra iesaisti testamenta nodošanas glabāšanā procesā.

Pretēji iepriekš aprakstītajam darba grupas (ar koncepciju par Civillikuma Mantojuma tiesību daļas modernizāciju īstenošanai saistīto normatīvo aktu projektu izstrādei) līdzšinējā nostāja⁴³³ ir par testamenta nodošanu glabāšanā saglabāšanu Latvijā spēkā esošajos normatīvajos aktos. Lai gan gala vārds minētā sakarā būs jāsaka likumdevējam, tomēr, respektējot vēlmi atteikties Civillikumā no arhaiskiem institūtiem, testamenta nodošanu glabāšanā par tādu nešaubīgi jāatzīst. Turklāt, ja ņem vērā, ka testamenta nodošana glabāšanā nesaraucami saistāma ar tikšanos ar apliecinātāju, tad viennozīmīgi šobrīd netiek pilnvērtīgi izmantotas apliecinātāja klātbūtnes priekšrocības. Turpretī pie testamenta nodošanas glabāšanā zvērināts notārs apliecina fakta, kuram ir tiesiska nozīme, autentiskumu nenodrošinot pārliecību par testatora gribu konkrēta satura testamentārajam rīkojumam.

Autore uzskata par nepieciešamu veikt grozījumus Civillikumā:

- 1) izslēgt 438., 439., 440., 441., 442.pantu;
- 2) 613.pantā izslēgt vārdus "vai 439.panta kārtībā sastādīts akts par testamenta pieņemšanu glabāt".

Jāveic grozījumus Bāriņtiesu likumā:

- 1) izslēgt 61.panta pirmās daļas 3.punktā vārdus: "pieņem glabāšanā to privātos testamentus";
- 2) izslēgt 67., 69.pantu, 79.panta pirmās daļas 4.punktu.

Kā nākošais jautājums mantojuma lietu vešanas sakarā jāmin par neveiksmīgu atzīstamais Notariāta likuma un Ministru kabineta noteikumu Nr.618 "Noteikumi par mantojuma reģistra un mantojuma lietu vešanu" regulējums, kas neuzliek amatpersonai pienākumu apzināt mantojuma atstājēja mantinieku loku. T.i., mantošanas iesniegums ir spilgts piemērs, kad amatpersonai nav uzlikts pienākums pārbaudīt notariālā aktā iekļauto ziņu par faktiem autentiskumu. Zvērināts notārs nodrošina

⁴³³ Sk. arī: Likumprojekts. Tieslietu ministrijas Civiltiesību departamenta Vispārējo civiltiesību nodaļas 2011.gada 8.septembra sarakste. Saskaņošanai likumprojektu pakete grozījumiem likumos saistībā ar Civillikuma Mantojuma tiesību daļas modernizāciju. Nav publicēts.

sava klienta gribas izteikuma, kam ir tiesiska nozīme, autentiskumu, turpretī ticamību citu mantinieku, mantojuma masas, pēdējās gribas rīkojuma ne/-esamībai, apliecinājums nesniedz.

Nav pamata saglabāt esošo regulējumu, saskaņā ar kuru zvērinātiem notāriem nav pienākuma nodrošināt informācijas pārbaudi par mantinieku esamību. Tā kā zvērināts notārs vadās pēc rakstveida formalizētiem pierādījumiem, tad produktīvi uzlikt par pienākumu saņemt pierādījumu – Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes izdruku no Iedzīvotāju reģistra.

Notariāta likuma 312.panta pirmās daļas 5.punkts un otrā daļa nosaka: "Mantošanas iesniegumam pievieno: [...] ziņas par visiem zināmajiem mantiniekiem.", "iesniegumu zvērināts notārs apliecina [...] likuma 139.⁵ pantā noteiktajā kārtībā.". Papildus minams arī 304.pants – "Ja mantinieki ir zināmi, zvērināts notārs, neizsludinot mantojuma atklāšanos, aicina iesniegumā norādītos mantiniekus, nosakot termiņu atbilstoši šā likuma 297.pantam, paziņot, vai viņi vēlas mantojumu pieņemt vai to atraidīt.". Savukārt 305.pants – "Ja mantinieki iesniedzējam nav zināmi, zvērināts notārs laikrakstā "Latvijas Vēstnesis" izsludina mantojuma atklāšanos, uzaicina mantiniekus, nosakot termiņu atbilstoši šā likuma 297.pantam, un paziņo par to zināmajiem mantiniekiem un Latvijas Zvērinātu notāru padomei iekļaušanai mantojumu reģistrā."

No iepriekš citētā izriet, ka pienākums sniegt informāciju par mantojuma atstājēja mantiniekiem, legatāriem un viņu dzīves vietu gulst uz mantošanas iesnieguma iesniedzēju nevis zvērinātu notāru, kurš konkrēto mantojuma lietu ir uzsācis. Ļaunprātīga rīcība, kad mantinieki "aizmirst" citu mantinieku dzīves vietas, vārdus, uzvārdus vai vispār viņu eksistenci, ir nereta parādība mantojuma lietu vešanas procesā.⁴³⁴

Respektējot 3.1.1.apakšnodaļā aprakstīto, zvērināts notārs nodrošina pierādījumu pietiekamību jau pirms apliecināšanas, nosakot pierādījumu avotu loku ziņu par mantiniekiem noskaidrošanai. Kā pierādījuma avots šeit ir akta dalībnieku paskaidrojumi. Tomēr, respektējot to, ka pierādījumu vākšana var par pienākumu tikt uzlikta zvērinātam notāram, notariālo procesu regulējošā normatīvajā jāiekļauj pants šādā redakcijā: "Apliecinot mantošanas iesniegumu, kurā izteikta griba par mantojuma pieņemšanu, par izsludināšanu, par mantinieku uzaicināšanu, zvērinātam notāram jāpārlicinās par mantošanas iesniegumā nenorādīto mantinieku esamību un noskaidroto mantinieku datiem, pārbaudot tos Iedzīvotāju reģistrā." Panta redakcijā norādīti tādi mantošanas iesniegumu veidi, kuros apliecināts mantinieka gribas izteikuma mantojumu pieņemt autentiskums, kā arī izteikta ieinteresēto personu

⁴³⁴ Sk. arī: Dzედulis Z. Kļūdas un blēdības mantojuma lietās. Latvijas Avīze, 2006. 11.janvāris.

griba panākt zināmu skaidrību mantojuma pēctecībā (mantojuma izsludināšana un mantinieku uzaicināšana).

Kā pēdējais minams jautājums par mantojuma apliecības apliecināšanu.

Ministru kabineta noteikumos Nr.618 "Noteikumi par mantojuma reģistra un mantojuma lietu vešanu" nepieciešams veikt grozījumus, izslēdzot 22.punktu. Tā tiks nodrošināta obligāta radniecību, laulību pierādošo dokumentu pievienošana mantošanas iesniegumam par mantojuma pieņemšanu, kas tiek apliecināts notariālā akta formā.

Ministru kabineta noteikumu Nr.618 "Noteikumi par mantojuma reģistra un mantojuma lietu vešanu" 22.punkts pieļauj mantošanas iesnieguma iesniegšanu, likumiskās mantošanas gadījumā nepierādot iesniedzēja tiesības mantot. T.i., persona mantošanas iesniegumā, kas apliecināts notariālā akta formā, tiek apliecināts mantojuma pieņemšanas fakta autentiskums un mantinieka gribas izteikuma mantojumu iegūt autentiskums, neiesniedzot radniecību, laulības noslēgšanu pierādošos dokumentus. Ja pierādījumu avotu iesniegšana līdz mantojuma pieņemšanai izsludinātā vai likumā noteiktā termiņa beigām nav notikusi, šīs personas netiek apstiprinātas mantojuma tiesībās. Atbilstoši normatīvā akta 102.punktam savas tiesības mantot pierādījušiem mantiniekiem tiek izsniegtas mantojuma apliecības, kā fakta par mantojuma iegūšanu autentiskuma apliecinājumi, it kā savas tiesības mantot nepierādījušai personai vispār nebūtu apliecināts mantojumu pieņemšanas un gribas autentiskums.

Notariāta likuma 282.pantā paredzēts, ka lietvedības apturēšana mantojuma lietā pieļaujama pēdējās gribas rīkojuma apstrīdēšanas gadījumā, un citi mantinieku savstarpēji strīdi, kuru risināšana uzsākta tiesā prasības kārtībā, mantojuma apliecības izsniegšanu neaptur. Tajā skaitā lietvedību mantojuma lietā neaptur juridiska fakta konstatēšana par fizisko personu radniecības attiecībām, laulības noslēgšanas reģistrāciju. Normatīvā akta regulējuma mērķis – raita mantojuma lietas vešanas procesa nodrošināšana, panākot lietas izbeigšanu uzreiz pēc mantojuma pieņemšanai paredzētā laika beigām un mantinieku pieprasījuma izsniegt mantojuma apliecību. T.i., saskaņā ar iepriekš darbā aprakstīto – notariāla akta apliecināšana nenotiek pēc zvērināta notāra, bet gan mantošanas iesnieguma akta dalībnieku iniciatīvas. Apliecinot mantošanas iesniegumu par akta dalībnieka gribas izteikumu, tas ir par pamatu izsniegt mantojuma apliecību kā fakta autentiskuma apliecinājumu. Tomēr notariālā apliecinājuma iniciators ir tikai mantinieks, t.i., pirmā notariālā akta (mantošanas iesnieguma) dalībnieks.

Gribas izteikuma forma atbilst Civillikuma 691.pantam par mantojuma pieņemšanu. Zvērinātam notāram nav uzlikts un nav uzliekams pienākums pārbaudīt mantojuma pieņemšanas fakta atbilstību īstenībai. Pamatojums – notāra darbība saskaņā ar formalizētiem pierādījumiem. Identiski kā

pie laulības šķiršanas iesnieguma (Civillikuma 69.panta pirmā un trešā daļa) par laulības iziršanu, pie pirkuma līguma par nekustamā īpašuma faktisko stāvokli, atbrīvošanu u.c.

Mantošanas iesniegums par mantojuma pieņemšanu tiek apliecināts, nepierādot tiesības mantot, neradot mantojuma pieņemšanas tiesiskās sekas – mantojuma iegūšanu. Zvērinātam notāram uzliekams pienākums nodrošināt pierādījumu pietiekamību jau pirms apliecināšanas.

Atšķirībā no iepriekš atspoguļotā, kad pierādīšanas pienākums gulst uz mantinieku, notariāta prakse mantojuma pieņemšanas sakarā nonāk otrā galējībā – notāra lēmuma pamatojumam paredzot tikai notariālus apliecinājumus. Minētā tendence raksturīga mantojuma lietās, kurās potenciālais mantinieks ir ieņemta, bet vēl nedzimusi persona. Zvērināti notāri lēmumu apturēt lietvedību mantojuma lietā pieņem tikai pamatojoties uz nedzimušā bērna vecāku notariāli apliecinātu rakstveida iesniegumu.

1) Mantojuma lietu vešanas process nav jābalsta uz notariāliem apliecinājumiem. Pamatojums - zvērināts notārs kā procesa virzītājs tiesīgs pieņemt lēmumus:

a) Notariāla akta formā – kā faktu, kam ir tiesiska nozīme, autentiskuma apliecinājumu. Piemēram, lēmums par mantojuma lietas izbeigšanu – Notariāta likuma 306.panta pirmā daļa.

b) Neiekļaujot lēmumu notariālā aktā. Piemēram, lēmums par laulības šķiršanas lietas izbeigšanu – Notariāta likuma 334.panta otrā daļa.

2) Zvērināta notāra lēmuma pamatojums:

a) Rakstisks privāts vai publisks dokuments kā personas gribas izteikums ar mērķi darīt to zināmu citai personai. Piemēram, iesnieguma par laulības šķiršanas atsaukums, uz kura tiek apliecināts personas paraksta autentiskums – Notariāta likuma 334.panta pirmā daļa; iesniegums par laulības šķiršanu, kas apliecināms notariālā akta formā – Notariāta likuma 328.pants.

b) Rakstisks privāts vai publisks dokuments kā fakta, kam ir tiesiska nozīme, apstiprinājums. Piemēram, lēmums par mantojuma atklāšanās izsludināšanu – Notariāta likuma 293.pants.

Gramatiski tulkojot Notariāta likuma 282.pantu, izriet, ka lietvedības apturēšana mantojuma lietā pieļaujama tikai pēdējās gribas rīkojuma apstrīdēšanas gadījumā. Minētais apsvērums ir par pamatu notāru praksei pieņemt nedzimušā bērna vecāku mantošanas iesniegumus. Lai gan normatīvajā aktā ir kategorisks formulējums:

1) Lietvedība mantojuma lietā ir apturama arī gadījumā, ja potenciālais mantinieks ir ieņemts, bet vēl nedzimis bērns. Pamatojums - saskaņā ar Civillikuma 386.pantu fiziska persona spēj mantot, ja mantojuma atklāšanās laikā viņa ir ieņemta.

2) Mantojuma daļa, legāts ir rezervējams līdz bērna piedzimšanai. Pamatojums - saskaņā ar Civillikuma 725.pantu mantojuma dalīšana atliekama līdz ieņemtā bērna piedzimšanai.

Tādējādi:

1) Lietvedība mantojuma lietā apturama, tai pievienojot rakstveida pierādījumus:

a) pēdējās gribas rīkojumu, saskaņā ar kuru ieņemtais bērns iecelts par vienīgo mantinieku uz visu mantojumu;

b) nedzimušā bērna vecāku civilstāvokļa aktu apliecinājošo dokumentu (Civilstāvokļa aktu likuma 43.pants – laulības apliecību vai norakstu, izrakstu vai izziņu no laulību reģistra.⁴³⁵) likumiskās mantošanas gadījumā, ja bērns ir vienīgais tuvākais likumiskais mantinieks pa tēva līniju;

c) izrakstu no stacionāra pacienta/ambulatorās pacienta medicīnas kartes par grūtniecības iestāšanos.

2) Mantojums, legāts ir rezervējams, mantojuma lietai pievienojot:

a) pēdējās gribas rīkojumu, saskaņā ar kuru ieņemtajam bērnam novēlēta mantojuma daļa vai legāts;

b) likumiskās mantošanas gadījumā legatāru mantošanas iesniegumu, līdzmantinieku iesniegumus par mantojuma pieņemšanu un lūgumu apstiprināt viņus mantojuma tiesībās;

c) izrakstu no stacionāra pacienta/ambulatorās pacienta medicīnas kartes par grūtniecības iestāšanos.

Zvērināta notāra lēmums par lietvedības mantojuma lietā apturēšanu vai mantojuma, legāta rezervēšanu kā fakta autentiskuma apstiprinājums, vai dokumentu iesniedzēja izteiktā griba apturēt lietvedību mantojuma lietā nav apliecināmi notariāla akta formā lietderības apsvērumu trūkuma dēļ.

Vadoties no procesuālajām normām, ka lietvedība mantojuma lietā apturama tikai gadījumā, kad apstrīdēts pēdējās gribas rīkojums, izveidota notāru prakse, pievienojot mantojuma lietai ieņemtā bērna mātes iesniegumu notariāla akta formā, kurā apliecināta griba pieņemt mantojumu nedzimušā bērna vārdā.

Piemēram, Rīgas apgabaltiesas zvērinātam notāram 2010.gada 26.augustā un 14.oktobrī tika iesniegti iesniegumi par mantojuma pieņemšanu un apstiprināšanu mantojuma tiesībās uz 2010.gada 1.augustā mirušā I.A. mantojumu. Saskaņā ar minētajiem iesniegumiem mantojumu pieņēma un lūdza apstiprināt mantojuma tiesībās otrās šķiras mantinieki.

Pie zvērināta notāra ieradās K.D., paziņojot, ka mantojuma atstājējam ir potenciālais mantinieks – ieņemts, bet vēl nedzimis bērns. 2010.gada 9.novembrī tika apliecināts K.D. iesniegums par

⁴³⁵ Civilstāvokļa aktu likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2005. 1.aprīlis, nr.52 (3210).
Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=104832> [skatīts 2011.gada 23.jūlijā].

mantojuma pieņemšanu un apstiprināšanu mantojuma tiesībās uz 2010.gada 1.augustā mirušā I.A. mantojumu⁴³⁶, saskaņā ar kuru viņa pieņēma nedzimušā bērna vārdā mantojumu, izmantojot inventāra tiesības. Notariālā aktā zvērināts notārs iekļāva paskaidrojumus un padomus, no kuriem izriet, ka nedzimušā bērna māte ir pieņēmusi bērna vārdā mantojumu, t.i., "tas, kurš mantojumu ir pieņēmis, nav tiesīgs to vēlāk atraidīt; no pienākuma atbildēt par mantojuma atstājēja parādiem ar savu paša mantu, mantinieks var atsvabināties izmantojot inventāra tiesību, t.i., sastādot likumā noteiktā laikā visa mantojuma inventāru; nepilngadīga mantinieka vārdā mantojumu pieņem tikai ar inventāra tiesību; mantojuma apliecības saņemšanai nepieciešams dokumentāli pierādīt mantinieka radniecību ar mantojuma atstājēju."

Mantojuma atklāšanās dienā jāpastāv mantotspējai, kas ir tiesībspējas sastāvdaļa. Mantotspējai jāturpinās līdz mantojuma pieņemšanai (Civillikuma 388.pants). Mantojums atklājas ar mantojuma atstājēja nāvi vai ar viņa izsludināšanu par mirušu (Civillikuma 655.panta pirmā daļa). Ar mantojuma atklāšanos mantinieki tiek aicināti iestāties mirušā mantiskās attiecībās. Savukārt mantinieks ir persona, kura iegūst mantojuma tiesības mantojuma atklāšanās brīdī, kurai ar to tiek piešķirtas tiesības mantojumu pieņemt un mantojumu atraidīt.⁴³⁷

Mantojuma pieņemšana ir tiesiski saistoša mantot aicinātā gribas izteiksme iestāties mirušā mantisko attiecību kopībā. Mantojuma atraidīšana – tiesiski saistoša mantot aicinātā gribas izteiksme neiestāties mirušā mantisko attiecību kopībā.⁴³⁸

Civillikums, neskatoties uz pieņēmumu par tiesībspējas rašanos ar piedzimšanu, nedzimušā bērna interešu aizsardzības nolūkā paredzējis tiesībspējas fikciju.⁴³⁹ T.i., Civillikums neatzīst nedzimušo par tiesību subjektu, bet aizsargā ieņemtā bērna intereses. Precīzāk – aizsargā nedzimušā bērna tiesības iegūt mantojumu, rezervējot to līdz viņa piedzimšanas brīdim.

Atsaucoties uz tiesību zinātnieka K.Čakstes viedokli, ar tiesībspējas fikciju nav notikusi personas kā tiesību subjekta atzīšana (pirmavotā – personības atzīšana), bet gan ieņemtā bērna interešu aizsardzība, ar nosacījumu, ka bērns piedzims dzīvs.⁴⁴⁰ Šķietama pretruna ir senatora Z.Genca Civillikuma komentārā – "fiziska persona spēj mantot, ja mantojuma atklāšanās laikā viņa ir ieņemta, kaut arī vēl nav piedzimis!". Turpat nākošajā teikumā norādot, ka "ieņemts bērns kļūst par

⁴³⁶ Iesniegums par mantojuma pieņemšanu un apstiprināšanu mantojuma tiesībās. 2010. 9.novembris. Reģistrēts Rīgas apgabaltiesas zvērināta notāra aktu un apliecinājumu reģistrā ar nr.2502. Nav publicēts.

⁴³⁷ Sīkāk sk.: Krauze R., Gencs Z. Civillikuma komentāri: Mantojuma tiesības. Rīga: Mans Īpašums, 1997, 17.lpp.

⁴³⁸ Briedis V. Mantojuma pieņemšana un atraidīšana. Rīga: ROTA, 1939, 5.lpp.

⁴³⁹ Balodis K. Ievads civiltiesībās. Rīga: Apgāds ABC, 2007, 75.lpp.

⁴⁴⁰ Čakste K. Civiltiesības. Lekcijas. Raksti. Rīga: Apgāds Zvaigzne ABC, 2011, 32.lpp.

mantinieku, ja piedzimst dzīvs".⁴⁴¹ Fiziska persona spēj mantot, ja viņa ir piedzimusi dzīva, būdama ieņemta mantojuma atklāšanās brīdī.

Ieņemtais bērns kļūst par mantinieku ar piedzimšanas brīdi, iegūstot mantinieka statusu, tātad arī tiesības pieņemt vai atraidīt mantojumu. Tādējādi nedzimuša, bet ieņemta, bērna gadījumā identiski kā pie juridiskām personām, kuru nodibināšanu mantojuma atstājējs paredzējis pēdējās gribas rīkojumā, saskaņā ar Civillikuma 387.pantu likumdevējs noteicis izņēmumu no vispārējā regulējuma, kad iespēja kļūt par mantinieku sakrīt ar mantojuma atstājēja nāves momentu. Ieņemtam bērnam mantinieka statusa iegūšanai jāpiedzimst dzīvam.⁴⁴²

Shematiski iepriekš aprakstītais attēlojams:

- 1) mantojuma atklāšanās – ieņemtajam bērnam tiek rezervēts mantojums;
- 2) bērna piedzimšana – bērnam tiek piešķirtas tiesības mantojumu pieņemt vai atraidīt.

Situācijas risinājumam nav nepieciešami grozījumi spēkā esošajos normatīvajos aktos, bet gan Latvijas Zvērinātu notāru padomes skaidrojums zvērinātu notāru prakses saskaņošanai (Notariāta likuma 230.panta 4.punkts).

Rezumējot nodaļas izklāstu:

1. Lietas par saistību bezstrīdus piespiedu izpildi, par saistību piespiedu izpildi brīdinājuma kārtībā un par nekustamā īpašuma labprātīgu pārdošanu izsolē atbilst notariāta kompetencei.

2. Lietās par nekustamā īpašuma labprātīgu pārdošanu izsolē, saistību bezstrīdus piespiedu izpildi un par saistību piespiedu izpildi brīdinājuma kārtībā neizpaužas sacīkstes princips. Pamatojums:

2.1. Strīda par saistības pastāvēšanu neesamība - nav atbildētāja un nav strīda par saistības pastāvēšanu.

2.2. Pierādījumu nevērtēšana - tiesnesis nevērtē pašu saistību pēc būtības (izņēmums Civilprocesa likuma 405.panta ceturajā daļā).

3. Notariālajam procesam neatbilst sacīkstes princips. Zvērināts notārs veic apliecināšanu tikai neesot strīdam. Pastāvot strīdam, zvērināts notārs veic mediāciju. Gadījumā, ja strīds nav atrisināts, notariāla apliecināšana nenotiek.

4. Nav pamatots viedoklis, ka notārs tiesīgs apliecināt notariālus aktus tikai saskaņā ar rakstveida dokumentu, kā arī ir viedoklis par rakstveida dokumentu un akta dalībnieka paskaidrojumu

⁴⁴¹ Krauze R., Gencs Z. Civillikuma komentāri: Mantojuma tiesības. Rīga: Mans Īpašums, 1997, 292.lpp.

⁴⁴² Sk. arī: Gencs Z. Mantošana. Zinātniski praktisks komentārs. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 16., 19.lpp.
Briedis V. Mantojuma pieņemšana un atraidīšana. Rīga: ROTA, 1939, 3.lpp.

kā pierādījumu avotu. Notariālajā procesā pieļaujami rakstveida dokumenti kā pierādīšanas avoti, akta dalībnieku paskaidrojumi, kas satur ziņas par faktiem, kā arī liecinieku liecības.

5. Autore nepiekrīt viedoklim, ka nav jāpieņem mantošanas iesniegumi, kuros aizbildnis apliecina pēc viena gada termiņa (skaitot no mantojuma atklāšanās brīža vai no ziņu saņemšanas par mantojuma atklāšanos) mantojuma pieņemšanu nepilngadīga mantinieka vārdā, ja bāriņtiesas atļauja mantojuma pieņemšanai izdota pēc minētā termiņa.

5.1. Zvērinātam notāram nav piešķirtas tiesības vērtēt notariālā aktā iekļauto ziņu par faktu par mantojuma pieņemšanu ticamību.

5.2. Civillikuma 690.pants nav attiecināms tikai uz mantojuma pieņemšanu, bet arī uz tā atraidīšanu.

5.3. Mantojuma pieņemšana faktiskā valdījumā nepilngadīgas personas vārdā gada laikā no mantojuma atklāšanās (vai no ziņu saņemšanas laika par mantojuma atklāšanos) bez bāriņtiesas piekrišanas nedod pamatu apgalvot par gribas izteikuma absolūtu spēkā neesamību. Minētais pamatojams ar nepilngadīgas personas mantas pārvaldības principu – aizbildnim jārikojas tā, kā viņš kā labs saimnieks rīkotos savās lietās un pārvaldītu savas lietas. Vienīgais gadījums, kad Civillikums aizbildņa noslēgtajam darījumam, izteiktai gribai noteicis spēkā esamību, ir nekustamā īpašuma atsavinājumam vai apgrūtinājumam atbilstoši Civillikuma 285.panta pirmajai daļai.

6. Civilprocesa nolikums (vēlāk Civilprocesa likums) uzsvēra saistību piespiedu izpildīšanu bez materiāli tiesiskās pamatotības izvērtēšanas. Piespiedu izpildīšanai bija pakļauti apliecināti akti par naudas samaksu vai par lietu vai citas kustamas mantas atdošanu, ja šajos aktos norādīto saistību izpildīšana nav pašā aktā nostādīta atkarībā no tādu nosacījumu izpildīšanas, kuru iestāšanās prasītājam iepriekš jāpierāda. T.i., gadījumos, kad saistību izpildīšanai nebija nepieciešami papildus pierādījumi.

7. Zvērināts notārs apliecinājumam nodrošina pierādījumu pietiekamību.

7.1. Zvērināts notārs pirms apliecināšanas nosaka to pierādījumu avotu loku, kas būs nepieciešami notariālam apliecinājumam.

7.2. Tikai notārs var noteikt, kuri pierādījumi nozīmīgi notariālam apliecinājumam.

8. Autore darbā atspēko viedokli par sacīksti starp notariāla akta dalībniekiem pierādījumu nodrošināšanas sakarā. Zvērināts notārs pieņem tikai tos pierādījumus, kas nepieciešami notariāla akta apliecināšanai un/vai atteikumam pildīt amata pienākumu.

9. Administratīvā procesa objektīvās izmeklēšanas princips paredz tiesas pienākumu lietas ietvaros noskaidrot objektīvo patiesību, nodrošināt pierādījumu pietiekamību neatkarīgi no tā, vai procesa dalībnieki ir informējuši par visiem lietas pareizai izspriešanai būtiskiem faktiem, apstākļiem vai ir sagādājuši pietiekami daudz pierādījumus.

Objektīvās izmeklēšanas princips nav attiecināms uz notariālo procesu, jo notariātam nav raksturīga pierādījumu vākšana pēc savas iniciatīvas.

10. Zvērināta notāra pierādījumu vākšana:

10.1. Ir atļauta saskaņā ar Notariāta likuma 66.panta pirmās daļas 2.punktu no valsts, pašvaldības un privātām iestādēm, no privātām personām. Pierādījumu loks ir ierobežots tikai ar rakstveida dokumentiem.

10.2. Ir pienākums normatīvā aktā atrunātos gadījumos, un parasti mērķis tam ir apliecināmā dokumenta autentiskuma nodrošināšana.

11. Tiesas lēmums ir tiesas nolēmums, ar kuru tiek pēc būtības izšķirti procesuāli jautājumi. Pretēji minētajam – tiesnesis pieņem lēmumu atļaut nekustamā īpašuma pārdošanu izsolē, ar lēmumu nosaka, kāda saistība un kādā apmērā izpildāma bezstrīdus piespiedu kārtībā, kā arī pieņem lēmumu par maksājumu saistības piespiedu izpildi.

12. Zvērināta notāra kā procesa virzītāja lēmums var būt notariāla akta formā – kā fakta, kam ir tiesiska nozīme, autentiskuma apliecinājums. Lēmuma pamatojums:

12.1. Rakstveida (arī elektronisks) privāts vai publisks dokuments kā pierādījuma avots par personas gribas izteikumu ar mērķi darīt to zināmu citai personai.

12.2. Rakstveida (arī elektronisks) privāts vai publisks dokuments kā pierādījuma avots par fakta, kam ir tiesiska nozīme, apstiprinājums.

13. Lai gan Eiropas Parlamenta un Padomes Regulā (EK) Nr.805/2004, ar ko izveido Eiropas izpildes rīkojumu neapstrīdētiem prasījumiem, minēts par akta izpildāmību valstī, kurā tas izdots, šajā kontekstā izpildāmība nav tas pats, kas publisks dokuments (arī notariāls akts). Regulā izpildāmība tiek izprasta Civilprocesa likuma 540.pantā paredzētajā nozīmē. Un tā kā atbilstoši 403., 406.²panta saturam neapstrīdētie prasījumi šobrīd ir tiesas, nevis notariāta kompetencē, tad, lai izpildāmība būtu attiecināma šīs regulas kontekstā, notariātam būtu jāpārņem lietas par saistību bezstrīdus piespiedu izpildi un par saistību piespiedu izpildi brīdinājuma kārtībā.

14. "Pastkastītes" funkcija - amatpersonas profesionālie uzdevumi, likumdevējam imperatīvi nosakot, kāds lēmums jāpieņem noteiktos apstākļos, izslēdzot iespēju lemt jautājumu pēc būtības.

15. "Pastkastītes" funkcija lietās par saistību bezstrīdus piespiedu izpildi, par saistību piespiedu izpildi brīdinājuma kārtībā un par nekustamā īpašuma labprātīgu pārdošanu izsolē tiesas ceļā var izpausties:

15.1. notariāla akta kā gribas izteikuma, kam ir tiesiska nozīme, apliecinājums,

15.2 akta un tam pievienoto dokumentu, piemēram, ķīlas līguma noraksta, pierādījumu par parādnieka brīdinājumu, notariāla akta formā slēgta terminēta līguma par naudas samaksu, formas atbilstības konstatācija,

15.3. notariāla akta kā fakta, kam ir tiesiska nozīme, apliecināšana.

16. "Pastkastītes" funkcija nenonāk pretrunā notariāla akta apliecināšanas procesam, bet gan tā ir raksturīga Latvijas notariātam.

16.1. "Pastkastītes" funkcija neizslēdz konsultēšanas pienākumu pie notariāla akta apliecināšanas.

16.2. "Pastkastītes" funkcija var izpausties ar apliecināšanu, kā arī bez faktiskās apliecināšanas.

17. Neatņemamās mantojuma daļas izdalīšanas process ir notariāla akta apliecināšanas neefektivitātes paraugs, jo:

17.1. Saskaņā ar 2005.gada 27.oktobra Ministru kabineta noteikumiem Nr.1009 "Noteikumi par mantojuma reģistra un mantojuma lietu vešanu" neatņemamās mantojuma daļas izdalīšana līdz 2008.gada 23.augustam, kad stājās spēkā Ministru kabineta noteikumi Nr.618 "Noteikumi par mantojuma reģistra un mantojuma lietu vešanu", tika reglamentēta pēc formālās un materiālās radnieku aizsardzības. Latvijas notariāts nodrošināja neatņemamās mantojuma daļas izdalīšanu pēc divām savstarpēji pretrunīgām neatņemamās mantojuma daļas izdalīšanas sistēmām, pretēji Civillikuma normām. Neatņemamās mantojuma daļas izdalīšanas un neatraidāmā mantinieka mantojuma daļas faktiskās iegūšanas pamats bija notariāli apliecināta vienošanās, t.i., notariāls akts.

17.2. Notariālam aktam jābūt efektīvam veidam, kā aizsargāt mantojuma lietā iesaistīto personu tiesiskās, ekonomiskās intereses. Apliecinot notariālus aktus, kuros izdalīta neatņemamā mantojuma daļa pēc formālās radnieku aizsardzības, līdz 2008.gada 23.augustam tika nodrošināts apliecināšanas process, formāli nodrošinot akta autentiskumu, bet nenodrošinot efektivitāti.

18. Ir nepamatota likumdevēja neuzticēšanās zvērinātam notāram kā notariāla akta - publiska testamenta apliecinātājam, paredzot divu liecinieku dalību, kuri dublē testamenta apliecinātāja darbību (pārlicināšanās par identitāti, gribas izteikuma uzklauššana). Arguments, ka testaments (kā vienpusējs darījums) stāsies spēkā tikai pēc testatora nāves, kādēļ nepieciešamas papildu formas prasības, salīdzinot ar citiem darījumiem, nav pamatots, tā kā likumdevēja izvēlētais apliecinājuma veids attaisno sevi tikai visa dokumenta autentiskuma nodrošināšanas gadījumā.

Nepieciešami grozījumi Civillikumā, atsakoties no prasības par liecinieku pieaicināšanu pie testamenta apliecināšanas, saglabājot liecinieku institūtu gadījumos, kad publisku pēdējās gribas rīkojumu taisa personas, kas neprot vai nespēj parakstīties, kā arī nedzirdīgi, neredzīgi vai mēmi

testatori. Autore nepiedāvā konkrētu likumu grozījumu redakciju, respektējot Tieslietu ministrijas sagatavotos grozījumus Civillikumā un Notariāta likumā saistībā ar Civillikuma Mantojuma tiesību daļas modernizāciju. Kā arī uzskata par nepieciešamu veikt grozījumus Bāriņtiesu likumā: izslēgt 65.pantā vārdus: "diviem lieciniekiem klātesot (Civillikuma 435. un 448.pants) " un "un liecinieki".

19. Pie privāta testamenta nodošanas glabāšanā zvērināts notārs nodrošina tikai fakta autentiskuma apliecinājumu, bet nenodrošina konsultēšanas funkciju, nebūdamas pārliecināts un faktiski nespējot panākt pārliecību par pēdējās gribas rīkojuma faktiskā satura atbilstību akta dalībnieka iekšējai gribai. T.i., šis notariāls apliecinājums nav gribas autentiskuma apstiprinājums vispilnīgākā tā izpausmē.

19.1. Autore uzskata par nepieciešamu veikt grozījumus Civillikumā:

19.1.1. Izslēgt 438., 439., 440., 441., 442.pantu.

19.1.2. 613.pantā izslēgt vārdus "vai 439.panta kārtībā sastādīts akts par testamenta pieņemšanu glabāt".

19.2. Jāveic grozījumus Bāriņtiesu likumā:

19.2.1. Izslēgt 61.panta pirmās daļas 3.punktā vārdus: "pieņem glabāšanā to privātos testamentus."

19.2.2. Izslēgt 67., 69.pantu, 79.panta pirmās daļas 4.punktu.

20. Notariāta likumā un Ministru kabineta noteikumos Nr.618 "Noteikumi par mantojuma reģistra un mantojuma lietu vešanu" nav regulēts zvērināta notāra pienākums apzināt mantojuma atstājēja mantinieku loku. Tādējādi mantošanas iesniegums ir spilgts piemērs, kad amatpersonai nav uzlikts pienākums pārbaudīt notariālā aktā iekļauto ziņu par faktiem autentiskumu.

20.1. Nav pamata saglabāt esošo regulējumu, saskaņā ar kuru zvērinātiem notāriem nav pienākuma nodrošināt informācijas par mantinieku esamību pārbaudi. Zvērinātam notāram jānodrošina pierādījumu pietiekamību jau pirms apliecināšanas, nosakot pierādījumu avotu loku ziņu par mantiniekiem noskaidrošanai. Kā pierādījuma avots šobrīd ir akta dalībnieku paskaidrojumi.

20.2. Tā kā zvērināts notārs vadās pēc rakstveida formalizētiem pierādījumiem, tad produktīvi uzlikt par pienākumu saņemt pierādījumu – Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes izdruku no Iedzīvotāju reģistra. T.i., respektējot to, ka pierādījumu vākšana var par pienākumu tikt uzlikta zvērinātam notāram, notariālo procesu regulējošā normatīvajā jāiekļauj pants šādā redakcijā: "Apliecinot mantošanas iesniegumu, kurā izteikta griba par mantojuma pieņemšanu, par izsludināšanu, par mantinieku uzaicināšanu, zvērinātam notāram jāpārliecinās par mantošanas iesniegumā nenorādīto mantinieku esamību un noskaidroto mantinieku datiem, pārbaudot tos Iedzīvotāju reģistrā." Panta redakcijā norādīti tādi mantošanas iesniegumu veidi, kuros apliecināts mantinieka gribas izteikuma

mantojumu pieņemt autentiskums, kā arī izteikta ieinteresēto personu griba panākt zināmu skaidrību mantojuma pēctecībā (mantojuma izsludināšana un mantinieku uzaicināšana).

21. Ministru kabineta noteikumos Nr.618 "Noteikumi par mantojuma reģistra un mantojuma lietu vešanu" nepieciešams veikt grozījumus, izslēdzot 22.punktu. Tā tiks nodrošināta obligāta radniecību, laulību pierādošo dokumentu pievienošana mantošanas iesniegumam par mantojuma pieņemšanu, kas tiek apliecināts notariālā akta formā.

21.1. Ministru kabineta noteikumi Nr.618 "Noteikumi par mantojuma reģistra un mantojuma lietu vešanu" pieļauj mantošanas iesnieguma iesniegšanu, likumiskās mantošanas gadījumā nepierādot iesniedzēja tiesības mantot.

21.2. Mantošanas iesniegums par mantojuma pieņemšanu tiek apliecināts, nepierādot tiesības mantot, neradot mantojuma pieņemšanas tiesiskās sekas – mantojuma iegūšanu. Zvērinātam notāram uzliekams pienākums nodrošināt pierādījumu pietiekamību jau pirms apliecināšanas.

22. Mantojuma lietu vešanas process nav jābalsta uz notariāliem apliecinājumiem. Pamatojums - zvērināts notārs kā procesa virzītājs tiesīgs pieņemt lēmumus:

22.1. Notariāla akta formā – kā faktu, kam ir tiesiska nozīme, autentiskuma apliecinājumu.

22.2. Neiekļaujot lēmumu notariālā aktā.

23. Zvērināta notāra lēmuma pamatojums ir:

23.1. Rakstisks privāts vai publisks dokuments kā personas gribas izteikums ar mērķi darīt to zināmu citai personai.

23.2. Rakstisks privāts vai publisks dokuments kā fakta, kam ir tiesiska nozīme, apstiprinājums.

24. Mantojuma lietās, kurās potenciālais mantinieks ir ieņemta, bet vēl nedzimusī persona, zvērināti notāri lēmumu apturēt lietvedību mantojuma lietā nepamatoti pieņem tikai pamatojoties uz nedzimušā bērna vecāku notariāli apliecinātu rakstveida iesniegumu. Nepieciešams Latvijas Zvērinātu notāru padomes skaidrojums zvērinātu notāru prakses saskaņošanai.

24.1. Pretēji notāru praksei:

24.1.1. Lietvedība mantojuma lietā ir apturama arī gadījumā, ja potenciālais mantinieks ir ieņemts, bet nedzimis bērns.

24.1.2. Mantojuma daļa, legāts ir rezervējams līdz bērna piedzimšanai.

24.2. Zvērināta notāra lēmums par lietvedības mantojuma lietā apturēšanu vai mantojuma, legāta rezervēšanu kā fakta autentiskuma apstiprinājums, vai dokumentu iesniedzēja izteiktā griba apturēt lietvedību mantojuma lietā nav apliecināmi notariāla akta formā lietderības apsvērumu trūkuma dēļ.

KOPSAVILKUMS

1. Notariāta funkcijas ir apliecināšana, konsultēšana un mediācija. Notāra profesijas deontoloģija (ētikas nozare, kurā tiek aplūkotas pienākuma problēmas) nepieļauj notariāta funkciju diferencēšanu. Tā paredz, ka visas funkcijas jāizpilda neatkarīgi no notariāla apliecinājuma veida.

2. Notariāla apliecināšana ir notāra klienta gribas izteikuma un fakta, kuram ir tiesiska nozīme, autentiskuma apstiprināšana. Apliecināšana notiek tikai pēc tā, kad klients izteicis gribu to veikt. Savukārt konsultēšana un mediācija pie notariālas apliecināšanas notiek pēc notāra iniciatīvas, neliedzot klientam pašam to prasīt.

3. Notāra konsultēšana ir paskaidrošana un padomu došana klientam civiltiesiskos jautājumos. Paskaidrot nozīmē padarīt saprotamu. Padomu došana ir pamācība, ieteikums. Atbilstoši notāra profesijas deontoloģijai konsultēšana jāveic pie jebkura notariāla apliecinājuma, neatkarīgi no dokumenta projekta autorības. Konsultāciju notāram jāsniedz arī gadījumos, kad privāts dokuments ir pierādījuma avots notariāla akta apliecināšanai vai atteikumam pildīt notāra amata pienākumu. Kā arī notāram jākonsultē, kad klients pie viņa vērsies tikai tādas konsultācijas saņemšanai, kurai neseko notariāls apliecinājums.

4. Likumu skaidrībai autore uzskata par nepieciešamu normatīvajos aktos izmantot jēdzienu notāra "pienākumu pildīšana". Šobrīd Notariāta likumā nav konsekvences terminoloģijā, pamīšus izmantojot notāra "pienākumu pildīšanai" sinonīmus "notāra palīdzība" un "notariāla palīdzība". Turpretī ar notāra veiktu palīdzību šaurākā nozīmē ir jāsaprot darbību, kas veicina, sekmē, atvieglo notariālu apliecināšanu, strīda atrisināšanu. Savukārt plašākā nozīmē - darbību, kas veicina, sekmē klienta kā tiesību subjekta interešu apmierināšanu.

5. Notāra mediācija ir konfidenciāls process, kurā notārs kā neitrāls mediators bez izlemšanas tiesībām palīdz klientiem panākt izlīgumu, izstrādāt civiltiesiska strīda risinājumu vienošanās ceļā. Notāra mediācija iedalās mediācijā jau pastāvošā strīdā un preventīvā mediācijā kā klientu brīdināšana par strīda iespējamību nākotnē, pēc iespējas strīda savlaicīga novēršana.

6. Notāra mediācija iespējama jebkurā civiltiesiskā strīdā, kura atrisināšanas gadījumā pastāv notariāla apliecinājuma varbūtība. Balstoties uz apstākli, ka Notariāta likumā mediācija pieminēta tikai mantojuma lietās, nepieciešams, izstrādājot notariālā procesa normatīvo regulējumu, paredzēt kā vienu no zvērinātu notāru funkcijām: "veikt mediāciju civiltiesisku strīdu risināšanā".

7. Zvērināts notārs apliecina gribas izteikumu un faktu, kuriem ir tiesiska nozīme, autentiskumu. Atkarībā no notariālu apliecinājumu tiesiskām sekām, tie iedalās notariālos aktos un notāra veiktos apliecinājumos.

8. Notariāls akts ir gribas izteikuma un fakta, kuram ir tiesiska nozīme, autentiskuma apliecinājums. Tas ir notariāls apliecinājums, kas nodrošina visa dokumenta autentiskumu, piešķirot tam pierādījuma, izpildu spēku, kuram ir obligāta notāra neitrāla, bet aktīva konsultēšana (paskaidrojumu un padomu došana). Notariālam aktam raksturīga obligāta dokumenta saglabāšana, iespējama atkārtotu izrakstu, norakstu izdošana.

9. Notāra veikts apliecinājums ir fakta, kuram ir tiesiska nozīme, autentiskuma apstiprinājums. Tas ir notariāls apliecinājums, kas nodrošina konkrēta fakta, kuram ir tiesiska nozīme, autentiskumu, piešķirot tam pierādījuma spēku. Notariālam apliecinājumam ir obligāta notāra neitrāla, bet aktīva konsultēšana (paskaidrojumu un padomu došana).

10. Spēkā esošajos normatīvajos aktos jāveic grozījumi, ieviešot vienotu terminoloģiju. Gadījumā, kad notariāla akta formā ir apliecināts gribas izteikuma vai fakta autentiskums, izmantot terminu "notariāls akts". Gadījumā, kad ir fakta autentiskuma apliecinājums, kas nav notariāla akta formā, izmantot terminu "notāra veikts apliecinājums".

Spēkā esošajam normatīvajam regulējumam Latvijā ir raksturīga atšķirīga un pretrunīga notariāla apliecinājuma un tā veidu terminoloģija. Grozījumu izstrāde Notariāta likumā nesniedz risinājumu terminoloģijas vienveidībai, respektējot normatīvā akta struktūru. Autore darbā izteikusi viedokli par nepieciešamību izstrādāt jaunu normatīvu aktu.

11. Notariāla akta kā rakstveida papīra dokumenta un elektroniska dokumenta autentiskuma nodrošināšanai ir jāizpilda trīs posmus:

11.1. Notariāla akta autentiskuma piešķiršanas intelektuālo posmu, kurā zvērināts notārs noskaidro klienta gribu, sniedz neitrālas konsultācijas, veic mediāciju. Notārs saņem notariāla akta

dalībnieku piekrišanu aktam, konstatējot un pārbaudot, vai dokuments precīzi atspoguļo akta dalībnieku gribu.

11.2. Notariāla akta autentiskuma piešķiršanas mehānismu, ar ko saprot akta unikalitātes nodrošināšanu, akta tekstuālu formulējumu un akta sastādīšanas nosacījumus.

11.3. Autentiskuma panākšanu kā notāra paraksta, zīmoga nospieduma uzlikšanu un reģistrācijas numura piešķiršanu notariālam aktam.

12. Latvijā līdz šim nav formulēti notariāla akta apliecināšanas posmi, aprobežojoties ar apliecināšanas procesa un no tā izrietošo tiesisko seku pārstāstu. Teorijā nesadalot pa posmiem notāra pienākumus notariāla akta apliecināšanā, praksē ir panākts atšķirīgs notariālas apliecināšanas process. Risinājums – teorijā notariāla akta autentiskuma piešķiršanas procesu iedalīt posmos, ņemot vērā Latvijas notariāta nacionālo raksturu.

13. Latvijā ir jāizstrādā normatīvo regulējumu notariāla akta apliecināšanai elektroniskā formā. Šobrīd Notariāta likumā reglamentētais notariāla akta apliecināšanas process, precīzāk – akta ierakstīšana aktu grāmatā, pieļauj akta oriģinālu tikai kā rakstveida papīra dokumentu. Kā arī - darījuma kā notariāla akta noslēgšana elektroniskā formā ir neiespējama atbilstoši Elektronisko dokumentu likuma 3.panta sestajai daļai.

14. Izstrādājot notariālā procesa normatīvo regulējumu, iekļaujama norma šādā redakcijā: "Ar ierakstīšanu notariālo aktu grāmatā saprot akta ievietošanu notariālo aktu grāmatā."

Notariāla akta ievietošana aktu grāmatā nodrošina jau apliecināta dokumenta saglabāšanu. Turpretī šobrīd Notariāta likuma 100.panta piezīme ir pretrunā autentiskuma piešķiršanas procesam, jo ar ierakstīšanu notariālo aktu grāmatā saprot notariāla akta ierakstīšanu aktu un apliecinājumu reģistrā un akta fizisku ievietošanu notariālo aktu grāmatā. Pretēji normatīvajam regulējumam, aktu un apliecinājumu reģistrā ievadot notariāla apliecinājuma pamatinformāciju, tiek piešķirts reģistrācijas numurs, kas uzskatāms par obligātu notariāla akta rekvizītu.

15. Latvijas Zvērinātu notāru Ētikas kodeksā iekļaujams punkts: "Zvērināts notārs notariālā aktā pirms akta dalībnieku parakstiem pieraksta sniegtās konsultācijas par notariāla apliecinājuma tiesiskajām sekām. Zvērināts notārs amata darbībā izvairās no vispārīgām konsultācijām."

Notāra konsultācijai ir subjektīvs raksturs, tā ir atkarīga no notariāla akta veida un notāra kā profesionāļa spējām novērtēt saprātīgas konsultācijas apjoma robežas. Nav nosakāmas vienotas

prasības notariāla akta apliecināšanas procesā sniedzamās konsultācijas saturam un apjomam, t.i., klienta sniedzamo padomu un paskaidrojumu saturam. Konsultāciju realizēšana notariālā aktā nodrošina ticamību notariāla akta autentiskuma piešķiršanas intelektuālā posma izpildei.

16. Notariālu procesu regulējošā normatīvā aktā ir jāiekļauj norma, ka: "Zvērināts notārs noskaidro notariāla akta dalībnieku gribu, paskaidro notariāla akta tiesiskās sekas, dod padomus, sagatavo notariāla akta projektu un to paskaidro."

Šobrīd Notariāta likums nediferencē zvērināta notāra pienākumus, noskaidrojot notariāla akta dalībnieku gribu par notariāla apliecinājuma tiesiskām sekām. Ar to ir panākta "seklāka" zvērināta notāra iesaiste klienta gribas noskaidrošanā, atšķirīga zvērinātu notāru prakse, kā arī nesaskaņas Latvijas Zvērinātu notāru padomes, praktizējošu juristu, juridiskajā literatūrā izteiktajos viedokļos.

17. Pretēji notāra profesijas deontoloģijai, kas nepieļauj duālismu notariāta funkciju izpildē, Latvijas notariāts diferencē konsultācijas atkarībā no apliecinājuma veida un dokumenta autorības. Lai nodrošinātu notariāta konsultēšanas funkcijas izpildi:

17.1. Jāveic diskusija Latvijas Zvērinātu notāru padomē kā zvērinātu notāru uzraudzības institūcijā, kas gādā par zvērinātu notāru prakses saskaņošanu.

17.2. Izstrādājot notariālā procesa normatīvo regulējumu, jāiekļauj pants: "Jebkuras notāra veiktas parakstu autentiskuma apliecināšanas gadījumā, neatkarīgi no dokumenta projekta autorības, kā arī gadījumos, kad privāts dokuments ir pierādījuma avots notariāla akta apliecināšanai vai atteikumam pildīt amata pienākumu, notāra pienākums ir paskaidrot, dot padomu, sagatavot dokumentu un to paskaidrot, saglabājot klientam tiesības pašam stādīt dokumenta projektu, kā arī atteikties no konsultācijas saņemšanas."

18. Zvērināts notārs apliecinājumam nodrošina pierādījumu pietiekamību, pirms apliecināšanas nosakot to pierādījumu avotu loku, kas būs nepieciešami notariālam apliecinājumam, un izvērtē iesniegto pierādījumu nozīmīgumu notariālam apliecinājumam. Līdz ar to, pēc autores uzskatiem, notariālā procesā nenotiek notariāla akta dalībnieku sacīkste pierādījumu nodrošināšanas sakarā.

19. Darbā pamatots, ka lietas par saistību bezstrīdus piespiedu izpildi, par saistību piespiedu izpildi brīdinājuma kārtībā un par nekustamā īpašuma labprātīgu pārdošanu izsolē atbilst notariāta, nevis tiesas kompetencei, jo tajās nav strīda par saistības pastāvēšanu un nav raksturīga pierādījumu

vērtēšana. Notariālā procesā pieļaujams apliecinājums tikai neesot klientu strīdam, kā arī pierādījumu avotu vērtēšana pēc formas.

20. Ņemot vērā to, ka zvērinātam notāram jānodrošina pierādījumu pietiekamību jau pirms apliecināšanas, nosakot pierādījumu avotu loku ziņu par mantiniekiem noskaidrošanai, par nepamatotu jāuzskata dalībnieku paskaidrojumi kā ziņu par citiem mantiniekiem pierādījuma avots. Tā kā pierādījumu vākšana var tikt uzlikta par pienākumu zvērinātam notāram, notariālo procesu regulējošā normatīvajā aktā jāiekļauj pants šādā redakcijā: "Apliecinot mantošanas iesniegumu, kurā izteikta griba par mantojuma pieņemšanu, par izsludināšanu, par mantinieku uzaicināšanu, zvērinātam notāram jāpārlicinās par mantošanas iesniegumā nenorādīto mantinieku esamību un noskaidroto mantinieku datiem, pārbaudot tos Iedzīvotāju reģistrā."

21. Zvērināta notāra kompetencē neietilpst laulības šķiršanas lietā iesniegtajā vienošanās par kopīgu nepilnīgu bērnu aizgādības tiesību un saskarsmes tiesību izvērtēšana. Lai novērstu faktisko situāciju, kad notārs nodrošina tikai fakta par nepilngadīga bērna esamību pārbaudi un klajas pretrunas tiesību normām pārbaudi, nepieciešams:

21.1. Izstrādājot notariālā procesa regulējumu, iekļaut pantu šādā redakcijā: "Pēc iesnieguma par laulības šķiršanu pieņemšanas zvērināts notārs uzaicina bāriņtiesu sniegt atzinumu par laulāto vienošanos par kopīgā nepilngadīgā bērna saskarsmes tiesību izmantošanas kārtību un aizgādību."

21.2. Izstrādāt grozījumus Bāriņtiesu likuma 17.pantā, piešķirot tiesības bāriņtiesai sniegt atzinumu notāra uzsāktā laulības šķiršanas lietā.

22. Zvērinātam notāram uzliekams pienākums nodrošināt pierādījumu pietiekamību pirms mantošanas iesnieguma par mantojuma pieņemšanu apliecināšanas. Nepieciešams veikt grozījumus Ministru kabineta noteikumos Nr.618 "Noteikumi par mantojuma reģistra un mantojuma lietu vešanu", izslēdzot 22.punktu, kas pieļauj mantošanas iesnieguma iesniegšanu, likumiskās mantošanas gadījumā nepierādot iesniedzēja tiesības mantot.

23. Pretēji zvērinātu notāru praksei, mantojuma lietu vešanas process nav jābalsta uz notariāliem apliecinājumiem. Pamatojums tam ir tāds, ka zvērināts notārs tiesīgs pieņemt lēmumus notariāla akta formā – kā faktu, kam ir tiesiska nozīme, autentiskuma apliecinājumus. Kā arī notāra lēmums var netikt iekļauts notariālā aktā.

24. Latvijas notariātam raksturīga "pastkastītes" funkcija, ar ko tiek saprasti amatpersonas profesionālie uzdevumi, likumdevējam imperatīvi nosakot, kāds lēmums jāpieņem noteiktos apstākļos, izslēdzot iespēju lemt jautājumu pēc būtības. "Pastkastītes" funkcija var izpausties veicot gan notariālu apliecinājumu, gan bez faktiskas apliecināšanas. Tā neizslēdz konsultēšanas pienākumu.

25. Izstrādājot notariālā procesa normatīvo regulējumu, ir jāatsakās no notāram piešķirtām tiesībām apliecināt notariālu aktu, pastāvot šaubām par darījuma atbilstību dalībnieku patiesajai gribai. Notāram šauboties par klienta gribu, netiek apliecināts gribas izteikums, bet gan tikai paraksta autentiskums.

Šobrīd zvērinātam notāram saskaņā ar Notariāta likuma 87.³panta trešo daļu piešķirtas tiesības veikt apliecināšanu, pastāvot šaubām par darījuma atbilstību dalībnieku patiesajai gribai.

26. Autore darbā pamatojusi viedokli par to, ka efektīvas notāru kontroles nodrošināšanai nepieciešams atjaunojot apgabaltiesas uzraudzību pār zvērinātiem notāriem, kāda tā bija līdz 2010.gada 28.oktobra grozījumiem Notariāta likumā. Tā tiks nodrošināta sistemātiska zvērinātu notāru reģistru un glabājumu grāmatu pārbaude. Latvijā šobrīd ir neefektīva, tikai iekšējā zvērinātu notāru kontrole. Ārējas, objektīvas kontroles neesamība preventīvi nenovērš tiesību pārkāpumus.

Iespējamā panta redakcija ir: "Reģistrus un glabājuma grāmatas caurauklo un nogādā apgabaltiesas priekšsēdētājam noteiktam tiesnesim, kurš pārbauda grāmatu atbilstību noteiktajai formai. Grāmatas pēdējā lappusē tiesnesis taisa un paraksta apliecinājuma uzrakstu, norādot datumu."

27. Juridiskajā literatūrā, kā arī praksē tiek pausts viedoklis, ka notārs tiesīgs apliecināt notariālus aktus tikai saskaņā ar rakstveida dokumentiem, kā arī ir viedoklis par rakstveida dokumentu un akta dalībnieka paskaidrojumu kā pierādījumu avotu. Pretēji minētajam notariālajā procesā pieļaujami rakstveida dokumenti kā pierādīšanas avoti, akta dalībnieku paskaidrojumi, kas satur ziņas par faktiem, kā arī liecinieku liecības. Neskatoties uz pierādījuma avotu, notārs to izvērtē pēc formas. Zvērināta notāra lēmuma pamatojums var būt gan rakstisks privāts vai publisks dokuments kā personas gribas izteikums ar mērķi darīt to zināmu citai personai, gan rakstisks privāts vai publisks dokuments kā fakta, kam ir tiesiska nozīme, apstiprinājums.

28. Darbā pamatots viedoklis par nepieciešamību veikt grozījumus Civillikumā, atsakoties no prasības par liecinieku pieaicināšanu pie testamenta apliecināšanas, saglabājot liecinieku institūtu gadījumos, kad publisku pēdējās gribas rīkojumu taisa personas, kas neprot vai nespēj parakstīties, kā

arī nedzirdīgi, neredzīgi vai mēmi testatori. Ir nepamatota liecinieku institūta saglabāšana pie testamenta apliecināšanas, respektējot publiska testamenta notariāla akta formu.

Autore piekrīt Tieslietu ministrijas Civiltiesību departamenta Vispārējo civiltiesību nodaļas izstrādātajiem grozījumiem Civillikumā, kā arī uzskata par nepieciešamu veikt grozījumus Bāriņtiesu likumā, izslēdzot 65.pantā vārdus: "diviem lieciniekiem klātesot (Civillikuma 435. un 448.pants)" un "un liecinieki".

29. Pie privāta testamenta nodošanas glabāšanā zvērināts notārs nodrošina tikai fakta autentiskuma apliecinājumu, bet nenodrošina konsultēšanas funkciju, nebūdamas pārliecināts un faktiski nespējot panākt pārliecību par pēdējās gribas rīkojuma faktiskā satura atbilstību akta dalībnieka iekšējai gribai. T.i., šis notariāls apliecinājums nav gribas autentiskuma apstiprinājums vispilnīgākā tā izpausmē.

Autore uzskata par nepieciešamu veikt grozījumus Civillikumā izslēdzot 438., 439., 440., 441., 442.pantu, 613.pantā izslēgt vārdus "vai 439.panta kārtībā sastādīts akts par testamenta pieņemšanu glabāt". Jāveic grozījumus Bāriņtiesu likumā izslēdzot 61.panta pirmās daļas 3.punktā vārdus: "pieņem glabāšanā to privātos testamentus", kā arī izslēdzot 67., 69.pantu, 79.panta pirmās daļas 4.punktu.

30. Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 805/2004 (2004. gada 21. aprīlis), ar ko izveido Eiropas izpildes rīkojumu neapstrīdētiem prasījumiem, ir minēts par akta izpildāmību valstī, kurā tas izdots. Regulā izpildāmība tiek izprasta Civilprocesa likuma 540.pantā paredzētajā nozīmē. Tā kā atbilstoši 403., 406.²panta saturam neapstrīdētie prasījumi šobrīd ir tiesas, nevis notariāta kompetencē, tad, lai izpildāmība būtu attiecināma šīs regulas kontekstā, notariātam būtu jāpārņem lietas par saistību bezstrīdus piespiedi izpildi un par saistību piespiedi izpildi brīdinājuma kārtībā.

ANOTĀCIJA

Latīņu tipa notariātam raksturīgais notariālais akts kā notariāla apliecinājuma veids nodrošina ticamību apliecinātā gribas izteikuma un faktu, kuriem ir tiesiska nozīme, autentiskumam. Tādēļ promocijas darba galvenais mērķis ir notariāla akta apliecināšanas procesa iztirzājums, analizējot pastāvošās problēmas, pretrunas, izsakot priekšlikumus to novēršanai. Lai sasniegtu minēto, kā arī tam pakārtotos mērķus, viens no pētījuma uzdevumiem ir analizēt notariāla apliecinājuma terminoloģiju, izdalot veidus - notariālu aktu un notāra veiktu apliecinājumu. Salīdzinoši lielu uzmanību veltot terminoloģijas pretrunām normatīvajos aktos, kas ir viens no iemesliem praksē kļūdaini piemērot normas, kas attiecas uz notariālu aktu, rezultātīvi tiek izstrādāta terminoloģija vienveidības nodrošināšanai.

Starp uzdevumiem, darbā izvirzīto mērķu sasniegšanai, ir noteikta notariāla akta apliecināšanas procesa analīze, izvērtējot iespēju apliecināšanas procesu iedalīt posmos, analizējot to. Minētais savukārt ir saistīts ar nepieciešamību izvērtēt notāra konsultēšanu notariālas apliecināšanas procesā un pētīt notariāta konsultēšanas funkcijas saturu, analizēt tās izpausmes robežas. Šo uzdevumu argumentācija balstās uz Latvijā raksturīgo viedokļu pretrunu par notariāla akta apliecināšanas procesam izvirzāmām prasībām gribas izteikuma un faktu autentiskuma nodrošināšanai. Pretrunas panākušas atšķirīgu notariālas apliecināšanas praksi. Īpaši minētais raksturīgs konsultēšanas funkcijas izpildē, kā arī konsultāciju amplitūdā. Tiek gradētas konsultācijas atkarībā no dokumenta autorības, kā arī līdz šim nav noskaidrots konsultāciju nepieciešamais apjoms pie notāra veiktiem apliecinājumiem. Rezultātīvi autore nonāk pie secinājuma par konsultēšanas funkcijas obligāto raksturu gan notariāla akta, gan notāra veikta apliecinājuma gadījumos, kā arī tad, kad konsultācijai neseko notariāls apliecinājums, saglabājot klientam tiesības atteikties no konsultācijas.

Viena no latīņu tika notariāta funkcijām ir mediācija, kas aktualitāti ir guvusi sakarā ar bezstrīdus laulības šķiršanas lietu nodošanu zvērinātiem notāriem. Latvijas notariātam paziņojot par notāru kā valsts sertificētu mediatoru, veidojas savdabīga mediācijas funkcijas transformācija, radot jautājumu par mediācijas atbilstību notariālajam procesam. Tādēļ pētījuma uzdevums ir arī izvērtēt notāra mediācijas būtību un tās pieļaujamību notariāta darbībā, īpaši - analizējot notāra mediācijas teorētisko nozīmi, izvērtēt pašnoteikšanās principa kā mediācijas principa iespējamību notāra veiktā mediācijas procesā.

Respektējot bezstrīdus lietu nodošanas notāriem aktualitāti, autore izvirzījusi mērķi pierādīt, ka lietas par saistību bezstrīdus piespiedu izpildi, par saistību piespiedu izpildi brīdinājuma kārtībā un par

nekustamā īpašuma labprātīgu pārdošanu izsolē atbilst notariāta kompetencei. Mērķa sasniegšanai tiek analizēts sacīkstes princips tiesas un notariālā procesā, tiesas nolēmuma un notariāla akta kā notāra lēmuma būtība. Tā kā kopš 2003.gada 1.janvāra zvērinātu notāru kompetencē nodota mantojuma lietu vešana, salīdzinoši liela izmaiņa pievērsta notariāla akta lomai mantojuma tiesību jautājumos.

Darbs izstrādāts balstoties uz ārvalstu un nacionālo literatūru. Notāru prakses, viedokļu atspoguļošanai tiek izmantota pārsvarā Latvijas Zvērinātu notāru padomes kā zvērinātu notāru pārstāvības un uzraudzības institūcijas sniegtā informācija. Tajā skaitā - Latvijas Zvērinātu notāru disciplinārlietu komisijas atzinumi, Latvijas Zvērinātu notāru padomes sēdēs izskatīto iesniegumu un sūdzību par zvērinātu notāru darbību pārskati. Atsauces uz zvērinātu notāru prakses materiāliem tiek veidotas salīdzinoši minimāli, tā kā atbilstoši konfidencialitātes principam zvērināti notāri un viņu darbinieki nedrīkst trešajām personām izpaust viņiem uzticētās ziņas, kā arī sniegt ziņas par viņiem uzticētajām lietām un notariālajās grāmatās ierakstītajiem aktiem un veiktajiem apliecinājumiem.

Darba struktūra iedalāma trīs posmos – notariāla apliecinājuma terminoloģijas analīzē, piedāvājot vienotu terminoloģiju; notariāla akta apliecināšanas procesa izklāstā, iztīrējot zvērināta notāra profesionālos pienākumus autentiskuma nodrošināšanai; izvērtējot zvērināta notāra lomu bezstrīdus lietās.

RÉSUMÉ

L'acte authentique qui est une forme de certification notariale, caractéristique pour le notariat latin, assure la fiabilité des déclarations de volonté et l'authenticité des faits ayant une importance judiciaire. Le but principal de cette thèse est un aperçu de la procédure d'authentification d'un acte, en analysant les problèmes et les contradictions existants, et en faisant des propositions visant à leur prévention. Pour atteindre le but principal et les buts sous-jacents, l'une des tâches de cette étude est une analyse de la terminologie de la certification notariale, en séparant l'acte authentique et la certification par le notaire. En accordant une attention relativement grande aux contradictions dans des actes réglementaires, qui sont dans la pratique l'une des raisons d'application erronée des normes relatives à l'acte authentique, une terminologie permettant d'assurer l'uniformité est élaborée.

Parmi les tâches à remplir pour atteindre les buts de ce travail, il y a une analyse de la procédure d'authentification d'un acte, en évaluant la possibilité de diviser cette procédure en étapes. Cette approche nécessite une évaluation de la fonction de conseil du notaire dans le processus de certification notariale et un examen du contenu de la fonction de conseil, en analysant les limites de sa manifestation. L'argumentation de ces tâches est basée sur une contradiction des opinions, typique pour la Lettonie, relative aux exigences à imposer pour la procédure d'authentification d'un acte, afin d'assurer la véracité de la volonté exprimée et l'authenticité des faits. Ces contradictions ont amené à des pratiques différentes de certification notariale, ce que nous voyons notamment dans la mise en œuvre de la fonction de conseil et dans la large gamme des activités de conseil. Il existe une gradation des conseils en fonction de la forme et de l'auteur des documents, et le volume nécessaire des conseils n'a pas été établi pour les certifications par le notaire. L'auteur de cette thèse conclut que la fonction de conseil doit être obligatoire dans les deux cas : celui de l'acte authentique, et celui de la certification par le notaire, ainsi que dans les cas où une consultation n'est pas suivie par une certification notariale, tout en maintenant pour le client le droit de renoncer à une consultation.

L'une des fonctions du notariat latin est la médiation qui est devenue un sujet d'actualité dans le contexte de la décision de confier aux notaires assermentés les dossiers de divorce non contentieux du mariage. Depuis que le notariat letton a annoncé le statut de médiateur certifié par l'Etat pour le notaire, nous voyons une transformation spécifique de la fonction de médiation, en posant une question sur la conformité de la médiation avec la procédure notariale. C'est pourquoi l'une des tâches de cette étude est également l'évaluation du sens de la médiation notariale et de son admissibilité dans les activités du notariat, en analysant notamment l'importance théorique de la médiation notariale, et l'évaluation de la

possibilité d'utilisation du principe d'autodétermination en tant que principe de médiation dans la procédure de médiation effectuée par le notaire.

Tout en respectant l'opportunité de la décision de confier aux notaires assermentés des procédures non contentieuses, l'auteur s'assigne un objectif de prouver que les affaires relatives à une exécution forcée non contentieuse des obligations, à une exécution forcée après une mise en demeure et à une vente volontaire d'un immeuble aux enchères correspondent à la compétence du notariat. Aux fins de cet objectif, le principe du contradictoire dans les procédures judiciaires et notariales et le sens des décisions juridictionnelles et des actes authentiques en tant que décisions notariales sont analysés. Etant donné que depuis le 1er janvier 2003 les règlements non contentieux des successions relèvent de la compétence des notaires assermentés, une attention relativement grande est accordée au rôle de l'acte authentique dans le droit de succession.

Le travail de thèse a été élaboré sur la base des publications étrangères et nationales. En reflétant la situation de la pratique notariale et les avis de notaires, les informations présentées par le Conseil des notaires assermentés de Lettonie en sa qualité d'institution de représentation et de surveillance des notaires assermentés ont principalement été utilisées, notamment des avis de la commission disciplinaire des notaires assermentés de Lettonie et des comptes rendus des demandes et plaintes relatives aux activités de notaires assermentés, examinées lors des séances du Conseil des notaires assermentés de Lettonie. Des références aux documents de la pratique de notaires assermentés ont été utilisés relativement peu, compte tenu du fait que, conformément au principe de confidentialité, les notaires assermentés et leurs collaborateurs ne peuvent pas divulguer aux tiers des informations qui leur ont été confiées, ni de donner des renseignements sur les dossiers confiés, sur des actes enregistrés dans les livres de notaires ou sur des certifications effectuées.

Du point de vue de la structure, ce travail est composé de trois parties : analyse de la terminologie de la certification notariale, en proposant une terminologie uniforme ; exposé de la procédure d'authentification d'un acte, en analysant les devoirs professionnels du notaire pour assurer l'authenticité ; évaluation du rôle du notaire assermenté dans les affaires non contentieuses.

ANNOTATION

Notaries of the Latin type issue documents which confirm the truth and authenticity of the relevant expression of will and of the relevant legal facts. The aim of this dissertation is to analyse this process of notarial confirmation, analysing existing problems and contradictions, and making proposals on how these can be addressed. The author has analysed terminology related to notarial certification, differentiating between notarial acts and certification from a notary. The author established terminology to ensure a unified understanding, because normative acts contain a fairly extensive amount of terminological conflicts, which is one reason why, in practice, there have been errors in applying legal norms related to normative acts.

In pursuit of the goals of the study, the author analysed the way in which notarial acts are certified, looking at whether it would be possible to divide this process up into segments. This is due to the need to evaluate the consulting functions of notaries during the certification process, as well as to study the content of such consultations and their boundaries. Argumentation related to this process has to do with characteristic diversities of views when it comes to requirements related to the process of certifying notarial acts in Latvia so as to ensure the upholding of the true will of the relevant individual, as well as the authenticity of relevant facts. This is particularly characteristic of consulting functions and their amplitude. Consultations are graded on the basis of the form and authorship of documents. It is also true that there has been no true determination of the amount of consulting that is needed when notaries provide certification. The author has concluded, as a result of this, that consultations are mandatory for notarial acts and notarial certifications, as well as in those cases in which consultations do not lead to notarial certification, thus allowing the client to refuse the consultations.

One of the functions for Latin-type notaries is mediation, and this has become important in the sense that non-contested divorces are handled by sworn notaries. If a notary is declared to be a state-certified mediator, this means a unique transformation of the function of mediation, creating questions about whether it is truly in line with notarial processes. For that reason, another purpose in this text is to evaluate the essence of notarial mediation and its permissibility in the work of notaries. Of particular importance here is the theoretical meaning of mediation by notaries, also looking at the principle of self-determination in the mediation processes in which notaries engage.

The author respects the fact that undisputed cases are handled by notaries, and her aim is to show that cases related to the mandatory implementation of undisputed obligations, warnings related to the mandatory implementation of such obligations, and voluntary auctioning off of real estate are all in line with the competence of notaries. For this purpose, the author has analysed the principle of

competition in court and notarial processes, also considering court rulings and notarial acts as the essence of notarial decisions. Because sworn notaries have handled non-contested inheritance cases since January 1, 2003, the author has devoted considerable attention to the role of notarial acts in this regard.

The dissertation is based on foreign and local literature. In considering notarial practices and views about same, the author has largely relied on information from the Latvian Council of Sworn Notaries, which is the central representative and oversight body of sworn notaries. The author has considered conclusions drawn by the Disciplinary Commission of Sworn Notaries, as well as petitions and complaints considered by the Council of Sworn Notaries in relation to things which sworn notaries do. There are comparatively minimal references to materials from the practice of sworn notaries, because principles of confidentiality ban sworn notaries and their employees from disclosing information to third parties when it comes to the cases which they handle and the acts and certifications which they record in notarial documents.

The dissertation has three segments – analysis of terminology related to notarial certification, proposing unified terminology; an evaluation of the process of certifying notarial acts, analysing the professional duties of sworn notaries to ensure authenticity in the process; and an evaluation of the role of sworn notaries in undisputed cases.

IZMANTOTĀS LITERATŪRAS, NORMATĪVO AKTU UN JURIDISKĀS PRAKSES SARAKSTS

Izmantotā literatūra

1. Balodis K. Ievads civiltiesībās. Rīga: Apgāds ABC, 2007, 383 lpp. ISBN 978-9984-40-493-6.
2. Bergers J. Testamenta forma. Rīga: [B.i.], 1940, 38 lpp.
3. Bērtaitis S. Kompetences dalījums starp notāriem un dzimtsarakstu nodaļām. Jurista Vārds, 2010.gada 9. marts, nr.10 (605) Pieejams:
<http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=206152>
4. Blekbērns S. Ētika. Ļoti saistošs ievads. Rīga: ¼ Satori, 2008, 168 lpp. ISBN 978-9984-9966-8-4.
5. Bolis J. Mediācija. Rīga: Juridiskā koledža, 2007, 121 lpp. ISBN 978-9984-9913-2-0.
6. BO SIA "Latvijas Zinātņu akadēmijas Ekonomikas institūts". Latvijas notariāta sistēmas atbilstība valsts un sabiedrības vajadzībām un tās pilnveidošanas iespējas. Kopsavilkums. Rīga: [B.v.], 2003.
7. Briedis V. Mantojuma pieņemšana un atraidīšana. Rīga: ROTA, 1939, 34 lpp.
8. Brizgo M. Pētījums par iespēju nodot zvērinātu notāru pienākumos Civilprocesa likumā paredzēto saistību piespiedu izpildīšanu brīdinājuma kārtībā, saistības priekšmeta iesniegšanu tiesai glabājumā un bezstrīdus laulību šķiršanas lietas. Rīga, [B.i.], 2008.
9. Bukovskis V. Civīlprocesa mācības grāmata. Rīga: [B.i.], 1933, 589 lpp.
10. Bukovskis V. Latvijas mantojumu tiesību projekts. Tieslietu Ministrijas Vēstnesis, nr. 3/4, Tieslietu ministrijas izdevums. [B.v.]: A. Gulbja grāmatu izdevniecība, 1931, 88.-115. lpp.
11. Civilprocesa likuma komentāri. I daļa (1.-28.nodaļa). Sagatavojis autoru kolektīvs. Prof. K.Torgāna zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2011, 546 lpp. ISBN 978 - 9984-790-89-3.
12. Civilprocesa likuma komentāri. Trešais papildinātais izdevums. Autoru kolektīvs. Prof. K.Torgāna vispārīgā zinātniskā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006, 327 lpp. ISBN 9984-541-50-9.
13. Civilprocesa likums: LR likums. Grām.: Civilprocesa likums (1938.g. izd., 1939. iespied.) ar paskaidrojumiem no Latvijas Senata un Tiesu palatas spriedumiem un no attiecīgās zinātniskās literatūras, kā arī dažiem aizrādījumiem uz likumdošanas momentiem. Sast. Konradi F., Zvejnieks T. u.c. Rīga: Valsts tipogrāfija, 1939.

14. Čakste K. Civiltiesības. Lekcijas. Raksti. Rīga: Apgāds Zvaigzne ABC, 2011, 356 lpp. ISBN 978-9934-0-1799-5.
15. Damane L. Zvērināta notāra loma testamenta apliecināšanas un spēkā stāšanās procesā šobrīd un Civillikuma modernizācijas gaitā. Daugavpils Universitātes 52.starptautiskās zinātniskās konferences materiāli// Proceedings of the 52nd International Scientific Conference of Daugavpils University. Daugavpils: Daugavpils Universitātes Akadēmiskais apgāds "Saule", 2011, 1188.-1193.lpp. ISBN 978-9984-14-521-1.
16. Damane L. Zvērināta notāra padomu došanas pienākuma robežas darījumu apliecināšanas procesā: referāts. Daugavpils Universitātes 51.starptautiskā zinātniskā konference. 2009.gada 17.aprīlī. Daugavpils Universitātes 51.starptautiskās zinātniskās konferences materiāli. Daugavpils: Akadēmiskais apgāds "Saule", 2010, 71.-74.lpp. ISBN 978-9984-14-481-8.
17. Dekerss Ē. Notāra profesija, tās deontoloģija un tās struktūras. Ziņojums. Starptautiskā latīņu notariāta savienība. Eiropas un vidusjūras reģiona lietu komisija. Notariālā akadēmija. 2000. Pieejams: <http://latvijanotars.lv/site/docs/2007/10/16/dekers-deont.pdf>
18. Dombrovskis V. Novērtējot izvairīšanos no nekustamā īpašuma nodevas: pētījums. Rīga, 2008.
19. Dzedulis Z. Kā sadalīt un droši pārdot zemi. Latvijas Avīze, 2006. 9.marts.
20. Dzedulis Z. Kļūdas un blēdības mantojuma lietās. Latvijas Avīze, 2006. 11.janvāris.
21. Freibergs A. Aizbildņa tiesības un pienākumi. Rīga: [B.v.], 1940, 32 lpp.
22. Gencs Z. Mantošana. Zinātniski praktisks komentārs. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 471 lpp. ISBN 998-4671-348.
23. Horns N. Ievads tiesību zinātnē un tiesību filosofijā. Likums un Tiesības. 2000, 2. sējums, nr. 8(12). 226 lpp.
24. Ideju vārdnīca. Adikibi O., Baleins B., Brejī E. u.c. Rīga: Apgāds ABC, [B.g.], 659 lpp. ISBN 9984-04-64-X.
25. Ieskats Latvijas notariāta attīstībā. Rīga: Mans Īpašums, 1998, 79 lpp. ISBN9984-574-15-4.
26. Iļjanova D. Tiesību normu un principu kolīzija. Likums un Tiesības, 2000, nr.8. 250.-254.lpp.
27. Jaunā Civillikuma apskats. Daugavpils: Daugavpils latviešu biedrības izdevums, 1937, 103 lpp.
28. Jurkovska O. Notaru izglītības un amata stāvoklis. (Nolasīts I. Latv. juristu kongresā 1932. g. janv.). Tieslietu Ministrijas Vēstnesis, 1933, nr.1/2, 1.-21.lpp.
29. Jurkovska O. Notariāta tiesības. Grām.: Pagastu darbvežu pirmo kursu lekcijas (konspekts). Lasītas 1932.gadā no 10. līdz 20.augustam. [B.v.], Latvijas Pašvaldības Iestāžu Darbvežu B-ba, 1933, 157.-172.lpp.

30. Kalniņš E. Laulāto manta laulāto likumiskajās mantiskajās attiecībās. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010, 361 lpp. ISBN 978-9984-790-81-7.
31. Kalniņš E. Privāttiesību teorija un prakse. Raksti privāttiesībās. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 400 lpp. ISBN 9984-671-19-76.
32. Kalniņš E. Tiesību normu piemērošanas loģiskā shēma. Grām.: Juridiskās metodes pamati. 11 soļi tiesību normu piemērošanā: Rakstu krājums/ Dr.habil.iur., profesora E. Meļķiša zinātniskā redakcijā. Rīga: Latvijas Universitāte, 2003, 249 lpp.
33. Kalniņš J. Priviliģētie testamenti pēc Latvijas civillikuma. Rīga: [b.i.], 1938, 30 lpp.
34. Kalniņš V. Romiešu civiltiesību pamati. Rīga: Zvaigzne, 1977, 228 lpp.
35. Kaupe A. Kā veicināt drošību darījumos ar nekustamajiem īpašumiem. Latvijas Vēstnesis, 2006. 20.oktobris, nr.41(405).
36. Krauze R., Gencs Z. Civillikuma komentāri: Mantojuma tiesības. Rīga: Mans Īpašums, 1997, 390 lpp. ISBN 9984-574-06-7.
37. Krievu – latviešu vārdnīca: Ap 40 000 vārdu. Gūtmanis A., Loginova O., Žīgure L. Rīga: Avots, 1988, 603 lpp.
38. Krivcova E. Vai brīdinājuma process veicina tiesas darba efektivitāti. Jurista Vārds, 2003. 1.aprīlis, nr.13(271). Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=73296>
39. Krūmiņa S. Notāra profesija – uzticība un atbildība. Jurista Vārds, 1999. 4.marts, nr.8(115). Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=22451>
40. Krūmiņa S. Notārs kā neitrāla, kompetenta un uzticama persona. Jurista Vārds, 2000. 10.februāris, nr.6 (159). Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=968>
41. Lange V. Neatraidāmi mantinieki pēc jauna civillikuma. Rīga: Herold, 1937, 23 lpp.
42. Latviešu konversācijas vārdnīca. I sēj. Rīga: A.Gulbja apgādībā, 1927.-1928, 710.sl.
43. Latviešu valodas sinonīmu vārdnīca. Grīnberga E., Kalnciems O., Lukstiņš G. Rīga: Avots, 1998, 877 lpp. ISBN 5-401-01023-0.
44. Latviešu valodas vārdnīca. Bāliņa R., Cīrule V., Ēdelmane I. Rīga: Avots, 1987, 883 lpp.
45. Lediņa L. Latvijas notariāts kontinentālās Eiropas tiesību sistēmā. Jurista Vārds, 2004. 24.februāris, nr.7(312). Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=84636>
46. Lediņa L. Patērētāju tiesību aizsardzība darījumos ar nekustamo īpašumu. Jurista Vārds, 2005. 6.decembris, nr.46(401). Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=123361>
47. Līcis A. Prasības tiesvedība un pierādījumi. Prof. K.Torgāna zinātniskajā redakcijā. Mācību līdzeklis tiesību zinātņu studentiem. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003, 127 lpp. ISBN 9984671615.

48. Lūkins V. Notāriāta nolikums. Tulkojums ar pārgrozījumiem un papildinājumiem, kas izdoti līdz 1933.gada 1.maijam, paskaidrojumiem, Latvijas Senāta civilā kasācijas departamenta spriedumu izvilcumiem, kā arī likumiem un noteikumiem, kuri attiecas uz Notāriāta nolikumu. [B.v.]: Jūrists, 1933, 223 lpp.
49. Lūkins V. Rīcības spēja un notāra pienākumi to pārbaudot. Tieslietu ministrijas Vēstnesis, 1938. Nr.3.
50. Markvarts R. Pierādījumu novērtēšana civilprocesā. Jurista Vārds, nr.29 (384), 2005. 9.augusts. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=113970>
51. Matjušina R. Elektroniskā dokumenta aprīte valsts pārvaldē. Grām.: Daugavpils Universitātes 51.starptautiskās zinātniskās konferences materiāli. Sast. Oļehnovičs D. Daugavpils: Daugavpils Universitātes Akadēmiskais apgāds "Saule", 2010, 61.-65.lpp. ISBN 978-9984-14-481-8.
52. Matules S. intervija ar Pilsētnieci I. Notariāts kā vienas pieturas aģentūra. Jurista Vārds, 2008. 11.novembris, nr.43(548). Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=183451>
53. Meļķis E. Tiesību normu iztulkošana, 2. pārstrādātais izdevums. Rīga: LU, 2000, 72 lpp. ISBN 998457234X.
54. Muciņš L. Zemesgrāmatu principi. Grām.: Zemesgrāmatas Latvijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003, 21.-47.lpp. ISBN 9984-671-58-5.
55. Neimanis J. Ievads tiesībās. Rīga: zv.adv. J.Neimanis, 2004, 214 lpp. ISBN 9984-9770-0-5.
56. Notāri neiekļaujas pakalpojumu brīvajā tirgū. Latvijas Vēstnesis, 2007. 12.jūnijs, nr.24(477).
57. Notāri plāno sniegt mediācijas pakalpojumus. Jurista vārds, 2011. 17.maijs, nr.20 (667), 32.lpp. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=230094>
58. Notāru pienākumi. Pieejams: <http://latvijasnotars.lv/lv/services/obligations/>
59. Ose D. Elektroniskie rakstveida pierādījumi civilprocesā. Grām.: Aktuālās tiesību realizācijas problēmas: Latvijas Universitātes 69.konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2011, 432 lpp. ISBN 978-9984-45-354-5.
60. Ose D. Pierādījumu iesniegšanas un novērtēšanas problēmas civilprocesā. Grām.: Baikovs A. zin.red. Starptautiskās zinātniskās konferences "Valsts un tiesību aktuālās problēmas" zinātnisko rakstu krājums. Daugavpils: Daugavpils Universitātes Akadēmiskais apgāds "Saule", 2010, 306.-314.lpp. ISBN 978-9984-14-505-1.
61. Osipova S. Latvijas notariāta funkcijas un tā sniegtās juridiskās palīdzības pieejamība, to izvērtējums: pētījums. Pieejams: http://www.tm.gov.lv/lv/documents/petijumi/Osipova_petijums_07022009-final.doc

62. Osipova S. Latvijas notariāta funkcijas un tā sniegtās juridiskās palīdzības pieejamība, to izvērtējums Pieejams: http://www.tm.gov.lv/lv/documents/petijumi/Osipova_petijums_07022009-final.doc
63. Osipova S. Notariāta ģenēze un evolūcija Latvijā no XIIIgs. līdz XIXgs. Grām.: Latvijas atjaunotā notariāta desmitgade. Rakstu krājums. Rīga: Latvijas Zvērinātu notāru padome, 2003, 80 lpp.
64. Osipova S., Strupišs A., Rieba A. Tiesu varas neatkarības un efektivitātes palielināšanas un nostiprināšanas rezerves. Jurista Vārds, 2010. 9.marts, nr.10(605). Pieejams: <http://www.juristavards.lv/?menu=doc&id=206150>
65. Osis M. Rakstiska civiltiesiska līguma subjektīvās interpretācijas metode. Jurista Vārds, nr.46 (551), 2008. 9. decembris. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=184762>
66. Ozoliņš O. Mantošana pēc jaunā civillikuma. No: Jaunā civillikuma apskats. Rīga: Valsts tipogrāfija, 1937, 27.-50.lpp.
67. Paļčikovska M. Tiesneša objektivitāte un neitralitāte – sacīkstes principa realizācija: angloamerikāņu un kontinentālā iztiesāšanas modeļa salīdzinājums. Grām.: Civilprocesa aktuālie jautājumi. 2007.gada zinātniskās konferences materiālu krājums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 7.-27.lpp. ISBN 9789984790374.
68. Pešudovs A., Vitovskis V. Saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšanas problēmas. Jurista Vārds, 2011. 1.februāris, nr.5(652). Pieejams: <http://www.juristavards.lv/?menu=doc&id=225027>
69. Rasnačs L. Jurisdikcija un tās noteikšana civiltiesiska rakstura lietās. Promocijas darbs. Pieejams: https://luis.lanet.lv/pls/pub/luj.fprnt?l=1&fn=F1598257487/Lauris_Rasnacs_2009.pdf
70. Romiešu tiesību sistēma. Rokraksta vietā. Pēc prof. V. Sinaiska 1937./39. gada lekcijām Latvijas Universitātē. 1938, 111 lpp.
71. Rotbergs A. Testēšanas brīvības ierobežojumi. Rīga: Latvju Kultūra, 1935, 16 lpp.
72. Rozenbergs J. Notariāta vieta tiesu sistēmā un tā kompetences robežas. Grām.: Latvijas atjaunotajam notariātam - 10 gadi. Zinātniskā konference "Latvijas notariāts ceļā uz Eiropas Savienību". [B.v.]: [B.i.], 2003, 16.-17.lpp.
73. Ruķers M. Elektroniskais paraksts un elektroniskais dokuments. Rīga: Biznesa augstskola Turība, 2005, 224 lpp. ISBN 9984-766-54-3.
74. Sinaiskis V. Mantojuma tiesības. Tieslietu ministrijas Vēstnesis, nr.1, 1940, 18.-19.lpp.
75. Sinaiskis V. Romiešu tiesību sistēma. Pēc prof.V.Sinaiska 1937./1938.gada lekcijām Latvijas Universitātē. Rokraksta vietā. [B.v.]: [B.i.], 1938, 111 lpp.
76. Svešvārdu vārdnīca: ap 19000 citvalodu cilmes vārdu un terminoloģisku savienojumu. Izlabots un papildināts otrais izdevums. Red.R.Blūma. Rīga: Liesma, 1978, 771 lpp.

77. Šermukšnis I., Bulavs P., Solovjakovs J., Virko E. Identificētie problēmu jautājumi Latvijas Republikas mantojuma tiesību regulējumā: pētījums. Pieejams: http://www.tm.gov.lv/lv/documents/petijumi/Petijums_mantojumatiesibas.doc
78. Šermukšnis I. Notariāts Latvijā – problēmas un perspektīvas. Grām.: Latvijas atjaunotajam notariātam - 10 gadi. Zinātniskā konference "Latvijas notariāts ceļā uz Eiropas Savienību". [B.v.], [B.i.], 2003, 20.-21.lpp.
79. Torgāns K. Saistību tiesības. I daļa. Mācību grāmata. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006, 315 lpp. ISBN 9984790002.
80. Vilmane S. Nekustamā īpašuma tirgus attīstība Latvijā: referāts. Daugavpils Universitātes 50.starptautiskā zinātniskā konference. Pieejams: http://dukonference.lv/raksti_pdf/Vilmane+.pdf
81. Zemes izmantošana un kadastrs Latvijā. Rīga: LLU Skrīveru zinātnes centrs, LR Valsts Zemes Dienests, 2001, 405 lpp. ISBN 9984950816.
82. Zemesgrāmatu loma tiesu sistēmā un attīstības perspektīvas. Jurista Vārds, 2010. 16.februāris, nr.7(602). Pieejams: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=205130>
83. Arredondo Galván F.X. Information technology challenges faced by notaries. RIN, 2010, nr.116, p.63.-81.
84. Code civil. Les défis d'un nouveau siècle. 100e notaires de France congres. Paris. 16-19 mai 2004, Partenaire des notaires. [B.v.]: [B.i.]. 2004.
85. Rapports du notariat français. XXIVe Congrès international du notariat latin. Mexico, 17-22/10/2004, p.112-125.
86. Dardano A. Freedom of choice in non-contentious successions. RIN, 2007, nr.113, p.187.-193.
87. Galliez L. The notarial act – an instrument of investment security. Grām.: Reports by the French notarial profession. UINL Congress, 3-6 October 2010, Marrakech, Morocco: [B.i.], 2010, p.150.
88. Gaivenis V. From the scribe to the notary. Vilnius: R.Paknio leidykla, 2007, p.86. ISBN 978-9955-736-13-4.
89. Murray P.L. Real Estate Conveyancing in 5 European Union Member States: A Comparative Study. 31.08.2007. Pieejams: <http://www.cnue-nouvelles.be/en/000/actualites/murray-report-final.pdf>
90. Perales Sanz J.L. The notarial act and economic development. Grām.: International Notarial Review. Inrternational Union of Latin Notaries. Special edition. Buenos Aires, Argentina: [B.i.], 2003, p.50.-59.
91. 25 International Congress of Notaires. The Notary: a worldwide institution. Madrid, from 3rd to 6th October 2007.

92. Baumann W. Die Rolle des Notars im Hinblick auf die Führung von Grundbuch und Handelsregister in Abgrenzung zu anderen Rechtsberufen. Grām.: Grundbuch-und Notartage. 15.-17.Mai 1997. Referate. Tallin: Justizministerium der Republik Estland. 1998, S. 200.-203.
93. Braniselj E. Länderbericht Slowenien. Notarius International, 2004, nr.3-4, S.153.-169.
94. Faßbender H.J., Grauel W., Kemp.P. Notariatskunde. [B.v.]: Merkur Verlag, 2000, S.812. ISBN 3-8120-0308-2.
95. Gaupp R. Die Unparteilichkeit des Notars: Eine Garantie des Vertragsrechts. XXIV. Kongresses des Lateinischen Notariats. Bericht der deutschen Delegation. Thema I. 15. Dezember 2003. 17.10.-22.10.2004. Mexiko City.
96. Heckschen H. Die Zukunftsperspektiven des Notariats – öffentliches Amt und freiberufliche Strukturen. Grām.: 25.Deutscher Notartag. Münster 10.-13.Juni 1998. München: C.H.Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1998, S.326.-338.
97. Keim B. Das notarielle Beurkundungsverfahren: Methodik und Praxis. München: C.H. Beck 1990, S.224. ISBN 3-406-33694-9.
98. Knapp A. Aktuelle Rechtsprechung des EuGH mit Auswirkungen auf die notarielle Praxis. Notarius International.1-2/2009, vol.12, S.42.-61.
99. Krisper-Hudabiunigg E. Beratung und Mediation als Beitrag des Notariats zur Streitverhütung in XXIII. Internationaler Kongress des Lateinischen Notariats. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2001, S.1.-29. ISBN 3-214-00837-4.
100. Mourret C. Für eine Justiz der Prävention. Grām.: Der Notar und die konsensuale Streitbeilegung. 13.Europäische Notartage 2001, Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, S.43.-57. ISBN 3-214-08698-7.
101. Pützer, H. J. Das Notariat im Zivilrechtssystem. Im: Das moderne Notariat – Strukturen und Aufgaben. Köln: Bundesnotarkammer (K.d.ö.R.), Deutsche Notarzeitschrift, 1993, S.6.-16.
102. Rieger G., Mihm K. Der Notar als Mediator. Grām.: Mediation in der notareillen Praxis. Carl Heymanns Verlag KG: Köln, 2002, S.21. ISBN 3-452-24584-5.
103. Risse J. Die Zukunft der mediation – Chance des amerikanischen Modelss in Deutschland. Grām.: Mediation in der notareillen Praxis. Carl Heymanns Verlag KG: Köln, 2002, S.78. ISBN 3-452-24584-5.
104. Sauberer A.G. Die Freizügigkeit der notariellen Urkunde – ihre Wirkung als Rechtstitel im Rechtsverkehr. Grām.: Beiträge des österreichischen Notariats. XXIII. Internationaler Kongress des Lateinischen Notariats. Athen, 30.September-5.Oktober 2001. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung. S.31.-75. ISBN 3-214-0083704.

105. Schützeberg J. Der Notar in Europa. Eine rechtsvergleichende Untersuchung des deutschen, französischen, niederländischen und englischen notariellen Berufsrechts. Köln: Deutscher Anwalt Verlag, 2005, S.321. ISBN 3-8240-5232-6.
106. Torres Eszámez S. Die Mittlerfunktion des Notars vor und nach Konflikten. Grām.: Der Notar und die konsensuale Streitbeilegung. 13.Europäische Notartage 2001, Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, S.59.-66. ISBN 3-214-08698-7.
107. Walz R. Zum verhandlungstechnischen Leitbild der Notare. Grām.: Mediation in der notareillen Praxis. Carl Heymanns Verlag KG: Köln, 2002, S.119. ISBN 3-452-24584-5.
108. Zimmer M. Handbuch für Notarfachangestellte. Neuwied: Hermann Luchterhand Verlag, 1999, S.532. ISBN 3-472-02951-X.
109. Андреева Ю.А. Становление и развитие государственного контроля и надзора в сфере нотариата. Pieejams: http://www.notariat.ru/bulletinarhiv/press_2885_23.htm
110. Белова Т. Система и содержание принципов нотариата в Республике Беларусь. Юстыция Беларусі, 2005, nr.3(40).
111. Бюрри П.-Ж. Профессиональная тайна. Grām.: Развитие небюджетного нотариата в России: квалифицированная помощь и защита прав граждан и юридических лиц. Ред. Б.И.Лившиц.- Москва: Издательский Дом "ОСТ-МЕДИА", 2000, с.219.-230. ISBN 5-9255-0001-6.
112. Вергасова Р.И. Нотариат в России. Москва: Юристъ, 2003, с.266.
113. Гоголь Н. Воля и волеизъявление в нотариальной практике. Юстыция Беларусі, 2010, nr.8(101), с.68.-70.
114. Долгов М.А. Профессия нотариус. Pieejams: <http://www.lawcenter.ru/notariat/n2.htm>
115. Злотников М.Ф. Подъячие Ивановской площади. К истории нотариата Московской Руси., Фемелиди А.М., РУССКИЙ НОТАРИАТ. История нотариата и действующее нотариальное положение 14 апреля 1866 года. Золотые страницы российского нотариата: серия. Т.1. Ред. Анев, В. Н., Мишин, В. Д., Перевалов, В. Д., Пономарев, А. Ф., Ярков, В. В., Москва: Летопись-Медиа, Внешторгиздат, 2005, с.151. ISBN 5-902271-08-8.
116. Калашникова С.И. Медиация в сфере гражданской юрисдикции. Москва: Инфотропик Медиа, 2011, с.304. ISBN 978-5-9998-0057-2.
117. Калиниченко Т.Г. Правовая природа нотариальных процедур: теоретический аспект. Pieejams: http://www.notariat.ru/bulletinarhiv/press_3085_23.aspx
118. Косарева И. А. Роль нотариальных действий в гражданско-правовом регулировании. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Министерство

образования Российской Федерации. Хабаровская государственная академия экономики и права. Хабаровск, с.209.

119. Кохан Т. Нормы этики и морали в работе нотариуса. Юстыцыя Беларусі, 2011, nr.1(106.), с.66.-67.

120. Латинский нотариат. Pieejams: <http://www.notiss.ru/index.php?id=28>

121. Лидье Л. Доказательственная и исполнительная сила нотариального акта во Франции. Pieejams: http://www.notiss.ru/usring/lemoine_ru.htm

122. Макаренко О.Н. Нотариат в вопросах и ответах. Ростов-на-Дону: Феникс, 2002, с.320. ISBN 5-222-002230-7.

123. Малори Ф. Нотариальная ответственность. Pieejams:

http://www.notiss.ru/usring/Malaurie_ru.htm

124. Медведев И.Г. Современный латинский нотариат: обзор последних решений.

Pieejams: <http://www.notiss.ru/usring/discours.htm>

125. Нотариальный акт. Pieejams: <http://www.aphorism.ru/787.shtml>

126. Нотариальное право России: Учебник для студентов юридических вузов и факультетов.

Москва: Вольтерс Клувер, 2003, с.408. ISBN 5-85639-351-1.

127. Пиепу Ж.-Ф., Ягр Ж. Профессиональное нотариальное право. Пер. с франц.: Медведева, И. Г. Москва: Юристъ, 2001, с.224. ISBN 5-7975-0458-8.

128. Покровский И.А. История римского права. Классика российской цивилистики: серия.

Москва: Статут, 2004, с.540. ISBN 5-8354-0232-5 (в пер.)

129. Смыкалин А.С. Донотариальный период в системе юридических органов русского государства. Нотариальный вестник, 2006, № 12. Pieejams:

http://www.notariat.ru/bulletinarhiv/press_2135_23.htm

130. Тальпис Дж. Как статус, функции и роль нотариуса в рыночной экономике способствуют экономическому развитию страны? Pieejams: http://www.notiss.ru/usring/Talpis_ru_plein.htm

131. Философский энциклопедический словарь. Гл. редакция: Ильичев Л.Ф., Федосеев П.Н., Ковалев С.М., Панов В.Г., Москва: Советская Энциклопедия, 1983, с.840.

132. Черемных Г.Г., Черемных И.Г. Нотариальное право. Учебник. Изд. 2-е, перераб. и доп. Москва: Эксмо, 2006, с.720. ISBN 5-699-14038-7.

133. Швахтген А. Деятельность нотариуса на благо гражданского общества. Pieejams:

<http://mirnot.narod.ru/shva.html>

134. Ярков В.В., Медведев И.Г., Трушников С.С. Методика и практика формирования нотариальных тарифов в странах Латинского нотариата (на примере Франции и Германии).
Pieejams: http://www.notiss.ru/usrimg/conclusion_tarif.pdf
135. Ярков В.В., Медведев И.Г., Трушников С.С. Сравнительно-правовой анализ законодательства государств-членов ЕврАзЭС в сфере нотариальной деятельности и рекомендации по его гармонизации. Аналитическая записка. Москва: Центр нотариальных исследований при Федеральной нотариальной палате, 2005. Pieejams: http://www.notiss.ru/usrimg/conclusion_Evrazes.pdf
136. Череватенко І. Нотаріальний акт-документ у нотаріальному процесі. Підприємництва, господарство і право. 2009, nr.12(168), с.100.-104.

Normatīvie akti

1. Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr.805/2004 (2004.gada 21.aprīlī), ar ko izveido Eiropas izpildes rīkojumu neapstrīdētiem prasījumiem. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:19:07:32004R0805:LV:PDF>
2. Bāriņtiesu likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2006. 7.jūlijs, nr.107 (3475). Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=139369>
3. Bērnu tiesību aizsardzības likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. 8.jūlijs, nr.199/200 (1260/1261). Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=49096>
4. Ceļu satiksmes likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1997. 21.oktobris, nr.274/276 (989/991). Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=45467>
5. Civillikums. Ceturtā daļa. Saistību tiesības: LR likums, LR Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 1993, 14.janvāris, nr.1. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=90220>
6. Civillikums. Otrā daļa. Mantojuma tiesības: LR likums. LR Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 1992. 30.jūlijs, nr.29. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=90222>
7. Civillikums. Pirmā daļa. Ģimenes tiesības: LR likums, LR Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 1993. 10.jūnijs, nr.22/23. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=90223>
8. Civillikums. Trešā daļa. Lietu tiesības: LR likums. LR Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 1992. 30.jūlijs, nr.29. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=90221>
9. Civilprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. 3.novembris, nr.326/330 (1387/1391). Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=50500>

10. Civilstāvokļa aktu likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2005. 1.aprīlis, nr.52 (3210). Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=104832>
11. Dokumentu juridiskā spēka likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2010. 19.maijs, nr.78 (4270).
12. Elektronisko dokumentu likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2002. 20.novembris, nr.169 (2744). Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=68521>
13. Grozījumi Civillikumā: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2010. 17.novembris, nr.183 (4375).
14. Grozījumi Civilprocesa likumā: LR likums, Latvijas Vēstnesis, 2011.gada 24.augusts, nr.132 (4530).
15. Grozījumi likumā "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli": LR likums, Latvijas Vēstnesis, 2009. 21.decembris, nr.200 (4186).
16. Grozījumi likumā "Par tiesu varu": LR likums, Latvijas Vēstnesis, 2011. 3.augusts, nr.120 (4518).
17. Grozījumi Notariāta likumā: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2002. 13.novembris, nr.165 (2740).
18. Grozījumi Notariāta likumā: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2008. 9.janvāris, nr.4 (3788).
19. Grozījumi Notariāta likumā: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2010. 17.novembris, nr.183 (4375).
20. Jūras kodekss: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2003. 18.jūnijs, nr. 91(2856). Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=76358>
21. Komerķīlas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. 11.novembris, nr.337/338 (1398/1399). Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=50685/>
22. Komerclikums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2000. 4.maijs, nr.158/160 (2069/2071). Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=5490>
23. Konsulārais reglaments: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1994. 18.jūnijs, nr.72 (203). Pieejams: http://www.likumi.lv/doc.php?id=57318&menu_body=KDOC#saist_5
24. Nekustamā īpašuma valsts kadastra likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2005. 22.decembris, nr.205 (3363). Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=124247>
25. Par grozījumiem Latvijas Republikas 1937. gada Civillikuma mantojuma tiesību daļā: LR likums. LR Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 1992. 30.jūlijs, nr.29. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=25810&from=off>
26. Par Latvijas Republikas 1937.gada Notāru likuma spēka atjaunošanu un grozījumiem un papildinājumiem tajā: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1993. 9.jūlijs, nr.48. Pieejams: http://www.likumi.lv/doc.php?id=59982&version_date=01.09.1993

27. Par tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1994. 20.aprīlis, nr.47 (178). Pieejams: http://www.likumi.lv/doc.php?id=58065&menu_body=KDOC
28. Par tiesu varu: LR likums. LR Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 1993. 14.janvāris, nr.1. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=62847>
29. Zemesgrāmatu likums: LR likums. LR Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 1993. 29.aprīlis, nr.16. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=60460>
30. Dokumentu izstrādāšanas un noformēšanas kārtība; Ministru kabineta 2010.gada 28.septembra noteikumi nr.916. Latvijas Vēstnesis, 2010. 14.oktobris nr.163 (4355).
31. Noteikumi par kuģu reģistrāciju Latvijas Kuģu reģistrā; Ministru kabineta 2006.gada 6.jūnija noteikumi nr.467. Latvijas Vēstnesis, 2006. 28.jūnijs, nr.99 (3467). Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=138488>
32. Noteikumi par laulības šķiršanas apliecības paraugu; Ministru kabineta 2011.gada 4.janvāra noteikumi nr.7. Latvijas Vēstnesis, 2011. 14.janvāris nr.8 (4406).
33. Noteikumi par mantojuma apliecību paraugiem; Ministru kabineta 2008.gada 6.maija noteikumi nr.319. Latvijas Vēstnesis, 2008. 10.maijs, nr.72 (3856).
34. Noteikumi par mantojuma reģistra un mantojuma lietu vešanu; Ministru kabineta 2008.gada 04.augusta noteikumi nr.618. Latvijas Vēstnesis, 2008. 22.augusts, nr.130 (3914).
35. Noteikumi par notariālo funkciju veikšanu Latvijas Republikas diplomātiskajās un konsulārajās pārstāvniecībās; Ministru kabineta 2008.gada 21.aprīļa noteikumi nr.283, Latvijas Vēstnesis, 2008. 23.aprīlis, nr.63 (3847).
36. Noteikumi par valsts nodevu par īpašuma tiesību un ķīlas tiesību nostiprināšanu zemesgrāmatā; Ministru kabineta 2009.gada 27.oktobra noteikumi nr.1250. Latvijas Vēstnesis, 2009. 4.novembris, nr.175 (4161). Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=200087&from=off>
37. Noteikumi par zvērinātu notāru atlīdzības taksēm un to noteikšanas kārtību; Ministru kabineta 2008.gada 15.septembra noteikumi nr.747. Latvijas Vēstnesis, 2008. 1.oktobris, nr.152 (3936). Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=181766>
38. Par reģistrācijas un palīdzības sniegšanas kārtību dzīvokļa jautājumu risināšanā: Rīgas domes 2010.gada 15.jūnija saistošie noteikumi nr.80. Latvijas Vēstnesis, 2010. 20.jūlijs, nr.113 (4305). Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=213583&from=off>
39. Konceptija par Civillikuma Mantojuma tiesību daļas modernizāciju (informatīvā daļa). Rīga, 2009. Pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/LoadAtt/file9373.doc>
40. Mediācijas ieviešana civiltiesisku strīdu risināšanā: koncepcija. Informatīvā daļa. <http://polsis.mk.gov.lv/view.do?id=2936>

41. Eiropas notāru ētikas kodekss. Pieejams:
http://latvijasnotars.lv/site/docs/2007/10/16/eiropas_etikas_kodekss.pdf [skatīts 2011.gada 3.martā].
42. Latvijas Zvērinātu notāru Ētikas kodekss: kodekss. Latvijas zvērinātu notāru 1994. 8.aprīļa kopsapulces protokols nr.2. Pieejams: http://latvijasnotars.lv/site/docs/2007/10/16/eetikas_kodekss.pdf
43. Beurkundungsgesetz vom 28. August 1969 (BGBl. I S. 1513), zuletzt geändert durch Artikel 2 des Gesetzes vom 22. Dezember 2010 (BGBl. I S. 2255). Pieejams:
<http://www.bnotk.de/Notar/Berufsrecht/BeurkG/index.php>
44. Bundesnotarordnung. Pieejams:
http://www.bnotk.de/Notar/Berufsrecht/BNotO/BNotO_Teil_I.php#Abschnitt_3
45. Основы законодательства Российской Федерации о нотариате: закон РФ. Российская газета, 13 марта 1993 г. Nr.49. Pieejams: http://www.notariat.ru/changelegis/text_27_19.htm
46. Civīlprocesa nolikums: LR likums. Grām.: Civīlprocesa nolikums. Saeimas Kodifikācijas nodaļas 1932.gada izdevums. Rīga, [b.i.], 1932. (zaudējis spēku).
47. Konsularais reglaments. Valdības Vēstnesis, 1925. 16.janvāris, nr.12. Pieejams:
<http://www.periodika.lv/Default/Skins/LatviaArchL/Client.asp?Skin=LatviaArchL&enter=true&AW=1303495843923&AppName=2> (zaudējis spēku).
48. Noteikumi par mantojuma reģistra un mantojuma lietu vešanu; Ministru kabineta 2005.gada 27.decembra noteikumi nr.1009. Latvijas Vēstnesis, 2005. 30.decembris, nr.210 (3368). (zaudējis spēku).
49. Notāru likums: LR likums. Valdības Vēstnesis, 1937. 17.decembris, nr.287. (zaudējis spēku).
50. Par valsts notariātu: LPSR likums. Grām.: Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Likums par valsts notariātu. Rīga: Liesma, 1974. (zaudējis spēku).
51. Pārgrozījumi Aktu noslēgšanas un apstiprināšanas kārtībā Latvijas apgabalos, kur pastāv spēkā bijušās Krievijas lik.kop. X sēj. I daļa. Valdības Vēstnesis, 1926. 14.jūnijs, nr.129. Pieejams:
<http://www.periodika.lv/Default/Skins/LatviaArchL/Client.asp?Skin=LatviaArchL&enter=true&AW=1303495843923&AppName=2> (zaudējis spēku).
52. Инструкция о порядке совершения нотариальных действий государственными нотариальными конторами Латвийской ССР. Рига: Министерство Юстиции Латвийской ССР, 1983. (zaudējis spēku).

Juridiskās prakses materiāli

Tiesu prakse

1. Eiropas Savienības Tiesas 2011.gada 24.maija spriedums lietā C-47/08. Pieejams: <http://curia.europa.eu/jurisp/cgi-bin/form.pl?lang=lv&newform=newform&jurcdj=jurcdj&docj=docj&typeord=ALL&affclose=affclose&numaff=&ydatefs=2011&ddatefs=24&mdatefs=05&ydatefe=2011&ddatefe=24&mdatefe=05&nomusuel=&domaine=ETAB&mots=&resmax=100&Submit=Mekl%C4%93t>
2. Eiropas Savienības Tiesas 2011.gada 24.maija spriedums lietā C-50/08. Pieejams: <http://curia.europa.eu/jurisp/cgi-bin/form.pl?lang=lv&newform=newform&jurcdj=jurcdj&docj=docj&typeord=ALL&affclose=affclose&numaff=&ydatefs=2011&ddatefs=24&mdatefs=05&ydatefe=2011&ddatefe=24&mdatefe=05&nomusuel=&domaine=ETAB&mots=&resmax=100&Submit=Mekl%C4%93t>
3. Eiropas Savienības Tiesas 2011.gada 24.maija spriedums lietā C-51/08. Pieejams: <http://curia.europa.eu/jurisp/cgi-bin/form.pl?lang=lv&newform=newform&jurcdj=jurcdj&docj=docj&typeord=ALL&affclose=affclose&numaff=&ydatefs=2011&ddatefs=24&mdatefs=05&ydatefe=2011&ddatefe=24&mdatefe=05&nomusuel=&domaine=ETAB&mots=&resmax=100&Submit=Mekl%C4%93t>
4. Eiropas Savienības Tiesas 2011.gada 24.maija spriedums lietā C-52/08. Pieejams: <http://curia.europa.eu/jurisp/cgi-bin/form.pl?lang=lv&newform=newform&jurcdj=jurcdj&docj=docj&typeord=ALL&affclose=affclose&numaff=&ydatefs=2011&ddatefs=24&mdatefs=05&ydatefe=2011&ddatefe=24&mdatefe=05&nomusuel=&domaine=ETAB&mots=&resmax=100&Submit=Mekl%C4%93t>
5. Eiropas Savienības Tiesas 2011.gada 24.maija spriedums lietā C-53/08. Pieejams: <http://curia.europa.eu/jurisp/cgi-bin/form.pl?lang=lv&newform=newform&jurcdj=jurcdj&docj=docj&typeord=ALL&affclose=affclose&numaff=&ydatefs=2011&ddatefs=24&mdatefs=05&ydatefe=2011&ddatefe=24&mdatefe=05&nomusuel=&domaine=ETAB&mots=&resmax=100&Submit=Mekl%C4%93t>
6. Eiropas Savienības Tiesas 2011.gada 24.maija spriedums lietā C-54/08. Pieejams: <http://curia.europa.eu/jurisp/cgi-bin/form.pl?lang=lv&newform=newform&jurcdj=jurcdj&docj=docj&typeord=ALL&affclose=affclose>

&numaff=&ydatefs=2011&ddatefs=24&mdatefs=05&ydatefe=2011&ddatefe=24&mdatefe=05&nomusuel=&domaine=ETAB&mots=&resmax=100&Submit=Mekl%C4%93t

7. Eiropas Kopienų Tiesas 1999.gada 17.jūnija spriedums nr.C-260/97. Pieejams: [http://curia.europa.eu/jurisp/cgi-](http://curia.europa.eu/jurisp/cgi-bin/form.pl?lang=lv&alljur=alljur&jurcdj=jurcdj&jurtpi=jurtpi&jurtfp=jurtfp&numaff=C-260/97&nomusuel=&docnodecision=docnodecision&allcommjo=allcommjo&affint=affint&affclose=affclose&alldocrec=alldocrec&docor=docor&docav=docav&docsom=docsom&docinf=docinf&alldocnorec=alldocnorec&docnoor=docnoor&radtypeord=on&newform=newform&docj=docj&docop=docop&docnoj=docnoj&typeord=ALL&domaine=&mots=&resmax=100&Submit=Rechercher)

[bin/form.pl?lang=lv&alljur=alljur&jurcdj=jurcdj&jurtpi=jurtpi&jurtfp=jurtfp&numaff=C-260/97&nomusuel=&docnodecision=docnodecision&allcommjo=allcommjo&affint=affint&affclose=affclose&alldocrec=alldocrec&docor=docor&docav=docav&docsom=docsom&docinf=docinf&alldocnorec=alldocnorec&docnoor=docnoor&radtypeord=on&newform=newform&docj=docj&docop=docop&docnoj=docnoj&typeord=ALL&domaine=&mots=&resmax=100&Submit=Rechercher](http://curia.europa.eu/jurisp/cgi-bin/form.pl?lang=lv&alljur=alljur&jurcdj=jurcdj&jurtpi=jurtpi&jurtfp=jurtfp&numaff=C-260/97&nomusuel=&docnodecision=docnodecision&allcommjo=allcommjo&affint=affint&affclose=affclose&alldocrec=alldocrec&docor=docor&docav=docav&docsom=docsom&docinf=docinf&alldocnorec=alldocnorec&docnoor=docnoor&radtypeord=on&newform=newform&docj=docj&docop=docop&docnoj=docnoj&typeord=ALL&domaine=&mots=&resmax=100&Submit=Rechercher)

8. Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2010.gada 17.maija spriedums lietā Nr.2009-93-01. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/upload/spriedums_2009-93-01.htm

9. Senāta Apvienotās sapulces spriedums 1936.gada 8.oktobrī lietā Nr.13./36. Grām.: Senata Apvienotās sapulces spriedumi. 1935.-1938.g. [B.v.]: [b.i.], 1939, 120 lpp.

10. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2008.gada 9.janvāra lēmums lietā Nr.SPC-2. Pieejams: <http://www.at.gov.lv/files/archive/department1/2008/2.doc>

11. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2008.gada 27.augusta lēmums lietā Nr.SPC-49. Pieejams: <http://www.at.gov.lv/files/archive/department1/2008/49-1.doc>

12. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2009.gada 14.janvāra lēmums lietā Nr.SPC-5/2009. Nav publicēts.

13. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2009.gada 14.janvāra lēmums lietā Nr.SPC-16/2009. Nav publicēts.

14. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2009.gada 14.janvāra lēmums lietā Nr.SPC-20/2009. Nav publicēts.

15. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2009.gada 14.janvāra lēmums lietā Nr.SPC-22/2009. Nav publicēts.

16. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2009.gada 28.janvāra lēmums lietā Nr.SPC-31/2009. Nav publicēts.

17. Par ģimenes tiesību normu piemērošanu: Latvijas Republikas Augstākā tiesas Senāta Civillietu departaments. Tiesu prakses apkopojums. 2007. Pieejams: [http://www.at.gov.lv/files/docs/summaries/2007/uzturlidzekli-atbildes\[1\].doc](http://www.at.gov.lv/files/docs/summaries/2007/uzturlidzekli-atbildes[1].doc)

18. Latvijas Republikas Augstākā tiesas Senāta Civillietu departaments. Augstākās tiesas Judikatūras nodaļa. Tiesu prakse saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšanā: pētījums. 2010.jūlijs. Pieejams: http://www.at.gov.lv/files/docs/petijumi/bezstridus_izpildisana.doc

19. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments. Augstākās tiesas Judikatūras nodaļa. Objektīvās izmeklēšanas princips - interpretācija un piemērošana. Tiesu prakses vispārinājums. 2005. gada novembris. Pieejams:
http://www.at.gov.lv/files/docs/summaries/2005/Obj_izm_princips_visparinajums1.doc
20. Kuldīgas rajona tiesas 2010.gada 16.jūlija lēmums lietā Nr.3-12/0691/2. Nav publicēts.
21. Par likumu piemērošanu mantojuma lietās: Latvijas Republikas Augstākās tiesas plēnuma 1995.gada 27.marta lēmums Nr.1. Grām.: Augstākās tiesas plēnuma lēmumu krājums 1990.-1995. Rīga: Tiesiskās informācijas centrs, 1995, 71.-92.lpp.
22. Viljalana P.K. secinājumi. Eiropas Savienības Tiesas spriedumi lietās Nr.C-47/08, Nr.C-50/08, Nr.C-51/08, Nr.C-53, Nr.C-54, Nr.C-61. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62008CC0047:LV:HTML#Footnote1>

Citi prakses materiāli

1. Augstākās Tiesas priekšsēdētāja Guļāna A. vēstule Latvijas Zvērinātu notāru padomes priekšsēdētājam Pilsētņiecei I. 2006. 9.marts, nr.7-4/4-525nos. Nav publicēts.
2. Brīdinājums par parakstu īstuma apliecināšanu uz privāta līguma 20.09.2007. Pieejams: <http://latvijasnotars.lv/intra/36/>
3. Brīdinājums 21.04.2009. Pieejams: <http://latvijasnotars.lv/intra/695/>
4. Iesniegums par mantojuma pieņemšanu un apstiprināšanu mantojuma tiesībās. 2010. 9.novembris. Reģistrēts Rīgas apgabaltiesas zvērināta notāra aktu un apliecinājumu reģistrā ar nr.2502.
5. Latvijas notariāta sistēmas attīstības vadlīnijas. Apstiprinātas Latvijas Zvērinātu notāru padomes 2008. 31.oktobra sēdē, protokols nr.10. Pieejams: http://latvijasnotars.lv/site/intra_attachments/2008/12/03/VADLINIJAS_Notariata_sitemas_attistdoc.pdf
6. Latvijas PSR Tieslietu ministrija, Latvijas tiesu ekspertīžu un kriminoloģijas zinātniskās pētniecības laboratorija. Informatīva vēstule par kārtību, kādā valsts notāri nosūta materiālus dokumentu ekspertīzei. 1976., eks.nr.89.
7. Latvijas Zvērinātu notāru disciplinārlietu komisijas 2011. 21.janvāra atzinums disciplinārlietā nr.05-04/48. Nav publicēts.
8. Latvijas Zvērinātu notāru disciplinārlietu komisijas 2011. 21.janvāra atzinums disciplinārlietā nr.05-04/48. Nav publicēts.

9. Latvijas Zvērinātu notāru disciplinārlietu komisijas 2011. 21.janvāra atzinums disciplinārlietā nr.05-04/49. Nav publicēts.
10. Latvijas Zvērinātu notāru disciplinārlietu komisijas 2011. 25.marta atzinums disciplinārlietā nr.05-04/52. Nav publicēts.
11. Latvijas Zvērinātu notāru padomes 2008.gada februāra sēdē izskatītie iesniegumi un sūdzības par zvērinātu notāru darbību – pārskats. Nav publicēts.
12. Latvijas Zvērinātu notāru padomes 2008.gada 5.decembra sēdē izskatīto sūdzību pārskats. Pieejams:http://latvijasnotars.lv/site/intra_attachments/2008/12/16/05.12.2008_Padomes_sedes_parskats.pdf
13. Latvijas Zvērinātu notāru padomes 2009.gada 9.janvāra sēdē izskatīto sūdzību pārskats. Pieejams: http://latvijasnotars.lv/site/intra_attachments/2009/01/19/sudzibu_parskats_09.01.2009.doc
14. Latvijas Zvērinātu notāru padomes 2009.gada 3.aprīļa un 8.maija sēdēs izskatīto sūdzību pārskats. Nav publicēts.
15. Latvijas Zvērinātu notāru padomes 2009.gada jūlijā izskatīto sūdzību pārskats. Pieejams: http://latvijasnotars.lv/site/intra_attachments/2009/07/22/sudzibu_parskats_03.07.2009.doc
16. Latvijas Zvērinātu notāru padomes (Padome) 2011.gada martā un aprīlī izskatīto sūdzību pārskats. Pieejams: http://latvijasnotars.lv/site/intra_attachments/2011/04/27/sudzibu_apskats_marts_-_aprilis.doc
17. Latvijas Zvērinātu notāru padomes 2011. 4.marta galīgais lēmums disciplinārlietā nr.05-04/48. Nav publicēts.
18. Latvijas Zvērinātu notāru padomes 2011. 1.aprīļa galīgais lēmums disciplinārlietā nr.05-04/49. Nav publicēts.
19. Latvijas Zvērinātu notāru padomes 2011. 1.jūlija galīgais lēmums disciplinārlietā nr.05-04/52. Nav publicēts.
20. Latvijas Zvērinātu notāru padomes lēmums par disciplinārlietas ierosināšanu. 2010. 9.aprīlis, nr.05-04/45. Nav publicēts.
21. Latvijas Zvērinātu notāru padomes (Padome) 2011.gada maijā-augustā izskatīto sūdzību pārskats. Pieejams: http://latvijasnotars.lv/site/intra_attachments/2011/08/24/sudzibu_apskats_maijs_-_augusts.pdf
22. Latvijas Zvērinātu notāru padomes pārskats par zvērinātu notāru darbībām. 2010. augusts. Nav publicēts.
23. Latvijas Zvērinātu notāru padomes pārskats par zvērinātu notāru darbībām. 2011. jūnijs. Nav publicēts.

24. Latvijas Zvērinātu notāru padomes priekšsēdētāja p.i. Jakušenoka S. Par laulības šķiršanas lietu vešanu. 2011.gada 8.jūnijā, nr.nos.01-06/138. Nav publicēts.
25. Latvijas Zvērinātu notāru padomes priekšsēdētāja p.i. Jakušenoka S. Par parakstu īstuma apliecināšanu uz likumprojektiem. 2011. 11.aprīlis, nr.nos.01-06/90. Nav publicēts.
26. Latvijas Zvērinātu notāru padomes priekšsēdētājas Muciņas I. un Latvijas Zvērinātu notāru padomes rīkotājdirektores Pizičas V. vēstule Latvijas Bankas prezidentam Rimšēvicam I. Par kredītajoma straujo pieaugumu. 2005. 14.aprīlis, nr.iz.01-11/85. Nav publicēts.
27. Latvijas Zvērinātu notāru padomes priekšsēdētājas Muciņas I. vēstule Saeimas Korupcijas, kontrabandas un organizētās noziedzības novēršanas un apkarošanas uzraudzības komisijas priekšsēdētājai Mūrnieci L. Par Saeimas apakškomisijas izveidi jautājumā par nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu nekustamā īpašuma tirgū. 2005. 15.jūnijs, nr.iz.01-11/228. Nav publicēts.
28. Latvijas Zvērinātu notāru padomes priekšsēdētāja Pilsētniece I. Par parakstu īstuma apliecināšanu uz juridisko personu vārdā parakstītiem dokumentiem. 2008. 7.marts, nr.nos.01-06-112. Nav publicēts.
29. Latvijas Zvērinātu notāru padomes priekšsēdētājas Pilsētnieces I. vēstule Saeimas Juridiskajai komisijai Par priekšlikumiem likumprojektiem "Grozījumi Civilprocesa likumā" (reģ.nr.1899/Lp9) pirms otrā lasījuma "Grozījumi Notariāta likumā" (reģ.nr.1900/Lp9) pirms otrā lasījuma. 2010. 17.septembris, nr.nos.01-11/ 251. Nav publicēts.
30. Latvijas Zvērinātu notāru padomes priekšsēdētājas Pilsētnieces I. vēstule Tieslietu ministram Bērziņam G. 2007. 7.novembris, nr.nos.01-11/421. Nav publicēts.
31. Latvijas Zvērinātu notāru padomes priekšsēdētājas Pilsētnieces I. vēstule Tieslietu ministram Grīnvaldam G. Par Tieslietu ministrijas darbības stratēģijas projektu 2007.-2009.gadam (VSS-1325). 2006. 9.oktobris, nr.ien.01-11/2116. Nav publicēts.
32. Latvijas Zvērinātu notāru padomes priekšsēdētājas Pilsētnieces I. vēstule Tieslietu ministrijas valsts sekretāram Bičevskim M. Par informācijas sniegšanu. 2006. 26.janvāris, nr.01-11/153ien. Nav publicēts.
33. Latvijas Zvērinātu notāru padomes priekšsēdētājas Pilsētnieces I. vēstule Valsts ieņēmumu dienesta ģenerāldirektoram Jakānam Dz. Par darījumiem ar nekustamo īpašumu. 2007. 06.februāris, nr.ien.01-11/258. Nav publicēts.
34. Latvijas Zvērinātu notāru padomes priekšsēdētājas Pilsētnieces I. vēstule zvērinātiem notāriem. Par ierakstu izdarīšanu aktu un apliecinājumu reģistrā. 2006. 9.novembris, nr.iz.01-06/426. Nav publicēts.

35. Latvijas Zvērinātu notāru padomes priekšsēdētājas Pilsētnieces I. vēstule zvērinātiem notāriem. Par ierakstu izdarīšanu aktu un apliecinājumu reģistrā. 2007. 15.augusts, nr.nos.01-06/426. Nav publicēts.
36. Latvijas Zvērinātu notāru padomes rīkotājdirektores Pizičas V. vēstule Latvijas Investīciju un attīstības aģentūras direktora vietniecei Meijai I. Par "Uzņēmējdarbības vides uzlabošanas pasākumu plāna 2007.gadam" projektu. 2006. 4.decembris, nr.iem.01-11/2605. Nav publicēts.
37. Latvijas Zvērinātu notāru padomes veiktā notāru aptauja no 2006. gada 19. līdz 24. aprīlim. Nav publicēts.
38. Laulības šķiršanas iesnieguma un paziņojumu projekta apspriešana. Pieejams: <http://latvijasnotars.lv/discuss/thread/ed8c9bb5fdb6afc05303e37937b64ff4/>
39. Likumprojekts. Tieslietu ministrijas Civiltiesību departamenta Vispārējo civiltiesību nodaļas 2011.gada 8.septembra sarakste. Saskaņošanai likumprojektu pakete grozījumiem likumos saistībā ar Civillikuma Mantojuma tiesību daļas modernizāciju. Nav publicēts.
40. Pilsētnieces I. vadītā diskusija "Notariālais akts kā cilvēka mantisko un nemantisko tiesību garantija" Juristu dienu ietvaros 2007.gada 29.martā Latvijas Zvērinātu notāru padomē. Nav publicēts.
41. Rozenbergs J. Metodiskie ieteikumi notariālās funkcijas veikšanai pagasttiesās un bāriņtiesās. Rīga: [b.i.], 1996.
42. Tieslietu ministrijas Civiltiesību departamenta direktores Zikmanes A. vēstule. 2010. 23.jūlijs. Nav publicēts.
43. Tieslietu ministrijas Civiltiesību departamenta Vispārējo civiltiesību nodaļas 2011.gada 8.septembra sarakste.
44. Uztura līgums, kas apliecināts 2006.gada 24.augustā pie Rīgas Apgabaltiesas zvērināta notāra un iereģistrēts aktu un apliecinājumu reģistrā ar reģ. nr.8768. Nav publicēts.
45. Uztura līgums, kas apliecināts 2007.gada 7.septembrī pie Rīgas Apgabaltiesas zvērināta notāra un iereģistrēts aktu un apliecinājumu reģistrā ar reģ. nr.6835. Nav publicēts.
46. Uztura līgums, kas apliecināts 2007.gada 13.septembrī pie Rīgas Apgabaltiesas zvērināta notāra un iereģistrēts aktu un apliecinājumu reģistrā ar reģ. nr.6982. Nav publicēts.
47. Uztura līgums, kas apliecināts 2008.gada 9.janvārī pie Rīgas Apgabaltiesas zvērināta notāra un iereģistrēts aktu un apliecinājumu reģistrā ar reģ. nr.105. Nav publicēts.
48. Uztura līgums, kas apliecināts 2009.gada 18.augustā pie Rīgas Apgabaltiesas zvērināta notāra un iereģistrēts aktu un apliecinājumu reģistrā ar reģ. nr.2532. Nav publicēts.

49. Valodas konsultantes Purviņas V. vēstule. Par vārda "dimensija" un vārdu savienojumu "intelektuālā dimensija" un "materiālā dimensija" lietojumu. Latviešu valodas aģentūras vēstule. 2010. 20.augusts, nr.4.5-1077. Nav publicēts.

Citi avoti

1. Damane L. Iespējamās tendences mantojuma lietu vešanas pilnveidošanā: referāts. I Juridiskās zinātnes doktorantu un zinātniskā grāda pretendentu zinātniski – praktiskā konference. 2010. gada 11.jūnijs. Nav publicēts.
2. Damane L. Notariālā akta autentiskuma intelektuālās dimensijas būtība un izpratne: referāts. Latvijas Universitātes 67.konference. 2009. 6.februārī. Nav publicēts.
3. Lemē P. Franču notārs un nekustamais īpašums: lekcija. 2007. 28.aprīlis. Nav publicēts.
4. Damane L. Problems concerning Inheritance law in Latvia in Theory and Practice. Conference "The Perspectives of Europeanization of Law of Succession". 2009.gada 29.oktobrī. Nav publicēts.

Likumprojekti

1. Grozījumi Civillikumā: likumprojekts.
<http://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/0/41BAF3C22BE90964C225776D0024EB3D?OpenDocument>
2. Likumprojekta „Grozījumi Notariāta likumā” anotācija. Pieejams:
<http://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/0/7895CD4D2815DF73C22572D00047F99A?OpenDocument>
3. Likumprojekta „Grozījumi Notariāta likumā” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija). Pieejams: http://www.mk.gov.lv/doc/2005/TMAnot_300610_Groz_NotL.1596.doc

Pielikums Nr.1

Latvijas Zvērinātu notāru padomes pārskats par zvērinātu notāru darbībām										
Pārskata periods: 01.01.2007 - 31.12.2007										
	Notariālo aktu skaits		Apliecinājuma uzrakstu skaits			Apliecināto protestu skaits	Uzsāktā mantojuma lietu skaits	Izdevas, vērtspapīru un dokumentu glabājuma lietu skaits	Pārējo veikto amata darbību skaits	Visu amata darbību kopējais skaits
	gribas izteikumi	faktu apliecinājumi	parakstu īstuma apliecinājumi	norakstu un tulkojumu apliecinājumi	pārējo apliecinājumu skaits					
Rīgas apgabaltiesas teritorija										
Kopā:	70842	7698	358500	118652	123007	421	4935	77	17914	702046
Kurzemes apgabaltiesas teritorija										
Kopā:	16884	2039	43205	25747	33712	16	1730	11	9137	132481
Latgales apgabaltiesas teritorija										
Kopā:	13533	3088	30616	14047	27638	0	3123	0	742	92787
Vidzemes apgabaltiesas teritorija										
Kopā:	11358	2062	29830	9471	24370	0	1691	3	7172	85957
Zemgales apgabaltiesas teritorija										
Kopā:	13202	2474	45058	14862	29143	3	2002	0	7359	114103
Kopā:	125819	17361	507209	182779	237870	440	13481	91	42324	1127374
Kopā:										
Pārskata periods: 01.01.2008 - 31.12.2008										
Rīgas apgabaltiesas teritorija										
Kopā:	52837	7541	253306	111453	97734	665	4525	51	8104	536216
Kurzemes apgabaltiesas teritorija										
Kopā:	11923	1596	31443	21103	24040	78	1397	7	4971	96558
Latgales apgabaltiesas teritorija										
Kopā:	9847	2500	22136	10551	20751	0	2400	0	217	68402
Vidzemes apgabaltiesas teritorija										
Kopā:	8448	2040	21005	7907	19001	0	1619	1	4647	64668
Zemgales apgabaltiesas teritorija										
Kopā:	10318	2547	31575	14102	23152	0	1710	1	4709	88114
Kopā:	93373	16224	359465	165116	184678	743	11651	60	22648	853958
Kopā:										
Pārskata periods: 01.01.2009 - 31.12.2009										
Rīgas apgabaltiesas teritorija										
Kopā:	40938	7250	192517	112570	76457	752	4149	95	7038	441766
Kurzemes apgabaltiesas teritorija										
Kopā:	9170	1512	23717	18606	18401	18	1325	0	3949	76698
Latgales apgabaltiesas teritorija										
Kopā:	7972	2037	18594	12495	16154	3	1729	0	176	59160
Vidzemes apgabaltiesas teritorija										
Kopā:	6171	1709	13651	6315	14069	3	1334	0	2541	45793
Zemgales apgabaltiesas teritorija										
Kopā:	7478	2119	20665	12676	15454	9	1486	3	2570	62460
Kopā:	71729	14627	269144	162662	140535	785	10023	98	16274	685877
Kopā:										
Pārskata periods: 01.01.2010 - 30.06.2010 (2010. gada pirmais pusgads)										
Rīgas apgabaltiesas teritorija										
Kopā:	19864	5090	91182	51782	36425	296	2150	47	2305	209141
Kurzemes apgabaltiesas teritorija										
Kopā:	4670	760	9888	7870	8837	19	665	2	1493	34204
Latgales apgabaltiesas teritorija										
Kopā:	4170	927	8732	5221	7911	2	843	0	33	27839
Vidzemes apgabaltiesas teritorija										
Kopā:	2663	721	5376	2525	5830	1	572	0	1091	18779
Zemgales apgabaltiesas teritorija										
Kopā:	3415	1281	8510	5264	6781	1	653	1	1239	27145
Kopā:	34782	8779	123688	72662	65784	319	4883	50	6161	317108
Kopā:										
Pārskata periods: 01.07.2006 - 31.12.2006 (2006. gada otrais pusgads)										
Rīgas apgabaltiesas teritorija										
Kopā:	36664	3454	194427	61067	65533	103	2772	56	26278	390354
Kurzemes apgabaltiesas teritorija										
Kopā:	9537	935	18972	14649	18583	11	981	4	8095	71767
Latgales apgabaltiesas teritorija										
Kopā:	6514	1415	13473	6111	12112	0	1523	0	6120	47268
Vidzemes apgabaltiesas teritorija										
Kopā:	6116	1060	15180	5711	13359	0	931	0	6183	48540
Zemgales apgabaltiesas teritorija										
Kopā:	7033	1067	27313	8283	16026	0	1078	1	3294	64095
Kopā:	65864	7931	269365	95821	125613	114	7285	61	49970	622024
Kopā:										
Dati iegūti no Notāru informācijas sistēmas 11.08.2010.										

Pielikums Nr.2

LZNP apkopotā statistika 01.08.2011. par darījumu skaitlisko īpatsvaru			
VEIDS	01.01.2009- 31.12.2009.	01.01.2010- 31.12.2010.	01.01.2011- 30.06.2011.
Dāvinājuma līgums	3093	2346	1011
Maiņas līgums	142	133	41
Pirkuma līgums	4772	4954	2706
Uztura līgums	458	385	126